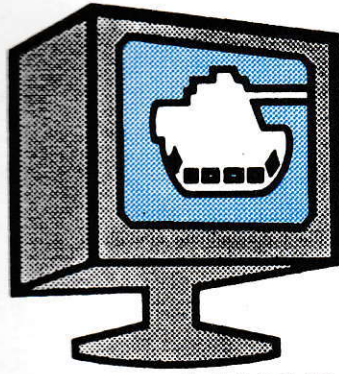

Nyt. szám: 208/754/ MH 1.LTDD

143 sz. példány

Nyt. szám: 1024/844

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

KATONAI LOGISZTIKA 5. ÉVFOLYAM 1997. 4. SZÁM

5. ÉVFOLYAM
1997. 4. SZÁM

Erkezett:

a BJKMF-hez

19.97. év 10 hó 12 nap

Megjelenik negyedévenként
A MH LFI-ság belső kiadványa

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

(Anyagi-Technikai Biztosítás)

1997

4

TARTALOMBÓL :

- Egy NATO hadosztály logisztikai támogatásának alapvető kérdései
- A MH Logisztikai Főigazgatóság helye és szerepe a jelenlegi haderő támogatási rendszerében
- A Magyar védelmi szektor ipari bázisa: a hadiipar
- Lépések a Nemzetvédelmi Egyetem logisztikai képzésében a NATO kompatibilitás felé

MH LOGISZTIKAI FŐIGAZGATÓSÁG KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök

Dobó Péter

Tagok

Domine János, Szenes József,
Svéd László, Komondi Márton,
Ballai Zoltán, Kapussy György,
Anda Árpád, Csák Gábor
Csűrös János, Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő

Szücs László

Felelős szerkesztő

Tóth József

Felelős kiadó

Littomericzky János

Készült: 280 példányban

Egy példány: 153 lap

KATONAI LOGISZTIKA ELMÉLET

A "JUST IN TIME" ÉS A FEGYVERES KÜZDELEM

*Lovász Zoltán*¹

A logisztikai módszerek elterjedésének, a logisztikai filozófiák térhódításának részeként egyre inkább befészkelődött az anyagellátás, biztosítás területén dolgozó szakemberek gondolatvilágába a **just in time (JIT)** filozófiája, koncepciója. Esetenként valamiféle rosszul értelmezett nyitottságot, innovatív készséget bizonyítandó, az anyagellátás, anyagmozgatás olyan területein is alkalmazzák, ahol az rendszeridegen módszerként, eljárásként működik. Nem egyszer erőszakot elkövetve próbálják adaptálni a JIT rendszert olyan területeken is, ahol sem az alkalmazás előfeltételei nem biztosíthatók, sem az alapelvek nem alkalmazhatók.

A just in time (JIT) tulajdonképpen egy olyan új logisztikai stratégia, egy olyan újszerű gondolkodásmód, (szemlélet) amely az anyagmozgások, anyagáramlások, területein, az idő és költségmegtakarítás módszerével a gazdaságosság növekedését eredményezheti.

A nemzetgazdaságban, a termelés területein alkalmazott JIT koncepció lényege, hogy a vállalatok, termelési egységek, a versenyképességük megőrzése, illetve javítása érdekében a készletek csökkentésére, az átfutási idő lerövidítésére törekszenek. A termelési folyamatokhoz csak olyan mennyiségű anyagot és olyan ütemezéssel szereznek be, hogy a gyártás, a feldolgozás folyamatos legyen.

A JIT rendszerű anyagellátás bevezetése, a koncepció alkalmazása, rendkívül magas színvonalú vállalati irányítást, integrált információ-feldolgozást feltételez, a gyártási folyamattal szinkronizált anyagellátást tesz szükségessé, és a gyártási folyamat szegmentálását, tagolását is végre kell hajtani. Látható tehát, hogy a JIT koncepción alapuló anyagel-

1 Dr. Lovász Zoltán alezredes, egyetemi adjunktus, ZMNE

látásnak számos előfeltétele van, amelyek az alkalmazás körét erőteljesen behatárolják.

Az alkalmazásnak természetesen számos előnye van. Ez mindenek előtt az átfutási idő csökkenésében, a raktári készletek (nyersanyag és késztermék raktári készletek) csökkenésében, a termelés (raktározás) csökkenő területigényében jelentkezik. Mindezek végső soron a termelési költségek számottevő csökkenését eredményezik.

A civil szférában, a nemzetgazdaság különböző szektoraiban már kialakultak, és napjainkban már eredményesen működnek a JIT elvű ellátási rendszerek. A működtetés során kialakultak az alkalmazás alapelvei is. Ezek közül a meghatározó jelentőségűek a következők:

- A termelésben és az ellátásban résztvevő vállalatok (részlegek) a nyers anyagok vagy félkésztermékek szállítását és felhasználását (gyártását) összehangolják. Azaz a "rendelésre" történő gyártás elvét alkalmazzák.

- A kiszállítások, a felhasználó egység igényéhez igazodva, a "pull"-elv szerint (azaz a szívó kereslethez igazodva), és nem a beszállító egység lehetőségei szerinti ütemezéssel, azaz a "push"-elv (nyomás) szerint történnek. A felhasználónak mint a logisztikai rendsze következő elemének meghatározó szerepe van az anyagáramlásokban.

- A felhasználói igényekhez mennyiségi és minőségi mutatóiban igazodó és pontosan ütemezett kiszállítások következtében, a raktári készletek jelentős mértékben csökkenthetők.

- Integrált információfeldolgozás valamennyi résztvevő bevonásával, illetve szoros együttműködés a beszállítók és a felhasználók között.

A JIT rendszerű anyagellátás gyakorlata során a civil szférában kialakultak, illetve körvonalazódtak azok az alkalmazási feltételek is, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a koncepció alkalmazásához. Ezeket az alkalmazási feltételeket, a logisztika szakirodalma elég részletesen tárgyalja. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Hosszútávú termelői (szállítói) és felhasználói kapcsolatok, stabil gyártó-szállító- felhasználó együttműködés. *Ezen belül:* hosszútávú keret-

megállapodás a szállításokra vonatkozóan, illetve a felhasználó igényeihez igazodó, rugalmas lehívási rendszer.

- Nagy értékű, nagy térfogatú alkatrészek és termékek, amelyek esetében a raktározás komoly költségtenyezőként jelentkezik.

- Folyamatos, kis intenzitásbeli változásokkal járó, állandó telephelyhez kötött felhasználás, valamint egyenletes gyártási folyamat.

- Nagyfokú rugalmasság, magasfokú színvonal mind a gyártó, mind a szállító részéről. Megbízható szállítási rendszerek.

A nemzetgazdaság különböző szektoraiban kialakultak a JIT rendszer alkalmazásának különböző formái is. **Az adott típusú termékek, alapanyagok JIT-elvű ellátásánál a gyártó(k), a felhasználó(k) sajátosságaitól függően, különböző változatok alkalmazhatók, mint:**

- Közvetlen beszállítói kapcsolat a gyártó (beszállító) és a felhasználó között, amikor a gyártó és a felhasználó tevékenysége teljesen szinkronban van, és semmiféle kiegészítő megoldásra nincs szükség.

- Gyűjtőjáratokkal megoldott beszállítás több gyártó és egy felhasználó viszonylatában. Ebben az esetben az adott térségben lévő gyártók termékeit a szállítványozó első lépésben összegyűjti, majd ezt követően végzi el a beszállítást.

- Gyűjtőjáratokkal és közbeeső tárolással megoldott ellátás, amikor a gyártóktól összegyűjtött alapanyagok, félkésztermékek először egy puffer raktárba (ütemtárolóba) majd innen - a felhasználó lehívásának megfelelő ütemezéssel - a felhasználóhoz kerülnek.

- Szakaszos szállítással megoldott JIT rendszerű ellátás esetében, a beszállítók meghatározott időközönként (naponta, hetente), a felhasználó lehívásának megfelelően végzik a szállításokat.

- Folyamatos ellátás esetében a beszállítás folyamatosan, a közbeeső raktárak alkalmazása nélkül történik. Ez a megoldás elsősorban kis szállítási távolságok esetében alkalmazható.

- Kanban-rendszerű JIT ellátás esetén az igényeket napi pontosítással adják meg. Ebben az esetben a felhasználói szinten az újrabeszállítási idő anyagszükségletének megfelelő készletléti raktárkészletet tartanak fenn.

A JIT rendszerű anyagellátás koncepciójának értelmezése, a megszerzés és az alkalmazás feltételeinek, alapelveinek rövid áttekintése után a koncepció lényege már megragadható. Láthatjuk, hogy egy rendkívül feszes irányítási rendszerrel, hatékony és gyors információs háttérrel működő, a felhasználó és a beszállító között megfelelő szinkronizáló kapcsolat-rendszerről van szó.

Mindezek után vizsgáljuk meg a koncepció hadseregben történő alkalmazásának lehetőségeit. Itt elsősorban azt célszerű vizsgálni, hogy a hadseregben lejátszódó anyagi biztosítási folyamatok (felhasználás, ellátás), lehetővé teszik-e a JIT elveinek adaptálását, biztosítottak-e a módszer bevezetésének és alkalmazásának feltételei.

Mint ahogy arra már az előző fejezetekben számtalan utalás történt, **a fegyveres küzdelem rendkívül bonyolult, céljaiban és közrendszerében egyaránt szélsőséges, erőszakos emberi tevékenység, különleges társadalmi mozgásforma.** A társadalmi élet más területein nem találkozhatunk hozzá hasonló erőszakos, de ugyanakkor rendkívül céltudatos tevékenységgel.

A világon **minden hadseregnek**, mint az államok szuverenitását biztosító erőszakszervezeteknek, **a fegyveres küzdelemre, a háborúra kell felkészülnie.** A haderő építésénél, a szervezetek kialakításánál, a működés, működtetés formáinak és módszereinek kidolgozásánál ezt az alapelvetést mindig szem előtt kell tartani. A haderő fejlesztésénél, modernizálásánál arra kell törekedni, hogy **a béke és háborús szervezetek, a békeidejű és a háborús működési rend közelítsen egymáshoz.**

A fenti megállapítás igaz a haderő minden szervezetére, minden elemére. Ennek a követelménynek nem csak a harcoló csapatok kell hogy megfeleljenek, de ennek szellemében kell kialakítani és működtetni a harcbiztosító- és kiszolgáló szervezeteket is. A szervezeti struktúra, a működési rend, a lehetőségek, a kapacitások, kialakításánál mindegyikre tekintettel kell lenni.

Az előzőekből következik, hogy a haderő különböző szervezeteinél, a hierarchikusan egymásra épülő tagozatokban, olyan logisztikai szervezeteket kell kialakítani, **olyan logisztikai elveket kell alkalmazni, amelyek ennek a különleges működési formának megfelelnek, és amelyek a fegyveres küzdelem szélsőséges viszonyai között is működőképeseek lehetnek.**

Ezen kis kitérő után következzenek tehát: *a hadseregre, a fegyveres küzdelemre jellemző anyagfelhasználási folyamatok és az ellátási lehetőségek elemzése, a JIT rendszerű anyagellátás lehetőségeinek vizsgálata.*

A hadianyag-felhasználás folyamata

A Magyar Honvédségben az anyagi biztosítás-ellátás területén működő elosztási (disztribúciós) rendszer sok hasonlatosságot mutat a polgári életben általánosan elterjedt elosztási (értékesítési) logisztikai rendszerekkel. Az elosztási rendszerek struktúrájában, működésük rendjében, irányításuk elveiben vannak közös vonások, de vannak különbségek is.

A hadseregben működő ellátási rendszereknél jelenleg elfogadott és alkalmazott működési alapelvek megfelelnek a követelményeknek. Ennek lényege, hogy a békében felhalmozott és lépcsőzött anyagi készletekből, a felhasználás üteméhez igazodva, felülről lefelé irányuló kiszállításokkal, általában a közbeeső tagozatok érintésével történik az ellátás.

Ez a rendszer és működési szisztéma már magába foglalja a modern logisztikai gondolkodásmód, a JIT rendszerű ellátás bizonyos elemeit. Figyelembe veszi a felhasználók igényeit, a felhasználói készlet szintek változását. Így az ellátás során a szükségleteknek megfelelő mennyiségű és minőségű anyagot a megfelelő helyre és a megjelölt időben szállítanak ki.

Az alapvető különbségek a raktári (felhasználói) készlet szintek és a szállítások ütemezése között fedezhetők fel. Tekintettel a fegyveres küzdelem körülményeire, különleges jellegére, **az ellátási láncok raktáraiban bizonyos mértékű biztonsági készlet szint folyamatos fenntartása nélkülözhetetlen.**

Az alacsony raktári készlet szintekre, illetve a homogén összetételű szállítmányokra vonatkozó feltételek nem teljesíthetők. Nehezíti a JIT koncepció teljes mértékű adaptálását még az is, hogy **a fegyveres küzdelem jellegéből, tartalmi sajátosságaiból eredően, az anyagfelhasználás, térben és időben, rendkívül változatosan alakul.**

Nézzük ezeket a problémákat egyenként, vizsgáljuk meg a katonai ellátási rendszerek sajátosságait. A JIT rendszer alkalmazásának egyik alapelve, hogy az anyagfelhasználási folyamat lehetőleg **ingadozásmentes legyen.** Ezzel szemben a hadseregben, a fegyveres küzdelemben lejátszódó anyagfelhasználás rendkívül változatos, intenzitását gyakran változtató folyamat. A harctevékenységek, a hadműveletek jellegétől és tartalmától, a bennük résztvevő erők mennyiségétől, minőségi összetételétől, a környezeti hatásoktól függően, az anyagfelhasználás mértéke, intenzitása, széles határok között változhat.

A harcanyagok felhasználása térben és időben, effektíve a fegyveres küzdelemre, illetve az abban résztvevők körére korlátozódik. Nem számolhatunk harcanyag felhasználásával a harctevékenységi körzeten (harcérintkezésen) kívül, az ellenségtől távol tevékenykedő csapatoknál, mivel itt semmi nem indokolja lőszeres vagy robbanóanyagok tömeges felhasználását. Kivételt képezhetnek a légvédelmi lőszeres (rakéták), illetve a mélységben lévő állások műszaki zárrendszereinek telepítéséhez, felhasznált anyagok.

A harcérintkezésben lévő csapatok esetében is szünetelhet valamely harcanyagféleség felhasználása, ha azzal adekvát harc (tűz) feladat nincs, vagy a folyamatos felhasználást valamely körülmény (anyaghiány, tűzszökő meghibásodás, stb) késlelteti vagy lehetetlenné teszi.

A feltételek megléte esetén is, egy rendkívül változatos folyamatot mutat a harcanyagok felhasználása. **A felhasználás intenzitása ezekben az esetekben is nagymértékben függ a harc feladat méretétől, tartalmától, a szembenálló felek erő kifejtésének mértékétől.** A helyzetet tovább bonyolíthatja, hogy még egy szervezeten belül is (azaz egy biztosítási-ellátási rendszerrel is) **változhat a felhasználók köre, a megerősítések, az általárendelések, az ellátásra történő utalások következtében.**

A felhasználás intenzitásának, mennyiségi és minőségi mutatóinak változására, az ingadozások mértékére jellemző, hogy az rövid időn belül,

a nullától, a technikai lehetőségek által megszabott maximális értékekig emelkedhet.

A harc- (tűz-) feladat jellegéből, a megsemmisítendő célok minőségéből adódóan, még az azonos fajta tartozó harcanyagok (pl.lőszer) esetében is változhat a különböző típusú (hatású) harcanyagok felhasználásának intenzitása. Ugyancsak széles határok között változhat az azonos, vagy közel azonos feladatot megoldó alegységek harcanyag felhasználása is.

Az elmondottak illusztrálására, a felhasználási folyamatok bonyolultságának érzékeltetésére vizsgáljuk meg néhány harcanyag felhasználását. A folyamatokat az idő függvényében vizsgálva, a felhasználás intenzitását, illetve a raktári és a felhasználói (alegység) készletszintek változását elemezzük.

Tüzérségi lőszer

Tüzérségi lőszer esetében a felhasználás intenzitása mind támadásban, mind védelemben nagy ingadozásokat mutat. Ez azzal magyarázható, hogy támadás előtt, a roham tüzérségi előkészítésénél, illetve a védelem kezdetén, a tüzérség a maximális tűzütemmel lő. A harctevékenységek további szakaszai alatt a felhasználás intenzitása is lecsökken.

A tüzérségi löszerek készletszinjei ennek megfelelően csökkennek. A harc kezdetén gyors ütemű ez a készletszint változás, majd a továbbiakban egyre lassul, az állásváltások során szünetel, majd a tűzfeladatok végrehajtása után megáll.

A tüzérségi löszerek készletszintjénél ezt a csökkenési tendenciát csak az időszakonként bekövetkező utánpótlások szakítják meg. A feltöltések hatására a készletszintek megemelkednek, majd a további felhasználás erről a megemelt készletszintről folytatódik. A készletszintek tehát egyféle "fűrészfog diagram" szerint változnak.

Lövész- és harckocsi löszerek

A lövész- és harckocsi löszerek felhasználása elsősorban a gépesített lövész- és a harckocsi kötelékek harci alkalmazásának függvénye. Itt a felhasználás intenzitása és egyéb mutatói, a harcfeladatok méretén, tar-

talmán túl, az abban résztvevő alegységek (felhasználók) számától, az eszközök (harckocsik, lövészpáncélosok) mennyiségétől is függ.

A felhasználás intenzitása a harctevékenység kezdetén magas lesz, majd a harchelyzet függvényében, az abban résztvevő erők mennyiségétől függően alakul. A harchelyzetben bekövetkező változások (mélységben lévő új védelemi állások elleni ismételt támadás vagy a védelem újjászervezése és folytatása a mélységben, stb.) azonnal megmutatkoznak, és a mutatók ismét magas értékeket érhetnek el.

A harckocsi lőszeres esetében a felhasználás igen jelentős mértékben függ attól is, hogy a harcrend milyen felépítésű, hogy a harckocsi kötelekek alkalmazása milyen ütemezéssel történik. Olyan esetekben, amikor a harckocsi jelentős része tartalékban, második lépcsőben van, tömeges méretű harckocsi lőszer felhasználás csak akkor következik be, amikor ezek a tartalékok bekapcsolódnak a harcba, és a helyzettől függően ellenlökést, ellencsapást hajtanak végre vagy a mélységbe védelemre rendelik őket..

Páncéltörő lőszeres

A páncéltörő lőszeres és rakéták felhasználása, sok eltérést mutat az előzőekhez képest. Az egyik legszembetűnőbb különbség abban van, hogy a felhasználó alegységek, a páncéltörő tartalékok alkalmazása szakaszos. Ez úgy realizálódik, hogy a harchelyzettől függően, a páncéltörő tartalékot tűzszakaszra kirendelik, és az ott részt vesz az ellenséges páncélozott eszközök megsemmisítésében. Ezt a feladatot egy rendkívül feszített tűzvezetés mellett, igen intenzív lőszerfelhasználással hajtja végre. Ezen tűzfeladatok végrehajtását követően a páncéltörő tartalék kivonásra kerül, feltöltést végez és pihen a következő alkalmazásig. Ez a szakaszos alkalmazás mind a lőszerfelhasználás intenzitásában, mind a készletszintek alakulásában megmutatkozik. A felhasználás intenzitásánál a rövid ideig tartó rendkívül magas fajlagos felhasználási mutatók lesznek a jellemzők, majd az alkalmazások közötti időben, az adott páncélelhardtó tartaléknál gyakorlatilag szünetel a felhasználás.

Az előzőekben elmondottakhoz hasonlóan alakul a légvédelmi lőszeres és rakéták felhasználása, illetve a készletszintek alakulása. Itt is szakaszos az alkalmazás, ami egyértelműen az ellenség légi támadóeszközeinek aktivizálásától függ.

Műszaki harcanyagok

A különböző műszaki harcanyagok felhasználása, számos vonatkozásban eltér az eddig elmondottaktól. Az első lényeges eltérés az, hogy a felhasználás, azaz a telepítés (erődítés), időben elkülönül a fegyveres küzdelemtől. Az anyagok felhasználásának zöme (legalábbis védelemben) az előkészítés időszakára esik és maximális intenzitással megy végbe. A harctevékenység időszakában a felhasználás szakaszosan következik be, de ekkor is rendkívül magas intenzitással.

A műszaki harcanyag készletszintek is ennek megfelelően alakulnak. A védelem előkészítésének időszakában a rendkívül intenzív készletcsökkenés lesz a jellemző. A csapatkészletek szintjét messze meghaladó mennyiségek kerülnek ekkor felhasználásra (telepítésre), ami csak úgy lehetséges, hogy közben folyamatos utánpótlás történik.

A fentiekben elmondottak elsősorban a különböző aknatípusokra (harckocsi elleni aknák, gyalogsági taposóaknák) és a robbanóanyagokra igazak. Egyéb műszaki harcanyagfélések és erődítési anyagok felhasználásában lényeges eltérések adódhatnak. Ezeknek a részletes bemutatására, és a készletszintek alakulására gyakorolt hatásának elemzésére, a terjedelmi korlátok miatt nem vállalkozom.

A harcanyagok felhasználásának időbeni korlátait a harcérintkezés felvétele (feladat megkezdése), illetve a harcfeladat befejezése (harcérintkezés megszakítása) képezik. A területi korlátokat a harcfeladat végrehajtásába bevont erők harctevékenységi körzeteinek határai, illetve a haditechnikai eszközök (tűzeszközök) technikai lehetőségei határozzák meg.

Mindezekből következik, hogy a harcanyagokat felhasználók köre a harctevékenységek (hadműveletek) egy adott időszakában kevesebb a hadműveletben részvevő egész haderónél. Más megfogalmazásban, a harcanyagfelhasználás - mint a fegyveres küzdelem specifikus kísérő jelensége - alapvetően a harcérintkezésben lévő csapatokra korlátozódik és ezen a körön belül is egy rendkívül differenciált folyamatról van szó.

A másik lényeges következtetés amit az előző elemzésekből levonhatunk, hogy a **harcanyag felhasználás rendkívül változatosan mondhatni, "rapszodikus" lejátszódó folyamat, tehát a JIT koncepció al-**

kalmazásának azon feltétele, hogy a felhasználás egyenletes, "stabil" legyen, itt nem teljesíthető.

Azért tartom szükségesnek ennek a kihangsúlyozását, mert - mint azt a továbbiakban látni fogjuk - egyéb anyagféleségek felhasználásánál, lényeges eltérések mutatkoznak az előzőekhez képest. Az eltérések elsősorban a felhasználók körében, a felhasználás intenzitásában, folyamatosságában, és egyéb mutatóiban jelentkeznek.

Az ellátási anyagok esetében - mint például az élelem, az ivóvíz, vagy a különböző tábori elhelyezési anyagok - amelyek a katonai szervezetek mindennapi szükségletét vannak hivatva kielégíteni; a felhasználás a haderő egészére jellemző. Ezen anyagokból az igények, napi rendszerességgel jelentkeznek, függetlenül a tevékenység jellegétől. Azaz a személyi állomány étkeztetése, tábori elhelyezése, ivó- és más jellegű vízigényének kielégítése, napi rendszerességgel ismétlődő feladat. *Nézzük ezt a problémát egy kicsit részletesebben.*

Élelmiszerek és ivóvíz

A katonai szervezetek élelmiszer- és ivóvíz igényének kielégítését lényegesen leegyszerűsíti az a körülmény, hogy az anyagfelhasználás egyenletesnek tekinthető, egy napi rendszerességgel, lényegében azonos szinten reprodukálódó szükségletéről van szó. Az élelmiszer és az ivóvíz igény, az egész haderónél jelentkezik. Függetlenül attól, hogy a csapatok támadnak-e, vagy védelmi harcot folytatnak vagy éppen nyugvásban vannak.

Ezekből az anyagféleségekből tehát a felhasználás mértéke, térbeli és időbeni alakulása, kellő pontossággal megtervezhető. Következésképpen az ellátások rendje, a források elosztása, a szállítások lebonyolítása is megfelelő előretartással megszervezhető. A felhasználói oldalról tehát egy folyamatos, egyenletes nagyságú igénynyel lehet számolni, aminek következtében, a forrás oldalon is egyenletes kapacitás leterhelés alakul ki.

Az általában kedvező körülmények láttán sem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy ezeket az ellátási folyamatokat is - legalábbis a harcászati tagozatokban - a fegyveres küzdelemre jellemző szélsőséges körülmények között, gyakran ellenséges behatás mellett kell végrehajta-

ni. A reális szükségleteken felül, tehát itt is számolni kell veszteségekkel, az ellátást hátráltató, vagy esetleg azt akadályozó körülményekkel.

Mindezek ismeretében kijelenthetjük, hogy talán éppen itt az élelmiszer ellátásnál van lehetőség, a JIT módszerek alkalmazására. Az igények egyeletes alakulása, a viszonylag nagy árumennyiség "JIT-képessé" tehetik az élelmiszer ellátást.

Üzemanyagok

Az üzemanyagok felhasználásának és utánpótlásának területein számos sajátosság mutatkozik. A felhasználás itt elsősorban haditechnikai eszközök üzemeltetésétől függ. Az igénybevételek mértéke, az üzemeltetés körülményei jelentős mértékben befolyásolják, az üzemanyag felhasználás alakulását. **A legnagyobb mértékű üzemanyag felhasználással a csapatmozgások, a menetek során kell számolni, amikor valamennyi gépjármű üzemel.** A tartós igénybevétel következtében, jelentős felhasználás várható valamennyi eszközcsoportnál. Egy napi menet esetében, a felhasználás megközelítheti az egy feltöltés azaz az 1,0 ja értékeket.

Ezzel ellentétben a támadóharcban és védelemben, csak a harcjárművek, tüzérségi vontatók, a lőszerszállító és sebesültszállító gépjárművek esetében várható magas felhasználás. A gépjármű állomány jelentős hányadát kitevő eszközhordozóknál és szállító gépkocsiknál minimális mozgással, következésképpen alacsony felhasználással kell számolnunk.

A harcérintkezésből kivont és nyugvásban lévő csapatoknál alapvetően csak a napi ellátást, a személyi állomány, a technikai eszközök kiszolgálását végző eszközök üzemelnek, így az üzemanyag felhasználás is minimális lesz. A haditechnikai eszközök konstrukciós kialakításából és az üzemanyag feltöltés mértékéből következik, hogy átlagos napi felhasználás esetén napközben (harcközben) feltöltésre nincs szükség.

Nagy távolságú menetek, nagy mélységű támadó harcfeleladatok esetében szükségessé válhat a tevékenység végrehajtásába beütemezett feltöltés. Ilyen esetekben van lehetőség, a JIT-elv szerinti ellátásra, amikor meghatározott időre, meghatározott helyre, viszonylag nagy tömegű üzemanyagot kell kiszállítani. Többnyire a központi forrásokból,

közvetlenül a felhasználóhoz irányuló kiszállításokkal lehet ilyen esetekben a feltöltéseket a leghatékonyabban végrehajtani.

A fenntartási anyagok képezik a hadianyagok harmadik csoportját. A haditechnikai eszközök állandó hadrafoghatóságának biztosításához szükséges javító anyagok, illetve az állomány harcképességének fenntartásához szükséges, egészségügyi anyagok tartoznak ebbe az anyagcsoportba.

A felhasználás alakulása, intenzitásának mértéke mindenekelőtt a tevékenység jellegétől, az egészségügyi veszteségek mértékétől, a haditechnikai eszközök meghibásodásainak arányaitól, a harci sérülések számszerű értékeitől függ.

Egészségügyi anyagok

Az egészségügyi anyagok felhasználásának mértékét a harci sérülések, illetve a megbetegedések száma határozza meg. Ebből következik, hogy a felhasználás mértéke elsősorban a harctevékenységek során érhet el magas értékeket. A felhasználás jellegéből adódik, hogy az intenzitás változását és a raktári készletek alakulását, csak nagyobb időintervallumban, azaz többnapos harctevékenység, hadművelet viszonylatában célszerű vizsgálni.

A napi felhasználás alakulásából semminemű következtetést nem lehet levonni. A felhasználás mértéke, a raktári készletek szintje, az egészségügyi veszteség alakulásától függ, ami viszont a harcászati, hadműveleti helyzet alakulása, az erőkifejtés mértéke által determinált folyamat.

Minden különösebb számvetés, részletes prognózisok nélkül valószínűsíthető, hogy a hadműveletek kezdetén, a szembenálló felek megütközésekor, magas veszteségi rátával kell számolni. Hasonlóan magas veszteségek következhetnek be, a tartalékok ütközetbevetésekor vagy a harctevékenységek más irányba történő áthelyezésekor. A hadműveleti területen vagy a mögöttes területeken - a hadieseményekkel összefüggésben bekövetkező - ipari katasztrófák, vagy a tömegpusztító eszközök alkalmazása, nagyságrendi változásokat idézhet elő, az egészségügyi anyag felhasználásának alakulásában. Ennek az eshetőségnek az elemzésére, anyagi vonzatainak értékelésére, most nem vállalkozom.

Javítóanyagok

A javító anyagok felhasználása, a haditechnikai eszközöknél bekövetkező meghibásodások és a harci sérülések mennyiségétől függ. Ez utóbbiak viszont az alkalmazás jellegétől, mértékétől és körülményeitől függenek. A felhasználást lényeges mértékben befolyásolja a javító kapacitás, a "beépítési lehetőségek" alakulása is. Ez viszont elsősorban a javító erők alkalmazásával van összefüggésben. Mindezek alapján valószínűsíthető, hogy a javító anyagok felhasználása a harctevékenységek kibontakozásakor, a hadműveletek kezdetén emelkedő tendenciát mutat, a maximális javító kapacitás szintjének elérésekor tetőzik, majd a javító aleggységeknél is elkerülhetetlen egészségügyi- és technikai veszteségeknek megfelelően, fokozatosan csökken.

A raktárak mint pufferek

A következő lépésben a Magyar Honvédségben működő ellátási rendszereket célszerű megvizsgálni, és feltárni a JIT elvű anyagellátás alkalmazásának lehetőségeit, területeit vagy annak esetleges korlátait.

A Magyar Honvédség logisztikai biztosításának részeként működő ellátási-elosztási rendszerek a polgári logisztikai rendszerek tapasztalatait is felhasználva, a hadseregben jelenlévő sajátosságok, maximális figyelembevételével vannak kialakítva. **Az itt működő elosztási-ellátási rendszerek stukturájának kialakításánál, a fegyveres küzdelem sajátosságait, a végrehajtás sokszor szélsőséges körülményeit is mérlegelni kell.** Olyan ellátási-elosztási rendszereket kell kialakítani, amelyek ilyen körülmények között is képesek, megfelelő bitonsággal működni.

Mindezek előrebocsátása után **vizsgáljuk meg a hadseregben a már jelenleg is működő, illetve a jövőben kialakításra kerülő, ellátási - elosztási rendszereket.** Többek között megvizsgáljuk a rendszerekkel szemben támasztott követelményeket, a rendszerek feladatait, struktúráját, működésük alapvető szabályait.

A Magyar Honvédségben működő ellátási-elosztási rendszerekkel szemben alapvető követelmény, hogy mind békében, mind háborúban legyenek képesek a felmerülő anyagi szükségletek kielégítésére. Vertikális felépítésük tegye lehetővé az igényekhez igazodó anyagáramlást, a

központi (hadászati) raktáraktól az ellátási végpontokig, az alegységekig. **A rendszer flexibilitása biztosítsa a változó időközönként és a változó téteknagyságban jelentkező igényekhez való igazodást. A rendszerben lévő tartalékok, esetleges működési zavarok esetében is, nyújt-
sanak megfelelő garanciát a csapatok legszükségesebb igényeinek kielégítésére, az állandó hadrafoghatóság biztosítására.** A rendszer sérülése, egyes tagozatok működésképtelenné válása nem vezethet a rendszer teljes megbénulásához.

Az ellátási -elosztási rendszernek felépítésében, tagozódásában igazodnia kell a haderő strukturájához. A rendszer vezetési szintjei, meg kell hogy egyezzenek az ellátandók, vezetési rendszerével. A felhasználókkal-ellátandókkal azonos közegben történő működésből következik, hogy azzal közel azonos manőverező képességgel, és az alegységek szintjén közel azonos védettséggel kell hogy rendelkezzenek.

A követelmények megfogalmazásakor azt is látni kell, hogy azok a maguk teljességében csak a háború során, a fegyveres küzdelem viszonyai között jelentkeznek. A békeidőszak jóval alacsonyabb követelményt támaszt, a hadsereg ellátási-elosztási rendszereivel szemben. Békében az ellátási feladatok volumene is alacsonyabb, működés feltételei is kedvezőbbek. Békében nem kell ellenséges veszélyeztetettséggel számolni, nincs veszteség, közel egyenletes a szükséglet is és a kapacitás is. A békeszükségletek viszonylag nagy pontossággal prognosztizálhatók, az igények szintjében, mennyiségi és minőségi összetételében számottevő változások nem fordulhatnak elő.

A haderő béke- és háborús szükségletei között, nagyságrendi különbségek vannak. Ezért olyan ellátási-elosztási rendszereket célszerű kialakítani, amelyek békében is működőképeseek, és amelyek a háborús követelményeknek megfelelően bővíthetők, fejleszthetők. Az ellátási-elosztási rendszerek béke és háborús lehetőségeit, kapacitásait úgy méretezik, hogy azok egy átlagos szükségletnek feleljenek meg, de a rendszerekben legyenek megfelelő tartalékok is, a kiugró igényszintek kielégítésére.

Az ellátási-elosztási rendszerek egésze, de az egyes elemek is funkcióorientált szervezatként épülnek fel és működnek. A hadászati (központi) raktáraktól a felhasználókig, valamennyi - az anyagi biztosítás feladatrendszerébe tartozó - funkciót ellátnak. Az RST-ként megjelölt pol-

gári logisztikai feladatrendszer analógiájára a **hadsereg ellátási-elosztási rendszereinek feladatai a következőképpen fogalmazhatók meg:**

- **Készletképzés:** A funkció lényege, hogy az ellátási-elosztási rendszer valamennyi eleme, a lépcsőzési előírásoknak megfelelő anyagi készlettel rendelkezik és azt folyamatosan fenntartja. A készletek mennyiségi és minőségi mutatói, megfelelnek a várható szükségleteknek. A raktári készletek nagyságát a forgási sebesség, a napi ellátási ciklusok száma, végső soron a szükséglet határozzák meg. Ezek figyelembevételével alakítják ki a raktári kapacitásokat, a szállítási távolságokat és a működés egyéb követelményeit. **A raktári készletek nagysága, a szállítások üteme, távolsága, az ellátási ciklusok száma, összességében olyan ellátási kapacitást kellene hogy képezzen, amely a csapatok szükségleteivel megegyezik.**

A különböző **raktárak** a készletképzési követelmény teljesítésével, az adott raktári készletek fenntartásával, egyfajta **puffer szerepet is betöltenek**. Ez a szerep abban nyilvánul meg, hogy a lényegében **folyamatosnak tekinthető felhasználás és a szakaszos ellátás közötti feszültségeket kiegyenlítik.**

- **Újraelosztás:** A funkció abból a szükségszerűségből fakad, hogy az ellátási vertikum különböző tagozataiban (szintjein) a raktáraknak különböző összetételű igényeket kell kielégíteni. *Az egy ellátási ciklusban (ütemben) felülről érkező ellátmány az adott szervezet összesített igényeinek felel meg.* Ennek felel meg az ellátmány mennyisége és minőségi összetétele is. A csapatok feltöltése ebben a minőségi összetételben nem hajtható végre, mivel ez az ellátmány minden anyagféleséget tartalmaz, amely az adott kötelék különböző alárendeltjeinél szükségletként jelentkezik. Ezt az egy tételben érkezett készletet kell az ellátandók igényeinek megfelelően újra elosztani.

Az újraelosztásnak az eredménye az a "*finomabb*" összetételű szállítmány, amely már minden tekintetben megfelel az ellátandók igényeinek. Végső soron egy olyan kommissiózási folyamatról van szó, amely az alárendeltek (ellátandók) igényeihez igazodó - annak mind mennyiségi, mind minőségi vonatkozásban megfelelő - szállítmányokat produkál.

Az újraelosztás eredményes végrehajtása megköveteli, hogy megbízható információk álljanak rendelkezésre a felhasználás mértékéről, tér-

beli, időbeli alakulásáról, minőségi összetételéről. Az újraelosztás funkcióját csak a közvetlen előljáró ellátó tagozat képes megfelelő "finomságban" elvégezni.

- **Továbbítás:** A továbbítási funkció lényege a forrás és a felhasználó közötti szállítási feladatok végrehajtása. A cél olyan anyagáramlás kialakítása, amely hadianyagok esetében a központi raktáraktól a felhasználókig terjed.

A továbbítási funkció az ellátási kötelezettség elvéből adódóan, a felülről lefelé irányuló kiszállításokban realizálódik. Ez alól a szabály alól kivételt képez a **hadműveleti tagozat**, ahol az **autonómia** jegyében, az **önellátás** elve alapján, a biztosított forrásokból vételezéssel történik az ellátás.

A továbbítási funkció megnyilvánulási formájaként kezelendő a hadműveleti készleteknek, **az anyag-tároló-kiadó körzetben (ATKK)** történő felhalmozása is. A célja ugyanis, a készleteknek a felhasználóhoz történő közelítése. A továbbiakban az ATKK-k stacionáris forrásként működnek és továbbítói funkciót nem végeznek.

- **Előkészítés:** A felsorolt funkciókon túl, feltétlenül említést kell tenni egy sajátos feladatrendszeréről. Ez a feladat, a szokványos raktári belső műveletek (állagmegóvás, karbantartás, stb.) mellett jelentkező, a harci alkalmazásra történő felkészítést célzó műveletek sora. *Ezek közé tartozik többek között:* a különböző lőszeres élesítése, a légvédelmi és páncéltörő rakéták műszeres bevizsgálása, a rakéták hajtóanyagokkal történő feltöltése. *Végső soron ebbe a sorba tartozik:* a lőszeres tárazása, hevederezése, a gyújtóanyagok bekeverése, a nyújtott töltetek szerelése, a melegétel készítése, stb. Ezeket a műveleteket - néhány kivételtől eltekintve - az ellátási végpontokon hajtják végre a különböző logisztikai alegységek.

Áttekintve a Magyar Honvédségben működő ellátási-elosztási rendszereket, a következő megállapításokat tehetjük: **A hadseregben működő ellátási-elosztási rendszerek rendkívül bonyolultak. A polgári életben működő rendszereket minden tekintetben meghaladják.** Vertikális felépítettségük számos tagozatot és szintet foglal magába. A központi tárintézetektől, a csapatokig, azaz a tényleges felhasználókig terjed. Ho-

rizontálisan átfogja a Magyar Honvédség teljes hadrendjét, a szárazföldi haderőnem és a légi erő csapatait és a területvédelmi csapatokat.

Az ellátási-elosztási rendszerek vertikális felépítése a katonai vezetési szintekhez igazodik, mivel a biztosítás-elátás jelenlegi filozófiája értelmében minden vezetési szintnek meg kell adni a lehetőséget a fegyveres küzdelem anyagi eszközökkel történő befolyásolására is.

Az ellátási-elosztási rendszerekben belső tartalékok vannak, az egymás fölött elhelyezkedő szintek képesek egymás feladatainak részleges átvételére. Egyes elemek működési zavarai vagy működésképtelenné válása, nem béníthatja és nem is bénítja meg a rendszer működését. Ezért az esetleges átfedéseket, a néhol meglévő túlméretezéseket el kell fogadni. A rendszer biztonságos működésének szavatolása érdekében, a gazdasági megfontolások esetenként háttérbe szorulhatnak.

A fegyveres küzdelem többször megemlített szélsőséges viszonyai miatt, ezek a biztosítékok nélkülözhetetlenek. **A megfelelő túlbiztosítást nélkülöző, "csúcsra járatott" ellátási rendszer - márpedig a JIT-elvű anyagellátás ilyen - a harcban, hadműveletben kudarchoz vezethet.** A fegyveres küzdelemben egy elmaradó, vagy késedelmet szenvedő lőszer szállítmány a harc sikertelenségéhez, emberi és anyagi áldozatokhoz vezethet. Ennek a kockázatát nem szabad felvállalni. Ezért van szükség a többlépcsős raktárhálózatra, és azok anyagi készleteire.

Véggövetkeztetés

Véggövetkeztetésként megállapíthatjuk, hogy a JIT-rendszerű anyagellátás elvének a hadseregbe történő bevezetésénél, illetve ezen belül a fegyveres küzdelem viszonyai között történő alkalmazásánál, igen korlátozottak a lehetőségek.

A legtöbb hadianyagféleség esetében **a váltakozó intenzitással végbemenő felhasználás, az anyagi folyamatok sztochasztikus jellege, végrehajtásának szélsőséges körülményei, mind-mind a módszer bevezetése ellen szólnak.** Igen kevés azoknak az anyagféleségeknek a száma, amelyek esetében a "JIT képesség" feltételei adottak lennének. **Elsősorban az élelmezési anyagok, esetleg az üzemanyagok ellátásánál nyílik lehetőség, a JIT elvek alkalmazására.**

A fegyveres küzdelem rendkívül kedvezőtlen, sok véletlenszerűséget rejtő, körülményei között, egy meglehetősen merev, túlfeszített, a kellő rugalmasságot és a belső tartalékokat nélkülöző ellátási rendszer alkalmazása rendkívül kockázatos. A harcoló csapatok ellátását, állandó hadrafoghatóságuk biztosítását, a harc-, a hadművelet sikerét ilyen kockázatnak kitenni, nem szabad.

Rendkívüli alapossággal elvégzett elemzéseket követően, **a hadseregben csak ott lehet JIT-elvű anyagellátást alkalmazni, ahol a feltételek adottak, ahol a kockázat mértéke elviselhető.**

A RAKODÁSNAK, MINT A LOGISZTIKAI FOLYAMAT RÉSZÉNEK JELENTŐSÉGÉRŐL, A KORSZERŰ GYORSRAKODÁSI MÓDSZEREKRŐL

*Németh Ernő*¹

A logisztikai folyamatok komplex vizsgálatánál nem lehet azt a kérdésfelvetést megkerülni, hogy miként lehet az egyes katonai anyagokat, felszereléseket, technikai eszközöket a megfelelő időpontban, az előírt mennyiségben és minőségben a legnagyobb hatékonyság mellett a megfelelő helyre szállítani.

Ezen szemléletmód alapján kialakított tevékenység célja az ellátási igényekhez történő gyors alkalmazkodás, a változó ellátási-kiszolgálási struktúrához való idomulás. Ennek megvalósításához szükséges a nagyfokú kezdeményező-készség, a rövidebb szállítási határidők biztosítása, a nagyobb kiszolgálási rugalmasság elérése érdekében.

Ennek az újszerű gondolkodásmódnak a lényege talán abban fogalmazható meg, hogy az ellátási folyamatban nem a nagykapacitású raktárak létrehozására kell törekedni, hanem arra, hogy a valós (naprakész) ellátási igények felméréseivel az anyagok (ellátási cikkek, felszerelések, stb.) a beszerzéstől a térbeli elosztás végpontjáig (alakulatok, szervek, egyéb) az átfutási idő minimalizálásával áramoljanak. Vagyis azt lehet mondani, hogy a logisztika a katonai anyaggazdálkodást, a raktározást és az elosztást egy egységes, hatékony folyamattá (ellátási folyamat) fogja össze.

Ennek a folyamatnak az egyik autonóm alrendszere az elosztási rendszertechnika, úgymint a **szállítási csomagolás, egységrakományképzés, a rakodás, a szállítás technológiájának** kialakításával.

Ma már kimondhatjuk, hogy a különböző honvédségi szervek (csapatok, intézetek, stb.) mind békében, mind háborúban logisztikai elvű

1 Dr. Németh Ernő alezredes, a hadtudomány kandidátusa, címzetes főiskolai tanár, MH K SZF-ség ter. és gazd.ov. (főnök h.)

kiszolgálást igényelnek. Ők a felhasználásra készülnek fel a lehetőségüknek megfelelő technikai színvonalon. A felhasználói igények kielégítése a logisztikával (ezen belül a rakományképzéssel, szállítmányozással, stb.) foglalkozó szervezetek szakembereinek a feladata.

Ezek alapján kitűnik, hogy az ellátási folyamat fentiekben leírt logisztikai szemléletű megközelítése meghatározza az ellátási rendszer közbülső szakaszaiban közreműködő katonai **közlekedés** feladatait is. Ez ugyanis nem lehet más, mint a fenti elveknek megfelelő, a folyamatot hatékonyan kiszolgáló szolgáltatások nyújtása, nevezetesen a katonai közlekedésnek biztosítania kell a gyors, pontos, megbízható anyagtovábbítás kialakíthatóságát. Ezért előtérbe kerül olyan módszerek, eljárások, technikai eszközök alkalmazása, amelyek biztosítják a kocsiforduló-idő csökkentését, a kapacitások jobb kihasználását, a közlekedés alágazatai (vasúti, közúti, légi, vagy vízi úti) technológiák és/vagy szervezési sajátosságaiból adódó veszteségidők csökkentését, innovatív módszerek alkalmazását, természetesen a megfelelő kapacitású elektronikus adatfeldolgozás, számítógéppark, összességében a fejlett informatika felhasználásával.

A csomagolás, az egységakomományképzés, tárolás, rakodás a logisztikai folyamatnak azon részei, amelyek nagy szakszerűséget, szakmai hozzáértést igényelnek. Ezeket a feladatokat csak olyan katonai logisztikai szolgáltatást nyújtó szervezetek képesek végrehajtani, amelyek komplex módon, a közlekedési (szállítási) tevékenységhez igazodva képesek feladataik végrehajtására. **Vagyis látni kell, hogy az ellátási folyamatban a logisztikai szemléletmód alapján történő feladatmegoldás csak a katonai közlekedési szervek hatékony közreműködésével lehetséges.**

A logisztikai folyamatokon belül, az elosztási rendszertechnika elemei közül egy problémakörrel, a rakodástechnikával foglalkozom ebben a tanulmányban. Írásommal, mint a logisztikai folyamat része, erre a fontos területre szeretném felhívni a figyelmet, amely az anyag-, eszközáramlás kapcsolódási, csatlakozási pontjain meghatározó szerepet játszik. A NATO tagországok már idejekorán felismerték ennek jelentőségét és ezen a területen is igyekeznek a megfelelő technikai színvonal kialakítására. Nálunk is egyre népszerűbbé válik és terjed a logisztikai szemléletmód, de akadozik a kiszolgálás rendszerének korszerűsítése és nem ritkán túl sok a rakodással foglalkozók létszáma is.

A nem megfelelő figyelem egyik oka az lehet, hogy a rakodás egy kicsit a "senki-földjén" helyezkedik el. Míg volt elég kézi munkaerő (rakodókatona) úgy gondolták, hogy minden rakodás paranccsal "hó-rukk" módszerrel megoldható. **A másik ok, hogy a várható technikai fejlesztések sorába a döntéshozók a logisztikai folyamatot nem komplex módon vizsgálják és emiatt kimarad(hat) egy-egy fontos láncszem megfelelő színvonalra hozása.** Példaként szeretném megemlíteni a MISTRAL légvédelmi rakéta programot, ahol az egyes ütegek különböző anyagainak rakodását megkönnyítő, a beszerzésre kerülő UNIMOG gépkocsira szerelhető emelővilla (18.sz. ábra) megvásárlására a katonai közlekedési szakszolgálat figyelemfelhívása ellenére nem szántak pénzt. Ez az eset is azt bizonyítja, hogy a téma iránti megfelelő figyelem elmaradásának egyik oka, hogy az anyagmozgatást megkönnyítő, annak folyamatosságát biztosító rakodási technológia fontosságáról a döntéshozók pénzszüke miatt megfélekedeznek, vagyis a megfelelő rakodási technológiák létrehozását az alkalmazható egységakománypépző eszközök, anyagmozgató- és rakodógépek, a rakodóhelyek (építészeti) kialakítását, azok beszerzésének anyagi lehetőségei egyaránt befolyásolják, egyes esetekben a logisztikai követelményekkel ellentétben determinálják.

Pedig be kell látni, hogy a rakodási technológiák kialakítása, a rakodásgépesítés nagyon fontos terület és csak az elosztási folyamat többi elemeivel összefüggésben a logisztikai koncepcióval szoros kölcsönhatásban végezhető el, a folyamatban résztvevők (anyagelosztó raktárak, katonai közlekedési szervek, csapatok, intézetek, egyéb) együttműködésével, együttes érdekelttségével.

A rakodásra fordított idők csökkentése, a várakozási idők minimalizálása, a járműkapacitások jobb kihasználása a rakodási technológiák többirányú fejlesztésével oldható meg.

A szervezési módszerek a logisztikai folyamat optimalizálására irányulnak. Ezek egy része számítógépes szimulációs program lehet, amellyel meghatározhatók a rakodóhelyek optimális száma, a rakodóhelyek előtt várakozó gépkocsik számának vizsgálatával és ennek alapján a költségek optimalizálásával. A programok másik része az alkalmazott eszközök, berendezések kapacitásának maximális kihasználási lehetőségeit kell hogy megcélozza.

Egy számítógépes program elkészítésénél, az optimalizálást *az alábbi variációs lehetőségek szerint célszerű figyelembe venni:*

- rakfelület kihasználás optimalizálása, vagyis a jármű rakterületén a rakományok elrendezése magassági irányban, maximális számban;

- a rakfelületen nem forgatható rakományok elhelyezése;

- a rakfelületen forgatható (bármelyik oldalára állítható) rakományok elhelyezése. Ebben az esetben az optimalizálást nem a jármű rakfelületére, hanem keresztmetszetére célszerű meghatározni.

A felsorolt esetekben *a következők meghatározása szükséges:*

- a raktár területe, térfogata, teherbírása;

- a rakományok típusai, területei, térfogatai, tömegei;

- a rakományelemzés javasolt módja mindhárom forgatási variációban;

- egy adott típusú rakomány megadott ténylegesen szállított rakományzámmal az igényelt raktérfogat, raktömeg, raktérméret;

- végül az adott raktérben elhelyezhető összes rakomány esetén a kihasználások értékei.

Meg kell említeni, hogy a történelem során először a katonai (háborús) ellátási, utánpótlási feladatok megoldása kényszerítette rá a szakembereket (katonamérnököket) arra, hogy az anyag- eszközáramlás folyamatát felgyorsító technikai berendezéseket kifejlesszék. A kezdeti lépések a rakodási műveleti idő csökkentése érdekében arra irányultak, hogy pl. vasúti szállítás esetén a különböző katonai járművekkel közvetlenül fel lehessen járni a vasúti kocsi rakfelületére. A vasútállomásokon kiépítésre kerültek a stacioner jellegű oldal- és homlokrakodók, kifejlesztették a gyorsan felállítható, mobil rakodórampákat, áthelyezhető rakodóhidakat. Ezeknek a berendezéseknek az alkalmazása a későbbiek során a polgári életben is széleskörben elterjedt. Az *1.sz. ábrán* a Magyar Honvédségnél jelenleg rendszeresített ZLR-60 típusú (a volt NDK hadseregeinek hadikészletéből beszerzett) szétszedhető homlokrakodó, a *2.sz. ábra* pedig a polgári életben használt áthelyezhető, mobil rakodórampa vázlatrajza látható. Ezek az eszközök lehetővé teszik a rakodóhely és szállítójármű közvetlen kapcsolatának a kialakítását.

A fenti megoldásokat gyorsrakodási technológiáknak nevezik, melyek fejlesztésének legújabb irányai a következők:

a.) A rakodóhelyen előre elkészítik a jármű nagyságú rakományt, amelyet a szállítójárművek beállása után a járművön egy rakodási művelettel helyeznek el. Ennek egyik tipikus példája a konténer, amit a Magyar Honvédségnél is alkalmazunk 5, 10, 20 tonnás (lábás) változatban (3,4. sz. ábrák).

b.) A járművet teszik alkalmassá a gyorsrakodás elvégzésére, a rakfelületre felszerelt járulékos berendezésekkel. Ilyen például az önrakodó daru (5.,6.,7.sz. ábrák), a hátsó emelőfal (8.sz. ábra), vagy a konténer-rakodó gépkocsi (9., 9/a.sz. ábrák).

c.) Az előző két változat tulajdonképpeni kombinációja, amikor a járművet a speciálisan kialakított emelő-vonószerkezettel teszik alkalmassá, az ugyancsak speciálisan kialakított járműnagyságú rakományok gépkocsi platójára történő fel-, illetve lerakására (MULTILIFT, 10.sz. ábra) Ez a módszer a NATO tagállamok hadseregeiben egyre szélesebb körben elterjedt. Előnye, hogy egy "gépes" jármű több rakodási hely közötti mozgatásával 5-6 különböző felépítésű (nyitott, zárt tartályos vagy egyéb rendeltetésű) "rakodókeret" kiszolgálására képes. Nálunk jelenleg az MH közlekedési és az MH páncélos és gépjárműtechnikai szolgálat közös gondozásában a RÁBA cég fejlesztésében egyetlen egy prototípus, amely különböző alkalmakkor sikeresen bemutatásra került, létezik. Az ún. MULTILIFT rendszerű szállítási-rakodási technológiában rejlik kedvező lehetőségeket az említett két szolgálat időben felismerte, és a béke, valamint a háborús szállítási rendszer korszerűsítését ennek a rendszernek a széleskörű elterjesztésében látja. A meglévő prototípus 5-6 t-ás hasznos teherrel képes a zárt, illetve nyitott felépítésű "szállítókeretet" fel/lerakni és szállítani. A rendszer továbbfejlesztésének iránya a NATO tagországokhoz hasonló 15-20 t-ás terhek mozgatására, szállítására képes technikai berendezések (gépkocsi és szállítókeret) kifejlesztése kell hogy legyen.

d.) A gyorsrakodási technológiák sorát színesítik a ma már nagyon korszerű és sokrétű, különböző típusú és teherbírású, illetve üzemű (gázolajos, benzines, akkumulátoros, gázos, egyéb) anyagmozgató-rakodógépek, szállítószalagok és más berendezések alkalmazása. Ezekkel kapcsó-

latos problémakör elemzésére elsősorban a tanulmány nyújtotta szűkös terjedelmi keretek miatt nem térek ki.

Vannak azonban olyan gyorsrakodási technikák, amelyek megemléztését a jövőbeni fejlesztési elképzelések kialakítása miatt fontosnak tartom. Ezek közé tartozik az ún. emelő-láncos szállítóval (11.sz. ábra) történő rakodás. Ennél a változatnál az előkészített rakomány két emelőláncra kerül, az emelőláncokat egy pneumatikus szerkezet felemeli és az emelőláncokban beépített futóláncok teleszkópszerűen a jármű rakfelületére viszik a rakományt. A rendszer egyaránt alkalmas a járművek oldalról és hátulról történő megrakására. Ezzel a módszerrel a rakodás (28 raklap) 3-5 percig tart.

A 12.sz. ábrán látható sínhez kötött palettavillás portáldaru óránként 300- 400 db rakodólap rakodására alkalmas. A rakodás automatizálásának irányába mutat a 13.sz. ábrán látható megoldás, amikor az előre elkészített rakományt (2 rakodólapon) egy sínen vezérelt berakó szerkezet viszi fel a járműre. Kézi beavatkozás csak a vezérszelvény kezdeti beállításakor szükséges, mihelyt a rakodókapu kinyílik, a vezérlő számítógépbe csak a rakodólapok mozgásának számát kell betáplálni, minden további művelet automatikusan megy végbe. A rakományok görgős szállítópályán érkeznek a rakodóra, a görgőspályák végénél azokra merőlegesen egy tolópadszerű szerkezet mozog, amelynek másik vége a rakodókapukhoz kapcsolódik (14.sz. ábra). A megoldást egy olyan Svédországban működő ital-nagykereskedelmi vállalat elosztó raktárában fejlesztették ki, ahol naponta mintegy 2500 db rakodólapon mozognak árut.

Egyszerűbb, rugalmasabb, több rakodópont kiszolgálását lehetővé tevő berendezések azok, amelyek a járművön kerülnek elhelyezésre. A számtalan megoldás közül az egyik a 15.sz. ábrán látható mozgószőnyeges. A gépkocsi platóján lévő előre, hátra mozgatható padozat mindenfajta rakomány rakodására alkalmas egészen 45 t-ig. A szőnyeg 4 m/perc munkasebessége esetén 12 m hosszú nyerges pótkocsi (28 db rakodólap) kb. 3 perc alatt rakható be, illetve ki.

Ma már a vasúti pórekocsiról gépkocsira és vissza történő rakodás meggyorsítására kifejlesztettek olyan technológiát, amikor a vasúti jármű platóján lévő hordozókeret (pl. konténerrakodás esetén) rakva, vagy üresen a közúti járműhöz kifordítható és a már említett MULTILIFT

módszerrel a rakomány egyik járműről a másikra "átcsúsztható", rakható (19. sz. ábra).

Szólni kell arról a rakodási technológiáról is, aminek katonai változatát első ízben Németországban a NATO RAHMSTEIN-ben lévő légibázisán láttunk. Nevezetesen olyan görgős rakodási technológiáról van szó, amikor a NATO szabvány szerinti raklapon lévő áruk a raktárból a szállító repülőgépekbe, vagy vissza a görgősorokon mozgatva jutnak el. A görgősorok megtalálhatók a különböző típusú szállítórepülőgépek (pl. C-5, C-130-as) rakterében ugyan úgy, mint az árut a géphez vagy attól elszállító emelhető platómagasságú gépjárművön (16., 17. sz. ábrák), valamint a raktárak rampáin is. Ezzel a technológiával több tonnás anyagok görgősorokon történő mozgatását kettő ember kézi erővel el tudja végezni, természetesen lehetőség van a gépierő (csörlő) használatára is. A módszer lehetővé teszi egy 60 t-ás teherszállító repülőgépbe/ből az áru 20-30 perc alatti rakodását. Ma már ez a technológia (eszközök, berendezések) Taszáron az SFOR légibázisán is megtalálhatók.

A magyar Honvédség jelenleg számtalan más egyéb területhez hasonlóan a légi úton szállított anyagok rakodása terén sem rendelkezik NATO kompatibilis mozgató és rakodóeszközökkel. Ez adott esetben az anyagáramlás folyamatában komoly gondot jelent és kérdésessé teszi a fogadókészségünket. NATO tagság esetén pedig, figyelembe véve hazánk többi NATO országhoz viszonyított elszigetelt helyzetét, konfliktus esetben a légiszállítás az amin keresztül a legbiztosabbnak tekinthető az összeköttetés. Mindez szükségessé teszi, hogy a jövő technikai fejlesztéseit tekintve a beruházásoknál elsődlegességet kell hogy élvezzenek a NATO kompatibilis, korszerű repülőtéri anyagmozgató és rakodóeszközök.

Összegzésként megállapítható, hogy a logisztikai folyamatok fontos csatlakozási pontjai az anyag, eszközáramlás folyamatosságát biztosító rakodási technológiák. Ezek alkalmazása, technikai színvonala mind békében, mind háborúban jelentős befolyással van arra, hogy a különböző anyagok, felszerelések, technikai eszközök a megfelelő időpontban, az előírt mennyiségben és minőségben, a legnagyobb hatékonyság mellett, a megfelelő helyre kerüljenek. Ennek megvalósítása pedig csak a katonai közlekedési szervek hatékony közreműködésével lehetséges.

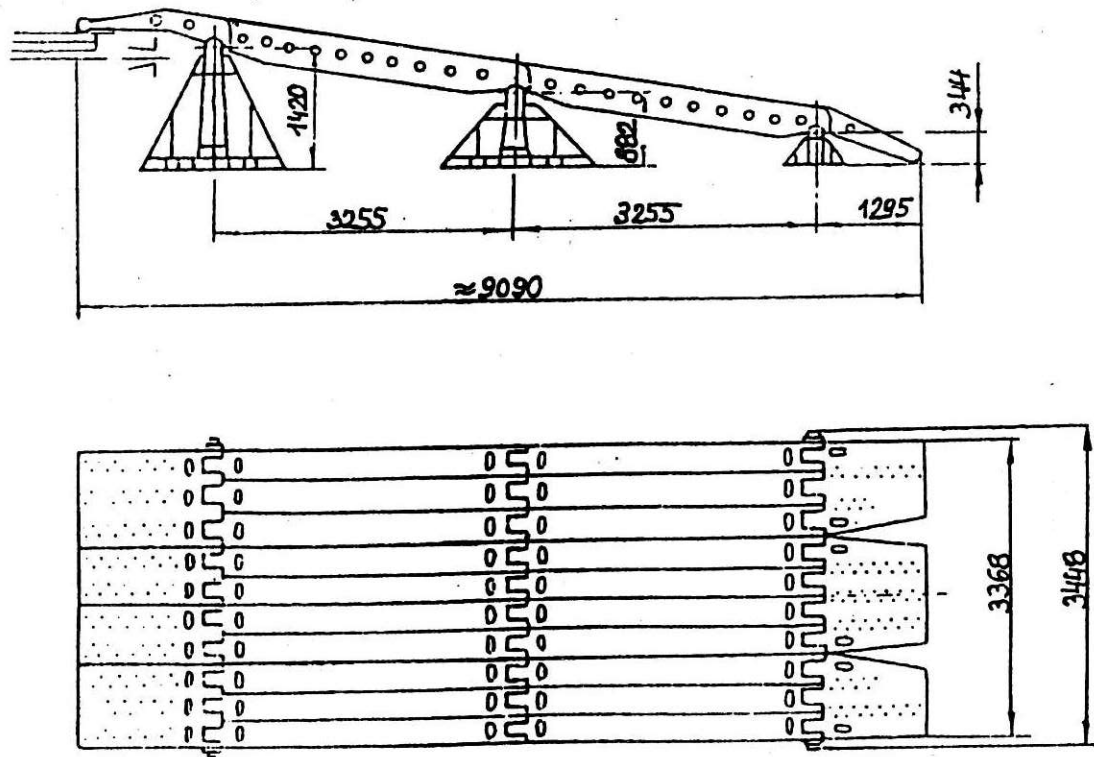
A felsorolt technikai megoldások mindegyike a logisztika követelményei szerinti feladatmegoldást szolgálja. A Magyar Honvédség eszközeinek jövőbeni technikai fejlesztésénél nem szabad megfeledkezni a korszerű rakodási technológiákról sem, ezek sorában pedig elsődlegességet kell, hogy élvezzenek a NATO kompatibilis repülőtéri anyagmozgató és szállító berendezések.

Irodalom:

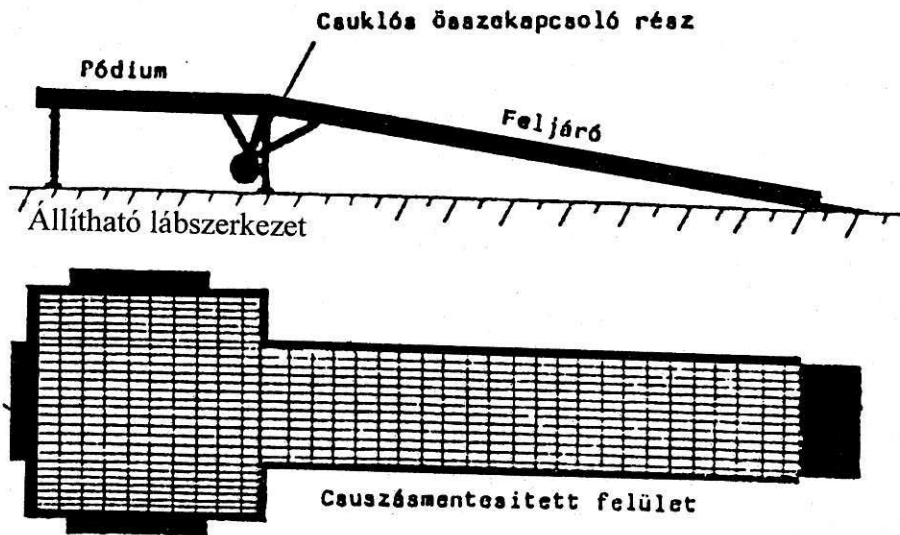
1.) *Böttger, M.*: Früh an die Kosten denken Packung und Transport, 1988. 11.sz., p-32-34.

2.) *Vándorffy I.*: A rakodási és szállítási technológiák kialakítási lehetőségei, kölcsönhatásai ACSI-céltanfolyami jegyzet, Bp. 1982.
A logisztika és a rakodásgépesítés kapcsolata, Közlekedési Közlöny, 1994. 24-25. szám

3.) *Schneider H.*: Automatische Verladung von Paletten Packing und Transport, Jahrbuch der Logistik, 1987. p. 36-39.
Überladebrücke als Rollbahn für fahrerlosen Transport Deutsche Hebe- und Fördertechnik 1987. 5.sz. p.42.
Tehergépkocsi-cserefelépítmények automatizált megrakása. Förden und Heben 1988. 4.sz. p. 270.

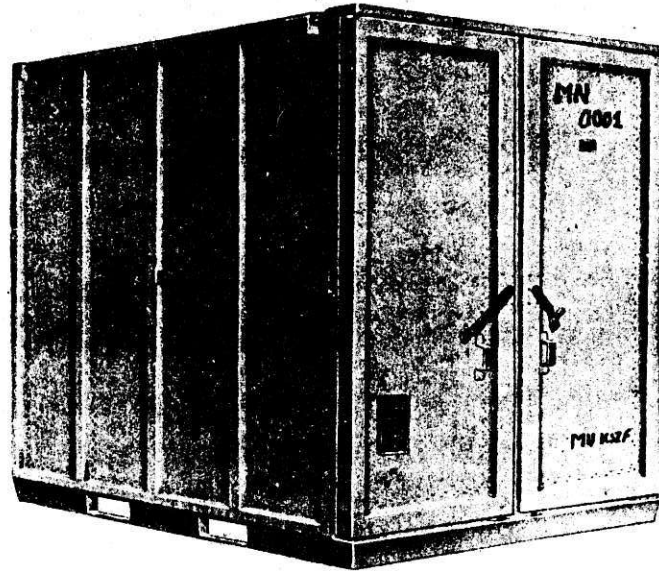

1. sz. ábra. ZLR-60 tít. szétszedhető katonai homlokrakodó oldal - és felülnézete

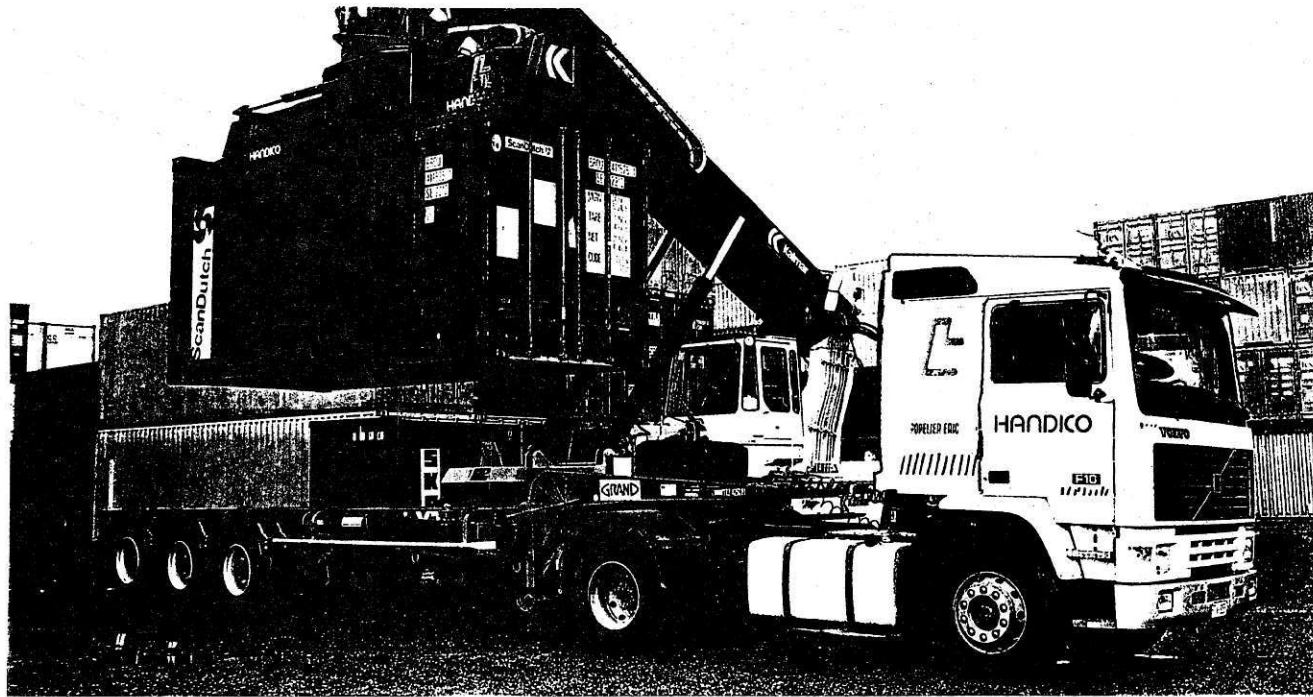
2.sz. ábra. Áthelyezhető, mobil rakodórámpa

Konténerek

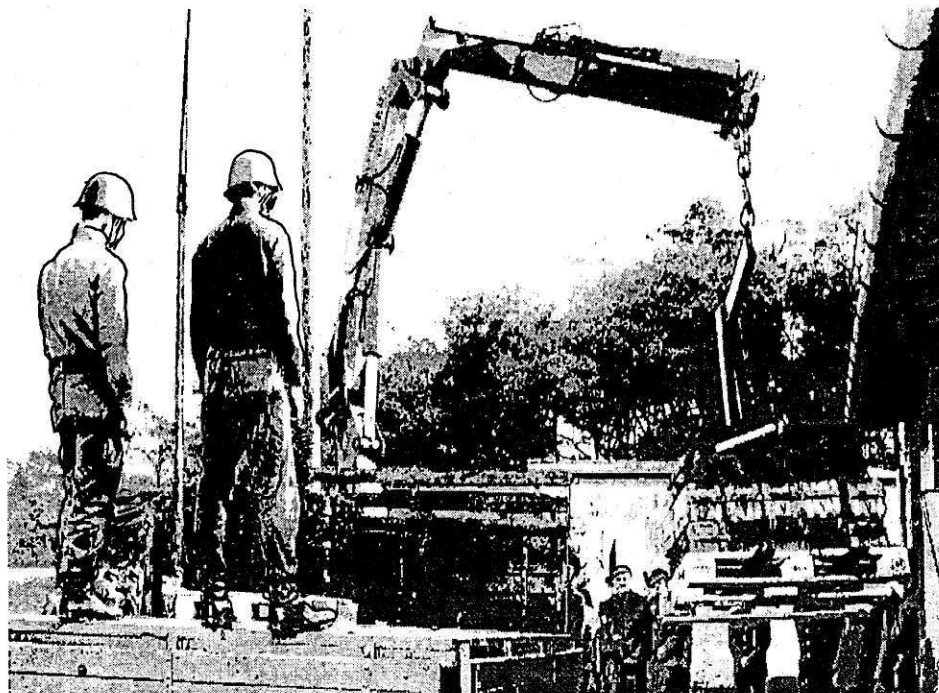
3.sz. ábra 5 t.-ás konténer

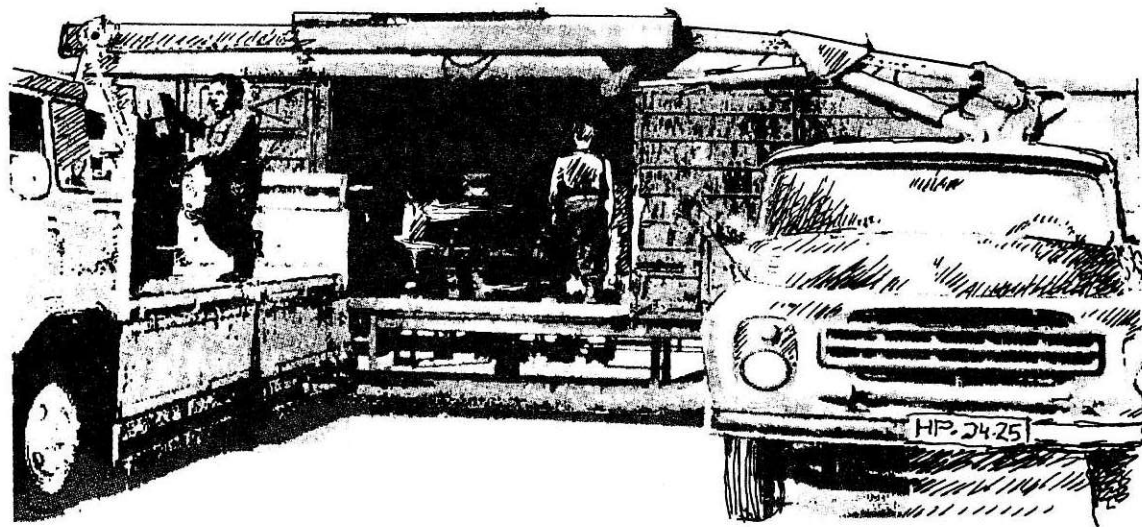
4. sz. ábra
20 t-ás konténer rakodása konténerszállító gépkocsira

PALFIGER típusú önrakodó daruk különböző tehergépkocsin

5. sz. ábra

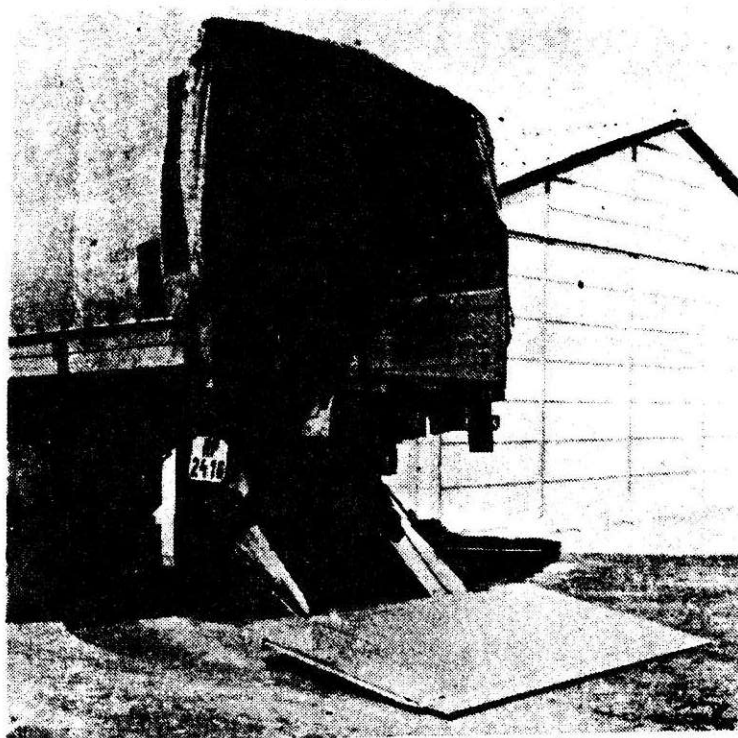
6. sz ábra

7. sz. ábra

Hátsó emelőfal

8. sz. ábra

Konténerrakodó gépkocsik

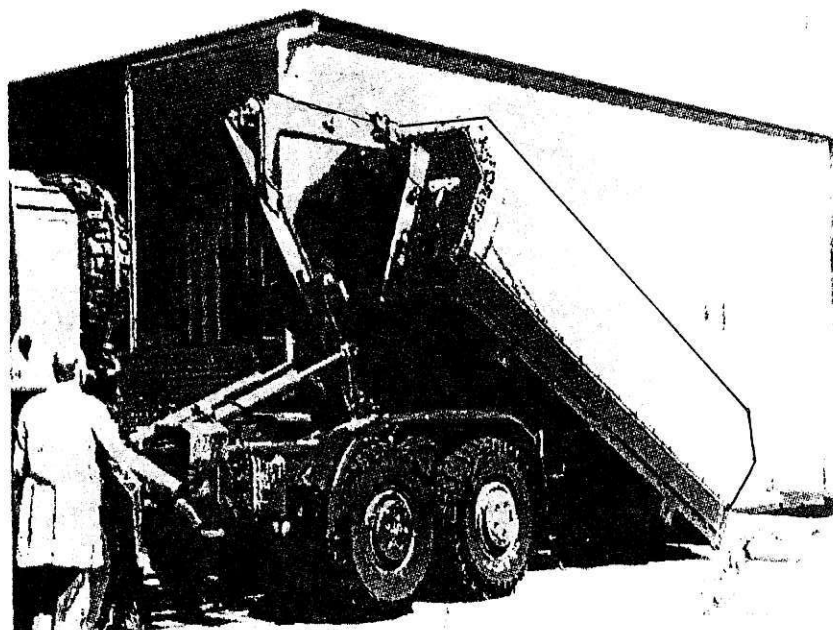
9. sz. ábra

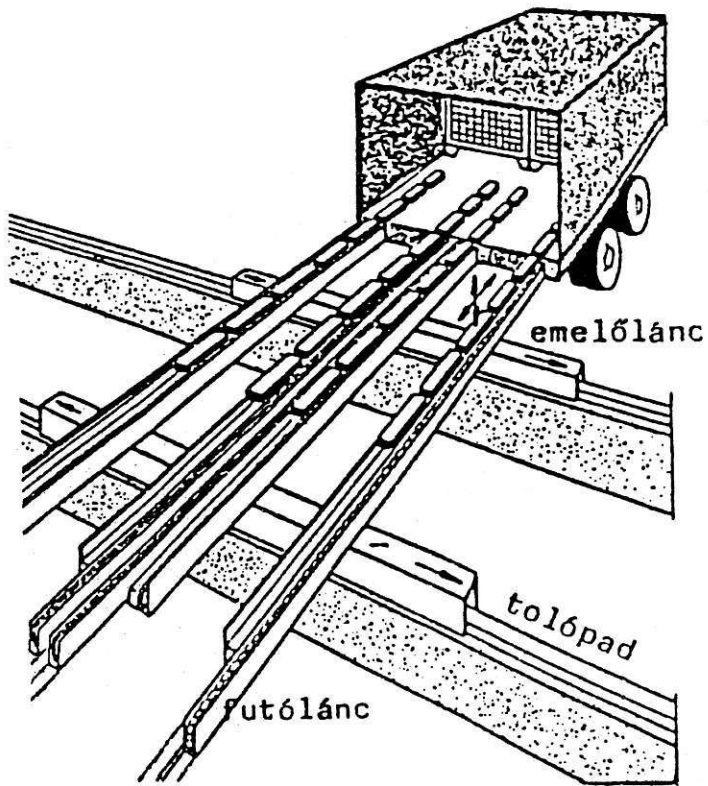
9/a. sz. ábra

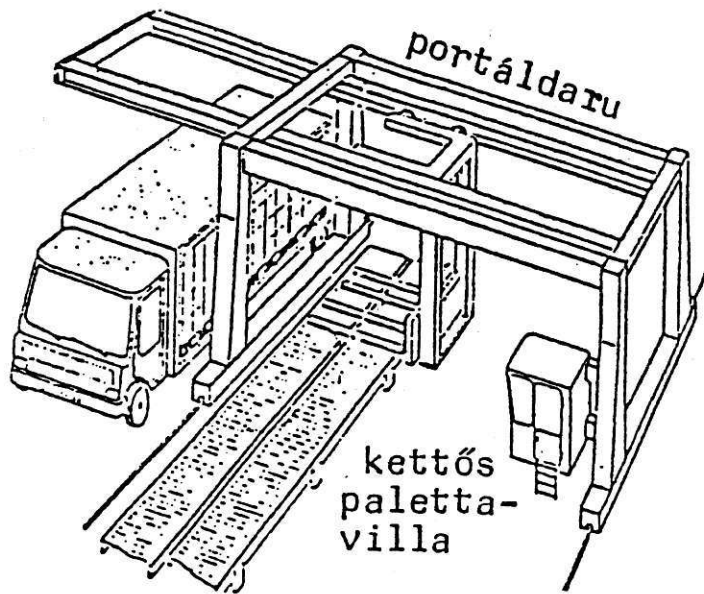
MULTILIFT vonóhorgos emelő-rakodó, szállító rendszer

10. sz. ábra

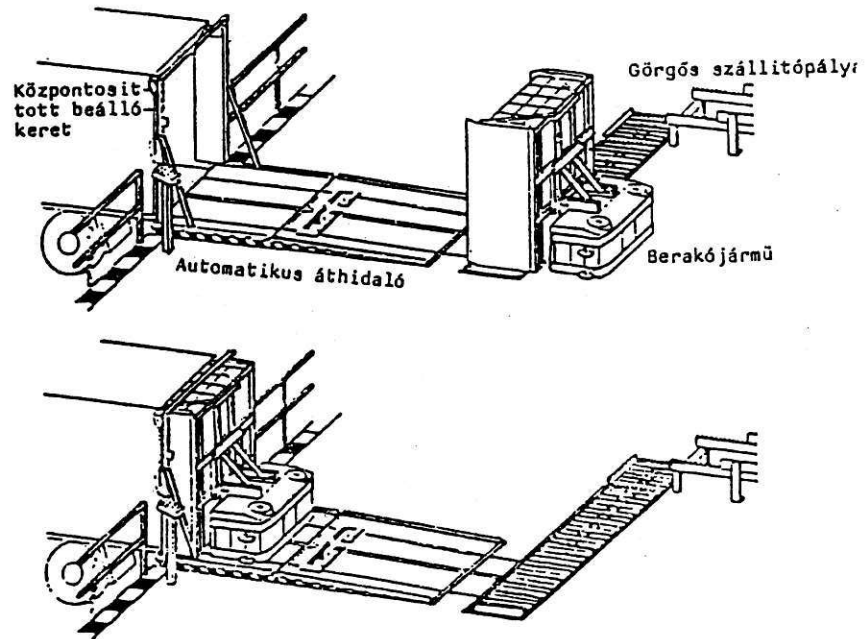

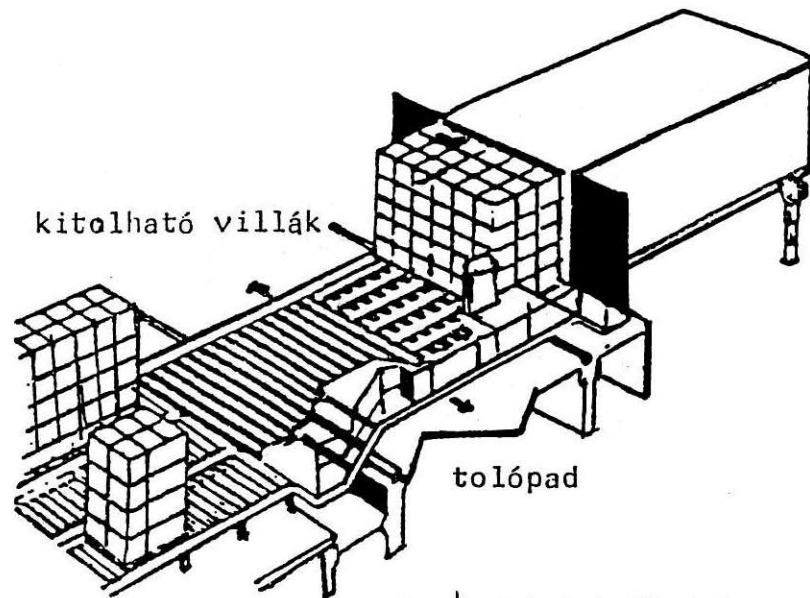
41. sz. ábra. Emelőláncos szállító

12. sz. ábra. Palettavillás portáldaru

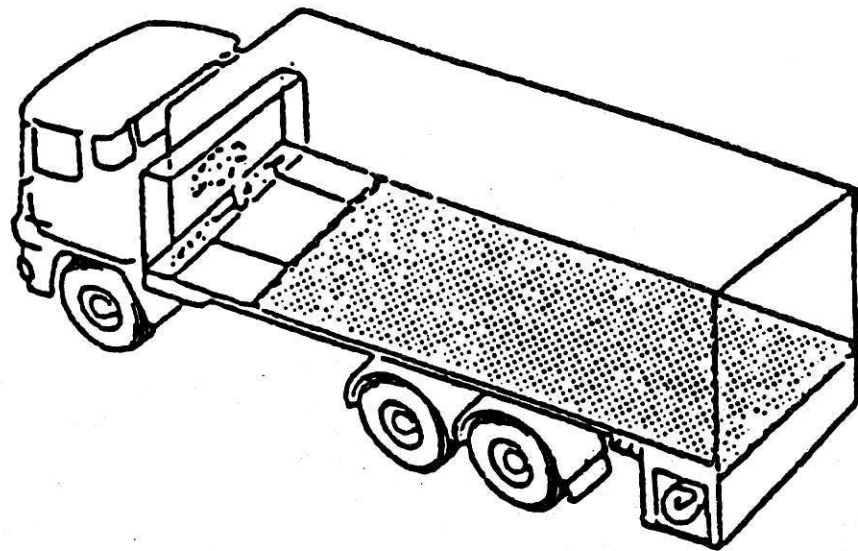

13. sz. ábra. Automatikus berakó

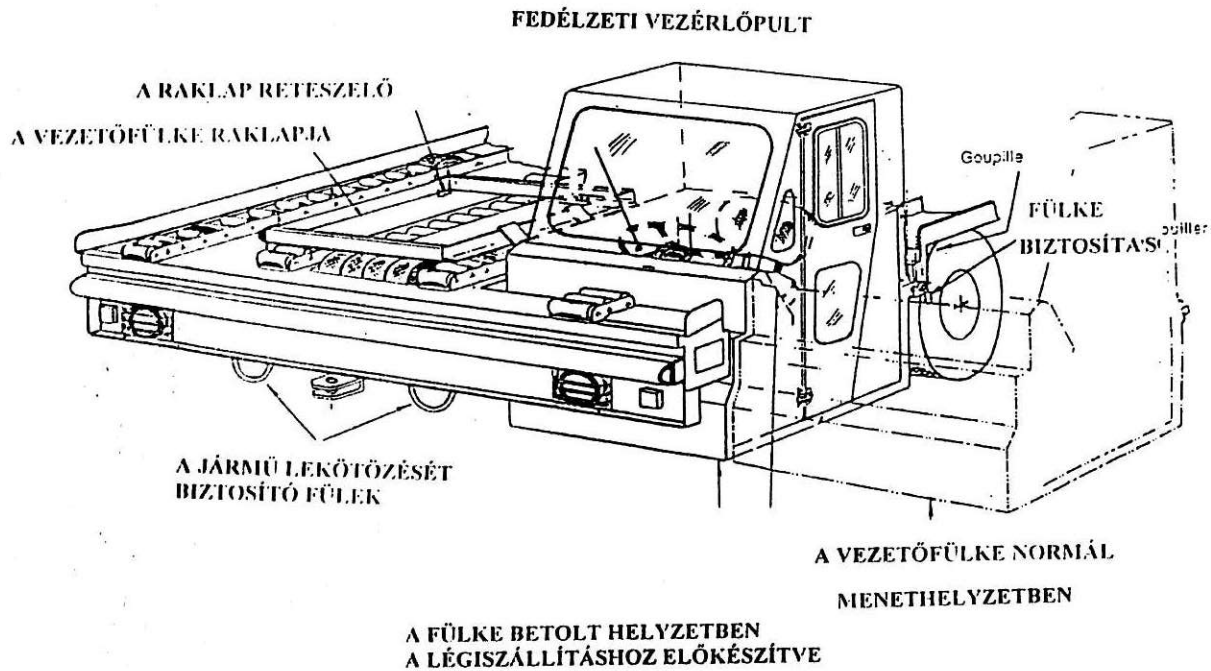

Görgős szállító pályák

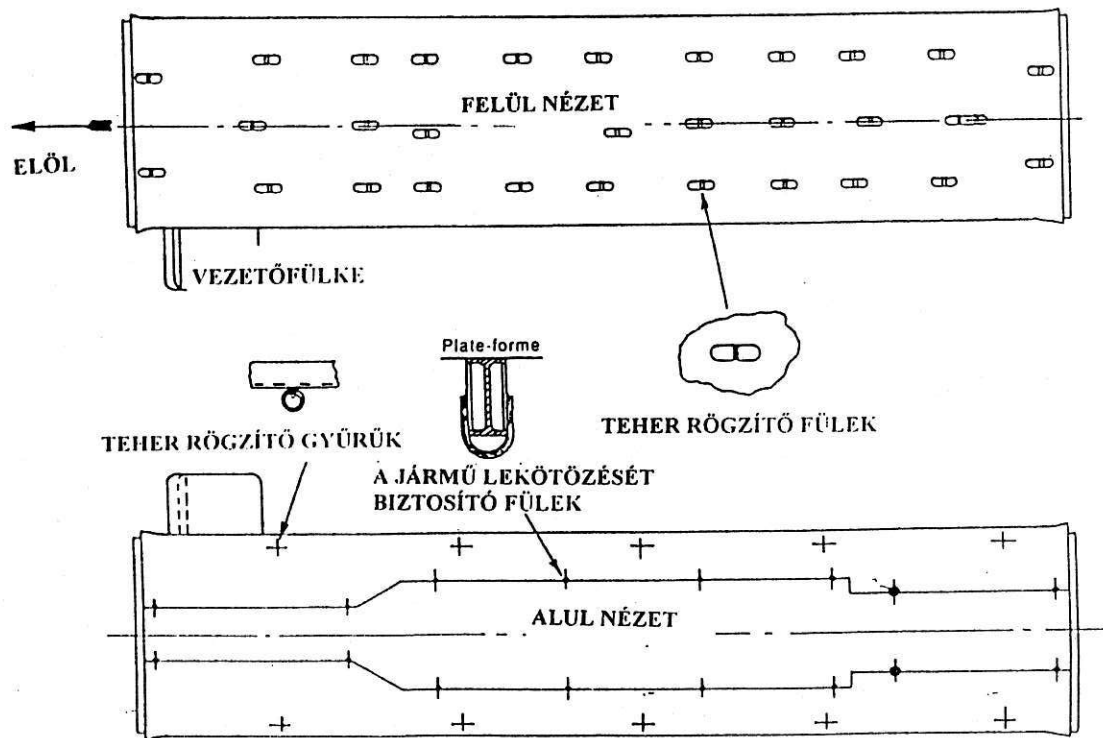
14. sz. ábra. Tolópados berakószerkezet

15. sz. ábra. „Mozgószőnyeges” jármű

16. sz. ábra. Repülőtéri, görgős, változtatható rakodómagasságú
anyagmozgató és rakodójármű

17. sz. ábra. A jármű és a teher rögzítési pontjai

18. sz. ábra. UNIMOG tehergépkocsira szerelhető emelővilla
(ami a MISTRÁL beszerzési programból kimaradt)

19.sz. ábra
konténerrakodás a vasúti pórekocsiról kifordítható
hordozókeret (ACTS) és a MULTILIFT rendszer
segítségével

EGY NATO HADOSZTÁLY LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSÁNAK ALAPVETŐ KÉRDÉSEI

Csabai György¹

Előszó

Az ezredforduló előestéjén a politikai, a társadalmi és a technológiai fejlődés megannyi következménye módosítja a katonai erő szerepét, amelynek vonzataként a hadviselésben is végbemenő átalakulások nem kevésbé jelentékenyebbek a korábbiaknál.

A változások által diktált kihívások a kutatót is megérintik. Ezért ebben a tanulmányban egy kutatási fázis (a harmadik) részeredményei kerülnek kibontásra.

A kutatómunka eddigi részeredményei bemutatták az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének a logisztikával kapcsolatos nézetrendszerét, az elvi megközelítéseket, a gyakorlati eljárásokat és szabványokat. A kutatás első fázisa a NATO logisztika általános fogalmi körét írta le (lásd "*A logisztika a csapatok fenntartásának és mozgatásának eszköze*" című tanulmányt, amely megjelent az Új Honvédségi Szemle 1992. 1-es számában), a második fázis a NATO új katonai stratégiai koncepcióból fakadó logisztikai alapelveket és az új elvárásokat tárta fel (lásd "*A multinacionális NATO-erők logisztikai támogatása*" című tanulmányt, amely megjelent a **Hadtudomány 1994. 3-as** számában), és a harmadik kutatási fázis lezárásaként a NATO Gyorsreagálású Hadtest Multinacionális Hadosztály (Közép)² logisztikai támogatásának számunka is gyökeresen újszerű kérdései kerülnek - a céltanulmány lehetőségei között - kibontásra. **Vagyis a téma átfogó vizsgálata alapján felvázolom a logisztikai támogatást alapvetően befolyásoló tényezőket, majd magát a logisztikai koncepciót, azután a felvonultatás kérdéskörét, továbbá a logisztika eszkö-**

1 Dr. Csabai György alezredes, a ZMNE Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet főmunkatársa

2 Egyesek ezt Központinak vagy Középsőnek is nevezik, ami az alkalmazás lehetséges hadszíntérére utal.

zeit, a szabványosítás és az egyéb kapcsolódó kérdéseket a hadosztály szintre vonatkoztatva. Vagyis egy hosszú úton, az általánostól eljutottam az egyesig. Hozzáteszem, hogy az általam vizsgált problémakör közép-pontjába a többnemzetiségűséget, azaz a multinacionalitást állítottam, mint kiindulási alapot, majd a logisztika igen bonyolult kérdéskörét jartam körbe.

1.) A logisztikai támogatást meghatározó tényezők természete

Abból a tényből kell kiindulnunk, hogy a Multinacionális³ Hadosztály (Közép) lehetséges és elképzelhető hadműveleteinek a spektruma a humanitárius segítségnyújtástól a regionális konfliktusok során megvívandó hadműveletekig terjedhet. Mindezek megkövetelik a **logisztikai rendszer rugalmasságát** mégpedig olyant, amelyet úgy szerveztek meg és készítettek fel, hogy azt a változó körülményeknek megfelelően igen gyorsan tudják átalakítani. Ugyanis a hadosztály légimozgékonyosága miatt szükséges az, hogy a logisztikai rendszer hatékonyan tudja támogatni a viszonylag nagy távolságokra végrehajtott különböző hadműveleteket.

Figyelembe kell venni azt, hogy az erőket (ez esetben légideszantandárokról van szó, nevezetesen egy belgáról, egy németről, egy hollandról és egy brittről) biztosító négy nemzet **logisztikai koncepciói inkább evolúciós mint revolúciós megközelítést igényelnek**, különösen azért, mert mindegyik nemzet jelentékenyen csökkentette és ma is csökkenti a védelmi költségvetését. Emiatt és még számos más tényező szám-bavétele révén úgy tűnik, hogy az új logisztikai egységek megalakításához és az új logisztikai eszközök megvásárlásához a pénzügyi források nem állnak rendelkezésre.

A hadosztályon belül a szabványosítás nem kellő szintje vagy esetleges hiánya előidézheti az alacsony fokú hatékonyságot. Ezen tényezők hatására a működő logisztikai rendszer a szabályozásokat és a parancsnoklási viszonyokat stb. tekintve a szükségesnél is bonyolultabbá válhat.

3 Multinacionális=többnemzetiségű

A Multinacionális Hadosztály (Közép) alaprendeltetése, azaz a küldetése az, hogy a NATO Európai Szövetséges Parancsnokság Gyorsreagálású Hadtestjének (ACE Rapid Reaction Corps = ARRC) részeként tevékenykedjen, emiatt a logisztikai koncepciójának egybe kell esnie (az összhang miatt) a NATO Gyorsreagálású Hadtestének logisztikai koncepciójával.

Természetesen az sem zárható ki teljes biztonsággal, hogy a hadosztály a hadtest keretein kívül kerül alkalmazásra, ami **szükségessé teszi a saját logisztikai támogatást**. Megjegyzem, hogy a Multinacionális Hadosztály (Közép) logisztikai koncepciójának alapjait a **Zárójelentés (MND(c)⁴ Final Report)** rögzíti. Az Európai Szövetséges Főparancsnokság (SACEUR) és a katonai erőket biztosító nemzetek a Zárójelentést jóváhagyták 1992. elején. A valósághoz az is hozzátartozik, hogy a Zárójelentést a CINCENT felügyeletével szerkesztették és ez képezte az alapját a hadosztálynál folyó mindennemű tervező tevékenységnek, annak az aktivizálási fázisában (Activation Phase), 1992. áprilistól 1994. júniusáig. Hozzátehetem, hogy az érdeklődő szakember, avagy a kutató a jelentésben a **többnemzetiségű logisztikai koncepcióra** nem talál teljes körű megoldást. Ugyanis a logisztikai fejezetben mindössze egy általános érvényű javaslat található - nevezetesen - egy új logisztikai ezred felállítására, mégpedig a hadosztály szintjén, ugyanis az lenne felelős valamennyi logisztikai funkció végrehajtásáért. További fogyatékosága a Zárójelentésnek az is, hogy nem említi meg azt, hogy a multinacionális hadosztály a logisztikai támogatást egy magasabb katonai formációtól fogja megkapni.

2.) A logisztikai koncepció változatai

Azonnal rátérve a logisztikai koncepció lényegére, ami ugyanis abban foglalható össze, hogy a G-4 törzs részére az **első kihívást** az előbb említett és a **Zárójelentésben javasolt logisztikai ezred szervezete jelentette**. Ugyanis a G-4 törzsnek **világos és egyértelmű válaszokat kellett**

4 MND(C) = Multinational Division (Central) rövidítése

adni olyan kérdésekre, hogy például:

- a szervezetet jó lesz-e a "keret-nemzet elv"-re alapozni;
- és ha igen, akkor melyik erőt biztosító nemzet lesz az, amelyik vállalja majd a keret-nemzet szerepet;

- továbbá vajon a szervezetnek valóban minden szinten többnemzetiségűnek kell-e lennie? Az erőket biztosító nemzetekkel való viták sorozatához a G-4 törzs számos változatot, választási javaslatot terjesztett elő.

Az **első opció** alapján arra kérik a nemzeteket, hogy hozzák létre a keretet az ezred és a zászlóalj parancsnokságok számára. Ugyanis a század szintnek teljes mértékben nemzetinek kellene lennie és a nemzeti képességekre kellene korlátozódnia.

A **második opció** egy többnemzetiségű ezredparancsnokság volt, amely erre a szerepre szakosodott a keretzászlóaljakkal együtt. Vagyis az egy feladatra szakosodott szervezet mint egy-nemzetiségű zászlóalj szolgáltatná egy adott térségben a logisztikai támogatást a hadosztály valamennyi egységének, függetlenül a nemzeti hovatartozástól.

A **harmadik opció** szerint a négy Nemzeti Támogató Csoport (Nation Supporting Group = NSG) szolgáltatná a *logisztikai támogatást* a saját nemzeti erőinek, nemzeti mechanizmus és eljárások szerint. Ugyanis mindegyik Nemzeti Támogató Csoport felelne a második és a harmadik vonali logisztikai támogatásért.

A nemzetek úgy döntöttek, hogy rövidtávon a nemzeti megközelítést részesítik előnyben és így beleegyeztek abba, hogy idővel majd ki kell fejleszteni egy olyan többnemzetiségű logisztikai koncepciót, amely tulajdonképpen szerepre-szakosodáson alapulna. Ezen döntés háttérében az a fontos tény volt, hogy a nemzeti dandárok tulajdonképpen két, ha csak nem három célra szervezték. Ugyanis a nemzetek szándéka az, hogy ha a szükség úgy kívánja akkor dandárait felhasználhassák nemzetpolitikai célokra. Az ilyen műveletek keretében önállóan, nemzeti alárendeltségben kerülnének bevetésre, valamint a nemzetek maguk gondoskodnának erőik logisztikai támogatásáról. Az is nyilvánvaló, hogy a hadosztálytörzsek ezt a döntést sajnálattal vették tudomásul, de az idő meg-

mutatta, hogy ez az opció rövidtávon elérhető és használható elképzelés volt.

3.) A csoportosítás fevétele és a felvonultatás

Általánosan elfogadott az, hogy a Multinacionális Hadosztály (Közép) erőit biztosító nemzetek együttesen tartoznak felelősséggel a hadosztály felvonultatásért. Ezeknek a nemzeteknek az a felelősségük, hogy megtervezzék és vezessék saját erőiknek a **Várakozási Körletbe** történő felvonultatását. A hadosztályparancsnok felel a hadosztály erői felvonultatásának elkezdéséért, annak folyamán a prioritások meghatározásáért, a koordinálásért és az erők átcsoportosításáért. A hadosztály harcálláspontjának telepítését NATO Közép-Európai Szövetséges Erők (HQ AFCENT) törzse végzi és ebben az esetben Hollandia (mivel az AFCENT Brunnsrumban települ) mint befogadó- és vezető-nemzet szerepben koordinál. Annak eldöntése, hogy mennyi legyen a reagálási idő és a hadműveleti szükséglet ahhoz, hogy a négy nemzet összes erőit fogadják a Várakozási Körletben, igen alapos és koordinált tervezést tesz szükségessé. **Az nyilvánvaló, hogy a G-4 törzs végig részt vesz a tervezés folyamatában és végrehajtásában.** Mihelyt a Várakozási Körletben az erők készen állnak a bevetésre, a nemzetek átadják a parancsnoklást a hadosztály parancsnokának, aki ezután a logisztikai támogatásért is teljes felelősséggel tartozik a hadosztályon belül.

A Várakozási Körletből a hadosztály harcos és harctámogató elemét légi és/vagy közúton a Harcbevetés Terepszakaszára vonultatják fel, hogy harcbevetésre kerüljenek. **Előretolt Hadműveleti Bázis** (Forward Operating Base = FOB) létesítésére akkor kerül sor, ha két körlet egymástól való távolsága meghaladja a 60 km-t. A szakembereknek azt is fontos tudni, hogy az Előretolt Hadműveleti Bázisra kezdetben csak a dandárok és a hadosztály közvetlen eszközeit mozgatják. *Ekkor a Nemzeti Támogató Csoportok közvetlen logisztikai támogatást csak akkor szolgáltatnak, ha a dandároknál és a hadosztály közvetleneknél esetlegesen felmerül a szükségessége.*

Látható, hogy ezek struktúrája ezért modulokból tevődik össze. A vezetés és irányítás (C2) egyszerűsítése érdekében a Nemzeti Támogató Csoportok lehetőség szerint kiegészítő logisztikai támogató eszközöket helyeznek el a dandárok logisztikai egységeinél. Átlagos körülmények között a dandárok és a hadosztály közvetlen logisztikai támogatása az

Előretolt Hadműveleti Bázisról történik. A logisztikai anyagok és eszközök szállítása az Előretolt Hadműveleti Bázisra a napi utánpótlási rendszer révén történik a Várakozási Körletből, ezzel biztosítva a folyamatos ellátást.

4.) Logisztikai eszközök (többletek és deficitek)

Az eszközökből kitűnik, hogy a **Multinacionális Hadosztály (Közép) logisztikai gerincét a négy Nemzeti Támogató Csoport és egy német szállító zászlóalj képezi**. Ugyanis minden egyes Nemzeti Támogató Csoport képes 2. vonali közvetlen támogatás nyújtására a hadosztály közvetlenek és 3. vonali logisztikai támogatást szolgáltatni a dandároknak és a hadosztály közvetleneknek - valamennyi logisztikai területen.

A Nemzeti Támogató Csoportok az előzőeken túlmenően képesek a készletek egyensúlyának fenntartására és a folyamatosság biztosítására, ahogyan azt a hadosztály parancsnokának erre vonatkozó utasítása előírja.

A készletek egy részét gépjárműveken tárolják (tartják) annak érdekében, hogy szükség esetén biztosítsák a közúton történő azonnali utánpótlást. **Az egyes Nemzeti Támogató Csoportok egyediek mind az összetételüket, mind a hadosztályhoz való parancsnoki viszonylatukat illetően.** Mindamellet megjegyzem, hogy a szakmai vonatkozások és a felkészülés tekintetében a nagy hasonlatosság lehetővé teszi a hadosztályon belüli megfelelő munkavégzést valamennyi logisztikai területen. A következőkben tekintsük át az egyes Nemzeti Támogató Csoportokat, ugyanakkor a diszlokálási helyeiket az *1. számú melléklet* tartalmazza.

A **belga Nemzeti Támogató Csoport** állományát a 29. Logisztikai Zászlóalj - amely az ellátásért, a karbantartásért és a szállításért felelős - és a 3. Szerepű Egészségügyi Beavatkozó Csoport alkotja. A belga Nemzeti Támogató Csoport a Multinacionális Hadosztály (Közép) hadműveleti alárendeltségbe tartozik.

A **német Nemzeti Támogató Csoport** egy feladatra szabott szervezet, amely a Multinacionális Hadosztály (Közép) támogatására hivatott, egy logisztikai és egészségügyi dandár elemeiből összeállított erőkből áll, a vezetésének sajátossága abban lehetőséget kínál, hogy a hadművelet teljes időszakájában a nemzeti parancsnokság alárendeltségében maradjon.

A **holland Nemzeti Támogató Csoportot** a holland Támogató Parancsnokság úgy állította össze, hogy azt szükség esetén kiegészítik logisztikai egységekkel. A csoport a hadosztály hadműveleti alárendeltségében van.

Az **Egyesült Királyság Nemzeti Támogató Csoportja** is feladatra szabott és az *Egyesült Királyság Harci Szolgálati Támogató Csoportjának* elemeiből alakították ki. Ezek az elemek az Azonnali Újrafeltöltési Csoportban összevontan csoportosításra kerülnek és a hadosztály alárendeltségébe vannak.

A Multinacionális Hadosztálynak (Közép) a maga nemében egyedülálló, szinte kivételes egysége a **120. Szállító Zászlóalj**. Mint német zászlóalj hadműveleti alárendeltségben van és egyedüli teljes egészében feladatra specializált egység a hadosztály szintjén, mégpedig azzal a feladattal, hogy általános szállítást hajtson végre.

A szállító zászlóalj hozzátétőleges kapacitása 5 200 tonna szilárd anyag és a tartályokban szállított üzemanyag. A zászlóalj nem került ellátásra a személyek szállításához szükséges eszközökkel. A zászlóalj képességei - a G-4 törzs számára - lehetővé teszik azt, hogy anélkül nyújtsanak pótlólagos ellátótámogatást a **fő logisztikai erő kifejtéséhez**, hogy megzavarnák a hadműveleti tevékenységek rutinszerű logisztikai támogatását. A zászlóalj biztosítani tudja a szükséges közúti szállítási eszközöket is a készletek szétosztásához, ha arra szükség esetén sor kerül.

Fontos tényként azt is kiemelem, hogy **valamennyi dandár rendelkezik olyan saját integrált logisztikai képességgel, ami számukra lehetővé teszi a harctevékenységek (hadműveletek) folytatását, mégpedig a legintenzívebb mértékben és mintegy 72 órán át**. Ezeknek a logisztikai eszközöknek a jelenlegi összetételét és megnevezését a nemzeti alapon alakítják ki, a különbözőségük is ebből eredeztethető.

Például a 11. Holland Légimozgékonyaságú Dandár alaprendeltetése a helikopteres utánpótlás végrehajtása. A Holland Nemzeti Támogató Csoport feladata a szükséges földi eszközök folyamatos biztosítása a logisztikai támogatás számára, amennyiben ezek a helikopterek a hadosztály szintjén tevékenykednek. *A többi dandár teljes mérvű földi mozgékonyasággal rendelkezik annak érdekében, hogy közúton biztosítsa az utánpótlást, az újrafeltöltést a műveletek folyamán.*

A hadosztály megfelelő mennyiségű szállító helikopterrel rendelkezik majd, hogy hosszabb távon minden utánpótlási igényt légi úton elégíthesen ki. Ehhez az is hozzájárul, hogy a Belga Ejtőernyős Kommandó Dandár és a 31. Német Ejtőernyős Dandár korlátozott képességgel rendelkezik a levegőből ledobott utánpótlás módszerére alkalmas merev szárnyú repülőgépekkel.

5.) Szabványosítás

A logisztikai eszközök újraelosztásának hatékony kezelése és a légi mozgékonyaság által biztosított hadműveleti rugalmasság iránti fontos követelmény az, hogy minél magasabb legyen a Multinacionális Hadosztály (Közép) szabványosítási szintje. Közismert, hogy a NATO-ban immáron több mint 30 éve folyó törekvés ellenére, hogy megfelelő szintet érjenek el a szabványosítás terén, a hadosztály ki van téve annak, hogy **dandárait többé-kevésbé önállóan működtesse**, mégpedig nem is csak összekovácsolt erőként. Mindez nem csupán annak a következménye, hogy tulajdonképpen négy egymástól eltérő nemzeti doktrína, rendszer, struktúra és harceljárás van együttesen jelen, hanem annak is, hogy a szóban lévő hadosztálynál a fegyverzet és felszerelés igen változatos, azaz eltérő. Az eltérést bemutatom a *2. számú mellékleten*.

Jóllehet a hadosztály vezetése csak tanácsokat adhat a nemzeteknek, mégis az elmúlt években bizonyos előrehaladást értek el a megállapodások révén, ugyanis az alegységek és egységek közös logisztikai és szabványosított műveleti és működési eljárásokat alkalmaznak. Hollandia és az Egyesült Királyság úgy döntött, hogy APCHE helikoptereket vásárol, azután korlátozott interoperabilitási kiképzési kísérleteket folytattak a tábori gyakorlatokat megelőzően. A műveleti küldetések változatossága megköveteli a hadosztály törzsétől azt, hogy a lehető legjobban felhasználja az egyes egységek sajátos műveleti képességét. A különböző módon összeállított Nemzeti Támogató Csoportok bizonyos mértékig ugyanolyan tevékenységeket folytatnak és olyan kiterjedt logisztikai képességet szolgáltatnak, amely valójában egy beépített bőségi (pontosabban kifejezve felesleges) szintet is magában foglal. Ez a bőség (felesleg) különösen a humanitárius segítségnyújtások esetében igen fontos és értékes.

Befejezésül bátran kijelenthető, hogy a kutatás alapján a hadosztály logisztikai koncepciója megfelel és az egyben adekvát a NATO logisztikai elveivel és eljárásaival (azaz MC 319-el).

A tanulmányban leírtak - az aktualitáson túlmenően - különösen hasznosak lesznek NATO-taggá válásunk folyamán a konkrét logisztikai kérdések feldolgozása során, méghozzá a gyorsreagálású zászlóalj (dandár), valamint az összes NATO-feladatra kijelölt magyar erő logisztikai támogatás elveinek kimunkálásában és a gyakorlati feladatok megvalósításában, továbbá a kérdéskör kutatóinak bázisanyagként történő felhasználásában és a szakmai oktatás és kiképzés végrehajtásában.

Összességében kimondhatom azt, hogy ez a céltanulmány akár egy olyan logisztikai kutatási jelentésnek is felfogható, amelyben a feltárt kérdések széles spektrumban, de szűkített formában közreadásra kerülnek.

1. sz. melléklet

Diszlokációs helyek (békében)

- 1.) 24. Légideszantdandár (UK)
Egyesült Királyság, Colchester
- 2.) 31. Légideszantdandár (GE)
Németország, Oldenburg
- 3.) Ejtőernyős, kommandós dandár (BE)
Belgium, Heverlee
- 4.) 11. Légideszantdandár (NL)
Hollandia, Arnheim
- 5.) Multinacionális Hadosztály Parancsnokság (Közép)
Németország, Rheindahlen

A fegyverzet és a felszerelés alapvető különbözőségei

- 1.) 6 különböző típusú helikopter megléte
- 2.) 6 különböző típusú tüzérségi löveg és aknavető
- 3.) 10 különböző kivitelezésű gépjármű és azokon belül 4 különböző típus
- 4.) 7 különböző típusú páncéltörő rendszer
- 5.) 9 különböző típusú könnyű fegyver
- 6.) 4 különböző típusú híradó- és felderítőrendszer
- 7.) 3 különböző típusú (vagy fajta) anyagkezelő felszerelés és berendezés

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI FŐIGAZGATÓSÁG

helye és szerepe a jelenlegi haderő támogatási rendszerében

Jároscsák Miklós¹

Mindenki által közismert tény, hogy az anyagi-technikai integráció közel hétéves időszaka minőségi elmozdulást a biztosítás rendszerében nem eredményezett. A csapatoknál és a szakmai vezető szerveken belül szakmai profilok további fenntartásával **összerendezések**, **belső átstrukturálások**, valamint a korábban kívülálló ágazatok egy részének beépítésével **menyiségi növekedések** történtek.

Gyakorlatilag az anyagi-technikai biztosítás rendszerében változatlanul érvényesült az ágazatok uralkodó szerepe és önállósága. A volt hadtáp- és fegyverzettechnikai (technikai) biztosítás rendszerétől az eltérések csupán megnevezésekben és formai megoldásokban jelentkeztek.

A tapasztalatok szerint az elmúlt és a jelenlegi évtized "*szervezeti fejlesztéseinek*" szakterületünkre vonatkoztatott legfőbb sajátosságának a **tudományos (elméleti) megalapozás**, az **alternatív megoldás keresés**, továbbá a **kísérlet**, a **gyakorlati próba** nélkülözése tekinthető. Ezen okból kifolyólag érdemi, vagy ha úgy tetszik minőségi fejlesztések nem történhettek, hiszen a hagyományos és a működő rendszereken - előkészítés és idő hiányában - változtatni nem lehetett.

Mivel a szervezeti átalakításokat a feladatok folyamatos biztosítása mellett kellett elvégezni, a mindenkori szakmai vezetés felelősséggel nem vállalhatta (nem is vállalta) fel, egy minőségi fejlesztés elindítását és végigvitelét.

1 Jároscsák Miklós ezredes, MH Logisztikai Főigazgatóság, hadműveleti főnök

A fentiekben tömörített visszatekintést leginkább a jelenleg elvégzett szervezeti átalakítások alapjainak tisztázása indokolja. Fontos a visszatekintés a lezajlott folyamatok megértése, illetve a viszonyítások szempontjából is. Csak annak ismeretében látható be mit is jelent a "*kisért a múlt*" hatása. Bár filozófiai értelemben lehetetlen, de a "SZEKTOR" és utód feladatai előkészítése során lényegében újra beeléptünk ugyanabba a folyóba vagy maradtunk ugyanabban a mederben. Ez azt jelenti, hogy ismételen elmaradt a szervezeti fejlesztések tudományos megalapozása, alternatív megoldások kimunkálása és gyakorlati próbája. Ugyanakkor csapatszinten új megnevezésű és részben módosított összetételű logisztikai szervezetek kerültek rendszerbe állításra, továbbá megtörtént a logisztikai biztosítás felsőszintű irányító szervezeteinek kialakítása.

Jelen cikk nem törekszik az eljárási módszerek indokainak felkutatására, a szervezeti átalakítások mozgató rugói (kényszerű és kötelező létszámcsökkentés, NATO logisztikai rendszerekben történő igazodás, a haderő biztonságos logisztikai támogatása, stb.) hatásainak vizsgálatára. Azokkal szemben előtérbe helyezi az újonnan létrehozott felsőszintű logisztikai vezető szerv, az MH Logisztikai Főigazgatóság (továbbiakban MH LFI) megismertetését.

Az MH LFI bemutatása a kialakítás körülményeiből indítva, az alaprendeltetés és abból adódó feladatrendszer érintésén keresztül, a szervezet helyének és szerepének meghatározására irányul.

Az MH LFI létrehozásának körülményei

A honvédség felsőszintű vezető szerveinek kialakítására jóváhagyott elgondolás, azon belül a meghatározott létszámkondíciók nyilvánvalóvá tették az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség átalakításának szükségességét.

Egyöntetű szakmai vélemény szerint a felsőszintű logisztikai vezető szerv kizárólag egy egységes szervezatként működhet hatékonyan, a szervezeti megosztást egyetlen mértékadó szakmai kör sem tartotta célszerűnek. Számos szakmai egyeztetést követően, a témában összehívott Tudományos Konferencia is megerősítette, hogy az MH logisztikai biztosítását, vagy a Honvéd Vezérkaron belüli vagy azon kívüli - MH-n belül

maradó, illetve HM háttérintézetként működő,- egy egységes szervezet irányításával lehetne eredményesen megoldani. Az új szervezet nevére, struktúrájára és feladatrendszerére alternatív javaslatok készültek, melyek azonban nem kerültek elfogadásra.

A központi döntések alapján a Honvéd Vezérkarba egy szűk létszámú logisztikai szervezet és külön az MH egészségügyi szolgálat vezető szerve épült be. **A Honvéd Vezérkaron belül létrehozott szervezeti elemek a vezérkarok felépítésére elfogadott NATO szisztémát követve kerültek kialakításra.** Szakmai vonatkozásokat tekintve sajátosan alakult a Honvéd Vezérkar Logisztikai Főcsoportfőnökség szerepe, mely MH-ra kiterjedő irányítási hatáskör nélkül, alárendeltekől megfosztva; csupán vezérkari feladatokat ellátó szervként funkcionál. Ugyanakkor a Honvéd Vezérkar egyik önálló szervezeti elemét alkotó Egészségügyi Csoportfőnökség szakterületén megőrizte az MH-ra kiterjedő hatáskörét, sőt békében valamennyi központi egészségügyi szervezetre vonatkozó szolgálati előljárói jogkörét.

A létszámkorlátok és más szempontok figyelembevételével az ágazati biztosítás rendszerének fenntartása megkövetelte az MH szintű ágazati csoport- és szolgálatfőnökségek egy szervezetben tartását. **Azzal együtt az új felsőszintű logisztikai vezető szervet (MH Logisztikai Főigazgatóság) úgy kellett kialakítani, hogy az**

- tegye lehetővé az ágazatok korábbi alulszervezettségének megszüntetését, a kritikus létszámra lecsökkentett ellátó központoktól, szakmai középírányító szervektől tervezési-szervezési feladatok átvételét;
- kapcsolódjon a Honvéd Vezérkar, illetve a haderőnemi vezérkarok szakmai és más szervezeteihez;
- biztosítsa az alárendeltek katonai és szakmai irányítását;
- feleljen meg a NATO csatlakozás előkészítéséhez kapcsolódó feladatok biztosításának, illetve végrehajtásának;
- illeszkedjen az MH működtetési rendszeréhez a minisztériumi és a nemzetgazdasági szférába.

Az ágazatokat, a törzskari és gazdálkodási szervezeteket, valamint az MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ és az MH Repülőműszaki Intézet egy részét integráló MH LFI, mint béke hadrendi elem, az

MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség jogutódjaként **1997. szeptember 01-ei** kezdettel került létrehozásra.

Létrehozásának **alapvető célját** az MH logisztikai rendszere működőképességének fenntartása, a felsőszintű tervezési, gazdálkodási feladatok végzése, a nemzetközi kötelezettségekből - elsősorban a NATO csatlakozás előkészítéséből - adódó feladatok támogatása, konkrét szakmai együttműködés folytatása, valamint az erősen lecsökkentett létszámú, állományukat tekintve kifejezetten hátrányos helyzetű szakmai és szolgálati alárendeltek irányítása képezte.

A Magyar Köztársaság miniszterelnöke által aláírt **2218/1997. (VII. 24.) Kormány határozatában** az MH LFI, mint felsőszintű vezető szerv szerepel, mely végzi az MH logisztikai biztosítását, működteti a logisztikai ellátó rendszert, kiadja a szakterületi normákat és szétosztja a logisztikai ellátás rendelkezésre álló forrásait.

A fenti Kormány határozat **10/c. pont 2. bekezdése** rögzíti, hogy

"Az MH LFI-t a főigazgató vezeti, aki közvetlenül az MHPK, VKF-nek van alárendelve. A főigazgató szolgálati előljárója a központi logisztikai szervezetek személyi állományának, vezeti a központi logisztikai szervezeteket, valamint szakmailag irányítja az MH logisztikai biztosításának ágazati feladatait".

Nagyon lényeges az ágazati irányítás terjedelme szempontjából a már hivatkozott Kormány határozat 13. pontjában deklarált helyzet, mely szerint *"...az MH LFI csoportfőnökei és szolgálatfőnökei - feladatkörukbe utalt kérdésekben - az MH felső szintű szakmai előljárói."*

Szakterületén a szakmai előljáró

- a.) normatív intézkedéseket ad ki;
- b.) egyedi intézkedéseket (szakintézkedéseket) készít elő, illetve ad ki felhatalmazás esetén a parancsnok nevében;
- c.) a parancsnok döntési keretei között intézkedik a parancs végrehajtására;
- d.) feladatkörébe tartozó információkat ad és kér;

- e.) ellenőrzést a parancsnok megbízásából és nevében végez;
- f.) véleményezési jogot gyakorol.

Mint az idézett Kormány határozatból kitűnik sikerült érvényesíteni a logisztikai biztosítás ágazati rendszerének fenntartását, az ágazati vezetők MH szintű szakmai előljárói jogkörének meghagyását. Ezzel gyakorlatilag egy működő rendszer funkcionálásának feltételei élnek tovább, melyek között minden lehetőség adott arra, hogy az MH átalakítása eddigi szakaszaiban végrehajtott feladatokat szakmailag kezelni tudjuk, továbbá a felhalmozódott szervezeti és működési problémáinkra megoldást találjunk.

Visszatekintve az MH LFI létrehozásának körülményeire belátható, hogy az adott feltételek között a lehető legoptimálisabb szervezeti és működési kereteket sikerült biztosítani az átalakuláshoz. A főigazgatóság szervezetét tekintve megfelel a honvédelmi miniszter 52/1997. határozatával kiadott **alapító okirat 4. pontjában** előírtak teljesítésének, ami konkrétan az MH LFI állami feladatként ellátandó alaptevékenységként rögzíti:

"A jogszabályokban, országgyűlési- és kormányhatározatokban az MH részére meghatározott feladatok végrehajtása érdekében, a Honvéd Vezérkar (továbbiakban: HVK követelményei alapján - mint központi logisztikai támogató szervezet - végzi MH logisztikai biztosításának ágazati rendben történő tervezését, szervezését és irányítását, a logisztikai ellátórendszer működtetését.

Feladatkörébe tartozik a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség tevékenysége szakági oldalról történő támogatása, a logisztikai szakterületen a HVK közvetlen szervezetek gazdálkodásának koordinálása, a szolgálati alárendeltségébe tartozó központi logisztikai szervezetek vezetése. Feladatkörébe tartozó kérdésekben együttműködik a haderőnemű vezérkarokkal és a Honvéd Vezérkar szerveivel".

A főigazgatóság helye a honvédség vezetésében

Az MH LFI a Magyar Honvédség **felsőszintű vezető szervei** között helyezkedik el. Kizárólagos jogosultsággal rendelkezik a haderő logisztikai biztosításának irányítása, az ágazati gazdálkodás tervezése vonatko-

zásában. Felelős a katonai szervezetek működése, feladatai teljesítése logisztikai feltételeinek biztosításáért.

A logisztikai támogatás rendszerének kialakításában, a fejlesztési koncepciók kimunkálása terén szoros együttműködésre kötelezett a Honvédelmi Minisztérium érintett szervezeteivel, továbbá a Honvéd Vezérkarral (azon belül elsősorban a Logisztikai Főcsoportfőnökséggel), valamint a haderőnemi vezérkarok fegyvernemi-, illetve logisztikai főnökségeivel.

Helyét tekintve az MH LFI a logisztikai szervezetek alkotta piramis csúcsán lévő szervezet, ahol a főigazgató és az ágazatok vezetői MH szintű szakmai előljárók, így szakterületük első számú vezetői.

A logisztikai biztosítás honvédelmi tárcán belüli, illetve tárcaközi és nemzetgazdasági összefüggéseit figyelembe véve az MH LFI sajátos helyet foglal el a honvédség felsőszintű vezető szervei között. Az MH feladatai logisztikai támogatása érdekében, mint önálló jogi személy szerkesen illeszkedik az MH gazdálkodását irányító szervezetek körébe, valamint a Honvéd Vezérkar szervezeteihez. Ennek legfőbb oka, hogy a Honvéd Vezérkaron belüli szűk szakmai szervezet csak a törzskari és a gazdálkodási tevékenység folytatására képes, de önállósága szakmailag részleges vagy másként fogalmazva viszonylagosnak tekinthető.

Összességében az MH LFI felsőszintű vezető szervek közötti helye nem kérdőjelezhető meg, a szervezet struktúrája és feladatrendszere lehetővé teszi akár a honvédség kereteiben, akár azon kívüli működését. Bár a főigazgatóság felsőszintű vezető szervek minősített a főigazgató és az ágazati vezetők rendfokozati besorolása mégis eltér - alacsonyabb - a haderőnemi vezérkarok, illetve azok közvetlen alárendeltségébe tartozó szervezetek vezetőitől. A rendfokozati eltérések indokai jelenleg nem ismeretesek.

A főigazgatóság vezető állományának beosztásaihoz tartozó rendfokozatok oldaláról nézve az MH LFI helye másnak tűnik, mint ami az előzőekben kifejtett általános megközelítésből adódott. A fennálló ellentmondás megszüntetése szinkronizációt, illetve harmonizálást igényel, hiszen a meglévő rendfokozati "különbözőségek" nem csupán erkölcsi jelentőségük.

Az MH LFI szerepe a honvédség logisztikai biztosításában

Egy működő rendszeren belüli szervezet szerepének felvázolásánál legcélszerűbb azok feladatrendszeréből kiindulni. Az MH LFI feladatrendszere a szervezet születését csaknem egy évvel előzte meg és utána időről - időre pontosításra került. A véglegesítés utáni feladatok szervezethez kötésével megteremtődtek a **Szervezeti Működési Szabályzat** kidolgozásának feltételei.

A főigazgatóság Ideiglenes Szervezeti és Működési Szabályzatát 1997. október 08-án a Magyar Köztársaság honvédelmi minisztere hagyta jóvá. Lényegében a szervezet szerepét az ideiglenes SZMSZ alapján, az általános összetevők és az ágazati rész kérdések feldolgozásával **az alábbiak szerint lehet összegezni.**

A főigazgatóság általános szerepe

- szakmai háttér biztosítása a vezérkari tervező munkában, részvétel a különböző időszakokra szóló fejlesztési tervek kidolgozásában;

- a Magyar Honvédség katonai szervezeteinek és a HM felhatalmazása alapján a HM közvetlen logisztikai biztosításának tervezése, szervezése, valamint irányítása, az azzal kapcsolatos szakmai szabályozások végzése;

- részvétel az MH minősített időszaki terveinek kidolgozásában, az ágazati tervek és számvetések elkészítése, a hadi szervezet megalakításának előkészítése;

- részvétel a HM fejezet költségvetési, gazdálkodási informatikai rendszere kidolgozásában, az eszköz- és készlet, valamint az ingatlan-gazdálkodás analitikus nyilvántartási és adatfeldolgozási követelményeinek meghatározása;

- az MH egészére kiterjedő ágazati követelmények meghatározása, a norma és normatíva szabályozások előkészítése, a biztosítás ágazati szakmai szabályzóinak kimunkálása;

- a költségvetés tervezésére vonatkozó intézkedések alapján a főigazgatóság és a gazdálkodási hatáskörébe utalt felsőszintű gazdálkodó

szervek központi költségvetési javaslatának kidolgozása, továbbá a HVK közvetlenek éves szakági tervjavaslatai kidolgozásának irányítása, koordinálása. A költségvetés jóváhagyását követően az érintettek éves anyagi-, pénzügyi kereteinek meghatározása, a költségvetési gazdálkodás szakterületi koordinálása, a felhasználás és elszámolás feladatainak összefogása;

- közreműködés az MH új technikai eszközrendszerei rendszerbeállítás, áthelyezési javaslatának, a beszerzési, rendszerben tartási és rendszerből való kivonási, átfegyverzési terveinek kidolgozásában. Résztétel az MH haditechnikai kutatási és fejlesztési követelményei, igényei megfogalmazásában;

- a HVK követelményei szerint a minősített időszakai nemzetgazdasági igények szakterületi megfogalmazása, az igények egyeztetése és pontosítása;

- az MH egészére kiterjedő készlet és raktárgazdálkodás, a termékazonosítás, a tárolás szabályainak, követelményeinek meghatározása;

- a fegyveres és rendvédelmi szervekkel történő együttműködésből adódó feladatok végzése;

- a katonai tanintézeti képzés és továbbképzés, valamint a sorállomány és a tartalékos parancsnoki képzés ágazati követelményeinek megfogalmazása, a logisztikai szakképzés irányítása;

- a HVK követelményei alapján kapcsolattartás a NATO tagállamok haderői szakmai szerveivel, a nemzetközi katonai együttműködés szakmai feladatainak koordinálása és végzése;

- központi logisztikai szervezetek szolgálati irányítása, az általános katonai és a szakmai feladatok végrehajtásának felügyelete.

Az MH LFI szerepe általánosságban a honvédség béke állományának és feladatainak szakmai biztosításán túlmenően a minősített időszakai tervekben foglaltak előkészítése, azokra a szakállomány felkészítése. Általános szerepének betöltése a szervezetében lévő csoportfőnökségek, főnökségek, szolgálatfőnökségek **konkrét tevékenysége** révén valósul meg.

Az MH LFI Hadműveleti Főnökség, az MH LFI Gazdasági Főnökség, továbbá az MH ágazati csoport- és szolgálatfőnökségek, valamint az MH LFI közvetlen osztályok szerepéről **a következőket szükséges tudni:**

MH LFI Hadműveleti Főnökség

Tervezi, szervezi és koordinálja a főigazgatóság tevékenységét, összefogja az ágazati felkészítés és együttműködés feladatait, végzi a vezérkari szintű és az alárendeltek irányításával kapcsolatos törzskari feladatokat, fejleszti és fenntartja a főigazgatóság informatikai hálózatát.
Mindezek érdekében:

- résztvesz a vezérkar szintű tervezési és szabályozási feladatokban, összefogja a harcészültségi, kiképzési intézkedések kidolgozását;

- résztvesz a logisztikai szervezetek fejlesztésére vonatkozó javaslatok kidolgozásában, véleményezésében;

- tervezi és koordinálja a szakágak hazai és nemzetközi kapcsolattartását;

- végzi a NATO elvek és követelmények kielégítését célzó logisztikai tervező és szervező tevékenység összefogását;

- a főigazgatóság hatáskörében irányítja a gyakorlatok és kiképzési rendezvények logisztikai biztosításának tervezését;

- kidolgozza a vezetési okmányokat, elkészíti az időszakos jelentéseket, valamint a vezetési aktusokhoz kapcsolódó intézkedéseket;

- előkészíti és szakmailag felügyeli a főigazgatóság és alárendeltjei ügyeleti és egyéb szolgálatainak szabályozását, illetve működését;

- tervezi és szervezi a főigazgatóság és alárendeltjei minősített időszaki terveinek kidolgozását, az állomány háborús felkészítését;

- résztvesz a törzskari és vezetési feladatokhoz kapcsolódó elgondolások kialakításában, együttműködik a haderőnemi vezérkarok érintett szerveivel;

- végzi a főigazgatóság híradásának tervezését, irányítja a híradó HKSZ okmányok kidolgozását;

- résztvesz az MH szintű szervezési feladatok előkészítésében, az ezzel kapcsolatos szabályozók kidolgozásában.

MH LFI Gazdasági Főnökség

Ellátja a szakterület költségvetési területeinek, valamint a HVK közvetlenek ágazati költségvetésének tervezésével, elosztásával, elemzésével kapcsolatos feladatokat. Kidolgozza az ágazati gazdálkodás általános szabályait, résztvesz a számviteli analitikus nyilvántartás, illetve a gazdasági információs rendszer kialakításában.

Irányítja az anyagi kódbiztosítás és termékazonosító kódrendszer naprakészen tartását, végzi a NATO kodifikációs rendszere és az MH termékazonosítási rendszere összehangolását. **Ezen alaptevékenységekben belül:**

- szervezi és koordinálja a szakági gazdálkodás feladatait, közreműködik a logisztikai biztosítás minősített időszakos rendszerének kidolgozásában;

- koordinálja az MH LFI ágazatainak, illetve a szakirányításra utaltak gazdálkodását;

- résztvesz a nemzetgazdasággal szemben támasztott minősített időszakos igények összeállításában;

- koordinálja a katonai szervezetek utaltsági rend szerinti ellátásának feladatait;

- összeállítja a logisztikai ágazatok költségvetésének ágazati igényei alapján a szakterület költségvetését;

- szervezi és koordinálja a fegyveres és rendvédelmi szervek gazdasági együttműködéséből adódó feladatokat;

- ellátja a termékazonosítás rendszerének fejlesztésében a HM tárca képviseletével kapcsolatos feladatokat;

MH Haditechnikai Csoportfőnökség

Irányítja az MH egésze béke és minősített időszakai technikai biztosításának ágazati rendben történő tervezését, szervezését, résztvesz a műszaki fejlesztéssel, a rendszeresítésekkel, a rendszerbe állítással, az üzemben tartással és a mérésüggyel kapcsolatos tevékenységekben. Továbbá a haditechnikai eszközök beszerzésére vonatkozó elgondolások kialakításában, valamint az ipari üzemek háborús gyártásra történő felkészítési követelményei kidolgozásában.

Ezen alarendeltetéssel összefüggő feladatokon belül részletesebben:

- koordinálja a technikai biztosítás rendszerének fejlesztését, végzi az haditechnikai ágazatok, szakcsapatok szervezeti és technikai fejlesztésére vonatkozó javaslatok kialakítását;

- az MH-ra vonatkozóan résztvesz a haditechnikai kutatás és műszaki fejlesztés tervezésében, szervezésében, szabályozza a haditechnikai eszközök rendszeresítésével, rendszerbe állításával és kivonásával kapcsolatos tevékenységeket;

- javaslatot tesz a haditechnikai ágazatok anyagi készleteinek diszlokációjára, tartalék készletek képzésére és lépcsőzésére; - kidolgozza az ágazati képzés követelményeit, résztvesz a képzéssel kapcsolatos szabályozások kidolgozásában, szakfelügyeletet gyakorol a tisztii és tiszthelyetesi szakkiképzés felett;

- résztvesz a nemzetközi haditechnikai együttműködési feladatok végrehajtásában.

MH Haditechnikai Csoportfőnökség ágazati szolgálatfőnökségei

Az MH szintű szolgálatfőnökségek végzik az ágazati felelősségi körükbe tartozó technikai eszközök és anyagok biztosítását, a csapatok ellátásának tervezését, szervezését és irányítását, valamint a szolgálati alá-

rendeltjeik tevékenységének felügyeletét. MH szakmai előljáró jogkörben véleményezi az ágazat fejlesztésére kialakított csapat és haderőnemi szintű elgondolásokat.

A fentiekhez kapcsolódó főbb összetevők:

- az ágazati biztosítás átfogó feladatainak tervezése, szervezése, a szolgálat előtt álló feladatok meghatározása, a felsőszintű ágazati gazdálkodási feladatok ellátása;

- a szakmai információs rendszer működtetése, MH szintű operatív nyilvántartások vezetése, a szükséges értékelések és elemzések végrehajtása;

- az ágazat felelősségi körébe tartozó technikai eszközök és anyagok technikai kiszolgálásának, javításának és ellátásának szervezése és irányítása;

- a szolgálat tevékenységét szabályozó intézkedések, utasítások, szabályzatok kidolgozása;

- részvétel az MH fejlesztési terveinek, minősített időszak tervezési feladatainak kidolgozásában;

- közreműködés a rendszeresítési és kivonási javaslatok előkészítésében, a logisztikai folyamatok tervezésében.

MH Hadtáp Csoportfőnökség

Szabályozza a hadtápszolgálatok tevékenységét, tervezi, szervezi és irányítja az MH hadtáp ellátásának tervezését, azok keretén belül kidolgozza a béke és háborús biztosítás követelményeit és felügyeli azok megvalósulását.

Az alaptevékenység végrehajtásán belül:

- kialakítja az MH személyi állománya ellátásának normáit, gondoskodik a normák karbantartásáról;

- tervezi és szervezi a szakmai, szolgálati alárendeltek felkészítését, együttműködik a tanintézetekben folyó hadtáp tisztképzés, hivatásos tiszthelyettes képzés követelményeinek kidolgozásában;

- tervezi és szervezi a szakterülethez tartozó ágazatokban a hadtáp technikával, anyagokkal történő ellátást és gazdálkodást;

- figyelemmel kíséri és elemzi a hadtápkészletek alakulását, javaslatot tesz a készletek lépcsőzésének, diszlokációjának kialakítására;

- követelményeket szab a szakterületére vonatkozó középtávú és éves hadtáp anyagi és pénzügyi tervek kidolgozásához;

- kidolgozza és előkészíti a hadtáp szakmai körbe tartozó MH érvényű szakmai szabályzatokat és utasításokat.

MH Hadtáp Csoportfőnökség ágazati szolgálatfőnökségei

Az MH szintű szolgálatfőnökségek szakmai irányítást gyakorolnak az ágazat egészének működése terén. Felelősek a szakterület béke és háborús vezetéséért, alárendelt szervezeteink folyamatos irányításáért, az adott ágazat fejlesztési elgondolásának kidolgozásáért. **Ezen belül:**

- végzik az MH béke és minősített feladatai ágazati biztosításának tervezését, szervezését és irányítják az ágazati feladatok végrehajtását;

- a hatályos rendelkezések alapján ellátják a szakterület felsőszintű gazdálkodási feladatait, szervezik a szakterülethez tartozó technikai eszköz és anyagi ellátást, kidolgozzák a különböző időszakos szakági terveket;

- szervezik a szolgálat szakanyagainak és szaktechnikai eszközeinek rendszerbe állítását, üzemben tartását és kialakítják minőségbiztosítási tevékenység fő irányelveit;

- kiadják a szolgálat főbb tevékenységét szabályozó intézkedéseket, szakutasításokat, szabályzatokat.

MH Elhelyezési Csoportfőnökség

Biztosítja a HM és az MH személyi állománya, anyagi-technikai eszközei elhelyezésének feltételeit, gazdálkodik a HM kezelésű ingatlanokkal, felsőszinten irányítja az elhelyezési, költségvetési és szakanyag-gazdálkodást, végzi az ingatlanhasznosítási feladatok előkészítését. **Ennek keretében:**

- kidolgozza az elhelyezési ellátás elveit és normáit, tervezi és szervezi a HM és az MH működéséhez szükséges elhelyezési feltételek megteremtéséhez kapcsolatos tevékenységeket;

- javaslatokat készít elő az MH fejlesztésével kapcsolatos elhelyezési feladatok végrehajtására;

- kidolgozza az ágazat tevékenységét biztosító műszaki- gazdasági alapelgondolásokat, programokat;

- irányítja az ingatlangazdálkodást, az építményállomány fenntartást, az üzemeltetést, az energiával és vízzel történő gazdálkodást;

- végzi az ágazati gazdálkodás felsőszintű feladatait, meghatározza a szakterület környezetvédelmi tevékenységének elveit;

- szakmai követelményeket dolgoz ki az MH elhelyezési szolgálatai részére, meghatározza az elhelyezési szakállomány képzésének rendjét;
- szakirányítást gyakorol a lakáselidegenítési, lakóházkezelési és lakáscélú támogatási tevékenység felett.

MH Közlekedési Szolgálatfőnökség

Tervezi és szervezi az MH közlekedési biztosítási feladatainak végrehajtását, szakmailag felügyeli a közlekedési rendszer hadműveleti követelmények szerinti elkészítését, szabályozza a katonai szállításokat és közúti mozgásokat. **Ennek keretében:**

- kidolgozza a közlekedési szervezetek működésével, alkalmazásával kapcsolatos elveket és szabályozókat;

- kimunkálja az ország közlekedési rendszer M felkészítési rendszerével, háborús üzemeltetésével és helyreállításával kapcsolatos elveket, követelményeket, kidolgozza a közlekedési ágazatok tevékenységét szabályozó intézkedéseket, szakutasításokat;

- kialakítja a szakanyagellátás, rakodásgépesítés, egységakományszerűsítés eszközrendszere alkalmazási és fejlesztési koncepcióját;

- kidolgozza a szakállomány felkészítési és utánpótlási követelményeit, végzi annak felügyeletét;

- együttműködik a polgári közlekedés felsőszintű irányító szerveivel, résztvesz a közlekedési szakhatósági felügyeletben.

MH LFI közvetlen osztályok

Egy-egyszakterületen hivatottak a főigazgatóság működésének, belső tevékenységének, valamint a szolgálati alárendeltek irányításának szakszerű biztosítására, a főigazgató döntéseinek elősegítésére.

Az MH LFI Jogi és igazgatási osztálya, Humán osztálya, Ellenőrzési osztálya, Környezetvédelmi és biztonságtechnikai osztálya, Titokvédelmi és ügyviteli osztálya a főigazgató közvetlen alárendeltségében működik.

* * *

Végig tekintve a főigazgatóság szervezeti elemeinek szerepén feltárul az az összkép, amelyre az alaprendeltetés jelenlegi körülmények és feltételrendszerek közötti megértése miatt van szükség.

Amennyiben sikerült hitelesen érzékeltetni az MH LFI helyét és szerepét, akkor nem lehet senki előtt kétséges, hogy a szervezet megfelel a jelen kihívásainak, sőt a közel-, illetve a távolabbi jövő célkitűzései valóra váltásának.

A politikai szintér szereplői mellett kétségkívül a honvédség feladatainak teljesítése meghatározó jelentőségű hazánk NATO csatlakozása előkészítésének időszakában. A nemzetközi erők közös tevékenységére vonatkozó NATO követelmények elérése érdekében hamarosan MH szintű szervezeti és gazdálkodási átvilágítások kezdődnek meg, melyek

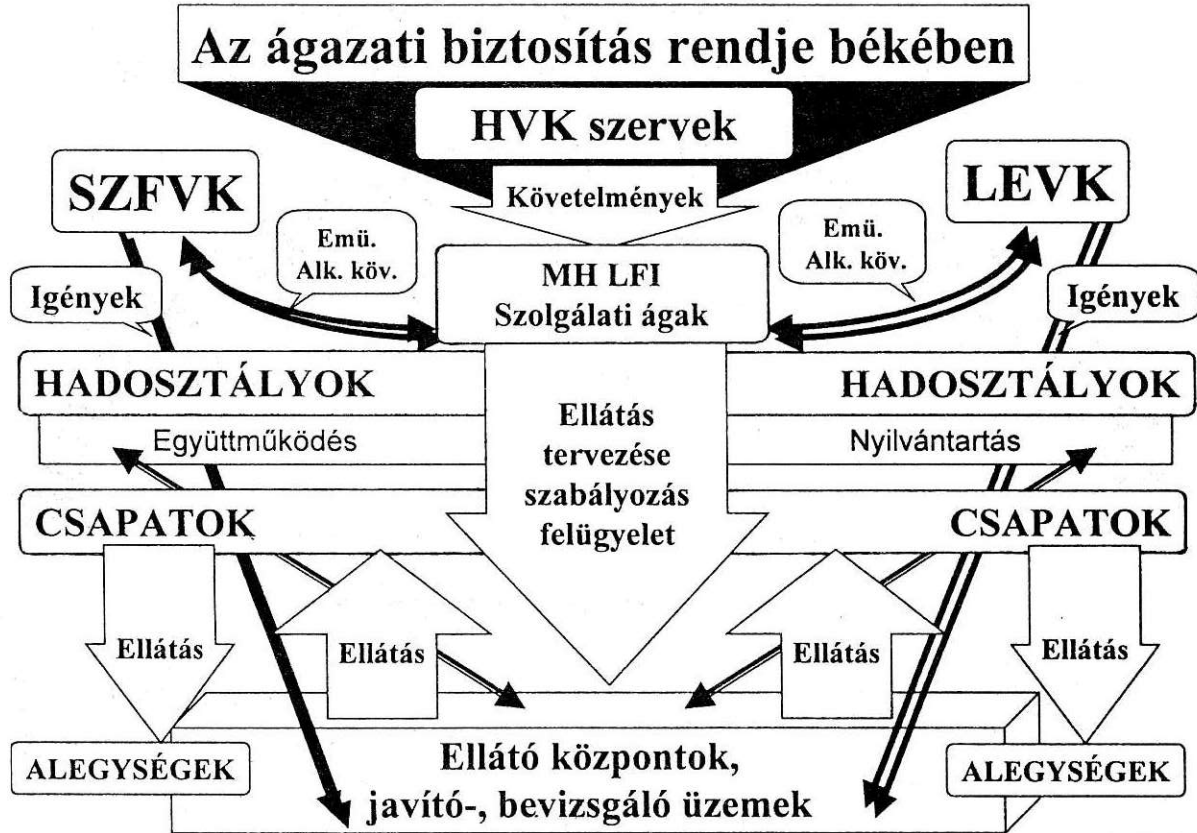
eredményei fogják képezni a konkrét tennivalók meghatározásának alapjait. **Ebbe a körbe tartozik a jelenlegi biztosítási rendszerünk felülvizsgálata, majd elgondolás kialakítása annak módosítására, vagy teljes átalakítására.**

Ezt a munkát a nemzetközi és a hazai szakmai összefüggések megszemelő figyelembevételével, tudományos megalapozással lehet sikeresen elvégezni. Remélhetően az érintett HM szervek és tanintézetek, valamint a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség és az MH Logisztikai Főigazgatóság, továbbá a haderőnemi vezérkarok szakmai szervei közreműködésével képesek leszünk megfogalmazni a közeljövő logisztikai rendszerének elveit és követelményeit. Azokból kiindulva pedig megtaláljuk a működés leghatékonyabb formáit a hozzájuk illeszkedő szervezeti keretekkel együtt.

Az MH LFI bemutatott helyéből és szerepéből egyértelműen kitűnik, hogy döntően reá hárul a jövő szakmai feladatainak megvalósítása. Ebben a történelemformáló időszakban egyre nagyobb szükség van a szakmai vélemények, elgondolások kinyilvánítására, ezáltal a különböző nézetek ütköztetésére. Meggyőződésem szerint csak így lesz esély a helyes gyakorlati lépések megtételére.

MH Logisztikai Főigazgatóság
kapcsolatrendszere, és együttműködési területei

A VÁLSÁGKEZELÉS KATONAI FELADATAINAK VÉGREHAJTÁSÁBA BEVONT KÖTELEK LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK FŐBB KÉRDÉSEI

Baráth István¹

A válságkezelés napjaink olyan aktuális problémája, amelynek megoldása, tehát a benne résztvevők tevékenységi körének meghatározása összetett, sokrétű feladatot jelent. Ezért a cikk aktualitásához kétség nem fér, gyakorlati haszna a válságkezelésben való részvételre kijelölt kötelek felkészítésénél jelentkezhet. (a Lektor)

Magyarországon és a többi kelet-európai országban békés rendszerváltás sorozata zajlott le, ahol a tiszti karok korrekt politikai érettségről, műveltségéről tettek tanúbizonytságot. A hadsereghez való hű viszony jellemezte őket. A rendszerváltások sorozatát azonban különböző nem kívánatos tények és események is befolyásolták. Megszűnt az atomfegyverek egy kézben történő tartása (Szovjetunió széthullása), túlságosan előtérbe kerültek az etnikai, faji, vallási különbözőségek, és nem egy esetben szélsőséges, radikális csoportok katonai tevékenységének is tanúi voltunk (Jugoszlávia.) A Varsói Szerződés támadó hadseregének széthullását a nehéz gazdasági helyzetek ellenére is úgy kellett megoldani, hogy azok az egyetemes emberi értékekkel, és az ENSZ alapokmányával a konkrét nemzet érdekében megfelelő katonai erőt tükrözve, szinkronban legyenek. 1986 és 1995 között több háború és polgárháború zajlott le a világon, melyek alapvetően helyi-gazdasági-faji-politikai érdekek voltak (öbölháború; szomáliai polgárháború; afganisztáni válság). A háborús konfliktusok száma ennél jóval nagyobb és olykor jelentőségük is meghaladta a "konfliktusszintet" (jugoszláviai polgárháború). Ezeket a konfliktusokat a nemzetközi szervezetek (ENSZ; EBESZ; NATO) részben lokalizálták, illetve lokalizálásuk folyamatban van. A magyar katonai doktrína a fent említett

1 Baráth István alezredes HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség Tervezési és koordinációs Csoportfőnökség, Logisztikai tervező osztály, hadműveleti tervező főtitisz

általános követelményeket megfogalmazta, és a gyakorlatban nagy gazdasági nehézségek árán próbálja megvalósítani, és készül arra, hogy a PARTNERSHIP FOR PEACE (Partnerség a békéért) kapcsolatrendszer keretén belül (1994 brit-magyar közös felkészülés és kiképzés; 1995 román-magyar közös felkészülés és kiképzés; 1995 Cooperative Light; 1995 ENSZ békefenntartó gyakorlat az USA-ban és Olaszországban; 1996-tól IFOR/SFOR erőkben való magyar részvétel, stb.) megvalósítsa a NATO által támasztott követelményeket, valamint a Magyar Honvédség ütőképesebbé, modernebbé, kisebb létszámúvá, emberközpontúvá váljon.

A fent említettek nagy erőfeszítéseket kívánnak az országtól, a parlamenttől, a kormánytól, és a Magyar Honvédség hivatásos, szerződéses, sor és polgári állományától. **Írásomban a dandár szintű logisztikai főnökségek problémakörével foglalkozom**, és természetesen tudatában vagyok annak, hogy ez csak egy részfeladat, és én csak arra vállalkoztam, hogy ehhez a gyakorlati tapasztalatok és az elméletben tanultak alapján segítséget nyújtsak.

Munkámban, a közvetlen végrehajtók vonatkozásában, a válságkezelés általános katonai feladataiból kiindulva, megkíséreltem egységes keretbe foglalni a Magyar Honvédség által már gyakorlatban is végrehajtott logisztikai biztosítás szakfeladatait.

A logisztikai biztosítási feladatokat három ütemre célszerű osztani:

Ezek az ütemek az alábbiak:

- készenlét eléréséig a laktanyában;
- a készenlét elérése után bázislaktanyában vagy készenléti körletben;
- harci alkalmazás időszakában.

A fent felsorolt ütemek akkor felelnek meg helyesen a célszerű felosztásnak, amennyiben az alkalmazásra kijelölt katonai szervezet laktanyáját jelölik ki bázislaktanyává. Amennyiben más - távolabbi - bázislaktanya kerül kijelölésre, úgy külön feladatként jelentkezik a kijelölt erők és eszközök átcsoportosítása is, amely sorrend szerint a második ütembe helyezhető.

1.) Laktanyában, a készenlét elérése érdekében végrehajtandó feladatok

Ebben a időszakban a békében készenléti szolgálatot adó katonai szervezetek kijelölt erőit a HVKF készségbe helyezte. Az alkalmazási készenlét eléréséig - amely magába foglalja az 5 napos kiképzést is - 6 nap áll rendelkezésre.

Ebben az időszakban jelentkező feladatok az alábbiak:

Elrendelt anyagi készletek megalakítása, a készletek lépcsőzése, málházása

A csapatkészleten felül *kiegészítő készlet megalakítása*: lőszerből, műszaki harcanyagból, élelmezési anyagból, ruházati anyagból.

A felmálházott, lezárt, leplombált gépjárműveket célszerű zárható raktár területén tárolni (pl. lőszerraktár, üzemanyagraktár) a vagyonvédelem biztosítása érdekében, amennyiben nem rendelték el a laktanyában a besorolást.

Haditechnikai eszközök felkészítése

Figyelembe kell venni, hogy az elrendelés időpontja, illetve az anyagi-technikai készenlét időpontja milyen időszakra esik. Szükségessé válhat a nyári, illetve téli időszakra történő felkészítés felgyorsítása, vagy átütemezése. Valamennyi eszközön végre kell hajtani az előirt technikai kiszolgálási feladatokat.

Fel kell készíteni a javítószázadot arra, hogy a feladatok döntő részét délután és éjszaka fogják végrehajtani, mivel az eszközök napközben az alegységek felkészítő foglalkozásán vesznek részt.

A zászlóalj harccsoportba (ZHCS) kijelölt "MZ" technikai eszközöket ki kell konzerválni. A tartalékként kijelölt technikai eszközökön is ugyanazokat a felkészítési feladatokat végre kell hajtani, mint a ZHCS-ba beosztott eszközökön.

Bázislaktanyaként való üzemeltetés feltételeinek megteremtése

A laktanya béke ellátási létszáma 1.000-1.500 fővel is megnövekedhet. Az ellátás és kiszolgálás lehetőségeit figyelembe véve a meglévő objektumok kapacitását nagy valószínűséggel bővíteni kell, elsősorban a tábori berendezésekkel (másodsorban igényelni lehet a megalakulási körletben lévő polgári objektum igénybevételét).

A bővítésnél az alábbiakra kell gondolni:

- pihentetés (télen, nyáron) sátorban, tornateremben, csapatművelődési otthonban;
- ételmezési ellátás (konyha, étkezdé kapacitásának bővítése, mosogatás feltételeinek bővítése, mert valószínű, hogy a teljes állomány evőcsészéből fog étkezni; szemét és ételhulladék nagyarányú növekedése);
- egészségügyi ellátás kapacitásának bővítése;
- fürdetés, és egyéb szociális létesítmények maximális kihasználása mellett egyéb szükségességek telepítése (fürdetősátor);
- telephelyek kialakítása;
- raktározási feltételek biztosítása;
- javítóműhely, javítókapacitás bővítése, illetve a technikai kiszolgálás feltételeinek kialakítása, minden eszközre vonatkozóan.

A zászlóalj harccsoport logisztikai alegység összeállítása

Az ellátási kiszolgálási feladatokat a zászlóalj logisztikai század csak a hadi- létszámra növelésével - az ellátó, javítószázad és a dandársegélyhely (logisztikai zászlóalj) állományából - valamint megerősítő erők kijelölésével, (üzemanyag töltő gépkocsi, szállító gépjárművek, javító-vontató kapacitás, orvos, mentő, kötöző gépkocsi) képes csak végrehajtani.

Anyagi-technikai megerősítő erők átvétele

A megerősítő erők érkehetnek a hadosztály logisztikai ezredétől (M esetén logisztikai dandárától) és bármelyik másik alakulattól.

- *Javító erők:*

- Kettő komplex javító csoport (változat)

- 8 fő tiszthelyettes

- 22 fő sorkatona

- 4 db mhelygépkocsi

- *Ellátó, szállító erők:*

- *Vegyes anyag szállító raj (változat)*

- 1 fő tiszthelyettes

- 4 fő sor - 2 db terepjáró gépkocsi

- 1 db közúti gépkocsi

- 1 db üzemanyagtöltő gépkocsi

- *Egyéb megerősítés (változat)*

- 1 fő orvos

- 1 fő felcser

- 1 fő eü. tiszthelyettes

- 1 db sebesültszállító gépkocsi.

A megerősítő erőket - ha a hadosztály logisztikai főnök nem szabályozza másképpen - célszerű a felkészítésre, a napi ellátásra, az alakulat saját kiszolgáló erőinek megerősítésére bevonni.

Ezen kívül az alakulathoz, a zászlóalj harccsoport megerősítésére érkeznek harcoló erők is. Valamennyi megerősítő erőt jegyzőkönyvileg kell átalárendelésbe helyezni.

A zászlóalj harccsoport 5 napos összekovácsolási kiképzésének logisztikai biztosítása

Jelenlegi gazdasági helyzetünkben ez sok problémát vet föl, elsősorban lőszer és üzemanyag ellátás területén. Kiemelt figyelmet kíván az intenzív kiképzésből adódó többletenergia-felhasználás, amely az étlapok esetleges módosítását, pótlékok vagy egyéb kiegészítő ételek kiadását teszi szükségessé.

Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy a fokozottabb kiképzés a ruházat és egyéb felszerelés nagyobb elhasználódását, gyorsabb szennyveződését vonja maga után.

A jelentkező problémák megoldását az alakulatok saját erejükből nem képesek végrehajtani, csak az előljáró segítségével.

A harccsoport logisztikai alegység összekovácsolása

A logisztikai alegység felkészítését mindenkor a harcsoport kiképzési tervével összhangban, arra építve kell tervezni. Köztudott, hogy az anyagi- technikai szakalegységekbe beosztott állomány felkészítettsége nem magas szintű. Az egyre kevesebb gyakorlatok miatt ez csak csökkenő tendenciát fog mutatni. Én személy szerint kiemelt fontosságú, fő feladatnak tartom ezt szem előtt tartani. Célszerű betervezni a kiképzési tervbe a képzés keretén belül a lövészeteket, műszaki, erődítési, álcázási tárgyköröket, a szakkiképzés keretén belül a telepítés és működtetés különleges viszonyok között tárgyköröket.

Napi ellátási, kiszolgálási feladatok biztosítása

A béke utaltsági és ellátási rend szerint megnövekedett személyi létszámmal és technikai darabszámmal.

Fel kell készülni a megerősítő erők fogadására

A vasúti szállítással érkezőknek a kirakását biztosítani kell (darus gépkocsi, mentő, forgalomszabályozás) a bázislaktanyát üzemeltető alakulatnak.

A közúton érkezők forgalomszabályozását - együttműködve a rendőrséggel - kell megszervezni az adott település közigazgatási határától, vagy azon kívül is, a bázislaktanyába történő bevezetés érdekében.

Bázis laktanyaként való működés beindítása, alkalmazási készenlét elérése

Menet logisztikai biztosítása

Amennyiben a zászlóalj harccsoportnak más helyőrséget jelöltek ki bázislaktanyának, illetve el kell foglalni a KLTK-t, menetet kell végrehajtani, illetve vasúti szállítással kell az átcsoportosítást (kombinált átcsoportosítást) megvalósítani.

A menet logisztikai biztosítására az általános szabályok az érvényesek annyi kitételrel, hogy század szintű alegység esetén zászlóalj szint, zászlóalj szintű alegység esetén dandár szintű, dandár szint esetén pedig hadosztály szintű biztosító erőket célszerű alkalmazni.

2.) A készenlét elérése után a bázislaktanyában, készenléti körletben jelentkező feladatok

Bázislaktanyában

- Pontosítani kell, ha szükséges újra meg kell alakítani a harckészültségi munkacsoportokat (a honvédségi közalkalmazottak bevonásával), a feladatokat be kell gyakorolni;
- A kiképzés további folytatása, mind a válságkezelésben érintett állománynak, mind pedig az alakulat maradó állományának.
- A fent felsorolt feladatok, valamint a napi élet-, ellátás és kiszolgálás folyamatos, zökkenőmentes biztosítása.
- Fel kell készülni készenléti körletbe történő átcsoportosításra, 20-50 km-es menet logisztikai biztosítására, dandár szintű technikai zárórészleg alkalmazásával.
- Vegyes anyag szállító kötelék kijelölése, felkészítése különböző anyagok szállítására. (Bázis laktanya - készenléti körlet viszonylatban).

Készenléti körletben

- A fogyás függvényében napi egyszeri kiszállítással - a készenléti körletbe - anyagok biztosítása.

Sérültek, betegek hátraszállítása a bázislaktanya segélyhelyére vagy polgári kórházba.

3.) Harci alkalmazás időszakában elvégzendő feladatok

A harccsoport feladatai a következők lehetnek:

- irányok lezárása;
- védőkörletek berendezése, elfoglalása;
- objektumok védelme.

Ebből adódóan kiderül, hogy a kijelölt erők különböző kötelékekben (szakasz, század, stb.) kerülhetnek alkalmazásra.

A harccsoport logisztikai alegységei - egyes elemeit kivéve - a készenléti körletben maradnak. Javító-vontató erőket, valamint a sebesültszállító, sebesültkihordó eszközöket a harcolókhoz kell közelíteni. Valamennyi anyagból az ellátást a logisztikai alegység hajtja végre.

A logisztikai alegységhez a dandár által kikülönített vegyes anyag szállító kötelék (raj) hajtja végre a kiszállítást.

A sérült technikai eszközökön csak "futó javításokat" kell végrehajtani, a szélesebbkörű beavatkozást igénylőket eszközcserevel kell pótolni a kijelölt tartalék eszközökből, a bázislaktanyából.

4.) Zászlóalj (század) erejű harccsoport logisztikai biztosítása

A zászlóalj (század) harccsoport megalakítását a készenléti szolgálat készenlétének fokozásával, készségi szolgálat elrendelésével hajthatjuk végre.

"...logisztikai alegységek állománya, eszközei és a feladat megkezdéséhez szükséges anyagi-, technikai-, egészségügyi biztosítási kapacitások a megelőző fokozatokat kiegészítve épülnek fel. Vagyis a készségi-, készenléti szolgálatok váltási rendszerével összhangban az érintett alakulatok a személyi állomány és a technikai eszközök átcsoportosítását a kijelölt források igénybevételét, a készenléti szolgálatok összetételéhez tudják illeszteni.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ha a legmagasabb szint készenléti fokozatot képviselő készségi szolgálata, alacsonyabb szint bázisán (pl. SZDHCS-ból lesz ZHCS), akkor a két harccsoportra előírt különbséggel kell kiegészíteni a kiszolgáló alegység kapacitását..."²

Anyagi biztosítás

Lőszer- és fegyverzeti anyag ellátás

A fegyverzet-technikai szolgálat fő feladata az előkészítés időszakában

- készenléti-készségi alegységek fegyverzet-technikai biztosításának megszervezése;
- a fegyverzet-technikai eszközök, anyagok alkalmazáshoz történő előkészítése;
- a fegyverzeti anyagok készletezése, lépcsőzése a végrehajtás időszakában;
- a felhasznált anyagok pótlása.

A feladatban érintett alegységek feltöltését az elrendelt készlet szintjére a készenlétig be kell fejezni.

A fedélzeti fegyverek lőszerkészletét hevederezve rakaszokban, a jelzőtöltény készletet, a kézigránátot gyári csomagolásban, leplombázott ládában, a tüzérségi lőszereket a harcjárművekben, a szállító járműveken málházva a lőszerraktárra előírt szabályoknak megfelelően kell tárolni.

Készenlétig valamennyi fegyverzeti eszköznél 100%-os hadrafoghatóságot kell elérni. Valamennyi fegyverzeti eszközön végre kell hajtani a 2.TK-t.

2 dr. Báthy Sándor ezredes - dr. Lovász Zoltán alezredes - dr. Zsinkó József őrnagy: A válságkezelésben résztvevő fegyveres erő logisztikai biztosításának problémái (Tanulmánykötet ZMKA 1995. 256.o.).

Alkalmazás esetén a zászlóalj lőszerellátó pontot a logisztikai alegység körletében kell telepíteni, gépjárműveken tárolva az elrendelt lőszerkészletet.

A fogyasztó függvényében a hiányzó lőszerkészletet kiszállítással kell pótolni. Kiemelt figyelmet kell fordítani a tevékenységi körzetünkben együttműködő és megerősítő más MH, BM szervekkel esetleges ellátásuk érdekében.

Műszaki anyagellátás

A megalakítandó készletek mennyisége nagyban függ a műszaki alegységekkel történő megerősítéstől.

Fő feladat az előkészítés időszakában:

- műszaki-technikai biztosítás megszervezése;
- műszaki anyagok megalakítása, lépcsőzése (2-3 feltöltés harckocsi, gyalogság elleni akna);
- megerősítő erők, eszközök átvétele (pl. aknatelepítő eszközök).

Alkalmazás esetén:

- a felhasznált anyagi készletek pótlása.

Vegyivédelmi anyagellátás

Az anyagok mennyiségét vegyivédelmi anyagokból, ködképző és gyújtó anyagokból a létszámarányos normáknak megfelelően, illetve a vegyivédelmi megerősítés mértékével arányos készletet célszerű felhalmozni.

Előkészítés időszakában jelentkező feladatok:

- a kijelölt vegyivédelmi technikai eszközök alkalmazáshoz történő előkészítése, anyagi készletek kiadása, ellenőrzése;
- a szakanyagok mérethelyesség és védőképesség szerinti ellenőrzése, szükség szerinti cseréje.

Alkalmazás esetén:

- a szakanyagok és eszközök folyamatos pótlása kiszállítással.

A feladat végrehajtását az alábbi tényezők befolyásolhatják:

- A tartalék akkumulátor készletek megalakítása, ami általában 300 %.
- Tűzoltó készülékek cseréje, illetve igénylése az előjárótól.

A készenléti körletben tartózkodás idejére fel kell készíteni 1 db FMG-68 gépkocsit fürdetésre.

Fenntartási anyagellátás

Előkészítés időszakában fő feladat az anyagi készletek megalakítása, lépcsőzése, a harc- és gépjárművek TASZT (egyedi) készleteinek 100%-os feltöltése, alkalmazás esetén a felhasznált anyagok folyamatos pótlása.

Az anyagfelhasználás alacsony fokú lesz a készenléti körletben (KLTK), hiszen a meghibásodott eszközök pótlása alapvetően eszköz-cserével történik.

Fenntartási anyagból elrendelt készlet egy változata az alábbi lehet:

- Század esetén (minden 10 db azonos típusú haditechnikai eszköz után):
 - 1 z. javító klt. (BMP-1; PSZH; BTR-80);
 - 1 z. javító klt. (D-665);
 - 1 kiegészítő klt. (GAZ-66; UAZ-469; URAL-375).
- Zászlóalj esetén ezen felül:
 - 1 kieg. klt. T-55/A;
 - 1 kieg. klt. 2 SZ-1;
 - 1 z. klt. (BMP-1; PSZH; BTR-80);
 - 1 z. klt. (URAL-4320; URAL-375).

Az anyagok pótlása nap végén a bázislaktanyából kiszállítással kerül biztosításra.

Az ellátás szűk keresztmetszetét a tartalék akkumulátor képzés, valamint az üzemképtelen akkumulátorok pótlása jelenti.

Üzemanyag ellátás

Előkészítés időszakában fő feladat az elrendelt készletek megalakítása, valamennyi résztvevő alegység után.

Végrehajtás időszakában az üzemanyag folyamatos biztosítása.

A zászlóalj harccsoport után járó "CSK" szint üzemanyag készlet szállítására a dandár ellátószázadtól megerősítő erőket, eszközöket célszerű kijelölni.

Az üzemanyag ellátást a készenléti körletben, a logisztikai század települési helyén működő üzemanyag-ellátó pontról kell biztosítani.

A fogyás függvényében az üzemanyagot a bázislaktanyából kell biztosítani kiszállítással vagy a bázislaktanyához kirakóállomásra célszerű eljuttatni.

Kiemelt figyelmet kell fordítani télen a fagyálló folyadék folyamatos biztosítására, illetve tábori elhelyezési körülmények között, a tábori olajkályhák üzemeltetéséhez szükséges anyagokkal történő ellátásra.

Élelmezési anyagellátás

Készenlétig fő feladat az elrendelt lépcsőzésnek megfelelően az anyagi készletek megalakítása.

Katonáig lépcsőzni kell kiegészítő készletként az EZ-n felül 1 ja. hideg élelmet, valamint századonként biztosítani kell még ezen felül 1 ja. hideg élelmet és 1 ja. kenyeret.

A kenyér frissítését naponta végre kell hajtani. Tárolását a legénységi étkezdén célszerű megszervezni, átadásra, szállításra előkészítve, és

a készenlét további fokozódása esetén kell kiosztani az egyéni melegítő eszközökkel együtt.

A logisztikai század részére 1 ja főzhető ételmezési anyagot és 1 ja kenyeret kell megalakítani a harccsoport létszámának megfelelően.

Így a harccsoport 4 napi étellel és 2 napi kenyérral rendelkezik.

Ebben az időszakban jelentkezik a konyha főző és a legénységi étkezde kiszolgáló kapacitásának bővítése. Ezt célszerű 4-8 db mozgókonyhából telepített főzősorral megoldani, közvetlen a legénységi konyha közelében. Az étkezde bővítésére is az a legjobb megoldás, hogy közvetlen az étkezde közelében telepítik a kiegészítő sátrakat. Nagyon fontos a mosogatási kapacitás bővítése. Kiemelt figyelmet kell fordítani az időjárási viszonyokból adódóan a védőital ellátására.

A végrehajtás időszakában nagyon fontos feladat az ivóvízzel történő ellátás, amely csak zárt regionális vízhálózatról engedélyezett. A logisztikai századot célszerű megerősíteni vízszállító gépkocsival az ellátó század állományából. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a katonai kereskedelmi cikkel történő ellátást (cigaretta, borotvahab, stb.).

Az anyagok pótlását naponta 1 alkalommal kell biztosítani kiszállítással, a zászlóalj harccsoport ételmezési ellátó pontjára.

Ruházati anyagellátás

Készenlétig ellenőrizni kell az érintett személyi állomány hadiruházatának meglétét és állapotát, a felmerült hiányokat azonnal pótolni kell.

Meg kell alakítani az elrendelt ruházati készleteket, amelyben kiegészítő készletként szerepelhet hálósák, 4 cm PH ágybetét, gumimatrac, és 63M egységes sátor.

Kiemelt figyelmet kell fordítani - együttműködésben az elhelyezési szolgálattal - a bázislaktanyában és a készenléti körletben is a tábori elhelyezési körülményeinek és feltételeinek megteremtésére, valamint a fürdetési lehetőségek biztosítására, a tisztacserére.

A készenléti körleten belül igénybe lehet venni polgári objektumokat a fürdetés végrehajtására.

A végrehajtás időszakában, pontosabban a készenlét elérése után naponta fürdetést, fehérműcserét, a felsőruházat cseréjét 2-3 naponta kell végrehajtani.

Harci alkalmazás esetén, a harcból való kivonás után fürdetést és tisztacserét kell biztosítani.

A készenléti körletben a logisztikai század települési helyén belül kell telepíteni ruházati anyagraktárt gépjárművön, sátorban, esetlegesen konténerben, melyet a Centrál Mosodák RT. a helyszínrre biztosít igény szerint.

Kiemelt figyelmet kell fordítani megfelelő mennyiségű kiegészítő felszerelés megalakításáról is (álca-, szakács ruházat, stb.).

A fogyás függvényében az igényeknek megfelelően az anyagok pótlását kiszállítással kell biztosítani.

Egészségügyi anyagellátás

A készenlétig meg kell alakítani azt elrendelt készleteket, a katonák részére ki kell osztani az egyéni sebkötöző csomagot (SZECS).

Mivel a ZHCS általában orvos megerősítéssel rendelkezik, célszerű 101- es típusú normában meglévő felszereléssel ellátni, amely tartalmaz olyan anyagokat és eszközöket, amelyeket orvos alkalmaz.

Az egészségügyi anyagellátást igény szerint kiszállítással kell biztosítani.

Technikai biztosítás:

Az előkészítés időszakában fő feladat a készenléti alegységek technikai biztosításának megtervezése, megszervezése, a gép- és harcjárművek harci alkalmazáshoz való előkészítése, valamint a javító erők felkészítése.

A haditechnikai eszközök felkészítésénél figyelembe kell venni, hogy a ZHCS-ba (SZDHCS) kijelölt alegységek az alkalmazás kijelölt időtartamának jelentős részét a különböző bázislaktanyákban, esetleg a készenléti körletekben töltik.

Végrehajtás időszakában fő feladat a felvonulás technikai biztosítása, a meghibásodott harc- és gépjárművek helyreállítása, a szakalegységek élet-, működő-, teljesítőképességének megtartása.

Rendelkezésre álló javítókapacitás:

- 2 db lct. hjm.
- 3 db ker. hjm.
- 4 db gépjármű kisjavítása.

A felvonulás technika biztosítása érdekében:

A menet végrehajtása az alegység saját szervezetszerű, valamint a megerősítésül adott (szd. erő alkalmazásakor z. javító raj; z. erő esetén dd. javító szd.-ból kijelölt) erőkből létrehozott technikai zárórészleggel biztosítható.

A menet alatt meghibásodott technikai eszközöket helyszínen max. 10 perc időtartamig javítják, a 10 percnél hosszabb ideig tartó javítást a bázislaktanyába vontatás után hajtják végre.

A megerősítésül adott erőkből zászlóalj, illetve dandár szint javítóvontató csoport (JVCS) működik, melynek feladata a helyszíni javítás, illetve a nem javítható technikai eszközök hátravontatása a települt logisztikai század területére.

Alkalmazás esetén a harcjárműveknél 50-100 km., a szállító eszközöknél 150-200 km felhasználással számolhatunk. Készenlétig a kijelölt alegységek valamennyi technikai eszközén és a tartalék eszközökön a 2. TK. kerül végrehajtásra, illetve a javító század néhány technikai eszköz esetében a soron következő 3. (4.) TK. kiemelt műveleteit hajtja végre, biztosítva a gépjárművek esetében 1.000 km, a harcjárművek esetében 500 km, az áramforrás aggregátorok esetében pedig 50 üzemóra tartalékot.

A KLTK-ba történő kikerkezés után, valamint harci alkalmazás esetén harcból történő kivonás után a 2., illetve a 3. TK kiemelt műveleteit végre kell ismét hajtani.

A menetet (felvonulást) biztosító TZR az előforduló meghibásodásokat az útvonalon megjavítja vagy a bázislaktanyába vonatja, ahol eszközcserével pótolják a hiányzó eszközt.

A várható veszteségekből adódó helyreállítási feladatokra, az *alábbi kapacitással rendelkezhetünk*:

- szd. esetén:

- 1 db BTR-80 ker. hjm. kisjavítása;
- 1 db tgc. kisjavítása.

- z. esetén:

- 2 db lct hjm. kisjavítása;
- 3 db BTR-80 kisjavítása;
- 4 db tgc. klgs. gk. kisjavítása.

A helyreállítást a z. (dd.) JVCS erői alapvetően a helyszínen hajtják végre. A nem javítható, valamint a kapacitással át nem fogott technikai eszközöket a zászlóalj logisztikai század körletébe vonatja. Ehhez az alkalmazási körzetben 1-1 vontatási útvonalat célszerű kijelölni. Innen az eszközöket a bázislaktanyába kell vonatni a dandár javítószázad erőivel, ahol eszközcserével pótolják.

A javításban elsősorban a vezetési, valamint a tüzérségi eszközök helyreállítása élvez prioritást.

Már a felkészülés időszakában együttműködést kell szervezni az alkalmazási körzetünkben tevékenykedő határőr és más BM szervekkel, valamint a körzetben található javító üzemekkel, javító műhelyekkel.

Egészségügyi biztosítás:

Fő erő kifejtést a kijelölt erők - eszközök alkalmazáshoz történő felkészítésére, az elrendelt anyagi készletek megalakítására kell összpontosítani.

Kiemelt figyelmet kell fordítani az "M" szervezetre feltöltött és meg erősített ZSH felkészítésére, a ZHCS egészségügyi biztosítására.

A felsorolt feladatok eredményes végrehajtása érdekében célszerű az egészségügyi biztosítást is három ütemre osztani.

Laktanyában a készenlét elérése érdekében jelentkező feladatok:

- ZHCS segélyhely személyi állományának összeállítása, technikai eszközök kiválasztása, felkészítése;
- egészségügyi szakanyagok kikülönítése, málházához előkészítése a zászlóalj, illetve a dd.SH. raktáraiban;
- az egészségügyi szolgálat főnököknek fel kell venni a kapcsolatot a területileg illetékes katonai kórházakkal vagy polgári egészségügyi intézetekkel, a későbbiek folyamán esetlegesen tömegesen jelentkező sérültek gyors, időben történő ellátása érdekében;
- a ZHCS-ba beosztott személyi állomány részére az általános kiképzés keretén belül egészségügyi alapismeretkből kiképzési foglalkozások levezetése - bázislaktanya kialakításának egészségügyi biztosítási feltételei megteremtése;
- az 5 napos kiképzés folyamatos egészségügyi biztosítása.

Bázislaktanyában vagy készenléti körletben a készenlét elérése után:

- a ZHCS egészségügyi erőit be kell vonni a bázislaktanya összevont ellátási rendszerébe;
- a bázislaktanya elhagyása előtt SZECS kiosztása - a KLTK elfoglalása esetén a ZSH telepítése;
- a KLTK-ben első orvosi ellátás szintjéig történik meg a sérültek és betegek ellátása;

- a fekvőbetegeket, szakorvosi segílyt, illetve kórházi ellátást igénylő betegek hátraszállítását a dd. segílyhely erőivel kell végrehajtani.
Sürgős esetben ettől el lehet térni.
- eddig az időszakig az ellátás a 30 napos béke készlet terhére történik.

Alkalmazás esetén:

- célszerű az egészségügyi biztosítást a KLTk-ben úgy megszervezni, hogy az mindig az alkalmazott erő érdekében kikülöníthető legyen;
- bázisolni kell a települések egészségügyi objektumaira;
- meg kell teremteni a kiürítés feltételeit közvetlenül az egészségügyi intézményekbe;
- ki kell jelölni a század sebesültgyűjtő fészkeket;
- a sebesültek hordó és sebesült szállító eszközöket közelíteni kell a harcolókhoz;
- a ZHCS-nál keletkezett sérültek kiürítését a harcrendből a ZSH saját erőivel hajtja végre a ZHCS egészségügyi szakasz körletében települt ZSH-re, innen a DDSH eszközei erőivel szállítják hátra;
- tömeges sérülés esetén az általános rendeltetésű gépjárműveket is igénybe kell venni a sebesültek hátraszállítására;
- ivóvíz vételezést csak zárt regionális vízhálózatról lehet végrehajtani, bevizsgált, zárt központi rendszerből.

A hideg, illetve meleg időjárásra való tekintettel, kiemelt figyelmet kell fordítani a ruházat és lábbeli állapotára, élelmezési ellátó pont telepítésére, az élelmiszerek romlás, fagyás elleni védelmére.

Szükség esetén az állományt kullancs elleni védőoltásban kell részesíteni.

Várható egészségügyi veszteség:

- bázislaktanyában, KLTk-ben tartózkodás ideje alatt: 0,1-1%

- harci alkalmazás ideje alatt:

17%

Közlekedési biztosítás

A közlekedési biztosítást, a várható alkalmazási körzet helyszínétől függően kell megtervezni, megszervezni. *Ennek megfelelően az alegységek átcsoportosításának változatai szerint kell kidolgozni:*

- menet;
- kombinált csapatmozgás;
- vasúti szállítás közlekedési biztosítását.

Az átcsoportosítás történhet bázislaktanyába vagy készenléti körletbe.

A MÁV Rt. a MH KSZF-séggel kötött megállapodás alapján - a már előre elkészített és pontosított vasúti gördülőanyag számvetéssel összhangban - 3-6 órán belül képes biztosítani a vasúti kocsikat.

A jelenlegi gazdasági helyzetet, és a meglévő UMK rögzítő eszközök mennyiségét figyelembe véve célszerűnek látszik hagyományos rögzítőeszközök igénybevétele.

Ennek előnye, hogy a gyakorlatlanabb vezetők is képesek szabályos rögzítést végrehajtani, a megérkezést követően nem kell külön tárolótérrel gondoskodni az UMK rögzítőeszközök részére, ha elveszik, eltűnik, nem okoz problémát.

Hátránya, gyakorlott gép-, és harcjárművezetők esetén az UMK-val történő rögzítés kevesebb időt vesz igénybe.

Vasúti átcsoportosítás 2 változatban történhet:

- valamennyi eszköz vasúton;
- a lánctalpas és egyéb nehéz (túlsúlyos) technikai eszközök vasúti szállítással, a gumikerekesek közúti menettel kerülhetnek előre vonásra.

A közúti átcsoportosítás is 2 változatban kerül megtervezésre:

- valamennyi eszköz közúton, oszlopban;
- a lánctalpas, és egyéb nehéz (túlsúlyos) technikai eszközök nehézgépszállító eszközök (trailer) igénybevételével.

A vasúti, és közúti átcsoportosítás valamennyi változatára ki kell dolgozni a szükséges terveket, az okmányokat az alakulat törzsfőnökénél kell tárolni.

A készenléti körletbe történő átcsoportosítás a bázislaktanyából általában közúti menettel történik (max: 50 km.) A forgalomszabályozás a kijelölt útvonalon a saját forgalomszabályozó erővel, és a megyei rendőr főkapitánysággal együttműködés keretein belül történik.

5.) Kidolgozandó és vezetendő okmányok

A feladat megszervezésében csak szűk operatív csoport vesz részt. Ebben érintettek lehetnek a logisztikai főnök, HTF, HTPF, FVTSZF, EÜSZF. Ezeknek a szolgálati személyeknek a jelentkező feladatot teljes mértékben ismerniük kell. Mivel a ZHCS PK a dd. PKH vagy a TÖF, a logisztikai biztosítás vezetésére is dandár szint vezetőt célszerű kijelölni.

Az okmányok általában kézzel kerülnek megírásra, 1 példányban, melyet a ZHCS többi okmányával közösen a dandár TÖF tárol. Ezekbe az okmányokba a betekintési jogosultságot differenciálni kell.

A logisztikai biztosítás megszervezéséhez és vezetéséhez kidolgozandó okmányok:

- intézkedések - Jelentések Naplója a dd. ATF-ség részére;
- valamennyi utalvány, anyagelosztó másolatai a ZHCS részére;
- érkezett intézkedések, parancsok gyűjtője;
- kiadott intézkedések, parancsok, elkészített okmányok gyűjtője (LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS terve térképen, magyarázó szöveg, intézkedések az alegységek felé);
- vasúti szállítás okmánykollekciója;

- megerősítésre vezényelt erők kimutatása;
- részletes kimutatás a felhasznált költségekről és hajtóanyag mennyiségéről.

A logisztikai biztosítási terv térkép tartalmazza:

- a feladatba bevont erők és eszközök béke diszlokációját;
- bázislaktanyát, készenléti körleteket;
- menet logisztikai biztosításának elemeit;
- vasúti be- és kirakó állomásokat;
- ellátási forrásokat;
- kijelölt kórházakat;
- logisztikai biztosítási elemek települését;
- szállítási, vontatási, kiürítési, előrevonási utakat;
- vezetési pontokat (alárendelt, saját, előljáró);
- őrzendő objektumokat, lezárandó irányokat, berendezendő körleteket.

Az LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS tervet a TÖF és a Log. Főnök írja alá, a PK hagyja jóvá.

Magyarázó jelentés tartalmazza:

- az logisztikai biztosítás elgondolását;
- számvetést a haditechnikai eszközök felkészítésére;
- átcsoportosítandó erők harcértékét;
- számvetést az átcsoportosítás végrehajtására;
- bázislaktanyák harcértékét;
- a bázislaktanyákban felhalmozott készleteket;
- az anyagellátás és utalás rendjét;
- az ideiglenes ellátási források készleteit;
- ZHCS készleteit és harcértékét - a híradás vázlatát.

A magyarázó jelentés külön számmal ellátott okmány.

A logisztikai főnök intézkedésben határozza meg:

1.) A béke helyőrségben végrehajtandó feladatokat.

Ezen belül:

- a technikai eszközök kijelölését, felkészítésének feladatait, és alegységek közötti átcsoportosításának rendjét;
- a tartalék eszközök mennyiségét;
- az anyagi készletek létrehozásának szintjét és lépcsőzését;
- a szakállomány felkészítését.

2.)Az átcsoportosítás logisztikai biztosításának feladatait.

3.)A bázislaktanyában, illetve a készenléti körletben végrehajtandó feladatokat.

Ezen belül:

- az élet-, működő-, és teljesítőképeség fenntartására irányuló feladatokat;
- a készletképzést és az engedélyezett felhasználási normákat;
- az anyagok pótlásának, utánszállításának rendjét;
- az ellátás és utalás rendjét;
- az eszközök technikai kiszolgálásának és javításának rendjét;
- a személyi állomány egészségügyi ellátásának rendjét;
- az alkalmazásra történő felkészítés feladatait.

4.) Az alkalmazás anyag-technikai biztosításának feladatait.

5.) Az anyagi-technikai készenlét idejét.

6.) A vezetés rendjét.

Az anyagi-technikai intézkedést a logisztikai főnök és a törzsfőnök írja alá.

A fentiekben vázolt okmánykomplexum megítélésünk szerint elegendő a válságkezelés (határmegerősítés) tervezésére, szervezésére és végrehajtásra LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS-nak vezetésére.

A válságkezelés általános katonai és logisztikai biztosítási szakfeladatait, a Magyar Honvédség gyakorlatban alkalmazott módszereit, és eddigi saját ismereteimet alapul véve, néhány helyen egyéni elképzeléseim is megfogalmazásra kerültek, konzultációim, és egyéni kutatómunkám folyamán.

Felhasznált irodalom

1.) A Magyar Honvédség Ideiglenes Hadműveleti Utasítása (HM 1994).

2.) *Dr. Báthly Sándor ezredes - dr. Lovász Zoltán alezredes - dr. Zsinkó József őrnagy: A válságkezelésben résztvevő fegyveres erő logisztikai biztosításának problémái (Tanulmánykötet a válságkezelés katonai feladatainak témaköréből) (ZMKA 1995. 249-316. oldal).*

3.) *Kis Mihály alezredes - Illich Ferenc alezredes: A válságkezelésre kijelölt erők és eszközök katonai kerületszintű logisztikai biztosításának megtervezése, megszervezése. (Katonai logisztika, MHATFCSF-ség, 1995/1 200-224. pont).*

4.) *Baráth István őrnagy: 1995. évi törzstiszti tanfolyam záródolgozat.*

A HADITECHNIKAI ESZKÖZÖK TECHNIKAI KISZOLGÁLÁSI RENDSZERE KORSZERŰSÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

I. rész

*Gáspár Tibor*¹

Bevezetés

A honvédelmi kiadások hosszú évek óta történő visszafogása jelentősen kihatott a hadsereg haditechnikai eszközeinek korszerűségi színvonalára, technikai állapotára. Technikai eszközrendszerünk heterogénné vált, haditechnikai eszközeink egy része korszerű, más része kevésbé korszerű, ezen felül van egy jelentős hányad, amely erkölcsileg elavult vagy fizikailag erősen elhasználódott.

A végrehajtott haderő átalakítási feladatok is több kedvezőtlen hatást gyakoroltak a technikai biztosítási rendszerre. Jól működő javító szervezetek kerültek felszámolásra, a haditechnikai eszközcsökkenést meghaladóan csökkent a javító kapacitás. A katonai szervezetek átalakítása, átdiszlokálása hatására nagyon sok jó szakember hagyta el a hadsereget. Ebben része van az alacsony fizetésnek is. Az átcsoportosítás következményeként nagyon sok "MZ" lekonzervált technikai eszközt kellett megmozdítani, ami jelentős új konzerválási igényt eredményezett a szűkös kapacitás mellett.

A fenti körülmények odavezettek, hogy a fegyverzeti és technikai integrációval bevezetett egységes technikai kiszolgálási rendszer gyakorlatilag nem funkcionál. Ezt felismerve sürgető igényként jelentkezik egy olyan javítási rendszer kidolgozása és bevezetése, ami megállapítja a technikai eszközök állapotának romlását és megteremti az alapjait egy NATO kompatibilis technikai kiszolgáló-javító rendszernek.

1 Dr. Gáspár Tibor mk.ezredes, MH Logisztikai Főigazgatóság, Haditechnikai csoportfőnökhelyettes

Tanulmányom céljául ezt a feladatot tűztem ki. Az elmúlt évek témával kapcsolatos tudományos eredményeinek az összegzésével, a jelenlegi helyzet elemzésével, a külföldi és polgári tapasztalatok felhasználásával és a saját elgondolásom kidolgozásával kísérem meg egy, a jelenlegi körülmények között is működőképes, a vázolt követelményeknek megfelelő technikai biztosítási rendszer kidolgozását.

A technikai biztosítás, azon belül is a technikai kiszolgálás és javítás kérdéseivel mintegy 15 éve foglalkozom. úgy gondolom, hogy az összegyűlt tapasztalatok lehetőséget adnak egy reális, megfontolt javaslat kidolgozására és jelentős terjedelme miatt, két részletben történő közreadására.

1.) A téma kutatási eredményeinek összefoglalása

1.1. A technikai biztosítás rendszerét befolyásoló változások

A rendszerváltozást követően több irányú változás történt, ami hatással van a jelenlegi technikai biztosítási rendszerre. *Ezek a következők:*

- jogszabályi változások,
- gazdasági változások,
- szervezeti változások.(1)

Az Országgyűlés megalkotta azokat az alapidokumentumokat, törvényeket, amelyek alapul szolgálhatnak egy korszerű technikai biztosítási rendszernek. Elfogadásra került "A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei" dokumentum, a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény, valamint több országgyűlési és kormányhatározat ad iránymutatást. **Ezen dokumentumok alapján a technikai biztosításra vonatkozóan a következők rögzíthetők:**

- Az ország honvédelmének új alapokra helyezése szükségessé teszi a technikai biztosítás feladatainak a módosítását is;

- A fejlesztési prioritásokból következik, hogy a hadsereg haditechnikai eszközeinek meghatározó többségét képviselő eszközöket még több évig rendszerben kell tartani, az eszközök cseréje a közeljövőben nem valósul meg;

- A hivatásos és szerződéses állomány részarányának növekedése a békeállományon belül a technikai biztosításra pozitív hatást gyakorolhat;

- A honvédelmi törvény meghatározza azon szolgáltatások körét, amelyek a nemzetgazdaságból igénybevehetők a technikai biztosítás érdekében (javító kapacitás, eszközök, anyagok, stb), így ezek a szolgáltatások tervezhetők, a javító szervezetek (különösen a magasabb tagozatban) háborús struktúrájánál ez figyelembevehető, a hazai gyártási haditechnikai eszközökhöz nem feltétlenül szükséges javítóanyag felhalmozása, mivel az utánpótlás biztosítható.

Összefoglalva a leírtakat a technikai biztosítás területén, egy optimális technikai biztosítási rendszer létrehozása érdekében, **a következő feladatok jelentkeznek:**

- A folyamatban lévő haderóátalakítás részeként az anyagi-technikai biztosítás, azon belül technikai biztosítási rendszer is felülvizsgálatra, reformra szorul;

- A reform előkészítése érdekében reálisan értékelni kell a haditechnikai eszközök, a technikai biztosítási rendszer és annak infrastruktúrája, valamint a szakállomány helyzetét;

- A törvényben megfogalmazottak alapján, meg kell határozni azon szolgáltatások körét, amit a nemzetgazdaságnak kell biztosítani és ennek megfelelően pontosítani kell a technikai biztosítási rendszert, ehhez viszonyítva meghatározni a javítószervek feladatait, szervezeti struktúráját;

- A jelenlegi helyzetből kiindulva ki kell dolgozni egy olyan javítási rendszert, amely megfelel a jelenlegi válságkezelés követelményeinek és biztosítja az alapját a jövő technikai biztosítási rendszerének is.

A bekövetkezett gazdasági változások **két módon** is hatást gyakorolnak a technikai biztosítási rendszerre. *Direkt módon* az által, hogy a reálértékben csökkenő (illetve jelenleg és a jövőt illetően szinten maradó) költségvetésen belül a haditechnikai ágazatok kerültek a legrosszabb helyzetbe. Itt következett be a legnagyobb reálérték csökkenés. *Indirekt módon*, a magyar hadiipar lehetetlen helyzetbe kerülése következtében jelentős kapacitás csökkenés következett be, ami a törvényi előírások ellenére sem biztosítja az iparra háruló feladatok megoldását.

A haditechnikai eszközök állapotával kapcsolatban - ami a fenti körülmények következménye - több értékelés látott napvilágot az utóbbi időben. Ezért én csak röviden, néhány példával jellemzem a jelenlegi helyzetet (a részletes ismertetésre a tanulmány 2. fejezetében visszatérek).

Hollósi Nándor mk. altábornagy a Népszava 1996. március 13-i számában az alábbiakat nyilatkozta: "A szárazföldi és légvédelmi alapeszközök, amelyek a haderőnem képességét döntően meghatározzák, véglegesen elhasználódtak. Harcászati vadászgépeink, teljes radarrendszerünk, légvédelmi rakétáink, harckocsijaink, gyalogsági harcjárműveink, páncéltörő eszközeink, híradós rendszerünk cseréje sürgető."

Az új Honvédségi Szemle az MH Anyagi-technikai Főcsoportfőnökség 1997. évi vezetői értekezletéről az alábbiakat rögzítette:

...a szolgálati ágak gyakorlatilag az év folyamán minden szakmai ágban válságmenedzselést folytattak. A Magyar Honvédség gyakorlatilag megkezdte tartalékai felélését. Majd minden területen különleges intézkedésekkel tudták csak a működőképességet fenntartani ... Gyakorlatilag összeomlott a technikai kiszolgáló rendszer a Magyar Honvédségben."

A haderőátalakítás eddig végrehajtott feladatai alapján megállapítható, hogy a technikai biztosítás feladatait végrehajtó szervezetek létszáma, állomány kategóriánkénti összetétele nem felel meg a követelményeknek. Nincs biztosítva az alegységek önállósága, megerősíthetősége és a rendelkezésre álló kapacitás az igényeket nem fedezi.

Az elmúlt időszakban életbelépett állománytáblákban még nem érződik lényeges változás a régi, a technikai biztosítás követelményeivel ellentétes nézetekhez képest. A hangoztatott elvek és a gyakorlat között óriási eltérés van. A haderőátalakítás legfontosabb célja az életképes szervezetek létrehozása. Azért kerül megszüntetésre egy sor alakulat, hogy lehessen a személyi állományt és a haditechnikai eszközöket koncentrálni az életképesség és gazdaságosság növelése érdekében.

Összefoglalva megállapítható, hogy a technikai biztosítás jelenlegi rendszerét az elmúlt években végrehajtott változások lényegesen érintették. A változások hatásai odavezettek, hogy a technikai biztosítás rendszere gyakorlatilag összeomlott. Alapvetően hiányoznak a nyolcvan-

nas években meghatározott működési feltételek. Ezen körülmények minél előbb szükségessé teszik egy új technikai biztosítási rendszer kidolgozását.

1.2. A technikai biztosítás rendszerének kutatási eredményei

Az elmúlt években sok kutató foglalkozott az anyagi-technikai biztosítás, a logisztikai biztosítás és ezen belül a technikai biztosítás kutatásával. A jelen pontban, a teljesség igénye nélkül, megpróbálom összefoglalni a kutatási eredményeket, azzal a céllal, hogy hasznosíthatók legyenek egy új technikai biztosítási rendszer kidolgozásánál.

A főbb megállapítások az alábbiak (2):

a) A hadsereg várható haditechnikai fejlesztése szintén hatást gyakorol majd a technikai biztosításra. A Magyar Honvédség **fegyverzetének váltása**, hosszabb távú, **az ezredfordulón túlnyúló folyamat**. A fejlesztés elhúzódása továbbra is fenntartja a tervezettnél hosszabb ideje rendszerben lévő eszközök üzemmentelési gondjait, sőt a problémák az idő múlásával fokozódnak. A várhatóan belépő új technikai eszközökkel kettős feladat elé kerülnek a technikai szolgálatok, mert még rendszerben kell tartani a régi eszközöket, felkészülni, fogadni és majd rendszerben tartani az újakat.

b) A történelmi tapasztalatok alapján megállapítható, hogy **össességében** a technikai eszközök fejlettebb, bonyolultabb típusainak rendszerbeállása ellenére **a szakjavító állomány létszáma folyamatosan csökken**. Az elmúlt évek változásai hatására ehhez még a szakképzettség és a rutin csökkenése is párosult, amit nem ellensúlyozott az, hogy egyes helyeken és szakmákban javultak a technikai kiszolgálás és javítási feltételei. Ez a jelenség összességében ellentmond a tudományos megállapításoknak.

c) A jelenlegi **átmeneti** helyzetben a technikai biztosítási rendszer csak akkor működhet eredményesen, ha átfogja az eszköz rendszerbeállításáról a rendszerből történő kivonásig terjedő teljes folyamatot, bekapcsolva ezen folyamat eredményes működéséhez szükséges egyéb területeket (például kiképzés, felkészítés) is.

d) **A haditechnikai eszközök üzemeltetését** elsősorban a rendszerben lévő eszközök korszerűtlensége, technikai állapota, az üzemeltetés és a fenntartás körülményei, feltételei, a személyi állomány felkészületlensége befolyásolják hátrányosan.

Az üzemeltető aleggységparancsnoknak, kezelőknek alacsony szintű a technikai kiképzettsége, nem végzik el maradéktalanul az aleggység szintű technikai kiszolgálások műveleteit.

Az előírt fenntartási (közel sem egységes technikai kiszolgálási) rendszer nincs összhangban a követelményekkel, a rendelkezésre álló és/vagy biztosított feltételekkel. A rendszer alapvetően elvesztette tervszerű, megelőző jellegét és viszonylag magas ráfordítások mellett egyes haditechnikai eszközöknél (eszközrendszereknél) kritikus technikai állapotot eredményezett.

Lecsökkent (egyes területeken megszűnt) a központi (katonai és polgári) javítások lehetősége, ezek a feladatok is a csapatszintű javító-szervezeteket terhelik.

A végrehajtó szervezetek kapacitásai nincsenek szinkronban a szükségletekkel, illetve igényekkel. Jellemző, hogy a szakcsapatok, szakalegységek jelentős mértékben (szolgálati, illetve munkaidejük 30-50 %-ában) végeznek alaprendeltetésüktől eltérő feladatokat, annak ellenére, hogy az ellátás, fenntartás, stb feladatainak végrehajtása ma már halmozottan elmarad.

Ma eléggé jellemző, hogy harcoló aleggységeket, katonákat alkalmaznak kiszolgálási, javítási, stb. feladatokra, amelyet szakszerűtlenül, nagy időráfordítással tudnak megoldani, ugyanakkor kiképzetlenek maradnak és szakjavító katonákat vesznek igénybe rendszeresen őrszolgálatra, hadtápmunkára, takarításra és lehetne folytatni. Célszerűbb lenne a katonai szervezetek, az aleggységek struktúráit alaprendeltetésüknek megfelelően kialakítani és a személyi állomány képzettségének, felkészültségének megfelelően alkalmazni.

e) A magyar ipar rendelkezik azokkal a lehetőségekkel, amelyek felhasználhatók a technikai biztosítási, bizonyos technikai eszköz vonatkozásban gyártási feladatok végrehajtására. A lehetőségek kihasználása érdekében sürgős döntések szükségesek.

A jelenlegi nemzetgazdasági lehetőségeket figyelembevéve, biztosított a nemzetgazdaságból igénybevett technikai eszközök javítása a polgári szféra ezen feladatok végrehajtására létrehozott szervezeteinél. Megfelelő jogi és pénzügyi-anyagi szabályozás esetén elérhető, hogy a hadsereg javító kapacitását csak a meglévő (a hadsereg béke időszakban is meglévő speciális eszközei) technikai eszközei vonatkozásában kell biztosítani, fenntartani.

f) A középtávú átalakítás folyamatában a központi javító kapacitások megszűnése fokozottabb mértékben igényli a **nemzetgazdasági erőforrások felhasználását**.

A helyreállítások területén az a számvetési alap, hogy a csapatok elvégzik a **kisjavítások 100 %-át** - a lövészfegyverek és gépjárművek kivételével - és a **középjavítások 20-30 %-át**, a többi javító kapacitás a nemzetgazdaságból kerül lebiztosításra.

A javítózászlóaljok, javítószázadok nem képesek az eszközök középjavítását mintegy 70 %-ban, és a nagyjavítást végrehajtani, s így nagy számú sérült technika halmozódik fel a csapatoknál. Ezért célszerű újragondolni a javító-vontatózászlóaljok alkalmazását. A javítózászlóalj és a sérült technikai gyűjtőhely funkciója, a jelenlegi körülmények között eltérő követelményeknek kell, hogy megfeleljen, így célszerű a javítózászlóalj által működtetett sérült technika gyűjtőhelyet és a javítózászlóalj működési helyét külön választani.

A fegyverzeti, elektronikai, műszaki vegyivédelmi és repülőtechnikai eszközök kisjavítása a csapatoknál történik. A speciális eszközök bevizsgálására, javítására esetenként központi tagozatból javítócsapatok kerülnek kikülönítésre. A helyszínen nem javítható ezen eszközök a sérült technika gyűjtőhelyek rendszerén keresztül vagy közvetlenül kerülnek a javítás helyére. Egyes eszközöknél figyelembe kell venni az "*eszközök cserés*" javítást, illetve pótlást (rádiótechnikai eszközök, vegyivédelmi műszerek) is.

A hadműveleti területen kívül tevékenykedő csapatok, intézetek javító szervezetei által át nem fogott eszközöket a típusjavító HM Rt-be és polgári szervekhez saját erőikkel és eszközeikkel szállítják be az utalási rendnek megfelelően.

g) A szervezeti változásokkal a csapatszintű javítás feltételei alapvetően megmaradtak, azonban a középjavítást végző szervezetek a felére csökkentek, a központi tagozatban felszámolásra kerültek.

Ezen változások, lehetőségek a technikai biztosításra *jelentős hatással vannak*:

- tábori javítószervezeteknél a középjavítás csökkent, a kisjavításokra korlátozódik,

- a közép- és nagyjavításra váró eszközöket központi, vagy nemzetgazdasági javítóüzemekbe kell leadni, aminek vonzata a szállítási kapacitás szükséglet növekedése,

- a közép- és nagyjavítások átfutási ideje meghaladja a hadműveletet várható idejét, így a csapatok az eszközök visszapótlásával nem számolhatnak.

Ezeket figyelembevéve a technikai eszközök javításának rendje is módosításra szorul.

Mivel a zászlóalj logisztikai századánál nincs vontatóeszköz, ezért egy vontatási tagozat kimarad. A zászlóalj javítószakasza a sérülés helyszínén kezdi meg a javítást. A dandár javító-vontató csoportokkal segíti ezt a tevékenységet és a helyszínen nem javítható eszközöket a dandár sérült technikai gyűjtőhelyre vontatja. Továbbra is fontos elv marad, hogy a működőképes fegyverzettel rendelkező sérült harci technikát a tüzelőállásban kell hagyni, hogy tűzerejével részt vegyen a védelmi harcokban.

A hadosztály javítózászlóaljának hármask feladata lehet:

- javító-vontató csoportokkal segít a dandár javítószázadának a vontatásban, a kisjavításban, illetve végzi a dandár műszaki-technikai eszközeinek javítását, mivel a dandárnál ehhez nincs szervezve javító állomány,

- a dandárnál nem, de a hadosztály szinten még javítható eszközöket a hadosztály STGY-re vontatja és végrehajtja a javítást,

- a hadosztály szinten nem javítható eszközöket sérülttechnika átadó pontokra vontatja (lehetőleg vasúti berakó állomásra), központi javításba történő átadáshoz.

A sérült technika átadó pontról az előljáró szállítja (elsősorban vasúton) tovább az eszközöket. Az előljárói tagozat vontatószervei - figyelembevétel az eddigieket - részben támogatják a hadosztály vontatási tevékenységet, másrészt a nemzetgazdasági és HM bázisokra történő szállítást végzik.

Összességében megállapítható, hogy a haditechnikai eszközök közjavításának többsége a hadműveleti tagozatból áttevéődik a központi tagozatba, ami növeli a szállítás volumenét, eszközigényét, szervezettiségét. A hadművelet során a javításba leadott eszközök visszafordításával a csapatok nem számolhatnak.

h) A logisztikai rendszer reformját a törvényi és gazdasági feltételek kialakításával összehangoltan kell végrehajtani. A nemzetgazdasággal kompatibilis ellátási és szolgáltatási feladatokat a hadrenden kívülre kell terelni. *Ennek érdekében:*

- maximálisan igénybe kell venni a már működő és a későbbiek során kialakításra kerülő civil szolgáltatási kapacitásokat,

- radikálisan csökkenteni kell azon anyagok és technikai eszközök mennyiségét, amelyek az új haderő szükségletén felül vannak, illetve megnyugtatóan a nemzetgazdaságból adott időszakban igénybe vehetők,

- ki kell alakítani a haderő átalakítása, feladatai változásait követő differenciált működési rendű logisztikai végrehajtó és vezető szerveket.

A logisztikai rendszer átalakításakor a haderőreform üteméhez igazítottan ki kell alakítani annak béke- és minősített időszakos működési rendjét. Békeidőszakban alaptagozat a laktanya, második tagozat a békeidőszaki ellátás központi tervezését, a hadászati és stratégiai készletek biztosítását végrehajtó, az "M"- haderő felállítását logisztikailag előkészítő központi tagozat.

A logisztikai szervezetek reformját úgy kell végrehajtani, hogy a kialakított új szervezetek és működési rend feleljen meg a törvényi előírás-

soknak és legyen képes rugalmasan befogadni a gazdasági környezet változásait, biztosítva egyrészt a haderő folyamatos átalakítását, másrészt minimalizálni a honvédségi vagyongazdálkodásból bekövetkező károkat, harmadrészt a logisztikai szervezeteket igazítani lehessen az általánosítható NATO-rendszerekhez, biztosítva ezzel a logisztikai kompatibilitást.

Az elfogadott koncepció alapján a vezérkar alárendeltségében létrehozásra kerülő Logisztikai Főigazgatóság kialakításával - az ágazati rendszer további működése mellett - alapjaiban megteremtődnek a strukturális integrációt követő működési integráció későbbi kialakításának alapjai. A működés során szoros kapcsolatot szükséges biztosítani az állami szinten tervező HM és háttérintézetek között.

i) Az elkövetkező években alapvető fegyverzettechnikai váltásokat az ország gazdasági helyzete nem tesz lehetővé, ezért 2005-2010-ig zömében a meglévő fegyverzetet kell - **de hadihasználható állapotban** - rendszerben tartanunk.

Ezt a feladatot csak szakmailag professzionálisan felkészült szerződéses vagy polgári állományra épített technikai biztosítási szervekkel lehet eredményesen megoldani, sorkatonai szakjavító állománnyal nem.

A jövőt illetően a technikai biztosítás szervezeti nagyságának, létszámának, a fenntartás költségeinek csökkentése, a technikai biztosítás racionális rendszerének optimalizált kiépítése érdekében figyelembe kell venni, hogy hazánk hadiipara, ahogyan a múltban, a jövőben sem fogja lehetővé tenni a haditechnikai önellátást, amelyből *három tényszerű megállapítás következik:*

- a Magyar Honvédség meghatározó haditechnikai felszerelések 80-85 %-át, mint a múltban, a jövőben is importból fogja beszerezni,

- a Magyar Honvédség az úgynevezett nyugati felfogású piacorientált logisztikai biztosítási rendszert - a haditechnika vonatkozásában - hazai viszonylatban békében nem építhet ki,

- a Magyar Honvédség háborús logisztikai (technikai) biztosítási rendszere a haditechnika vonatkozásában a nemzetgazdaságra (meghatározó mértékben) nem építhető, csak azon eszközöket illetően, amelyek a hazai hadiipar termékei.

A kutatási eredmények összefoglalása alapján a következő megállapítások tehetők:

- az elmúlt években e területen végzett kutatások eredményei, még ha egyes részkérdésekben ellentmondásban is vannak, a változtatás szükségességét igazolják,

- a feldolgozott 39 tanulmány (1993-tól napjainkig) azt bizonyítja, hogy a téma eléggé a kutatás előterében van (még akkor is igaz ez, ha figyelembe vesszük, hogy a tanulmányok egy része csak érinti a tárgyban szereplő kutatási témát),

- általánosítható az a vélemény, hogy a technikai biztosítás feltételei, lehetőségei romlottak, ami a technikai kiszolgáló rendszer működőképességéhez vezetett,

- a jelenlegi technikai kiszolgálási rendszer kisebb módosításokkal nem alakítható át működőképessé,

- reális lehetőség van arra, hogy a haderőátalakítás részeként egy működőképes javítási (technikai kiszolgálási) rendszer váltsa fel a régit.

1.3. Külföldi tapasztalatok

A világ hadseregeinél egységes technikai kiszolgálási és javítási rendszer nem létezik. Ezen kérdések országonként változnak, más és más megoldások léteznek.

A javítás rendszere az Egyesült Államok szárazföldi csapatainál három fő kategóriába tartozik, úgy mint: **csapatjavítás, tábori javítás, nagy (bázis) javítás.**

a.) Csapatjavítás: Az amerikai terminológia szerinti 1., 2. javítási szint tartozik ebbe a kategóriába. Magában foglalja a sérült, meghibásodott technikai eszközök alegység-egység szervezeti kereten belüli helyreállítását. Kiterjed az eszközök hibamegelőző karbantartására és kisjavítására. A munkákat az eszközök kezelőszemélyzete, valamint a különlegesen felkészített alegységek állománya hajtja végre.

Az első javítási szint feladatait a technikai eszközök kezelőszemélyzete hajtja végre, a második javítási szint feladatait az adott eszközt üzemeltető alegység állományába tartozó szakalegység végzi. **Zászlóaljnál karbantartó - javító szakasz** van szervezve, melynek a szervezetében négy műhelygépkocsi és négy vontató van.

Az első javítási szint végrehajtására nincs megállapítva időnorma. A második javítási szint végrehajtására 2-4 munkaóra/fő a meghatározott idő.

b.) Tábori javítás: (harmadik, negyedik szint).

Magában foglalja a meghibásodott részegységek, egységek cseréjét, javítását, kiegészíti a csapatjavítást. A harmadik javítási szint feladatait az **előretolt biztosító zászlóalj javító-karbantartó százada** (263 fő) végzi.

A század alapvetően három feladatnak megfelelő szervezetekkel van kialakítva:

- a javítást, karbantartást, szervizelést végző javító-karbantartó szakaszok (gép- és harcjármű, fegyver, elektronika, rakéta, műszaki eszköz, stb),

- a javító, karbantartó anyag, eszköz ellátó részleg, raktár,

- a dandár alegységeinél végrehajtandó javításokat támogató csoportok, amelyek a támogatott zászlóalj, osztály technikai eszközeinek megfelelő összetételűek (így van lövész, harckocsi zászlóalj, tüzér osztályt, műszaki alegységet, rakétás alegységet támogató csoport).

Ez utóbbi csoportok a harcoló alegységek részére kerülnek átadásra megerősítésül. A csoportok szervezete, lehetősége, kapacitása hasonló a megerősített zászlóalj, osztály javító-karbantartó szakaszához, azzal a különbséggel, hogy nincs vontató eszközük.

A harmadik javítási szintnél a feladat végrehajtására az időnormának megfelelően 24-50 munkaóra/fő egységnyi technikai eszközzel számolnak.

A **negyedik** javítási szint feladatait a **fő biztosító zászlóalj** szakalegységei hajtják végre.

A **könnyű javítószázad** a fegyverzeti, műszaki eszközök és a járművek kivételével minden egyéb technikai eszköz javítását, illetve a javítókarbantartó anyag ellátást végzi.

A **nehéz javítószázad** feladata a járművek, műszaki gépek, fegyverzet javítása, illetve javítóanyag-ellátás. Elsősorban fődarabokat, alkatrészeket javítanak, általában csak a hadosztály közvetlen katonai szervezetek komplett eszközeit javítják. Vontató kapacitásuk ennek megfelelően minimális.

A **rakétatechnikai javítószázad** feladata a javítás, ellenőrzés és rakéta ellátás. A rakéták ellenőrzését, a javítások egy részét a helyszínen a rakéta alegységeknél hajtják végre. Ennek megfelelően mobil javító, ellenőrző rendszerekkel rendelkeznek.

A **szállítószázad** egyrészt a biztosító zászlóalj századainál tárolt anyagi készleteket szállítja, másrészt részt vesz a csapatok harceszközeinek szállításában. 60 km-re napi 2.000 t árut, 72 db harckocsit képes az eszközeivel szállítani három fordulóval.

A javítások elvégzésére 96 munkaóra/fő időnormával számolnak a negyedik javítási szintnél.

c.) **Nagyjavítás:** Az **ötödik** javítási szintet foglalja magában. Speciális állandó telepítésű javítóbázisokon, javítóüzemekben történik. Az adott eszközök teljes körű technikai felújítása, üzemeltetési tartalékuk 70 %-ra való visszaállítása céljából. A nagyjavítások elvégzésére átlag 3 hónap áll rendelkezésre.

Működtetik a technikai kiszolgálás rendszerét, aminek gyakorisága elsősorban időhöz van kötve. 6 havonta kötelező az MH-ban alkalmazott, 3., 4. technikai kiszolgálásnak megfelelő feladat végrehajtása, de ha egy meghatározott kilométert a jármű lefutott, akkor ezt előre kell hozni.

A technikai biztosítást kedvezően befolyásolja, hogy a járműpark, alapvetően 2-3 alaptípusra épül, csak a felépítmény változik a funkció-

nak megfelelően. A korszerűbb eszközök felépítése már a blokk és modul rendszerű javítást teszi lehetővé. Ugyanakkor sok 15-30 éves technikát is üzemeltetnek, de ennek ellenére a hadrafoghatóságuk - a kiváló alkatrész ellátás miatt- megfelelő. A gyors javítóanyag ellátást a zászlóaljtól a bázisig kiépített számítógépes nyilvántartás és adatszolgáltatási rendszer segíti.

A hadrafoghatóság, a javítás szempontjából kedvező körülmény továbbá, hogy minden eszköznek megvan a kezelőállománya, a szakszerezők hivatásosok, illetve szerződéses katonák. (3).

Az Osztrák Haderőben a technikai biztosítás feladata békében a haditechnikai eszközök előírt alkalmazhatóságának fenntartása és visszaállítása.

A **békében** végrehajtott technikai biztosítás fő rendező elvei a takarékoság és a gazdaságosság, míg **háborús** körülmények között elő- térbe kerül az időtényező, a kialakult helyzet, a fő erő kifejtés összpontosítása és a rugalmasság.

Az osztrák szakirodalomban a technikai biztosítást háborús körülmények között **tábori javításnak** nevezik. A javítás fokozatainak szerkezeti szintekhez rendelése *az alábbi körülmények figyelembevételével történik:*

- a feladat végrehajtásához szükséges, illetve rendelkezésre álló idő,
- a meglévő felszerelés,
- munkafeltételek,
- a személyi állomány kiképzettségi szintje,
- a rendelkezésre álló alkatrészek.

A tábori javítás **első** fokozata a **harctéri javítás**, ami nem más, mint a harctéren, a sérülés, vagy meghibásodás közelében az ellenség behatása alatt végrehajtható javítási tevékenység. *Magában foglalja:*

- a műszaki mentést,
- a hibafelvételezést (kármegállapítást), a hibák (károk) kéziszerszámokkal és a helyszínen rendelkezésre álló tartalék alkatrészekkel történő elhárítását.

A harctéri javítást a kezelőszemélyzet, a század karbantartó rajok, vagy a zászlóalj előretolt javítócsoportjai hajtják végre.

A javítás **következő szintje a dandár és a hadtest, egyaránt tábori javítás végrehajtására képes.** Az osztrák haderőben a dandár és a hadtest tagozat egyaránt **javitószázaddal** rendelkezik és ugyanazon javítási fokozat biztosítására alkalmas.

A helyreállítás folyamatában **a központi és nemzetgazdasági** szervek végzik a **bázisjavítást.**

Az elvégzendő javításokat a kritikus javítási idő határozza meg. Ez az idő tábori kisjavításnál (zászlóalj) 8 óra, a tábori nagyjavításnál (dandár, hadtest) 48 óra.

A technikai biztosítás minden szintjén, előzetes felmérés alapján, a kapacitások tervezésénél figyelembe veszik az adott körzetben lévő **műhelyek, szervizek, ipari létesítmények** felhasználható lehetőségeit.

A polgári infrastruktúra kapacitásainak kihasználása magában foglalja a különböző haditechnikai eszközöket gyártó cégek bevonását is a központi feladatokba. Ezen a területen Ausztria számára kedvező, hogy néhány alapvető fontosságú eszközt a **hazai ipar gyárt**, így a termelés átállítása után ezen sérült technikai eszközök bázisjavítása és alkatrész-ellátása saját erőből biztosítható. (4)

1.4. A NATO csatlakozással kapcsolatos feladatok

A Magyar Köztársaság kormánya az ország modernizációjának nemzetközi keretét az euro-atlanti integrációs folyamatba történő bekapcsolódásban látja. Az integrációt egységes, átfogó, komplex folyamatként fogja fel, amelynek során az euro-atlanti közösség politikai, gazdasági és biztonsági intézményeihez egyaránt teljes jogú tagként kíván kapcsolódni. Ebből következően igényt tart a tagsággal járó valamennyi jog gyakorlására és kész vállalni a meghatározott kötelezettségeket. A NATO által kiadott bővítési tanulmányban megfogalmazottakkal egyetért, a csatlakozni kívánó országgal szemben támasztott követelményeket elfogadja.

Az új tagoknak elsődlegesen a közös alkalmazhatóságra kell összpontosítaniuk. El kell fogadniuk a NATO szabványosításra vonatkozó alapelveit és politikáját, hogy a NATO-erőkkel hatékonyan tudjanak együttműködni a kiképzés, a technikai felkészültség és a felszereltség megfelelő szintjének elérésével. (5)

A NATO Logisztikai Kézikönyv a legfontosabb meghatározásokat a következőképpen rögzíti:

Karbantartás: az anyagok megőrzése vagy meghatározott állapotba való visszaállítására tett tevékenységek összessége. *Tartalmazza:* a szemlélet, a tesztelést, a szolgáltatást, a szolgálatképeségi osztályozást, javítást, újjáépítést és visszanyerést, egy haderő feladat végrehajtási állapotának fenntartása érdekében végzett összes ellátási és javítási tevékenységet, valamint egy berendezésnek (erőmű, épület szerkezet, földi berendezés, használati rendszer) vagy más ingatlan tulajdont a folyamatos, eredeti célú, az eredeti vagy tervezett kapacitással vagy hatékonysággal történő kihasználását lehetővé tevő állapot fenntartása érdekében végzett ismétlődő, rutin jellegű munkát.

Javítás: feloleli az anyagoknak, a lehető legrövidebb idő alatti, szolgálatképes állapotba való visszaállítására tett összes intézkedést.

A szárazföldi, haditengerészeti és légi erők hadműveleti hatékonysága nagy mértékben függ az eszközök és a használatban hozzájuk kapcsolódó anyagok békeidőbeni, magas követelmények szerinti, megelőző karbantartásától. Válság vagy háború esetén a NATO védelmi képességének igen fontos összetevője egy hatékony karbantartó szervezet, *ebből kifolyólag a NATO parancsnokoknak:*

- teljes körű információval kell rendelkezniük a parancsnokságuk alá tartozó karbantartási és javítási lehetőségekről,

- ösztönözniük kell az országokat, hogy a javítási lehetőségek háborús felhasználásával kapcsolatban még a békeidőszakban kössenek két- vagy többoldalú megállapodásokat,

- biztosítaniuk kell, hogy a kereszt-szolgáltatási lehetőségeket és módszereket minden adandó alkalommal gyakorolják,

- gondoskodniuk kell arról, hogy legyenek információk/megállapodások arra nézve, hogy a javítási terheket átirányíthassák az egyik ország lehetőségeiről a másikéra.

A hatékony javítás a következő előírások rendszeres, de rugalmas alkalmazásától függ:

- az egységes eljárások alkalmazása,
- a hibás anyagoknak a kárfelmérés végett való átvizsgálása,
- a javítási prioritások és sürgősségek,
- a javítási hely eldöntése,
- a szükséges alkatrészekkel való ellátás, és
- a javítási tevékenységek szervezete és folyamata.

A NATO központ az országokkal és a NATO katonai hatóságaival együttműködve néhány szabványosítási egyezmény (STANAG) kialakításán dolgozik, amelyek együttesen segítik majd a rendelkezésre álló polgári/katonai javítási és helyreállítási erőforrások összehangolásának/együttműködésének növelését:

- STANAG 2375 Gépjárművek harctéri helyreállítási adatai (AEP-13),
- STANAG 2399 Harctéri helyreállítás,
- STANAG 2400 Harctéri helyreállítás felhasználói kézikönyv (AEP-17),
- STANAG 2418 Harctéri helyszíni javítás alapelve.

A harctéri karbantartás jövőbeni szempontjaival később foglalkoznak majd, továbbá döntenek a karbantartó szervezetek, módszerek, valamint a javító alkatrész rendszerek harcászati és technikai szintű (zászlóalj és dandár) interoperabilitásáról. (6)

Az idézett gondolatokból látható, hogy a NATO tagországokon belül nincs egységes technikai biztosítási rendszer, de határozott törekvés van az egységesítésre, szabványosításra.

Az eddig végrehajtott közös feladatok alapján a következő tapasztalatok vonhatók le:

a) A Magyar Műszaki Kontingens működésével kapcsolatban

A Magyar Műszaki Kontingens szervezetébe egy javítószakasz tartozik, amely technikai felszereltsége a hazai bázisok színvonalánál alacsonyabb, de a jelenlegi háborús normáknál jóval magasabb szintű. Ezek alapján a fő erőfeszítést a meghibásodott technikai eszközök javítására, a technikai kiszolgálásra, valamint a felkészítésre fordítja. Felszereltségéből adódóan alkalmas továbbá technikai biztosítási feladatokra, valamint képes tábori javítóműhely berendezésére. Javító kapacitása mintegy 3000-3200 munkaóra/hó.

A haditechnikai biztosítás elve a következő:

- az anyagszükséglet biztosítása a kontingens cserekészletéből, szükség esetén a logisztikai támogató század tartalék készletéből történik,

- kisjavítás a kontingens javítószakasz szervezetszerű erőivel a helyszínen valósul meg,

- a közép- és nagyjavítást igénylő technikai eszközök javítása - eszközseres módszerrel - az utánszállítás rendszerében idehaza történik.

A legfontosabb haditechnikai vonatkozású tapasztalatok:

- az anyagi-technikai szolgálatok szakállománya valószínűtlenül rövid idő alatt képes kiemelt jelentőségű feladatok végrehajtására,

- a felkészülés hatékonysága növelhető, a szükséges idő csökkenthető, ha az adott szervezet technikai eszközei központi készletből, az elvárható vagy megkövetelt technikai paramétereket biztosítva kerülnek kiutalásra,

- a kontingens logisztikai alegységeinek szervezete, a szakállomány létszáma a végrehajtandó feladatok volumenének, az alkalmazás körülményeinek ismerete nélkül került meghatározásra, ami kapacitáshiányt, ellátási feszültséget eredményezhet. Az eddigi tapasztalatok azt bizo-

nyítják, hogy elsősorban a javítóalegység vonatkozásában megemelt, ezred szintű kapacitás biztosítása lenne optimális,

- az anyagi készletek elrendelt szintje egyes anyagféleségeknél - ruházat, vegyvédelmi technikai eszközök - indokolatlanul magas, míg a fémmegmunkáló eszközök, gépjármű alkatrészek, gumiköpenyek vonatkozásában elégtelenség, hiány volt,

- a logisztikai támogató század létrehozása helyes döntés volt, mert biztosítja a kontingens által igényelt anyagok beszerzését, készletezését és kiszállítását. (7)

b) A COOPERATIVE CHANCE-96 NATO PFP gyakorlat összegzett tapasztalatainál a következőket rögzítették:

"Bebizonyosodott az a tény is, hogy a hazai légi erő ATB szakállománya - a speciális biztosítási feladatokat kivéve - képes az elvárások szintjén, felkészültség és hozzáállás tekintetében a magasabb elvárásoknak is megfelelni, a szakértelmét kamatoztatni, természetesen a saját eszközeire vonatkoztatva.

A kereszt kiszolgálásokban a közvetlen típusmegfelelőségű repülő mérnök-műszaki kiszolgálást kivéve úgy tűnik, a kompatibilitás elérhető közelségben lehet. A kiszolgáltandó harci-technikai eszközök (repülő és földi) típus és szabványrendszerének, ezáltal fegyver és egyéb rendszereinek eltérősége, "kiszolgálás igényessége" erő-eszköz oldalról is különbözőséget mutat, itt csak közvetett integrálódás látszik követhetőnek. Az ATB általános ellátási hatáskörébe tartozóan a megvalósítás folyamán a zökkenőmentes végrehajtás volt a jellemző." (8)

1.5. Következtetések

1.) A technikai biztosítás rendszerét befolyásoló változások alapvetően negatív hatást váltottak ki. A jogszabályi előrelépés mellett a hadseregcsökkentés alapjaiban érintette a technikai biztosítás rendszerét. Az elmúlt években lényegesen csökkent a javítókapacitás minden szinten. A költségvetési hiány miatt romlottak a feltételek. Ennek eredményeképpen a jelenlegi technikai biztosítási rendszer működőképtelenné vált. Sürgős döntések szükségesek egy új, működőképes rendszer megalkotása érdekében.

2.) A témával foglalkozó kutatók az elmúlt években több olyan eredményt produkáltak, amelyek hasznosíthatók egy új technikai biztosítási rendszer felépítésénél. Egy új rendszer kidolgozását nem a nulláról kell kezdenünk, mivel ez a téma eléggé napirenden volt az elmúlt években. Feltétlenül szükséges az e területen elért eredmények elemzése, hasznosítása.

3.) A külföldi tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a vizsgált országokban működő rendszerek nagyobb kapacitással jobb anyagi feltételekkel rendelkeznek a miénknél. Egyértelmű megoldás - tekintettel jelenlegi helyzetünkre - nem vehető át sehonnan sem, de egyes elemek, megoldási módok beépíthetők a magyar sajátosságoknak leginkább megfelelő új technikai biztosítási rendszerbe. Általánosítható, hogy a javítás oldaláról célszerű megközelíteni a jelenlegi helyzetből kivezető rendszer felépítését. Három-négy fokozatnál többet nem célszerű az új rendszerbe beállítani.

4.) A NATO csatlakozással kapcsolatban követelményként rögzíthető, hogy az új technikai biztosítási rendszernek biztosítani kell az együttműködésre kijelölt alegységek technikai eszközeinek folyamatos hadrafoghatóságát a megkövetelt szinten és kellő rugalmassággal kell rendelkezni a későbbiekben bekövetkező szabványosítási folyamatok befogadása érdekében. Egy olyan rendszert célszerű felépíteni, ami a jelenlegi eszközeink vonatkozásában a lehető leggazdaságosabban biztosítja azok hadrafoghatóságát, az új NATO kompatibilis eszközök esetében pedig alkalmas a NATO-ban már elfogadott technikai biztosítási eljárások befogadására.

A NATO-val eddig végrehajtott közös feladatok alapján megállapítható, hogy a technikai biztosítással foglalkozó állomány képes az új követelmények szerinti biztosítási feladatok végrehajtására.

Irodalom:

1.) *Dr. Gáspár Tibor: A haditechnikai eszközök technikai kiszolgálási rendszere korszerűsítésének lehetőségei (Tanulmány 1996.).*

2.) *Dr. Gáspár Tibor: A haditechnikai eszközök javításának új rendszere (Új Honvédségi Szemle 1996/8. szám).*

3.) *Túri András*: Haditechnikai eszközök technikai kiszolgálása. Haditechnika 1993/4. szám - 42-43. oldal.

4.) *Dr. Pohl Árpád*: A technikai biztosítás és az egészségügyi biztosítás alapjai az osztrák szövetségi hadseregben. Katonai Logisztika 1996/3. szám- 130-145. oldal.

5.) *Végh Ferenc*: A NATO felé vezető út. Új Honvédségi Szemle 1996/10. szám - 4-18. oldal.

6.) NATO Logisztikai Kézikönyv. Stratégia és Védelmi Kutatóintézet, Budapest, 1997 - 127-129. oldal.

7.) *Adorjáni István*: Magyar Műszaki Kontingens megalakításának, felkészítésének és alkalmazásának anyagi-technikai biztosítása. Katonai Logisztika 1996/2. szám - 142-1150. oldal.

8.) *Dr. Vasvári Tibor*: A valós anyagi-technikai biztosítás végrehajtásának tapasztalatai a COOPERATIVE CHANCE-96 NATO PfP légierő gyakorlaton. II. rész Katonai Logisztika 1997/1. szám - 181. oldal.

Folytatás a folyóirat 1998/I. számában a "Jelenlegi technikai biztosítási rendszer elemzése" és "A javasolt technikai biztosítási rendszer leírása" témakörökben.

A MAGYAR VÉDELMI SZEKTOR IPARI BÁZISA: a hadiipar

Lénárt Ferenc¹

A világban végbement társadalmi politikai-gazdasági változások kapcsán, a globálisan szembenálló katonai tömbök megszűnésével - mind nemzetközi, mind hazai viszonylatban - a hadiipar (védelmi-ipar) lehetőségei is jelenfősen beszűkültek. A hazánkat érintő védelmi, biztonságpolitikai kérdések kapcsán a médiában, a különféle szakmai rendezvényeken - védelmi szakértők - gyakran felteszik a kérdést: vajon szükség van-e önálló hazai hadiiparra, vagy újkeletű nevén védelmiiparra? A cikkben e kérdésekre találunk - egy lehetséges - választ.

A hadiipar önállóságának megszűnése

A második világháború után Magyarország önálló hadiipara a teljes megszűnés felé halad. Hazánkba, az 1948-as moszkvai fegyverszállítási szerződést követően 1953-ig a honvédség és a rendőrség haditechnikai és fegyver igényének biztosítására - elsősorban orosz gyártmányú - óriási tömegű katonai termék áramlik be. Ennek kiegészítéseként szállított szovjet licencek segítségével 1949-ben indulhat be a magyar hadiipari termelés, ami kiterjed a meglévő hadiipari kapacitások átalakítására, de újak létrehozására is. Mindez jelentős anyagi és pénzügyi terhet jelent a gazdaságnak.

Egészen a '80-as évek végéig a haditechnikai eszközöket és felszereléseket gyártó vállalatok kapacitásai különböző méreteken szerves egységet alkotnak a polgári ipari termeléssel. A termelés vegyes profilú

¹ Dr. Lénárt Ferenc kandidátus, informatikus, MK. Miniszterelnöki Hivatal

vállalati egységekben folyik. Elkülönült, önálló hadiipar - az 50-es évek egy rövid szakaszát leszámítva - hazánkban nem létezik. Csak olyan szűkebb értelemben vett hadiipari vállalatokról, vagy olyan vállalkozásokról beszélhetünk, amelyeknek hadiipari profilja is van. A hadiipari termelés szerkezete - szemben más szocialista országok hadiiparával - igen egyoldalúan alakul: alapvetően védelmi jellegű katonai berendezések és eszközök gyártására korlátozódik, szakosodik.

A '80-as évek végén a hadiiparban foglalkoztatottak létszáma mintegy 20 ezer főre tehető. A haditermelés értéke 20-30 Mrd Ft között alakul, amelynek kb. 75 %-a exportra kerül, elsősorban a Varsói Szerződés országába. A termékek körét nagyobb részt híradás- és műszeripari eszközök gyártása, kisebb részt fegyver- és löszergyártás, valamint járműipari eszközök, berendezések alkotják. A katonai termék értéke a gépiparban kb. 3-5 %-os részarányt képvisel, a teljes ipari termelés 1-2 %-át éri csak el - ipari termelési értékben számolva. Ezt a teljesítményt mintegy 20 nagyvállalat nyújtja, amelyeknél a haditechnikai termelés részaránya jellemzően 10-30 % körül alakul, csak elenyésző részüknél haladja meg a 80 %-ot².

A magyar hadiipar termelése - amellet, hogy a hazai termelési struktúra részét képezi - az összes szocialista ország között a legkisebb. Ebből adódóan nagyobb a lehetősége a szakosodásra, jobban tud illeszkedni az ország iparához, struktúrájához. A haditermelés szerkezetének természetesen igazodni kell még a Varsói Szerződés, illetve a KGST rendszeréhez is. Ennek hazai központi koordinátora az Országos Tervhivatal.

A hadiipari termékek forgalmazása

A második világháborút követően - a szovjet segítséggel beindított katonai termékek fejlesztésének programjában - a magyar hadiipar termelése alapvetően a honvédségi és a rendvédelmi igények kielégítésére alapozva (licenc, hazai fejlesztés alapján) valósulhat meg. Hadiipari ter-

2 Adatok saját számítás alapján

mékeink legnagyobb hazai megrendelője a néphadsereg. 1949-1956 között a honvédség technikai szükségletének 65-70 %-át a magyar hadiipar biztosítja. Ez az arány azonban 1960-ra már 20 % alá csökken³. Később a hadiipari termelés felfuttatásával párhuzamosan a katonai termékek exportja is folyamatosan emelkedik. Így 1989-ben az ilyen jellegű termékeink 85 %-át exportáljuk, főként a Szovjetunióba, illetve Varsói Szerződés országába⁴. Hadiipari termékexportunk egy elenyésző része a fejlődő országokba is eljut. A kisebb nagyságrend ellenére fegyverexportunk rentábilisabb a polgári termékexportunknál. Ezt úgy sikerül elérni, hogy míg a hazai hadiipari termelés a szocialista külkereskedelmi rendszerben makrogazdasági szinten - a piac törvényeivel nem megegyező módon kialakított, irreális ár- és költségarányok következtében - nullszaldós tud maradni, addig mikrogazdasági (vállalati) szinten nyereséges. A nyereséget a vegyes profilú vállalati hadiipari termelési szerkezet és a különböző népgazdasági szabályozók, gazdaságpolitikai eszközök garantálják. A polgári ipari termeléshez képest elkülönült szabályozást csak az export-import engedélyezési rendszer - ami mindenütt elfogadott piac-konform szabályozás keretében jelenik meg. Állami szinten azonban a termékek export-importja - a cserearányok sajátos alakulása miatt - már nem rentábilis. Mégis exportunk új piacra való bejutást, jelentős üzletet jelent. A nemzetközi fegyverkereskedelemben elfoglalt helyzetünkre jellemző, hogy fegyverforgalmazásunk nagyságrendileg nem számottevő, gyakorlatilag a reexport szintjére zsugorodott a haditechnikai exportunk.

A rendszerváltozást követő makro- és mikrogazdasági folyamatok alapvető módon befolyásolják és határozzák meg ezen iparág további sorsát. Mindez nagymértékben függ a hadiipari külkereskedelem alakulásától. A hazai fegyverkereskedelem fokozatos liberalizálásával egyre több, katonai profilt választó új és régebbi vállalkozás kezdi meg tevékenységét.

3 Adatok saját számítás alapján

4 Adat saját számítás alapján

A hazai haditechnikai külkereskedelem⁵ 1992 - 1996 között a következő:

Adatok: M USD-ban

	1992	1993	1994	1995	1996
export	23,3	27,2	34,4	24,8	22,4
import	33,3	16,7	12,1	15,7	13,4
forgalom	56,6	43,9	46,5	40,5	35,8

A hadiipar és a rendszerváltozás

A '80-as évek végén kezdődő társadalmi, politikai és gazdasági rendszerváltozást követően a hadiipar teljesítménye is erősen lecsökken. Az 1990. évi mintegy 8-10 Mrd Ft termelési érték 1995-re folyó áron kb. 2-5 Mrd Ft-ra, az export (figyelembe véve az egykori szocialista országok hadiipari termékek megrendeléseinek csökkenését, sőt teljes lemondását is) 0,5-1,5 Mrd Ft-ra apad. A foglalkoztatottak létszáma 2-3 ezer főre csökken. Ezen időszakban számos hadiipari termelést is folytató vállalat nehéz gazdasági helyzetbe kerül, mintegy 10 Mrd Ft értékben állami hitelt halmoznak fel, melynek visszafizetése számukra szinte reménytelen. A megváltozott piacgazdasági viszonyok között ezt a kormányzat egységesen - egyedi vizsgálat útján - próbálja kezelni. A hadiipar reorganizációja, privatizációja vegyes tulajdonú hadiipari vállalkozási formákat hoz létre, amelyek többsége nyereséges exportra is képes.

A KGST, a Varsói Szerződés gyors szétesése, a nyugat-európai integrációs folyamatok alakulása, a beszerzési és értékesítési lehetőségek kapcsán kialakuló gazdasági dekonjunktúra, valamint a nemzetgazdaságban beindított privatizációs folyamat következtében a hazai hadiipari termelés is új kihívások elé néz. Ebben az időszakban kell elvégezni a profiltisztítást, karcsúvá és termékspecifikussá kell tenni a vállalatokat, meg kell teremteni a feltételeket a privatizációra és meg kell találni az átme-

5 Végleges adatok hiánya miatt az éves forgalom az 1996. I. félévi teljesítés adatán alapszik.
Forrás: IKIM tájékoztató, 1996.

neti tulajdonosi formákat. Ilyen tulajdonosi forma lehet az állami tulajdonrészek kezelésére, a hadiipari kapacitások megtartására, koordinálására, fejlesztésére - az állami érdekek érvényesítésére - létrehívandó, az ÁPV Rt. megszüntetésével, átalakításával létrejövő vagyongazdálkodási szervezet, vagy egy új - egy korábbi elképzelésekben is szereplő - hadiipari holding létrehozása.

Hadiiparunk a privatizáció tükrében

A rendszerváltozást követően hadiiparunk privatizációja időben történő megkezdése elengedhetetlenül szükséges, mivel a fejlődés csak ezen az úton indulhat meg, továbbá ez biztosítja a hadiipari gyártókapacitások leépülésének megállítását, szinten tartását, esetleg felfuttatását.

A még meglévő hadiiparunk privatizációjára gazdaság szakértők több változatot dolgoztak ki. Az egyik megoldás a tartós állami tulajdonú társaságok részesedésének fenntartása. Az ezen körbe tartozó vállalkozásokra a hazai védelmi kapacitások fenntartása, az állami érdekek érvényesítése miatt van szükség. E körben az állam tulajdonosi, részvényesi jogait vagyongazdálkodási szervezetei útján gyakorolja. A fő cél: állami tulajdonban tartani olyan gazdasági egységeket, amelyekben a nemzetbiztonsági szempontok predominanciája érvényesül a piacgazdasági követelmények fölött. A másik megoldás a meglévő állami üzletrészek - részvényhányadok - teljeskörű privatizációja, ahol az állam a piaci megrendeléseinek keresztül gyakorol befolyásoló hatást a többségében magánkézben lévő hadiipari kapacitásokkal rendelkező cégekre. Mivel ezen vállalkozások nagymértékben piacorientáltak, a gyártási kapacitások békeidőben való lekötésére nagyfokú koordinációra, más (külföldi) piacok keresésére van szükség. Egy következő megoldás lehet - a magyar gyakorlatban sajnos inkább ez valósul meg - a meglévő kapacitások teljes leépítése, megszüntetése. További megoldásként jön szóba hadiiparunk megmentése, a tulajdonosi limit nélkül, hazai és idegen tőke bevonásával, önálló, új szektorként történő működtetésével. E változat megvalósulása - ismerve a hazai viszonyainkat kevésbé reális.

A privatizáció kapcsán - tőkeshiányos ország lévén - kiemelt szerepet tölt be a külföldi működő tőke, amelynél egyedüli szempont az elérhető profit nagysága. Ezzel "pártsemleges" tud maradni: nem érdekli az ideológia, az sem számít, hogy a megrendelő hazai partner, vagy külföldi.

Egyedüli szempont vezérli: vállalkozását nyereségessé tenni, amit minőségi termelése felfuttatásával, de főként a fizetőképes kereslet növekedése által lát biztosítottak. E téren a fizetőképesség nagy súllyal esik latba, hiszen a világ egy jelentős részén - így a keleti tömb számos országában - igen nagy az igény a különféle katonai termékekre. Mindez fizetőképesség hiányában persze semmit sem ér. Épp ezért, és a gazdaságos termelés érdekében a hazai gyártók is felismerik a külpiazi lehetőségeket. Egyre inkább rákényszerülnek olyan termékek gyártására, amelyeket a világpiacon jó pénzért, gazdaságosan el tudnak adni. Ilyen termékek kifejlesztése azonban pénz-, idő- és munkaigényes, amire a stagnáló gazdasági és a kialakult politikai helyzetünk nem ad reális lehetőséget. Ezért a hazai gyártók inkább arra törekednek, hogy a korszerű, modern, katonai igényeknek megfelelő hadiipari termékeket a nemzetközi kooperáció keretében állítsák elő, megteremtve ezáltal az újabb piacra való kijuttatás lehetőségét is.

Politikusaink és szakembereink többsége hadiiparunk és a nemzetközi integráció kapcsolatát elsősorban politikai aspektusból szemléli. Számos katonapolitikai találkozó kulcskérdése: hazánk valamely integrációs szervezethez való csatlakozása. A szakmai találkozókban elsősorban nem gazdasági, hadiipari együttműködés kérdései kerülnek előtérbe, hanem inkább a politikai, illetve katonapolitikai együttműködésre helyezik a hangsúlyt.

Az integrációs szervezetekhez, a teljes NATO tagság közelébe kerülve, gyorsan kell döntenünk a nemzetközi hadiipari együttműködés kérdésében mivel a világban, illetve térségünkben folyó hadviselés egyre valószínűbb és gyakoribb koalíciós jellege katonailag indokolja, a technológiák szórtsága és a humán-, anyagi erőforrások korlátozottsága pedig gazdaságilag teszi elengedhetlenné a fegyvergyártási tevékenységek mind mélyrehatóbb összehangolását.

A hidegháború befejeződése nem jelentheti a hadiipari kereskedelmi háború kezdetét. Ellenkezőleg, az euroatlanti együttműködésnek köszönhetően lehetővé válhat a legjobb technológiák leggazdaságosabb felhasználása, egyben a szövetséges erők közötti operativitás hosszú távú - már a XXI. század kihívásaira felkészítő - biztosítása.

A hadiipari konverzió

Az 1989-90-ben a kelet-európai országok és a Szovjetunió társadalmipolitikai-gazdasági változásai jelentős hatással vannak hadiiparunkra. Hazánk hadiipari termelése, az egyoldalúan folytatott katonai termékcserék, a kis volumenű termelés, illetve a sajátos szakosodásunk következtében jelentősen visszaesik. A Varsói Szerződés felbomlása után egy jelentősnek mondható (a szakosodás révén, egy-egy termék vonatkozásában, olykor az egész Varsói, Szerződés speciális igényét kielégítő) hadiipari termékgyártó bázis marad meg, amelyet megrendelések nélkül nem tudunk kihasználni. Ennek eredményeképpen, illetve azáltal, hogy a hidegháborús helyzet megszűnt, hazánkban is megkezdődik a hadiipari kapacitások leépítése, átalakítása (konverzió). Az átállás folyamata - mint a többi kelet-európai, volt szovjet befolyási övezet országaiban - csak nagy nehézségek árán halad előre. Az egykori - viszonylag számottevő - hadiipari kapacitásokkal is rendelkező cégeknél finanszírozási (nyersanyag, munkaerő) problémák, de leginkább megrendelési hiány tapasztalható. Gazdasági elemzők, illetve a NATO véleménye szerint ugyanakkor ezen országokban (így hazánkban is) létfontosságú a hadiipari szektor konverziója a gazdasági reformok szempontjából. A vállalatok - privatizációjától függően - eltérően reagálnak ezen kihívásokra. Egyesek teljesen leépítik hadiipari kapacitásaikat, míg mások ha csak fokozatosan is, de megtalálják a katonai célú technológiájuk civil alkalmazásait.

Mint ahogyan a hadiipar struktúrája kapcsán már említésre került, hogy a térség országaihoz képest, sőt nemzetközi viszonylatban is abban a helyzetben vagyunk, hogy önálló hadiiparunk nincs. Ez esetben tehát nem egy teljeskörű konverzióra, hanem a hadiipar kisebb mértékű leépítésére, célirányos átalakítására szükséges koncentrálni. Ezáltal a hadiipari termelésre vonatkozóan sajátos helyzet alakul ki: a konverzió csak részben válik feladatunkká. Több hadiipari vállalatnál - a polgári termelésük változatlanul hagyása, vagy erősítése mellett - a konverzió a teljes közgazdasági eszköztár felhasználásával, de összhangban az európai törekvésekkel indulhat meg. Formáját tekintve egyrészt úgy, hogy elsősorban a szervezeti struktúrák változnak, a konverzió inkább az adósságonkonsolidáció keretében valósul meg, másrészt viszont úgy, hogy a hadiipari termelés mennyiségének a visszafogásával új, korszerűbb, NATO szabvány szerinti, minőségi termékprofil kerül kialakításra. A legfontosabb gazdasági-jogi szabályozások is (privatizációs-, csőd eljárásról szóló tör-

vény, adóügyi jogszabályok stb.) biztosítják a folyamat jogszerű lebonyolítását, de még mindig akad számos tennivaló. Annak ellenére, hogy nálunk nincsenek kimondottan hadiipari tevékenységet folytató cégek, az elmúlt időszakban mégis elkezdődött egy leépítési folyamat.

A hadiiparban a fejlesztési, valamint a leépítési, átalakítási folyamat végrehajtását védelmi érdekeinkkel összhangban kell megtennünk, amelynek megoldásánál elsőrendű szempont, hogy

- a szükséges kapacitásokat megőrizve - ha indokolt - újakat is létre kell hoznunk;
- meg kell kezdeni a jelenlegi kapacitások modernizálását, átalakítását;
- védelmi szempontból szükséges a hadiiparunk teljeskörű újjászervezése. Ezáltal embargó-érzékenységünk, kiszolgáltatottságunk is csökkenhet;
- a hazai gyártóknak, és felhasználóknak is biztonságérzetet ad, ha a magyar iparon keresztül a szakágazat a gazdasági élet szereplőinek és a társadalom támogatását is megkapja.

A kezdeti lépések megtétele érdekében, már a Parlamentben megfogalmazásra került, hogy vagy egy egységes, komplex szerkezetű, egymással összefüggő és azonos érdekek alapján működő hadiipari struktúrára, szervezetre, vagy pedig inkább automatizált, önálló vállalatokra van szükségünk. Az ehhez vezető optimális utat kell megkeresnünk és kitartó munkával kell megteremtelnünk a mai kornak, integrációs elvárásoknak is megfelelő hadiiparunkat.

Napjaink magyar hadiipara

1997-ben a magyar hadiipar az egyre zsugorodó hadiipari kapacitások a csökkenő mennyiségi termelés mellett, viszonylag jó színvonalú, exportképes hadiipari terméket állít elő. A kutatás-fejlesztés - erősen lecsökkent állami támogatások és elnyerhető pályázati lehetőségek hiányában - még inkább lecsökken. A hazai fizetőképes kereslet hiányában az iparág az export felé nyit, amelynek komoly akadálya a profil előfinanszírozási igénye (hitel), a referencia (rendszerbeállítás) hiánya. Külföldi működő tőke ezen iparágunkba alig csordogál, hiszen Európában, de a

világban is fizetőképes kereslet is erősen csökken. E problémán a technikai, szervezeti és irányítási korszerűsítések sem segítenek.

Talán épp emiatt van nagy szükség az állam szerepvállalására. Ha úgy döntünk, hogy lemondunk a még meglévő hadiipari kapacitásaink fenntartásának biztosításáról, úgy azt érjük el, hogy az ország katonai védelmét kizárólag a külföldről történő fegyverzet-beszerezésekkel tudja csak megoldani. Természetesen ekkor már felmerül a külföldi partnertől (országtól) való ár-, technikai színvonal-, ütemezési-, de legfőképpen a politikai-gazdasági függés kérdése is.

Hazánkban - 1997. végén - az alábbi főbb, még hadiipari gyártókapacitásokkal rendelkező vállalkozások **járulnak hozzá termelésükkel és szolgáltatásaikkal védelmi képességeink biztosításához:**

Társaság neve	hadiipari profil	az állami tulajdonosi jogokat gyakorló szervezet
- MFS Magyar Lőszergyártó Kft.	lőszergyártás	ÁPV Rt.
- Mechanikai Művek Rt.	kumulatív aknák és robbantó eszközök, kézi- és kódgránátok	ÁPV Rt.
- Nitrokémia Rt.	lőpor, gyutacs, ipari robbanóanyag, nitrocellulóz	ÁPV Rt.
- Antenna BHG Adástechnikai Kft.	rádióadó-vevő berendezések	ÁPV Rt.
- FÉGARMY Fegyvergyártó Kft.	kézi- és marok-lőfegyverek	MBFB Rt.
- Technika Külkereskedelmi Rt.	haditechnikai termékek forgalmazása	IKIM
-Távközlési Kutató Intézet és Innovációs Rt.	hírközlő berendezések gyártása, javítása	IKIM

- Méréstechnikai Információs Kutató és Innovációs Rt.	klf. kommunikációs híradó, iránymérő berendezések gyártása, javítása	IKIM
- Híradástechnikai Ipari és Kereskedelmi Szövetkezeti Rt.	klf. híradástechnikai rendszer	IKIM
- FMV Finommechanikai Rt.	klf. rádió-berendezések	IKIM
- Dunai Repülőgépgyár Rt.	helikopter, repülőgép - javítás	---
- HM ARZENÁL Elektromechanikai Rt.	hadí elektronikai eszközök karbantartása, javítása	HM
- HM ARCOM Kommunikációtechnikai Rt.	híradástechnikai kommunikációs eszközök	HM
- HM Elektronikai Igazgatóság Rt.	hadí elektronikai eszközök fejlesztése, javítása	HM
- HM CURRUS Harcjárműtechnikai Rt.	harcjárművek javítása	HM
- HM RADAR Rádiótechnikai Rt.	rádió- és lokátortechnikai gyártás és javítás	HM

A bemutatott gazdasági társaságok többségének gazdálkodása nem nyereséges. Ennek alapvető oka az állami megrendelések, a műszaki-gazdasági tevékenységük stabilitásának hiánya. A korábbi években fejlett termékstruktúrát felmutató kézi lőfegyver-, lőszer-, illetve lőporgyártás fenntartása egyre nehezebb, sőt a korábbi időszakban fejlettnek tekintett magyar híradástechnikai ipar is finanszírozási problémával küszködik. Mindez igaz úgy is, hogy a gyártó cégek ezen termékek polgári (sport, hobbi stb.) változatát kifejlesztve, gyártva azokat honi és külföldön is rentábilisan kínálja.

Tovább nehezíti ezen vállalkozások helyzetét, hogy a védelmi ipari eszközök, anyagok korábbi hazai felhasználói (fegyveres- és rendfenntartó szervek) maguk is finanszírozási (költségvetési) gondokkal küzdenek, működési-fenntartási kiadásaiuk reálértékben tovább csökkennek,

raktári készleteik frissítését, cseréjét az említett okok miatt kénytelenek - olykor több évre is - elhalasztani.

Mai helyzetünkben a hazai hadiipari kapacitások, termelési feltételek további fennmaradását, esetleg fejlesztését elsősorban az ország mindenkori gazdasági (finanszírozási) lehetőségei függvényében lehet csak vizsgálni.

Hadiiparunk főbb gazdasági jellemzői

A hadiipari szakágazat főbb közgazdasági és gazdasági jellemzői a következők:

- az iparág rentabilitásának fenntartása érdekében elengedhetetlen a folyamatos kutatás- fejlesztés. Ma is jó színvonalú fejlesztések folynak nagyobb részt híradástechnikai, kisebb mértékben egyes gépipari ágazatokban;
- hadiiparunkra mindig jellemző volt a nyitottság, mind nemzetközi (integráció, specializáció), mind belföldi (ipari kooperáció) viszonylatban. Ez mindig is széles termékskálát jelentett (részegységtől végtermékig);
- egyes hazai hadiipari ágazatokban a privatizáció még nem zárult le. Itt még lehetőség van a szakmai, vagy pénzügyi külföldi tőke bevonására. Hazánk, illetve az iparág finanszírozási gondjai miatt mindez elengedhetetlen a szükséges technikai, szervezeti és irányítási korszerűsítés végrehajtásához;
- védelmi iparunk mindig is jelentős előfinanszírozást igényelt, "kényes" iparág lévén a megtérülés - valamilyen módon történő - biztonsága, garantálása elengedhetetlen a későbbiekben.

A továbblépés kényszerítő ereje

Az Alkotmányban is rögzítve van azon kötelezettségünk, miszerint a független Magyar Köztársaság szuverenitását és területi épségét biztosítani kell. Ezen követelmény teljesítése viszont elkerülhetlenné teszi az ország védelmét biztosító, kiszolgáló önálló, nemzeti alapokon működő hadiipari struktúra kiépítését, átalakítását, korszerűsítését.

Mindez azt jelenti, hogy

- a meglévő ipari kapacitásokat - gazdaságmozgósítás esetén is - képessé kell tenni arra, hogy katonai termékekkel fegyveres erőinket és rendvédelmi szerveinket - minél nagyobb mértékben - ellássa;
- az előző célkitűzés végrehajtása érdekében meg kell szüntetni hadiiparunk egyoldalúságát, a vertikális iparstruktúra helyett inkább a horizontális, több termék egyidejű gyártására kell alkalmassá tenni iparunkat;
- tekintettel arra, hogy hadiipari termékeket illetően a magyar felvevő piac viszonylag korlátozott, ezért a gazdaságos termelés érdekében is növelni szükséges a hadiiparunk nemzetközi versenyképességét.

A vázolt célok elérése érdekében - elsősorban a gyártók részére - szükséges, hogy

- a magyar honvédség - hosszú távú fegyverzet-fejlesztési programjának koncepciója és középtávú terve alapján - folyamatosan piaci megrendelést adjon a hazai hadiipari gyártóknak;
- a gazdaságos, illetve az exportra történő fejlesztésben, gyártásban szükséges a magyar referencia, amelyet a Magyar Honvédség ad;
- a hadiipari termelést is folytató vállalatok közül nagyon sok közel áll, vagy állt a csődeljáráshoz. Ezen vállalatok részére - államilag is - szükséges egy "*minimalizált segítségnyújtás*".

A magyar hadiipar, a hadiipari kapacitások további megtartására, fejlesztésére tehát az szükséges, hogy a fegyveres erőink és rendvédelmi szerveink határozzák meg konkrétan a hadiipari termék igényüket. Mindezen igényeket, célokat elsősorban a reális, a költségvetés által is finanszírozható lehetőségeik figyelembevételével lehet csak elérni. A nem reális igények felmérése, a helyzet további elodázása esetén oda juthatunk, hogy ezen hadiipari kapacitások leépülése továbbra is tart, egyre csökken, sőt némely területen meg is szűnik. Ez utóbbi viszont hazánk - tágabb értelemben is vett nemzetbiztonsági érdekeit nagymértékben veszélyeztetheti.

A magyar hadiipar jövőképe

Hadiiparunk jövőképe erős mértékben függ a hazai és a nemzetközi katonai és polgári - megrendelésektől (haditechnikai fejlesztésektől, gyártástól). Ezt alátámasztandó minderre elméletileg - az állami beavatkozások, költségvetési lehetőségek függvényében - reálisan **több megoldás vázolható fel:**

- ha az állam (honvédség) nem kívánja megrendeléseivel a hazai iparágat támogatni, úgy a szakágazat teljes mértékben leépül. Az esetleges export nem képes az iparágat megmenteni. Mind a szakmakultúra, mind a szakembergárda hazánkban megszűnik;
- a másik véglet, ha az állam jelentős mértékű megrendelést ad a szakágazatnak. A külföldi két-, vagy többoldalú hadiipari együttműködések eredményeként a termelés felfuthat, különösen ha figyelembe vesszük a várható repülőgép-vásárlások kapcsán fel-futó ipari ellentételezési folyamat kedvező alakulását;
- a reális út nyilván az előbbi kettő között alakul figyelembe véve és kellően mérlegelve a gazdaságfejlesztési, foglalkoztatási, nemzetbiztonsági, illetve a költségvetési szempontokat;
- a megismert NATO elvárások, illetve az ország gazdasági, pénzügyi lehetőségei, a védelempolitika és a haderő struktúrája a megváltozott követelményekhez való igazításra kell, hogy kényszerítse hadiiparunkat.

E "sajátos" iparág megtartása érdekében további feladataink is vannak:

- a Magyar Honvédségnek - szükségszerűen is - haditechnikai fejlesztést kelf végrehajtania, amely egyrészt annak technikai, berendezési állománya műszaki színvonalát erősíti, másrészt lehetővé teszi az iparág megmaradását;
- hazánk repülőgép beszerzésével összhangban, de egyéb haditechnikai import esetében is törekedni kell az ipari kooperációra és ellentételezésre, amely a hazai hadiipar védelmét is szolgálja;
- a privatizációs törvény által az ún. vegyes vállalati profilt fenn kell tartani, amelyben - jogszabályi- és költségvetési támogatással - az államnak (bizonyos mértékben tulajdonosként) is szerepet kell vállalnia;

- a nemzetközi katonai és titokvédelmi egyezmények, hadiipari megállapodások megkötése a kölcsönös érdekek, feltételek megteremtése érdekében;
- a NATO szabványok adaptálása, alkalmazása a hazai hadiiparban;
- termelési kooperáció, ipari ellentételezés kapcsán a NATO védelmi ipari termeléséhez való hozzájárulás (közös gyártás, specializáció) kialakítása;
- az ország védelme, a NATO elvárások, együttműködés szempontjából nélkülözhetetlen hadiipari kapacitások megtartásának biztosítása. Ennek érdekében - rövid távon - a szükséges gazdaságpolitikai és pénzügyi lépések megtétele (iparvédelem, köztartozások rendezése, finanszírozás, tőkeemelés, állami megrendelés, garancia), míg hosszabb távon a kormány által garantált, elfogadott haditechnikai fejlesztési program (és költségvetési források) biztosítása.

Hadiiparunk jövőbeni szerepét, így a hadiipari termelésben résztvevő vállalatok sorsát tehát elsősorban a hazai fegyveres erők, rendvédelmi szervek megrendelése, de a nemzetközi termelési kooperációkban való részvételünk, azok piaci igényei fogják behatárolni. Épp emiatt - a védelmi és külpiaci érdekből kiindulva - kell a hadiipari termelésünket fenntartani. Védelmi érdekeinkből eredően azon termékek gyártására van szükség, amelyekre nemzetbiztonsági szempontból van szükség (bár export szempontból lehet, hogy nem indokolt). A külpiaci érdekből eredően a - saját fejlesztésű - jól értékesíthető termékek gyártását kell fenntartani. Ezen elméletet alátámasztja az a figyelembe veendő körülmény is, hogy az import beszerzés során számos körülményt kellőképpen kell mérlegelni (biztonság, nagy anyagi ráfordítás, függőség elkerülése stb.).

Hadiiparunk a NATO-csatlakozás tükrében

A NATO tagországok az utóbbi években - nem kis részben a hidegháború végén deklaráltak is - bizonyos mértékű belső racionalizálási folyamatokat indítottak el. A kutatás- fejlesztési, a haditechnikai fejlesztési törekvések és a védelmi (hadi-) iparuk átalakítása során a finanszírozási kérdések kapnak prioritást. Irányelveket határoznak meg mind nemzeti, mind nemzetközi viszonylatokban. A NATO beszállítók az irányelveknek "megfelelően" igyekeznek új, korszerű anyagokat beépíteni ter-

mékeikbe és fő szempontként a gazdaságosságot veszik figyelembe az új termékek, fegyverzetek kifejlesztése, gyártása, felhasználása során.

A NATO a haditechnikai fejlesztésekkel, a hadiiparral szemben többfokú követelményt állított fel. Ilyen főbb célkitűzés a tagországok védelmi-ipari kapacitásainak összefogása, kölcsönös kihasználása, a legkorszerűbb technológiák alkalmazására épülő ipari együttműködés megteremtése, vagy az egységes "nyugat-európai" védelmi-ipari bázis megteremtése. Bár a követelmények a közös, kölcsönös érdekeket szolgálják, ugyanakkor számolni kell a tagországok beszállítói közötti verseny éleződésére, az egyes államok exportkorlátozó intézkedések bevezetésére (saját ipar védelme), a hazai tőke, infrastrukturális, munkaerő korlátok miatti két-, vagy többoldalú (nemzetközi) termelési kooperációk iránti igény növekedésére. A döntés hatása leginkább a haditechnikai fejlettségnek és a katonai erőviszonyoknak a tagországok közötti, meglévő különbségei közötti rés további nyílásában tükröződik.

Hazánk közeli NATO-csatlakozása - ismerve annak az előzőekben is vázolt, a haditechnikai fejlesztéssel, a védelmi iparral szemben támasztott követelményeit - új és nagy reményekkel tölti el a magyar haderőt és a hadiipart. A számukra minél kedvezőbb pozíció elérése érdekében a magyar (hadi-) iparnak további feladatai vannak (szabványok, termelési kultúra stb.). Egyes hadiipari szakemberek szerint már-már ott tartunk, hogy ha a korábbi hazai hadiipari gyártókapacitás megmaradt volna, bizonyára könnyebb volna kapcsolódási-, csatlakozási pontokat találni a NATO "gépezetével", könnyebben igazodnánk hozzá. A védelmi ipari termelésre specializálódott hazai cégek többsége azonban ezen profiljukat majdnem teljesen leépítették. Ezek újbóli kiépítése (beruházás, finanszírozás) ma már szinte lehetetlennek tűnik. A Magyar Köztársaságnak - pénzügyi lehetőségeinket ismerve - a legkedvezőtlenebb "üzlet" az lenne, ha a haderő korszerűsítéséhez elengedhetetlenül szükséges eszközöket, berendezéseket - egy az egyben - a NATO beszállítóitól vásárolnák meg. Mind az ország megítélésén, mind a védelmi iparunk megmentésén az segítene, ha a NATO- kompatibilis felszerelést és fegyverzetet itthon állítanánk elő. Nyilván ennek számos akadálya van, így inkább a beszállítói (ellentételezői) törekvéseinket szükséges növelnünk.

Összegzés

A hazai hadiipar helyét, szerepét a nemzet gazdaságában törvények, országgyűlési- és kormányhatározatok és egyéb jogszabályok határozzák meg. A "biztonságpolitikai alapelvek" feladatul szabják, hogy a fegyveres erőink fegyverzetét - euroatlanti integrációs törekvéseinkkel összhangban kompatibilissé kell tenni a katonai együttműködés érdekében. A "honnvédelmi alapelvek" a honvédség haditechnikai fejlesztését írják elő, összhangban a nemzetgazdaság teherbíró képességeivel, törekedve a hazai hadiipari kapacitások jobb kihasználására. Úgyszintén feladatot határoz meg a hadiipar számára a Kormánynak a "gazdaság védelmi felkészítéséről" szóló határozata: fegyveres erőink és rendvédelmi szerveink minősített időszakos ellátását elsősorban folyó termelésből, ezek hiányában védelmi célú termék-, vagy kapacitástartalékból, szükség esetén importból kell kielégíteni.

Az ország hadiiparának fenntartására, működtetésére összehangolt gazdaságszervezési, katonai- (megrendelés, referencia biztosítása) és diplomáciai (külkereskedelmi) lépések megtételére van szükség. Az egyes termékekből a külföldi megrendelőt, illetve a - haditechnikai fejlesztés szerkezetének függvényében - a hazai igények 20-30 %-át ki tudja elégíteni, ez a hadiipari vállalkozások számára kb. 5-30 Mrd Ft bevételt⁶ jelenthet.

Következtetések

A rendszerváltozás időszakában a magyar hadiipari termelés a hazai felhasználás tekintetében alig van kihasználva, a haditermékek majdnem egésze exportra megy. A gazdaságos termelés, illetve az export fokozása érdekében alapvetően a kialakult struktúrát kell előbb átalakítani, párhuzamosan a hazai megrendelések felmerülésével. Azonban köztudott, hogy a fegyveres erőinknek és rendvédelmi szerveinknek szorító a gazdasági helyzete, a részükre szükséges összeget a magyar Parlamentnek kell előteremteni. A jelenlegi források csak a szinten tartáshoz

6 Adatok saját számítás alapján

elegendőek és nem teszik lehetővé a további fejlesztések megvalósítását. E nehéz időszakot mind a gyártóknak, mind a felhasználóknak a kiút keresésével kell eltölteni.

Felhasznált irodalom:

Balogh István: Euroatlanti Csatlakozás: a magyar hadiipar esélyei BHKK, Bp., 1997.

Bittner István: A nemzeti erőforrásokra támaszkodó anyagi-technikai biztosítás újszerű koncepciója, tekintettel a feltételrendszerben végbement változásokra. Kandidátusi értekezés, ZMNE, 1995.

Gyarmati István: NATO-beszállítónak kellene lenni. Kápé 35. szám, 1997. szeptember 3.

Gyarmati István: A NATO-csatlakozás tartalma: előnyök és elvárások. Kapu, 1997. 2. sz.

Kunos Bálint - Turcsányi Károly - Tóth Bálint: A Magyar Honvédség haditechnikai korszerűsítésének elvei, lehetőségei és követelményei. A Honvédelmi Minisztérium tanulmánygyűjteménye, Bp., 1997.

Lénárt Ferenc: Az Amerikai Egyesült Államok és az egykori Szovjetunió katonai-ipari komplexumának komparatív vizsgálata. Kandidátusi értekezés, MTA, 1995.

A KSH különféle kiadványai. KSH, Bp., 1992-1997.

A Magyar Köztársaság Kormányának Programja 1994-1998.

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

LÉPÉSEK A NEMZETVÉDELMI EGYETEM LOGISZTIKAI KÉPZÉSÉBEN A NATO KOMPATIBILITÁS FELÉ

(valós "tanári-hallgatói" riport a MAGLITE programról)

Báthy Sándor, Fleischhacker Ferenc¹

Az Euro-atlanti integráció kapcsán egyre gyakrabban hangzik el a "kompatibilitás" szó, amihez igen gyakran különböző jelzők társulnak, úgy mint **szellemi, fizikai, technikai, vezetési, eljárási, módszertani, stb.** Az oktatással és tudományos munkával foglalkozó Nemzetvédelmi Egyetem a maga módján igyekszik bekapcsolódni abba a folyamatba, amely e sokféle kompatibilitás kapcsán közelebb visz bennünket a NATO integráció zökkenőmentes megvalósításának lehetőségéhez.

Ennek legeredményesebb útja és didaktikai, valamint metodikai lehetőségeink talán legfelsőbb fokát jelenti a NATO országok tisztjeivel közös törzsben végrehajtott gyakorlás.

Az Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség szervezésében megkezdett **magyar- brit logisztikai program** folytatásaként egy újabb közös feladat szervezését és végrehajtását végezte el a Nemzetvédelmi Egyetem kijelölt állománya 1997. szeptember 22. és október 08. között.

A program tárgyát képezte a **brit béketeremtő erők Magyar Köztársaság területére történő beléptetése, elhelyezése és az alkalmazási körletbe vonulása logisztikai támogatási feladatainak megtervezése.** Az oktatási kérdéseket angol és magyar helyszínen dolgozták fel a hallgatók.

A program célja az volt, hogy angol törzstiszti tanfolyamot végző logisztikai tisztek és magyar logisztikai szakos hallgatók elméleti ismeret-

1 Dr. Báthy Sándor ezredes, a hadtudomány kandidátusa, a ZMNE Logisztikai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanár, Fleischhacker Ferenc őrnagy, ZMNE doktorandusza

teik alkalmazását és az együttműködést **törzsgyakorlás** keretében gyakorolják. Az alapvető célon túlmenően az egyetem oktatási programjába illesztve lehetőséget kívántunk teremteni a végzős hallgatók és az egyetemi oktatók számára a NATO logisztikai tervezés és szervezés módszereinek elsajátítására, nyelvi ismereteik bővítésére és a közös munkában rejlő kapcsolatteremtésre.

A programban a brit fél részéről a **Királyi Logisztikai Iskola** 7 tanára és 17 hallgatója dolgozott. Részünkről az angol helyszínen 2 tanár és 6 hallgató, a hazai programokban pedig 11 tanár és 8 hallgató vett részt, de ezt a létszámot a plenáris jelentéseken több érdeklődő szakember és a NATO Békepartnerségi Nyelvképzési Központ hallgatói egészítették ki.

Úgy érezzük, hogy a gyakorlás tartalma és vezetésének sajátos metodikai vonásai közérdeklődésre tarthatnak számot és segítséget nyújthatnak hasonló programok szervezőinek illetve résztvevőinek a számunkra egyelőre újszerű gondolkodásmód elsajátításában.

E rövid tanulmányban a következő kérdésekre szeretnénk választ adni :

- 1.) Milyen műltra tekint a MAGLITE ("Szent Margit" Logisztikai Információs Kiképzési) program?
- 2.) Az 1997. szeptember 22 - október 08. közötti MAGLITE 97/02 fedőnevű kiképzési program lefolyásának rendje.
- 3.) A hadműveleti feladat végrehajtása angliai, illetve itthoni szakaszainak főbb oktatási kérdései, problémakörei.
- 4.) Miben segítette ez a gyakorlat a magyar tisztek NATO elvű gondolkodásmódjának kiszélesítését?
- 5.) Mennyire illett bele ez a program a Nemzetvédelmi Egyetem logisztikai szakos hallgatóinak képzésébe?
- 6.) Mivel lehetne a hallgatók szempontjából még hasznosabbá tenni ezt a közös tanintézeti törzsgyakorlást?

- 7.) Hogyan tudnának még hatékonyabbak lenni a hallgatónk?
- 8.) A hallgatók tapasztalatai az angliai és a magyarországi periódusokban.
- 9.) Milyen előképzettség lenne szükséges ahhoz, hogy a hallgatónk még többet tudjanak profitálni a MAGLITE programból?

1.) A MAGLITE programok rövid története

A magyar-brit katonai együttműködés keretében az első közös logisztikai program- teljes nevén "Szent Margit" Logisztikai Információs Kiképzési Program / MAGLITE/ - 1996 tavaszán, a logisztikai hadtest állományába tartozó Brit Királyi Logisztikai Iskola kezdeményezésére indult. Az angol fél célja az volt, hogy hallgatóikat "valós" környezetbe vigyék, oda ahol nem Vízorszag és Szigetország stb. szimulált problémáin keresztül sajátítják el a béketeremtés, békefenntartás logisztikai problémáit, hanem egy olyan Közép-Európai, ráadásul NATO orientációjú országban, ahol közvetlenül érzékelhetik a térség gazdasági és katonaföldrajzi helyzetét, és még az USA taszári logisztikai bázisát is megszemlélhetik.

Köszönhetően a magyar logisztikai vezetésnek, az MH átszervezésekkel terhelt nehéz helyzete ellenére létrejött a megállapodás a gyakorlás megrendezéséről, aminek Lovasberény adott otthont. A sikeres gyakorlás és együttműködés hatására mindkét ország katonai vezetése a folytatás mellett döntött. A folytatás 1997 tavaszán következett be, ahol a magyar fél igényének megfelelően már az angliai első ütemben is résztvettek magyar szakemberek, a balatonkenesei második ütemben pedig már a ZMNE HC-3 és HC-5 osztályainak hallgatói dolgoztak az összekötő tisztek szerepében.

A Logisztikai Főcsoportfőnökség (korábban ATFCSF-ség) körültekintő szervező munkájával jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az angol fél véglegesítse elhatározását az ilyen típusú gyakorlatok folytatására. A folytatás szervezése az MH strukturális és az egyetemmel kapcsolatos illetékességi viszony változásával az egyetemre szállt át, amit a Vezetés és Szervezéstudományi Kar Dékánja a Logisztikai Tanszékre bízott.

2.) A program lefolyása

Bevezetésként úgy érezzük, meg kell említenünk azon okmányokat illetve dokumentumokat amelyek meghatározták a gyakorlat tervezésének, szervezésének, levezetésének a határait, kereteit.

- Angol - Magyar Kétoldalú Katonai Megállapodás B/11 pontja (A Honvédelmi Miniszter és a Brit Védelmi Attasé írták alá).
- "MEGÁLLAPODÁS" a "Szent Margit" Logisztikai Információs Kiképzési Program végrehajtásáról (a ZMNE Rektora és a Brit Védelmi Attasé írta alá).
- a T-23/136/1997.nyilvántartási számú KÖLTSEGTERV (a Miniszter írta alá).
- a ZMNE Rektorának 206/1997. számú intézkedése a "Maglite" tanintézetek közötti nemzetközi program előkészítésére és végrehajtására (a Rektor írta alá).
- a Levezetési terv (a Vezetés- és Szervezéstudományi Kar Dékánja hagyta jóvá).

Az 1997. szeptember 22 és október 08. közötti MAGLITE 97/02 fedőnevű kiképzési program lefolyásának rendje (*1.sz. melléklet*).

A program lefolyását a két helyszínen, azaz a Magyar Köztársaság és a Brit Királyi Logisztikai Hadtest (London közeli) földrajzi helyzete határozta meg.

A két helyszínen is további elkülönítést igényel az angliai etapon belül a tanfolyam, ami a várható feladat elméleti megalapozását volt hivatva biztosítani és az úgynevezett közvetlen felkészülés, ahol már a magyar hadszíntér megismerése volt a feladat. A Magyarországon végrehajtott kiképzési program is *két részre bontható, úgymint:*

- az előzetes elgondolások pontosítását helyszínen biztosító szemrevételezésre, és
- a feladat kidolgozására és a hozott elhatározás jelentésére.

Az Interneten keresztül előkészített és folyamatosan pontosított program hiánytalanul, pontosan a megállapodás szerint, a kitűzött cél-

nak megfelelően **valósult meg**, mégis szükségesnek tartjuk néhány fontos körülményre felhívni a figyelmet.

Nagyon fontos, hogy a program szervesen illeszkedjen az egyetem oktatási programjába és tervezhető legyen mind az oktató, mind pedig a hallgató részére. Ezzel lehetőség nyílik egy hosszabb-rövidebb szervezett felkészülésre és nagyon fontos (talán meghatározó) az a személyes felkészülés is, amit minden résztvevő maga végez el saját sikeres szereplése érdekében. Ezzel függ össze, hogy így nem lesz szükség a tanórák bonyolult átszervezésére.

Az előkészítés és a végrehajtás időszakában egyaránt érzékelhető volt, hogy a feladat meghaladja a tanszék lehetőségét.

Ez döntő mértékben két területet érintett, ez tette gigantikussá azt a munkát, amit egyes embereknek teljesíteni kellett.

A logisztikai támogatás megszervezéséhez **nem rendelkezünk** megfelelő jogosítványokkal és pénzkeretek hiányában az előkészítés időszakában csak a partnereink jóindulatára támaszkodhattunk. (munkahelyek, azok berendezése, elhelyezés, ajándékozás stb.). Célszerűnek látszik ha a következő programoknál - mint ez rendeltetésében és az egyetem szervezeti és működési szabályzatában szerepel - a tanszék a képzéssel, azaz a program didaktikai részével, az egyetem és a kar megfelelő szervei pedig ennek megszervezésével, a feltételek biztosításával foglalkoznak.

Az egyes feladatok és a kidolgozó munka több és a **szaknyelvet jobban ismerő** tanár és hallgató munkáját igényelte volna, amit csak részben pótolta a tolmács, illetve egyes angolul jól beszélő (oktató és aspiráns) "*Jolly Joker*" szerepben funkcionáltatása. Ennek a feszültségnek a feloldására szükségesnek tűnik a program magyar résztvevői körének kiszélesítése és feldolgozandó témával kapcsolatban lévő angolul jól tudó oktatók, doktoranduszok és hallgatók, esetleg más szervek (Logisztikai Igazgatóság, Logisztikai Főcsoportfőnökség stb.) képviselőinek bevonása.

Összegezve a program levezetésének tapasztalatait, megállapítható, hogy nagyon eredményesen szolgálta az oktatási cél elérését, ugyanakkor a következő program hatékonyságának, az egyetem szellemi profitszer-

zése szempontjából körültekintőbben kell megszervezni a résztvevők és támogatók körét.

3.) A hadműveleti feladat angliai, illetve hazai szakasza végrehajtásának problémakörei

Az angliai (Londoni) szakaszt mindenképpen két részre érdemes, sőt kell bontani.

- a 22.-étől -26.-ig tartó első etap,
- és a 29.-30.-ig tartó második etap.

Ezt a kurzust 4 hét időtartamra szervezték a Királyi Logisztikai Hadtest /RLC/ különböző szakterületein dolgozó tisztek részére.

A kurzuson - tanfolyamon elsősorban őrnagyok vettek részt (vagy a tanfolyam alatt léptek elő).

A tanfolyam első etapja elsősorban előadásokból állt, illetve egy fiktív (Vizország - Kőország) béketeremtési feladat logisztikai biztosításának /a mi fogalom meghatározásainkat használva - nagybani- /elgondolásából és az elgondolás jelentéséből állt. Magát a jelentést egyébként a hadtest (RLC) parancsnoka is személyesen meghallgatta. Mivel a katonák -emberek- a világon mindenhol egyformák, az első két hét a hadtestparancsnok látogatása, illetve a már említett jelentésre való célirányos felkészülés jegyében telt el. (Előadások átszervezése, sőt azon előadások amelyeket úgy értékelték, hogy magát a jelentést direkte nem segíti, azokat egyszerűen elhagyták és egyéni tanulást, felkészülést rendeltek el.)

A megtartott előadások színvonala kiemelkedően magas volt. Az előadások mintegy 80 %-át nem a Logisztikai Iskola oktatói, hanem úgymond külső, az adott szakterületet legjobban ismerő, de nem elsősorban elméleti tudással rendelkező, hanem nagy szakmai tapasztalattal és elméleti ismeretekkel bíró tisztek, főtiszték esetenként civilek tartották.

Milyen problémaköröket öleltek fel az előadások?

Első problémakör:

- az ellátási vonalak értelmezése,
- dd-ok, hadosztályok teljes körű ellátását milyen szervezeti struktúrával bíró logisztikai alegységek - egységek képesek kiszolgálni?,
- ezen logisztikai csoportosítások tényleges, részletes szervezeti struktúrái,
- a logisztikai csapatok nagybani kapacitásai.

Második problémakör:

- a brit gazdaság jelene,
- a gazdaság prognosztizálása a közeljövőre,
- a gazdaság és honvédelem kapcsolata és együttműködési területei,
- a brit haderő gazdasági finanszírozásának helyzete, jövőbeni elképzelések - a konkrét katonai kiadások analizálása.

Harmadik problémakör:

- a hadászat - hadművelet - harcászat logisztikai biztosítás a csapatok "mozgásának aspektusából kiindulva" című témakörrel foglalkozott néhány újabb előadás.

Negyedik problémakör:

- a katonai doktrína, a logisztika és ezeken belül, illetve mellett - a mi szóhasználatunkkal élve - a haditechnikai biztosítás aktuális kérdései. (REME).

Ötödik problémakör:

A lőszerszámvetési és különböző veszteségprognózisok kiszámításának matematikai modelljei. Mint már említettük, a logisztika palettájának széles skálájáról érkeztek a brit tisztek. Ezen foglalkozásokon a különböző számvetések kiszámításával ismertették meg őket, pl: -a postai szolgáltatással, -az általános ellátással, -az egészségüggyel kapcsolatos számvetésekkel.

Hatodik problémakör:

Megtanulták, hogyan is néz ki egy logisztikai szemrevételezési terv (mind tartalmi, mind formai oldalról megközelítve).

Hetedik problémakörben alapvetően nem katonai, hanem inkább pszichológiai, szociológiai kérdésekkel foglalkoztak.

Egy új - más - országba, (földrészre) való áthelyezés, vezénylés által kiváltott, az egyénre, családra ható feszültség feloldása (-feleség munkahelye, gyerekek iskolája, elszakadás a rokonoktól, ismerősöktől, barátoktól; elemi emberi félelem az újtól, az ismeretlentől).

Ezen problémák megoldásáért mit tesz a tárca, a hadsereg vezetése, és miként, hogyan kell megoldania a konfliktusokat magának a "*dolgozó-nak*".

Az első etap összegzése:

- Az előadások logikusan voltak felépítve.
- A hallgatók bármikor közbeszólhattak, feltehették kérdéseiket, megtehették észrevételeiket.
- A látványosságot fejlett technikai berendezések biztosították (projektorok).
- Minden előadásra kijelöltek a hallgatók közül egy házigazdát, a feladata az előadás bekonferálása volt. A foglalkozás végén megköszönték az előadónak a színvonalas előadást, majd a csoport megtapsolta az előadót.
- Volt előadó, aki figyelembe vette, hogy mi magyarok is a teremben tartózkodunk és lassabban, artikuláltabban tartotta az előadását, de némely előadók - pestiesen szólva - nem nagyon hatódtak meg tőlünk.
- A második etapot is célszerűnek tartjuk két *részre bontani*:
 - egy két napos angliaira,
 - és egy hat napos magyarországra.

Kezdjük az angliai két napos szakasszal, (1997. szeptember 29-30). Mint ez már a megelőző gyakorlatokon is történt, a Maglite program Magyarország bemutatásával kezdődött. Ezt követően a résztvevők megkapták a feladatokat, majd nekiláttak a NATO parancsnoki munka I. ütemének, neve: *feladatelemzés, ami a következőket tartalmazza:* elöljáró intézkedésének a megismerése, elöljáró elgondolása a feladattal kapcsolatban, információ gyűjtés, következtetések levonása. Ezek alapján a parancsnoki útmutató elkészítése, ami *a következő szerint épül fel:* időszámvetés, a parancsnok szándéka, az ellenség várható tevékenységének irányai, hadműveleti terület felderítése, a várható kockázatok felmérése, a vezetés korlátai.

Ezekkel kapcsolatban konkrétan végrehajtották a következőket:

- A kapott feladatot közösen, hangosan értelmezték.
- A térképeket összeragasztották, munkára előkészítették.
- Egy táblára felírták azon problémákat, amelyekre tőlünk -, magyar összekötő tisztektől várták a választ: -, így:
 - ~ repülőterek helyzete,
 - ~ vasútállomások, vasúti kapacitások,
 - ~ folyami kikötők helyzete,
 - ~ friss élelmiszer, ivóvíz vételi lehetőségek,
 - ~ kórházak kapacitásai,
 - ~ üzemanyag-ellátási lehetőségek,
 - ~ lő- és gyakorlóterek helyzete hazánkban,
 - ~ saját /brit/ csapataikat hol és milyen körülmények között tudják elhelyezni Magyarországon.

A brit csapatokról egy kicsit bővebben szükséges szólnunk.

Adott helyzetben a 3. (UK) hadosztályt kellene Magyarországra diszlokálni, mert az ENSZ felkérésére a délszláv térségben lévő SFOR csapatokat fogják támogatni abban, hogy a DAYTON-i egyezménynek érvényt szerezzenek, illetve az abban leírtak végrehajtását ellenőrizzék és támogassák. A 3. (UK) hadosztály személyi állománya 33699 fő, nehéztechnikája 1588 db, könnyű technikája 10546 db + gépkocsik.

- A brit fél hazánkkal kapcsolatban feltett kérdéseire, amelyek alapvetően HNS (befogadó nemzeti) feladatok voltak, a mi összekötő tisztjeink válaszoltak. A szindikátusok munkájára a nyugodtság, megfontoltság volt jellemző.
- Az összekötő tisztek munkáját nagyban megkönnyítette (és a britekét is), hogy a tervezett 2 napos magyarországi szemrevételezés előkészítésének időszakában a leendő foglalkozási helyekről videofilmet készítettünk, és ezt a filmet Angliában a bázison levetítettük.
- Ezek után az angol félnek már nem egy kimondhatatlan, misztikus hely volt például a Bakonysárákányi lőszerraktár, hanem egy megfogható, valóságos hely. A két utolsó angliai munkanap egy rövid jelentéssel zárult, majd nagy levegőt véve a brit tisztek felkészültek a magyarországi útra.
- A Maglite program II. fázisa (1997. október 02. - 03.) a SZEMREVÉTELEZÉS Nyugat-magyarországon. A szemrevételezés a terveknek megfelelően sikerült. gy érzem, megfelelően beleláthattak a magyar valóságba minden személyvesztés nélkül. A foglalkozási helyeken a foglalkozásvezetők kimerítő, pontos, precíz előadásokat tartottak (tolmácsi segédlettel).
- A kidolgozó szakasz (1997. október 04.-05.)
- Ezzel a szakasszal elérkeztünk a célegyenesbe. Ezen a két napon a brit hallgatók elkészítették (a szemrevételezésen tapasztaltakat figyelembevéve) jelentéseiket.
- Az egész MAGLITE program hadműveleti feladata október 06-án érte el a csúcspontot, mikor is a szindikátusok tagjai a jelenlévő magyar és brit előjárók előtt megtették záróvizsgajelentésüket.

A Logisztikai Iskola parancsnoka, *Col. P. Chaganis* úr előzetesen még ott a helyszínen értékelte a szindikátusok jelentését. Összességében jó eredményt értek el a csoportok, a legkiemelkedőbb munkát a 3. szindikátus érte el.

4.) Miben segítette ez a program a magyar tisztek NATO elvű gondolkodásmódjának kiszélesítését ?

- Az egyik ilyen problémát, a két kultúra találkozásakor mindig fellépő szűk keresztmetszetet a nyelvtudás, illetve annak hiánya

jelentette. A résztvevők, ki kevesebb, ki több ideig, de legalább 8 napon át szembesülhettek azzal, hogy az angol nyelvtudásukban van még mit fejlődniük.

- A résztvevők közvetlen közelről "egy tollú indiánként" bepillantást nyerhettek egy NATO törzs pk-i munkasorrendjébe, illetve aktív résztvevőként végig is dolgoztak egy feladatot, a feladatvéltől - az elhatározás ismertetéséig.
- Akik komolyan vették a felkészülést a gyakorlatra, olyan okmányokat is a kezükbe vettek amelyeket hallgatóként *nem forgattak volna*:
 - ALP-12 útmutató a befogadó nemzeti támogatási egyezmények /megállapodások (HNSA) tervezéséhez és előkészítéséhez.
 - MC-336 A NATO mozgatás, szállítás és mozgékonyág irányítási alapelve.
 - SOFA szerződés.
- Megismerkedtek a NATO törzskultúrával, a jelentések alaki, tartalmi követelményeivel, az egyezményes jelek használatával.
- Végül akikben esetleg volt némi kisebbségi érzés, azok is beláták, hogy katonai tudásszintben, szakmai intelligenciában már kompatibilisek vagyunk, tehát megfelelő egészséges önbecsülést adott a MAGLITE program.

5.) Mennyire illett bele ez a program a Nemzetvédelmi Egyetem logisztikai szakos hallgatóinak képzésébe ?

A logisztikai szakos hallgatók a logisztikai szolgálat teljes vertikumából érkeztek, azon belül is a beosztások nagyon differenciáltak voltak.

Egy ilyen programon viszont magáról a logisztikáról volt szó, és nem lehetett a szűkebb szakma köpenyébe burkolózni, hanem meg kellett válaszolni azon kérdéseket is, amelyek egy teljesen más ellátási ágazat területéről szóltak.

A katonai vezetés és törzskari tevékenység időtlen idő óta törzsekben folyó tevékenység, amit soha nem lehetett könyvből megtanulni. Mindig több fegyvernem, szolgálat, stb. együttes tevékenységének és lo-

gisztikai problémáinak összehangolásáról van szó, ami közös munkát, együttgondolkodó, alkotó tevékenységet igényel. Egyetemünkön és számos hadseregünkben is több év óta nagy nehézségekkel folynak a gyakorlatok, törzsgyakorlások és hadijátékok. Ezért kétséges, hogy szükség esetén a haderőnemi és fegyvernemi törzsek, valamint a támogatók szervezeten tudnák-e elvégezni a döntéselőkészítés bonyolult feladatát. A NATO törzsek felépítése a sok hasonlóság ellenére is sok vonatkozásban különbözik a nálunk eddig szervezett törzsektől, a döntéshozás szintjei pedig alapvetően eltérnek, ami elengedhetetlenül fotossá teszi, hogy hallgatóink a képzés végén összehasonlító képet kapjanak erről, ami megkoronázza felkészítésüket.

Az élet a valóság tudja a legjobb, a legérdekesebb szituációkat kitálatni: a gépesített lövész szakon végzett, most haditechnikai szakmai számú tisztól a magyar gyakorlatvezető azt kérte, hogy a napi 17,00 órás jelentéskor jelentse a NATO, ezen belül az ANGOL egészségügyi biztosítás alapvető szabályait. Mit kell ilyenkor tenni? Megnézni, hogy a mi egészségügyi biztosításunk hogyan épül fel. Utána lehet csak megkérdezni (a brit hallgatóktól), hogy milyen az ANGOL egészségügyi biztosítás.

Összegzés: Akik részt vettek ezen a programon, azok már más szemmel figyelik az ezzel kapcsolatos foglalkozásokat, hiszen a saját bőrükön ismerhették meg annak a kínosságát, ha valaki nem ismeri fel a NATO egyezményes jeleit.

Mivel a gyakorlaton a parancsok vétele és a jelentések továbbítása E-mail-on történt, azok, akik eddig idegenkedve elfordultak a számítógéptől, ezután ők keresik majd legjobban annak lehetőségét, hogy a számítógéppel mélyebben megismerkedjenek.

A MAGLITE program szükséges mind az oktatóknak mind az oktatottaknak, hogy mindenki saját magán mérhesse le, hogy hol tart a kompatibilitás felé vezető úton.

6.) Mivel lehetne a hallgatók szempontjából még hasznosabbá tenni ezt a kiképzési programot ?

Egy ilyen feladat hasznossága egyenesen arányos a belefektetett többletenergával. Maga a gyakorlatra való felkészülés lehetne sokkal célirányosabb is, így a várható haszon is tökéletesebb lenne.

A hasznosságot elősegítő javaslatok:

- a gyakorlatot még egyszer, az oktatók vezetésével közösen játsszuk végig,
- még egyszer vessük fel a britek problémáit és elemezzük, hogy jól válaszoltunk-e, illetve voltak-e más lehetséges alternatívák.

Az is felvetődött, hogy párhuzamosan a brit feladattal mi is a saját hallgatóinkkal *"futtassunk"* egy másik -, *"egy befogadó nemzeti"* feladatot. (természetesen logisztikai aspektusból).

7.) Hogyan tudnának még hatékonyabbak lenni a hallgatók ?

Véleményem szerint, ha a nyelvtudás szintje megfelelő (akár tolmács-szintű), akkor már ne csak *"adattárnak"* használják a britek az összekötő tiszteket, hanem a véleményüket is ki lehetne kérni, és erre a brit tanárok ösztönözhetnék a tanítványaikat.

Saját részről kisebb tanulmányok írására lehetne *"kötelezni"* a hallgatóinkat, melynek a témája a logisztikai biztosítás NATO szintű megközelítése lenne. Így a hallgatók felkutatnák a témával kapcsolatos és esetlegesen lefordított irodalmakat, (hiszen vannak hallgatók akik németül tanulnak és ők egy szót sem tudnak angolul) és ezeket, valamint a **Magyar Honvédségnek**:- a PfP-ben, PARP I. ciklusban, az EPP (Egyéni Partnerségi Programban), IFOR/SFOR a több tucatnyi közös gyakorlat, kiképzési program során szerzett tapasztalatait felhasználva, egy (később persze több) területen profikká válhatnának. Így egy ilyen gyakorlaton, mint a MAGLITE, a jelentkező problémák, az elhangzó fogalmakat már ismerősként fogadhatnák, és nem a szokásos rövidítések megfejtésével telne el a drága idő, hanem tényleges munkával.

8.) A hallgatók tapasztalatai az angliai illetve a magyarországi periódusban.

A legtöbb tapasztalat megegyezik azzal, amit hazánk tesz a NATO interoperabilitás felé.

I. szellemi kompatibilitással kapcsolatos tapasztalatok:

- nyelvi,
- metodológiai,
- doktrinális,
- alkalmazási hiányosságok.

Az ezen a területen fellépő problémák mielőbbi megszüntetése kívánatos.

II. technikai kompatibilitással kapcsolatos tapasztalatok:

- vezetési rendszerek,
- kommunikációs és informatikai rendszerek,
- logisztikai támogató rendszerek,
- a konkrétan fellépő, sürgős megoldást igénylő feladatok (tranzitálás, stb).

Bővebben nem fejtenénk ki, mert a résztvevő hallgatók tanulmányban konkrétan megírják személyes tapasztalataikat.

9.) Milyen előképzettség lenne még szükséges ahhoz, hogy a hallgatóink még többet tudjanak profitálni a MAGLITE programból ?

- Az idegen nyelvek (kiemelten az angol, esetleg francia) ismeret-szintjének, alkalmazási készségének lényeges javulása,
- a gyakorlat tervezési folyamatában való mind aktívabb, teljes körű részvétel,
- a kommunikációs képességek fejlesztése (számítógép-Internet-E-mail),

- a NATO hadműveleti feladatok kidolgozásának, a kidolgozás folyamatának jobb megismerése,
- a NATO logisztikai támogatási-biztosítási rendszereinek az adott konkrét feladatoknak (MAGLITE) megfelelő illeszthetőségének vizsgálata, illetve alkalmazása,
- az információ feldolgozás folyamatának ismerete,
- egy NATO törzssel történő együttműködés begyakorlása,
- a törzsek NATO elvek szerinti szerkezeti kialakításának (S1-S4, G1-G6, J1-J6) még jobb megismerése,
- a vonatkozó STANAG-ek megismerése önképzések keretében, hogy létrejöhessen a doktrinális harmonizáció.

Összegzett gondolatok

A MAGLITE gyakorlat az egyik első, de nagy lépése volt az egyetemünkön folyó logisztikai képzésnek a NATO-kompatibilitás felé. A program különböző szakaszaiban az angol fél folyamatosan hangsúlyozta elégedettségét és készségét a program folytatására. Kiemelkedő elismeréssel szóltak a Nyelvképzési Központban számítógépekkel és egyéb oktatás-technikai eszközökkel berendezett munkahelyekről és előadótremről.

Úgy ítélték meg - és ezt az egyetem és a HM Oktatási és Tudományos-szervező Főosztály vezetői is megerősítették -, hogy a program zökkenőmentesen illeszthető az Egyetem képzési rendszerébe, eredményesen hozzájárul a tanárok és hallgatók felkészítéséhez, valamint egyedülállóan jó lehetőséget teremt arra, hogy tisztjeink elsajátítsák a NATO törzsek munkamódszerét, tökéletesítsék nyelvi felkészültségüket és nem utolsósorban hasznos kapcsolatokat teremtsenek egy nyugati ország tisztjeivel. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a program költségeiből az angol fél saját költségein kívül jelentős részt átvállalt (az angliai elhelyezés teljes, és a magyar résztvevők kiutazásának részbeni költsége), ami lehetőséget teremtett az eredetileg kiutazásra tervezett hallgatók számának növelésére. Mindezek alapján megállapíthatónak tartjuk, hogy a tervezett program gazdaságosan, a kitűzött cél maradéktalan végrehajtásával valósult meg.

Reméljük, hogy riport-szerű cikkünkkel sikerült érzékeltetni ennek az Egyetemünk életében eddig egyedülálló felkészítési programnak a jelentőségét és fontosságát a "NATO kompatibilis" magyar tiszt kialakításának folyamatában.

**Az 1997. szeptember 22 és október 08. közötti MAGLITE
97/02 fedőnevű kiképzési program lefolyásának rendje**

2.1.1. 1997. szeptember 22. (hétfő)

I. csoport Kiutazása Londonba. A csoport parancsnoka Dr. Duchaj István mk. alezredes egyetemi docens volt.

Résztevők: Fleischhacker Ferenc őrgy DRN- 2 (doktorandusz), Kocsis Lajos őrgy, Bakó András szds. HC-5 (hallgatók).

1997. szeptember 22.-26.-ig

törzsmunka a Brit Királyi Logisztikai Hadtest (RCL) Logisztikai iskolájában (The Princess Royal Barracks Blackdown Deepcut, Camberley, Surrey) a brit fél terve szerint.

1997. szeptember 27.

II. csoport Kiutazása Londonba. A csoport parancsnoka Dr. Réger Béla alez. egyetemi docens.

Résztevők: Dr. Lovász Zoltán mk. alezredes egyetemi adjunktus. Rudits Frigyes őrgy. Nagy Tibor szds. HC-5 (hallgatók)

1997. szeptember 29.- október 01.-ig a MAGLITE program beindítása

(a NATO pk-i munka I. ütemének végrehajtása)

1997. október 01.-én visszaindulás Budapestre a brit tanárokkal és hallgatókkal együtt.

2.1.2. 1997. október 01. (szerda)

- 13.30 A gyakorlat magyar vezetője Dr. Báthy Sándor egyetemi tanár (Logisztikai tanszék vezetője) a repülőtéren fogadta a delegációt.
- 15.00 Közös fénykép készítése a Zrínyi szobor előtt.
- 15.30 A Brit Védelmi Attasé Mr. Col. Stephens tájékoztatója volt tervezve, de az ezredes úr nem ért rá, így hazánkról a tájékoztatót Maj. Brian Belli az US. ARMY angliai vendégtagjára tartotta (egy évet szolgált Taszáron).
- 16.30 A magyar fél tájékoztatója hazánkról, a Magyar Honvédségről - kiemelve a Honvédségen belül a logisztikai szervezeteket, lehetőségeket.
- 17.00 Munkahelyek átvétele a BKNYK-ban.
- 18.00 Konzultációk: A ZMNE fontosabb objektumainak bemutatása.
- 19.00 A szemrevételezési (RECCE) terv elkészítése.

2.1.3. Szemrevételezés

1997. október 02. (csütörtök)

- 07.30 TATABÁNYA - 1.sz. bemutató hely. Vasúti csomópont katonai közlekedési értékelése.
Fogl. vezető: Dr. Duchaj István mk. alezredes.
- 09.30 BAKONYSÁRKÁNY - 2. sz. bemutató hely.
A lőszerraktár megtekintése.
Fogl. vezető: Baranyai Péter mk. alez. Lőszerraktár pk.

- 12.00 HAJMÁSKÉR - 3.sz. bemutató hely. Vasútállomás katonai közlekedési értékelése. Fogl. vezető: Dr. Duchaj István mk. alezredes és az Állomásfőnök.
- 13.00 "0" pont - 4.sz. bemutató hely. A Központi Katonai Lőtér és Gyakorlótér megtekintése. Fogl. vezető: Siglovits Ferenc ezds. /KKLGY. PK/
- 13.30 HAJMÁSKÉR - 5. sz. bemutató hely. Volt Szovjet laktanya megtekintése. Fogl. vezető: Hornyák Ferenc polgármester.
- 17.00 SÁRMELLÉK - 6. sz. bemutató hely. Volt Szovjet repülőtér megtekintése. Fogl. vezető: Zóka István BALATON AIRPORT Repülőtér igazgató.
- 19.00 BADACSONYLÁBDI - Szállás, étkezés a csapatpihenőben.
- 1997. október 03 (péntek)**
- 08.30 KAPOSVÁR - 7.sz. bemutató hely. 64. Boconádi Logisztikai ezred Nemzeti Támogató Századának illetve az okucani magyar műszaki kontingensünket ellátó konvoj megtekintése, majd az oszlopindítás. Foglalkozás vezető: Bognár Géza ezds. e.pk.

- 13.00 TASZÁR** - 8.sz. bemutató hely. SFOR bázis megtekintése, előadások az SFOR logisztikai biztosításának sajátosságairól az USA aspektusaiból megközelítve.
Foglalkozás vezető: Maj. Brian Belli, illetve a G-5 tiszt.
- 20.00 BUDAPEST** - A szemrevételezésen látottak feldolgozása.
- 2. 1. 4. 1997. október 04. (szombat)** Egész napos feladatkidolgozás
- 17.00** - a brit tisztek a saját, a magyar tisztek a magyar gyakorlatvezetőnek jelentenek a feladatkidolgozás jelenlegi állásáról.
- 1997. október 05. (vasárnap)** - Egész napos feladatkidolgozás
- 17.00** - Jelentések a gyakorlatvezetőknek (angol-magyar).
- 2. 1. 5. 1997. október 06 (hétfő)**
- 11.00 ZÁRÓVIZSGA** - A szindikátusok megteszik jelentéseiket a közös brit-magyar oktató állomány, illetve a meghívott állomány előtt.
- 12.30** - Munkahelyek visszaadása.
- 14.00 Sportprogramok** - Magyar-Angol kispályás labdarúgó mérkőzés a "*Logisztikai vándorserlegért*" (4:0 ide).
- Egyéni és páros tenisz mérkőzés.

- Egyéni és páros asztalitenisz mérkőzés.

- Egyéni és páros tollaslabda mérkőzések.

- Röplabda mérkőzés.

A sportprogramokért felelős:
Dr. Morvay József alez.

18.00 DÍSZVACSORA

- A MAGLITE program értékelése.

- a hivatalos program zárása.

- emléktárgyak átadása.

2. 1. 6. 1997. október 07 (kedd)

08.00 KULTURÁLIS PROGRAMOK

- szervezett városnézés.

- a Vár és a Hadtörténeti Múzeum megtekintése.

Felelős: Horváth Attila szds.

- délután kötetlen városnézés (free time).

2. 1. 7. 1997. október 08. (szerda)

09.00 VISSZAUTAZÁS LONDONBA

- a brit delegáció hazautazása

Felelős: Dr. Báthy Sándor ezredes.

A KATONAI ÜZEMGAZDASÁGTANOK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL, TÁRGYÁRÓL ÉS FELADATAIRÓL

Jeney Géza¹

A katonai gazdaságnak sajátzerűséget kölcsönző tényezők és e gazdaság környezetében, illetve mechanizmusában megfigyelhető tendenciák mibenlétét vizsgálva újból és újból igazolást nyer a **katonai gazdaságot vizsgáló elmélet, a katonai gazdaságtan művelésének és fejlesztésének a szükségessége**, ugyanakkor egyre markánsabb módon nyer megfogalmazást a **katonai üzemgazdaságtanok megalapozása** szükségességének a felismerése is.

A tény ugyanis, hogy a hadseregnek és ebből eredően a hadsereg gazdaságának (továbbiakban: katonai gazdaság) olyan speciális intézményrendszert és mechanizmust kell kiépítenie, működtetnie és készenlétben tartania, amelyre békeidőszakban nem, csak háborúban, vagy minősített időszakban van/lehet szüksége az országnak a maga totalitásában és amelynek haszna és hasznosulásának foka - egzakt mérőszámokkal nem - pusztán csak eszmei értékekkel mérhető, egy sor sajátosság eredője, mely a **katonai gazdaságtan szükségességét** igazolja.

Ama jogos igény megfogalmazódása, hogy ezt az intézményrendszert a szükségeset és indokoltat semmiképp sem meghaladó ráfordítások mellett, hatékonyan legyünk képesek működtetni és készenlétben tartani, a **katonai gazdaságtan fontosságát** bizonyítja, **annak rendelkezésére is rávilágítva.**

A magát **identifikáló és rendszerbe foglaló** katonai gazdaságtan fejlődése azonban már "*felnőtté válása*" előtt egy, a jövő szempontjából koránt sem jelentéktelen "*állomáshoz*" érkezett. Nevezetesen ahhoz, hogy ma már messze nem elég **csupán magyarázatát adni** a "*jelennek*", sokkal inkább lenne fontos **útmutatást adni** a "*jövőnek*".

1 Dr. Jeney Géza alezredes, egyetemi adjunktus, ZMNE Ellátási és Közlekedési tanszékvezető-helyettes

A katonai gazdaság környezetét képező társadalomátalakítás, a Haderőreform, a hadsereget érintő integrációs célkitűzések realizálása már önmagában is felveti annak szükségességét, hogy a katonai gazdaságtan is adjon **"elméleti fogódzókát"** a gyakorlatátalakító munka számára.

Azon tendenciák pedig például, amelyek:

- a társadalom hadsereg feletti kontrolja és a hadsereg társadalom irányába történő nyitása erősítésére irányuló igények fokozatos érvényesítésében,
- a katonai gazdaság nemzetgazdasággal való összhangja létrehozására irányuló kötelezettségekben és törekvésekben,
- a gazdaság és a logisztika hadseregen belüli jelentősége és elismertsége - egyébként aktuális és örvendetes módon való - fokozódásában ,
- a katonai gazdaságirányítás kényszerű centralizációja fokozatos erősödésében és a pénzszemléletű csapatgazdálkodás ezzel arányos módon történő visszaszorításában,
- vagy éppen a jellegében katonai, valamint a gazdasági/logisztikai részrendszerek hadseregen belüli funkcionális, szervezeti és döntéshozatali differenciálódása/átrendeződése felerősödésében és térnyerésében fejeződnek ki, nemcsak, hogy kézzel foghatóvá teszik, **de fel is erősítik** a katonai gazdaságtan felelőssége fokozódását a **"jövő formálás"** iránt.

S miután a feladat nem csupán egy működő gazdasági rendszer átalakítását, hanem **annak újjal való felcserélését** teszi szükségessé értelmezésem szerint, egyre fontosabbá válik e gazdaság **mikroszemléletű vizsgálata és feltárása**, valamint ennek bázisán az **új összetevőinek és mechanizmusának** ilyen szemléletmódban történő kimunkálása, összehangolása és bevezetése.

A katonai gazdaságtan tehát **globális problémairányultsága feladására** kényszerül, mert ellenkező esetben egyre kevésbé lesz képes feltárni és leképezni objektuma legfinomabb **"szöveiteiben"** kifejezésre jutó ha-

tényezők lényegét és egymásrahatásuk mechanizmusát, de még kevésbé lesz képes elvégezni **egy ezt meghaladó rendszer** körvonalazását.

Ez pedig megítélésem szerint nem jelenthet mást, mint a **mikroszemléletű megközelítést érvényre juttatni képes üzemgazdaságtanok** (katonai gazdaságtan eszmekörén belül történő) **elismerését és az erő-kifejtés kibontakoztatásuk irányába történő összpontosítását.**

A következőkben a katonai üzemgazdaságtanok szerepével kapcsolatos gondolataimnak kívánok hangot adni, igen tömör formában.

A katonai üzemgazdaságtanok rendeltetése a **katonai gazdaság egyes részrendszereinek/részösszetevőinek a tanulmányozása, lényegének, működtetése feltételeinek, belső összefüggéseinek, követelményeinek és elméletének a feltárása és megfogalmazása** a gyakorlatban működtetett rendszer értékelésére vonatkozó ajánlásokkal együtt.

A katonai üzemgazdaságtanok célja természetesen **nem térhet el** a katonai gazdaságtan művelése céljától, vizsgálati objektumuk viszont annál inkább, hiszen **azok mindegyike** a katonai gazdaság valamely szegmensére kell, hogy irányuljon.

A kérdésre, hogy vajon milyen üzemgazdaságtanokra van szükség, mindenesetre csak a **katonai gazdaságtan objektumának tételes ismeretében** adhatunk reális választ.

Bár a katonai gazdaság rendszer-struktúráján belül **számos részrendszer különböztethető meg** (pl: az intézményrendszer struktúrálódása, az erőforrások differenciáltsága, a szabályozásban követett módszerek felhasználása stb., alapján), a gazdálkodás lényegéből és belső meghatározottságából következően az üzemgazdaságtanok vizsgálati objektumául elsősorban **is a katonai gazdasági erőforrások egyes fő csoportjait** szükséges tekinteni, mint olyan erőforrásokét, amelyek nem csupán a rendszer sajátosságából, hanem a rájuk jellemző specifikumok sajátosságáiból eredően **is különös objektumai** a gazdálkodásnak és gazdaságnak.

Ha ugyan is a katonai gazdálkodást a **katonai gazdaság össz- erőforrás-állománya közegében** végbemenő gazdasági folyamatrendszerként értelmezzük, akkor a gazdasági tevékenységek eszközei és tárgyaiként

funkcionáló gazdasági erőforrások e folyamatra gyakorolt hatásának **meghatározó jelentőséget** kell tulajdonítanunk.

A fő gazdasági erőforrás-csoportok katonai gazdálkodási folyamatra gyakorolt, egymástól eltérő sajátságai nyomán **a katonai gazdálkodás fő szegmenseit:**

- 1.) a humán erőforrásokkal,
- 2.) az anyagi és immateriális erőforrásokkal,
- 3.) valamint a gazdasági információkkal való **gazdálkodás** képezi.

Az anyagi erőforrások rendeltetésbeli és egyéb vonatkozású eltérései **további sajátságok hordozói**, melyek meghatározó módon nyomják rá bélyegüket **a velük való gazdálkodás módjára és tartalmára, indokoltta téve megkülönböztetett módon való tanulmányozásuk és kezelésük szükségességét is.**

Mindebből következően a katonai üzemgazdaságtanoknak **semmiképpen sem szabad** szem elől téveszteniük a munkaerő-, az ingatlan-, az eszköz-, a készlet-, a pénz-, az energia-gazdálkodás, továbbá az immateriális javakkal és a gazdasági információkkal való gazdálkodás **katonai rendszeren belül történő megvalósítása általános** - a katonai gazdaságtan általános elmélete által kimunkált - **kérdéseit**, a katonai rendszer - katonai gazdálkodás tekintetében lényegesnek tekinthető - sajátságai-geivel együtt.

Tekintettel azonban arra, hogy a katonai funkciók (a kiképzés, a felkészítés, a békefenntartás, a harctevékenység és a hadműveletek megvívása stb.) **bizonyos, jól körülhatárolható gazdasági funkciók betöltésére** (beruházás, beszerzés, ellátás, fenntartás stb.) **alkalmassá tett gazdasági/logisztikai rendszer** nélkül nem lennének teljesíthetők, ezért a katonai gazdaság erőforrásaival való gazdálkodást is csak **e funkcióorientáltságnak alávetett módon** szabad vizsgálat tárgyává tenni.

Ezért a katonai gazdaságtan objektumát **az alábbi üzemgazdaságtanok vizsgálhatják reális módon:**

- 1.) a katonai munkaerő-gazdálkodás,
- 2.) a katonai humán (személyi, közösségi) szolgáltatás,
- 3.) a katonai beruházás,

- 4.) a katonai beszerzés,
- 5.) a katonai közlekedés és szállítás,
- 6.) a katonai elhelyezés és ingatlanfenntartás,
- 7.) a katonai anyag- és eszközellátás,
- 8.) a katonai költségvetés és pénzellátás,
- 9.) a katonai gazdaságirányítás üzemgazdaságtanai, amelyek nem csupán feltárják és leírják e részrendszerek lényegét, hanem **útmutatást** is képesek adni a gyakorlat számára hatékony rendszerek elvi megfogalmazása, értékelési módszerek kimunkálása, netán a fejlesztési irányok felvázolása tekintetében egyaránt.

A felsorolt alrendszerek (területek) **önálló, de egymással összehangolt módon való vizsgálatát:**

- a különféle szükségletek,
- az egymástól eltérő rendeltetésű, tulajdonságú és kezelési módot igénylő erőforrások,
- a működtetendő folyamatok tartalma,
- a szervezet rendeltetése, béke és háborús időszaki feladata, felépítése és működési mechanizmusa,
- valamint egyéb más tényezők - **egymáshoz nem mérhető**, de a hasonló polgári alrendszerekkel még kevésbé összevethető - **sajátságai indokolják.**

Amíg azonban a **felsorolt területek tartalma és határvonala** viszonylag könnyen meghatározható és úgyszólván **adottnak tekinthető**, addig az egyes ágazati gazdálkodást megvalósító gazdasági/logisztikai szervezetek (szolgálatok és szolgálati ágak) **adott alrendszerbe rendélése, cél-, követelmény- és feladatrendszereik összerendezése és megnevezése** módzatai kimunkálásának éppen az üzemgazdaságtanok feladatkörében megválaszolásra váró fő feladatok egyikének kellene lennie.

Annál is inkább így van ez, ha belátjuk, hogy a katonai gazdaság **múltból örökölt, átfedésekkel terhelt, korszerűtlen** ágazati struktúráltága talaján kialakult elméleti beidegződések már **nem adhatnak korszerű, önös érdekek kifejezésétől mentes válaszokat** a jövőformálás számára.

Az üzemgazdaságtanokra nem kisebb "*feladat*" vár, mint az, hogy az "*önmeghatározás*" megfogalmazásán túl (úgy mint az adott elmélet rendeltetése, célja, felépítése, tudományrendszertani forrásai, kapcsolatai és főbb kategóriái) **tárják fel és fogalmazzák meg:**

- A fegyveres erők és testületek adott szférába sorolható szükségleteinek, felhasználható és igénybe vehető erőforrásainak és javainak a körét, azok főbb jellemzőit, valamint e szervek egésze és ezek gazdasága tekintetében vett főbb sajátosságait;
- Az erőforrások és javak életciklusa és életciklus-költségei alakulására befolyással bíró tényezők körét, valamint ezek egymással, valamint a társadalmi és szervezeti követelményekkel való összefüggéseinek a belső tartalmát és meghatározottsága jellemzőit;
- Az egyes gazdasági/logisztikai rendszer elemek működtetéséhez szükséges erőforrások, gazdasági tevékenységek és kapcsolatok megszervezésére, működtetésük költségelemzésére és az erőforrásokkal és javakkal való gazdálkodás alapvető tényezőire, módszereire, feladataira, szabályaira és eszközeire vonatkozó elveket és ajánlásokat.

Az üzemgazdaságtanok kibontakoztatása természetesen pusztán óhaj marad csupán, ha az **nem a hadtudományi és a logisztika-elméleti kutatások eredményei által kijelölhető célkitűzések megvalósítása** irányába halad. Eredendően fontos tehát ezek egymásra utaltságának a felismerése, egymás eredményeinek a figyelembe vétele, mert amíg a hadtudomány bázisán nyugvó logisztikának a katonai gazdaság megszervezése és működtetése, illetőleg háborús időszakokra történő felkészítése, mobilizálása és alkalmazása "*technikai*" aspektusait kell vizsgálat tárgyává tennie elsősorban is, addig a katonai üzemgazdaságtanoknak e gazdaság méreteit, környezete gazdasági viszonyait és hatásait, fenntartása és működtetése költségtényezőit kell vizsgálnia, ha szerepüknek eleget téve, objektív válaszokat kívánnak adni a jelen kihívásaira.

Úgy gondolom tehát, a **tisztázásra váró kérdések sokasága** vár a katonai gazdaságtanra napjainkban, melynek **elengedhetetlen feltétele** az üzemgazdaságtanok kibontakoztatása.

A gyakorlat persze "rögtönözhet" és figyelmen kívül hagyhatja a realitásokat is. Egy tudományterület azonban nem tehet mást, mint "meghajtani" a tények súlya előtt és a dolgok elébe menve, **idejekorán felkészül** a gyakorlat által felvethető kérdések megválaszolására.

Felhasznált irodalom

1.) *Dr. Turák János*: A katonai gazdálkodás néhány aktuális kérdése. *Hadtudomány*, 1993. évi 3. száma.

2.) A hadtudományi kutatások fő irányai az ezredfordulóig. (Az 1994. november 24.-én rendezett tudományos konferencia anyaga. HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály, Budapest, 1995. c. kiadványból:)

a.) A tudományos konferencia tézisei.

b.) *Dr. Holló Józsefvörgy*: A hadtudomány feladatai a haderőreform elméleti megalapozásában.

c.) *Dr. Grúber Nándor ezds*: A védelemgazdasági erőforrások kutatása, a biztonság prognosztizálása.

d.) *Dr. Turák János ezds*: Új szemlélettel a közgazdasági tevékenységről.

3.) *Dr. Vasvári Vilmos*: Szerkezeti-tartalmi korszerűsítés a hadtudományban. *ZMKA, Akadémiai Közlemények*, 1995. évi 205. szám.

4.) *Dr. Jeney Géza*: A hadtáp üzemgazdaságtan elméleti alapjai. Egyetemi doktori értekezés, *ZMKA*, 1994.

PÉNZÜGYI SZAKEMBERKÉPZÉS AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK SZÁRAZFÖLDI HADERŐNEMÉNÉL

Rádlí Tibor¹

Az elmúlt időszakban nagyon sok írás jelent meg a NATO tagországok tisztképzési rendszereiről, azonban a szakirodalom tanulmányozása során viszonylag kevés alkalommal találkoztam a pénzügyi tisztképzéssel és tiszt-helyettes képzéssel foglalkozó publikációkkal. Bizonyára azért mert ennek eltérő rendszereivel szembesülhetünk az egyes országokban. Eddig nem került az figyelmem középpontjába sem ez a téma, mint megbízott hadtáp és pénzügyi tanszékvezetőt elsősorban a saját pénzügyi tisztképzésünk továbbfejlesztése foglalkoztatott. 1997 szeptember 09-12 között látogatást tett főiskolánkon a Fort Jacksonban működő szárazföldi haderőnem pénzügyi iskolájának delegációja, a parancsnok vezetésével és a kiképzés fejlesztési osztály-vezető részvételével. A velük folytatott konzultációk és az általuk tartott előadások indították el bennem ennek a témának a további kutatását és tapasztalataim közreadását.

Mint az már rövid bevezetőben szerepelt, az Egyesült Államok szárazföldi haderőnemének pénzügyi iskolája Fort Jacksonban, Dél-Carolina államban található. Abban az esetben ha összehasonlítást kívánunk tenni a saját rendszerünk és az amerikai pénzügyi tisztképzés között, megállapíthatjuk, hogy azok egymástól alapjaiban eltérőek, de céljainkat azonosnak tekinthetjük. A mi hazai pénzügyi tisztképzési rendszerünk szélesebb spektrumú, felvállalja az alapképzést is, ugyanakkor az amerikai rendszerre a gyakorlatiasabb oktatás, a nagyobb fokú specializáció és az erőforrásokkal való ellátottság magasabb színvonala a jellemző.

A pénzügyi iskola küldetése a pénzügyi, könyvelési és készletgazdálkodással kapcsolatos képzés és oktatás kifejlesztése és végrehajtása. Ezen felül a pénzügyi alakulatok számára megfelelő doktrína kidolgozása és harci cselekményekben támogatás biztosítása.

1 Dr. Rádlí Tibor ezredes, főiskolai docens, a BJKMF hadtáp és Pénzügyi tanszékvezető

A pénzügyi iskola állandó létszáma 66 fő, mellyel évente 4000 személy képzését és továbbképzését oldják meg. A vezetésben megtalálhatóak a parancsnok, parancsnok helyettesi, vezető tiszthelyettesi beosztású személyek, a végrehajtó tiszt, a tartalékos képző állomány parancsnoka, az oktatási végrehajtói (pénzügyi menedzsment és a végrehajtó osztályok), a múzeum és az oktatás, doktrína, harci cselekmények tervező és fejlesztő osztály.

A pénzügyi iskola képzést folytat a Hadsereg főparancsnokságok számára, ezen belül a Képzési és Doktrína Parancsnokságnak, a 8. Amerikai hadseregnek, a Csendes-óceáni amerikai hadseregnek, a Központi Parancsnokságnak és a különböző fegyvernemi parancsnokságoknak. *Ebben az intézményben végzik a pénzügyi alegységek részére is a szükséges személyi utánpótlás oktatását.* Így a 13. és 18. pénzügyi csoportok, a 175. és 266. pénzügyi parancsnokságok részére szükséges pénzügyi szakemberek képzése is itt történik. Az intézményben hajtják végre továbbá a hadsereg pénzügyi vezetése és számvevőszéke működéséhez szükséges állomány, valamint a tartalékos erők és a nemzeti gárda részére igényelt speciális felkészítést is. Továbbá az iskola képzési profiljába tartozónak kell tekinteni a védelmi, pénzügyi és elszámolási szolgálat részére szükséges szakembergárda képzését és továbbképzését. Az iskolán külföldi pénzügyi tisztek felkészítése is történik, például Thaiföldről, Egyiptomból, Jordániából, Törökországból és egyéb más országokból fogadtak eddig hallgatókat.

A statisztikai adatok vonatkozásában szeretném kiemelni, hogy a szárazföldi haderőnem vezérkarához *3000 pénzügyi tiszt és 4000 polgári személy* tartozik. Ezen létszám egy része a nemzeti gárda és a tartalékos alakulatok állományában szolgál. Békeidőben az Egyesült Államok három pénzügyi parancsnokságot működtet, egyet honi területen, egyet pedig Koreában és Németországban. A három parancsnokság *480 ezer katonára pénzügyi ellátásáról és járandóságainak biztosításáról* gondoskodik.

Az Egyesült Államokban régóta kiforrott rendszere van a tisztek előmeneteli és karrier menedzsmentjének. Ezek egyrészt hivatalos katonai kiadványokban dokumentáltak, másrészt az adott fegyvernemi főnök által kerül kifejlesztésre és alkalmazásra. Az előbbihez kell sorolni a *Védelmi Minisztérium 600-3 és 600-25 brossuráit, a 600-200 Hadsereg szabályzatot és a katonák kézikönyvét*, míg az utóbbihoz elsősorban a dokt-

rína, a karrier útmutató és a képzés követelményeinek meghatározása tartozik.

A pénzügyi tisztképzés alapvetően már megszerzett főiskolai vagy egyetemi végzettségre (mely lehet katonai, vagy polgári) épül. Évente 40-50 hadnagyot avatnak pénzügyi tisztté, akiknek 20 %-a West Pointból érkezik és 80 %-uk a polgári életből jelentkezik erre a képzési formára. *Tehát meghatározó létszámot a tartalékos tisztnek kiképzett polgári felsőoktatásból kapja az iskola.* A West Pointban végzettek részére pályázatot írnak ki és a legjobb tanulmányi eredményt elért tisztet kiválasztása és beiskolázása történik meg a pénzügyi iskolába.

Magában az intézményben a **tisztképzés ideje 6 hónap.** A pénzügyi tisztnek a 44-es számot kapták, a különböző nyilvántartásokban és ez jelenti a kódszámukat. Megjegyezni kívánom, hogy a pénzügyi tiszthelyettes a 73-as kódszámot kapta. A pénzügyi tisztképzésre is jellemző az iskola, csapatszolgálat, majd ismét az iskolai képzés, továbbképzés ciklikusváltakozása. Abban az esetben ha a katonai akadémiát végzett tiszt beiskolázására kerül sor, akkor ez klasszikus esetben **az alábbi modell szerint valósul meg:**

Természetesen időközben a pénzügyi tiszt rendfokozatban is előbbre jut. Például hadnagy és főhadnagy között 2 év, főhadnagy és százados között 4 év a kötelező várakozási idő és őrnagyi rendfokozatot érhet el

a tiszt 12 év szolgálati idő után. A képzés alapvető filozófiája a kontinuitásra épül. Ez leegyszerűsítve azt jelenti, hogy az *oktatás stratégiája az iskolai képzésre, az egységnél végrehajtott tevékenységre és az állandó önképzésre, mint egységes folyamatra épül.*

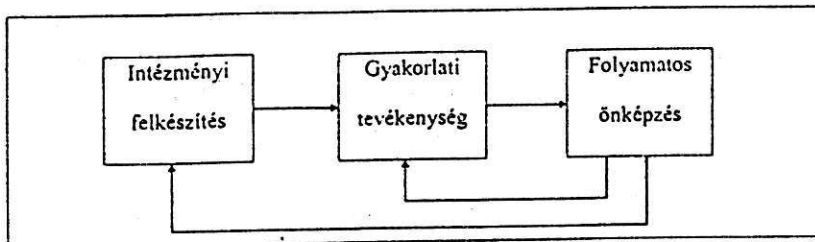
A pénzügyi iskola évi 4000 fős kiképzett (továbbképzett) állományába meghatározó szerepet töltenek be a *különböző továbbképzési formákra beiskolázott személyek.* Ennek rendszere magában foglalja a *pénzügyi tisztai alaptanfolyamot* (hadnagyok részére), a *pénzügyi tisztai haladó tanfolyamot* (hadnagyok, főhadnagyok és századosok részére), a *parancsnoki és általános személyzeti kollégiumot* (századosok és őrnagyok részére), a *főtisztek I. kollégiumát* (alezredek részére) és a *főtisztek II. kollégiumát* (ezredek) részére.

Mindezekből a pénzügyi tisztképzési és továbbképzési rendszerre vonatkozóan is levonhatóak a **következő főbb következtetések:**

- az oktatás több pályára is felkészít;
- a fegyvernemi képzés tisztai alapfokú és haladó tanfolyami alrendszere érvényesül;
- kombinált fegyvernemi és szakági képzés történik;
- a civil iskolai rendszerre maximális mértékben épít;
- meghatározó jelleget tölt be a funkcionális felkészítés;
- biztosítja a legjobbak részére a parancsnoki és törzs akadémia elvégzését és egy kiválasztott kör számára a Vezérkari akadémiai végzettség megszerzését.

A pénzügyi iskolában a képzési rendszer 3 fő alappilléren nyugszik. Ezek az *intézményi felkészítés* (melynek lehetséges változatait írásom előző részében bemutattam), a *gyakorlati tevékenység* és az abban elsajátított új ismeret és a feladatok készség szintű begyakorlása, valamint a *folyamatos önképzés* igénye és annak végzése.

Nézzük meg ezt is egy vázlaton:

A gyakorlati tevékenység fő célját a tapasztalatcserék, az ismeretek elmélyítése és gyarapítása, a lehetőségek felbecsülése alkotják és mindezek tudatosan eredményezik az előrelépésre történő felkészülést. A folyamatos önképzés kiegészíti a formális iskolai képzést, ugyanakkor épít is arra és a szolgálati feladatok végrehajtásával kiegészíti az ismereteket, kihasználja az erős oldalakban rejlő lehetőségeket, továbbá felülkerekedik a hivatásbeli gyengeségeken.

A képzés legfontosabb szempontjainak a kedvező attitűd beállítást, a magasszintű tudás átadását és a képességek kifejlesztését tekintik. Az attitűdön belül a fő hangsúlyt a parancsnoki küldetés követelményeinek támogatására, a katonáknak nyújtandó támogatás biztosítására, a Kormány érdekeinek védelmére, a bizalmi felelősség fenntartására és a katonai értékek tükröztetésére fordítja az iskola vezetése. A tudás átadása a katonai doktrína, a pénzügyi rendszer és műveletek, a szolgálat előírása és támogatás elvei, a nemzetközi valuta használata, a család hatása vagy pénzalap csökkentése, a belső ellenőrzés és tevékenységek folytatása témaköreit foglalja magában. A képességek fejlesztésén belül a zsold számfejtésének és a különböző kifizetéseknek az elsajátítását, az elszámolási műveletek és erőforrás menedzsment ismeretek begyakorlását tekintik a legfontosabb tényezőnek.

A következő gondolatsorban a vezető személyiségének fejlesztéséhez szükséges alapkövetelményekkel foglalkozom. Amerikai felfogás szerint ez a katonai doktrínán alapul, a döntő fontosságú háborús és békebeli feladatokra összpontosít, a teljesítmény orientált képzést hangsúlyoz.

lyozza, a műszaki jártasság magas követelményeire készít fel, a technológia hasznosítását hangsúlyozza, fejleszti a kommunikációs képességeket, támogatja a decentralizált döntéshozatalt, megtanít gondolkodni és az egységesített képzésre alapoz.

Az intézményben a tanmenet konkrét rendszere az elemzés, tervezés, kifejlesztés és alkalmazás fázisait foglalja magában és ezen belül mindegyik elemet átfogja az értékelés mechanizmusa és funkciója. Az elemzésen belül meghatározásra kerül a képzés tárgya, a szakmai háttér és annak jellemzőinek megvizsgálása, a szükségletek elemzése (ennél a kérdésnél azonosítják az eltéréseket és ellenőrzik, hogy teljesítménybeli hiányosság létezik-e), kiválasztják a képzés helyét, melyen belül eldöntik, hogy formális képzésre vagy munka melletti képzésre kerüljön sor. A tervezés biztosítja a képzési program részletes tervét, ehhez megvizsgálják a létező anyagot (ezen belül kijelölik a képesség szintű képzés stratégiáját, leírják a célszemélyeket, előírják a végzettségi követelményeket), meghatározzák a végső tanulmányi célt, elvégzik a tanulmányi elemzést, kijelölik a tanulmányi tevékenységeket és követelmény tesztet dolgoznak ki a teljesítmény mérésére. A következő elem a tanmenet kifejlesztése, mely a képzés és a képzési anyag létrehozását jelenti a tanulmányi cél elérése érdekében. Az alkalmazás tanfolyam előkészítését és levezetését foglalja magában, gondoskodik hozzáértő személyzetről és oktatókról, egységesítést végez az osztálytermi tevékenységben és nem utolsósorban gondoskodik a pontos tanfolyami nyilvántartás vezetéséről.

A tanmenet minden egyes előző részben bemutatott eleme kölcsönhatásban van az **értékeléssel** és annak követelményei állandóan érvényesülnek az oktatás folyamatában. Ezen belül meeg történik a képzési program vizsgálata az előkészület minden egyes fázisában. A belső értékelés külső értékeléssel is párosul, érvényesíti az oktatásban résztvevők megfelelési szintjét, elsősorban a teszt eredmények vizsgálata útján, mérleget a tanulók észrevételeit és figyelembe veszi a végzettek, illetve a felügyelő szervek és személyek véleményét is.

*A pénzügyi iskolán 16 bentlakásos és 11 levelező rendszerű tanfolyam működik. Ezek differenciált mértékben tiszték, tiszthelyettesek és sorakatonák részére is hozzáférhetőek. Közülük kiemelve a tiszték részére tartandó tanfolyamokat, megállapíthatjuk, hogy létezik **fegyvernemi tisztet pénzügyi szakterületre felkészítő tanfolyam, pénzügyi tisztí alaptanfolyam, pénzügyi tisztí haladó tanfolyam és parancsnoki beosz-***

tásra felkészítő tanfolyam. Ezek időtartama 6 hónap. A tiszthelyettesek és sorkatonák részére általában **8 hét időtartamú** tanfolyamok szervezésére kerül sor. Ezek főleg pénzügyi és számviteli területre oszthatók fel, illetve ennél a kategóriánál is létezik pénzügyi tiszthelyettesi alap- és pénzügyi tiszthelyettesi haladó tanfolyam. A tanfolyamok funkcionális jellege alapján pedig **2-4 hét** időtartamú tervezői, programozói, költségvetési, erőforrás menedzsment, katonai számviteli alap, katonai számviteli haladó, beszerzés és utazási adminisztráció tanfolyamokat különböztetnek meg.

A pénzügyi tiszti alapfokú tanfolyam időtartama 15 hét, 3 nap. A tanfolyam keretében a fizetési műveletek 74 órában, a gyakorlat vezető kurzus 42 órában, a katonai elszámolási és kereskedelmi számlák 39 órában, integrált katonai képzés 108 órában és egyéb képzés 435 órában kerül oktatásra. Fő szabálynak tekintik, hogy az osztály létszáma maximum 42 fő minimum 20 fő lehet.

A pénzügyi tiszti haladó tanfolyam időtartama 20 hét. Ezen belül katonai elszámolási és kereskedelmi számlák ismereteket 29 órában oktatnak, a gyakorlat vezető kurzus 42 órában, a vezetői elszámolási és elemzési ismeretek 73 órában, az integrált katonai képzés 110,5 órában, közös pénzügyi műveletek 36 órában és egyéb képzés 1497,5 órában kerül levezetésre. Az osztály maximális létszáma 36 fő, minimális létszáma 15 fő lehet.

A különböző szakmai céltanfolyamok időtartama, mint azt már említettem 2-4 hét. A teljesség igénye nélkül nézzük meg ezen belül két tanfolyam felépítését. A kifizetési műveletek tanfolyamon készpénz kimutatás vezetése 14 órában, kifizetési iroda feldolgozó rendszere 18 órában és egyéb képzés 138,5 órában kerül oktatásra. A könyvelés elemzése haladó tanfolyamon könyvelés vezetése és elemzés 55 órában, a könyvelés elemzés bemutatása 20 órában és egyéb képzés 6 órában kerül megtartásra.

A tanfolyami résztvevők teljesítményének értékelése is egységes szempontok és követelmények alapján történik. *Minden egyes kurzus írásbeli vizsgával zárul és 70-80%-os teljesítmény elérése szükséges a tanfolyam sikeres elvégzéséhez.* Ezt követően megtörténik a végbizonyítvány kiállítása, majd meghatározott szempontok alapján egy tudományos értékelő jelentés készül minden hallgató tevékenységéről. A tanulmányok

ekvivalenciája érdekében megállapításra kerülnek a tanulmányi kredit pontszámok is.

Mindezek alapján összegzett megállapításként rögzíthetjük, hogy a bemutatott tanfolyami lehetőségek közül a pénzügyi tiszti alapképző (finance officers' basic course) és a pénzügyi haladó tanfolyam (finance officers' advanced course) tarthat számot érdeklődésünkre. A képzésben való részvételünk elősegíteni az amerikai pénzügyi rendszer követelményeinek elsajátítását, a nemzetközi törzsmunkában jártas pénzügyi szakemberek kiképzését és nem utolsósorban jelentős mértékben javulhatna a képzésben résztvevő pénzügyi tisztek angol nyelvtudása.

Ezekre a beiskolázásokra rövid időn belül meg kell hogy történjen a megfelelő személyek kiválasztása. *A Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola hadtáp és pénzügyi tanszékén végzett fiatal tisztek között egyre nagyobb számban vannak jelen az angol nyelvtudással rendelkező pénzügyi szakemberek.* Így mindkét tanfolyami formára megfelelő számú jelölt állítható. Az alaptanfolyamra a "frissen avatott" és végzett tisztek körét javaslom számba venni, míg a haladó tanfolyamra legalább 4-5 éves csapatszolgálat után célszerű a beiskolázás.

Ezeket a gondolatokat kívántam a Tisztelt Olvasóval az amerikai pénzügyi szakember utánpótlás biztosítása területén szerzett tapasztalatomat megosztani. Úgy érzem, hogy az általam legfontosabbnak ítélt ismeretek közreadásával szélesedett a tisztképzési rendszerek legfontosabb jellemzőit bemutató paletta. Annak is egy fontos szegmensének, a *pénzügyi tiszt és tiszthelyettes* képzés jellemző vonásainak kiemelésével gazdagítottam a témához kapcsolódó ismereteket.

Felhasznált irodalom:

1.) Az Egyesült Államok szárazföldi haderőnem pénzügyi iskolája delegációjának tájékoztatója és angol nyelvű írásos anyaga. (Fordította: *Drótos Pál*).

2.) Feljegyzés. HM Központi Pénzügyi és Számviteli Hivatal Nemzetközi Aligazgatóság. 1997. szeptember 22. Nytt.szám: 67/28/1997.

KATONAI MINŐSÉGÜGY

A POLGÁRI ÉS A KATONAI MINŐSÉGÜGY INTEGRÁCIÓJA A RENDSZERTANÚSÍTÁSI ELJÁRÁSOKBAN

*Szűcs Barna*¹

1.) A beszerzések katonai minőségbiztosításának gyakorlati kérdései

Az elmúlt évtizedekben a hon - és rendvédelmi feladatok ellátásához szükséges anyagi javakat és eszközöket a hadigazdaság, polgáritól jól megkülönböztetett, izolált szférája biztosította.

Ez a köztudatban hadiiparnak ismert ágazat 7-8 év alatt lényegében megszűnt, vagy gyökeresen átalakult, miközben az eszközök, szolgáltatások beszerzéseivel szemben támasztott követelmények továbbra is megmaradtak. A megváltozott társadalmi, gazdasági környezet jelentősen megnövelte a beszerzésekben résztvevők munkáját és felelősségét, ugyanis piacgazdasági viszonyok között számos jogszabály és belső utasítás körütekintő figyelembevételével **kell kiválasztani azt a szállítót, amely:**

- a legbiztonságosabb szállítási feltételekkel,
- a legkedvezőbb pénzügyi konstrukciókkal képes a csapatok igényeit legteljesebb mértékben kielégítő minőségű és megbízhatóságú eszköz, anyag, szolgáltatás szállítására.

A fenti elvek megvalósítása érdekében a beszerzések bonyolítására kijelölt, vagy jogosult katonai szervezetek a közbeszerzési eljárásokban, illetve a szerződések előkészítésének folyamatában a termék funkciójától függően különböző feltételeket határoznak meg a szállítókkal szem-

1 Dr. Szűcs Barna mk. ezredes HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóság igazgatója

ben. Ezek a feltételek tartalmazzák a szállító szervezési, gazdasági, műszaki intézkedéseinek összességét különös tekintettel a tervezés, a szabályozás, a vizsgálat, az ellenőrzés, az igazolás területére.

A követelményeket a pályázat kiírásoknál, vagy a különböző szerződési feltételekben kell rögzíteni. Az ajánlatkérők részére a követelmények meghatározását közbeszerzések esetében a XL/1995 számú törvény írja elő, amelyben egyúttal annak szempontjai, alkalmazásának módszerei is megtalálhatók. Az általános szabályozókon túlmenően, katonai célokra történő szállításoknál a beszerzés tárgyának specialitására, jelentőségére, összetettségére figyelemmel a megrendelés teljesítését vállalóktól kiegészítő igazolások követelhetők meg, a minőségbiztosítási rendszer kialakításának és működtetésének területéről.

A gyakorlatban tehát a beszerzések minőségbiztosításánál három részre csoportosítható feladatkört szükséges ellátni, *nevezetesen*:

- meg kell határozni a szállítóval szemben támasztott követelményeket,
- vizsgálni kell a szállítójelöltek követelmény szerinti alkalmasságát,
- ellenőrizni kell a szerződéses előírások betartását, a termék minőségének megfelelését.

A termék megfelelésének megállapítására, a szerződés teljesítésének felügyeletére és igazolására léteznek viszonylag jól alkalmazható szabályozók, termék szabványok, technológiai utasítások.

Sokkal bonyolultabb az első két feladat végrehajtása, a szállítói rendszer követelményeinek megfogalmazása és minősítése.

Először is nyilvánvaló, hogy sem egy ajánlatkérési dokumentumban, sem egy szállítási szerződésben nincs lehetőség mintegy húsz fejezetből álló minőségügyi rendszerre vonatkozó szabályokat, továbbá az ipari minőségbiztosítási rendszerrel szemben támasztott katonai követelményeket, végül a szállító teljesítőképességének tényezőit és bizonyítékait tételesen előírni.

Másodszor, nem jelent kisebb nehézséget az ajánlattevők, vagy szerződő felek megfeleléségének vizsgálata és értékelése sem. Bizonyos esetekre a közbeszerzési törvény igaz, hogy utal az előminősítés elvégzésére, azonban ezt az eljárást minden egyes szerződéshez kapcsolódóan képtelenség alkalmazni, mivel sem egységesen kezelhető vizsgálati szempont, sem az összes területet átfogó felkészült felülvizsgáló (auditor) személyzet nem áll a beszerzésért felelős szervezetek rendelkezésére.

Az első probléma egy bizonyos részének megoldására szolgálnak azok a szabványok, amelyeket a Nemzetközi Szabványosítási Szervezet (ISO) dolgozott ki és az egész világon egységesen értelmezett minőségügyi rendszer modelleket írnak le.

Az a beszerző, aki a szállítójelölttől az MSZ EN ISO 9001, MSZ EN ISO 9002, de legalább az ISO 9003 1994 szabványelőírásának teljesítését követeli meg, a szerződés teljesítésével járó kockázatát már jelentősen csökkentette. Ez következik abból a gyártói, vagy szolgáltatói kötelesestől, amely szerint termelését megfelelő minőségbiztosítás mellett folytatja, tehát ismeri és alkalmazza a polgári területeken elfogadható hatékonysággal működő ISO követelményeket.

Katonai beszerzések esetében, a termékek speciális jellege miatt a védelmi minisztériumok a polgáritól szigorúbb rendszabályokat fogantatósítanak, amelyeket például a NATO - ban e célra kidolgozott normatív dokumentumok foglalnak magukban.

A NATO " Szövetségi követelmények alkalmazása az ipari minőségsszabályozási vizsgálati és ellenőrzési rendszerekre" (AQAP) tartalmú dokumentumok jelenleg igen szűk körben ismertek, holott valamikor ezeknek az elődjei képezték az ISO minőségügyi szabványok alapjait. A közelmúltban fordulat következett be a polgári és katonai minőségügyi szabályozók között, ugyanis megcserélődött a két követelményrendszer egymásra épülése. A NATO Szövetségi Minőségbiztosítási Közlemények legújabb sorozata (AQAP 100 sorozat) hivatkozik az ISO szabványelőírásokra és csupán a katonai kiegészítő követelményeket részletezi. A kiegészítések elsősorban a megrendelő hatáskörére, ellenőrzési, vizsgálati és felügyeleti rendjére vonatkoznak. A NATO tagállamaiban és más fejlettebb gazdaságú országban azon vállalatok számára, amelyek hadiipari szállításokra pályáztak, vagy amelyek beszállítóivá akartak válni hadiipari vállalatoknak a Védelmi Minisztériumok olyan rendszert mű-

ködtettek, ahol mind polgári szabványelírások, mind katonai követelmények szerint értékelték és vették nyilvántartásba őket.

Hadiipari szerződést csak azokkal köthettek, akik megfelelően a szállítói követelményeknek ebben a nyilvántartásban szerepeltek. A Védelmi Minisztérium által tanúsított vállalatok természetesen a polgári szférában is előnyösen tudták kamatoztatni ezt a megkülönböztető címet.

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy ez a rendszer hagyományos formájában az európai országok többségében elméletileg már nem működik. Visszavonását a szállítói és beszállítói kör stabilizálódása, a széleskörű háttérpar biztonsága, az esélyegyenlőség elvének betartása stb. indokolta és tette lehetővé. Hangsúlyozom, hogy csak deklarált jellege szűnt meg, mivel általában nagyon is nyilvántartják a megbízható és kevésbé alkalmas szállítókat.

Ezt bizonyítják a NATO minőségügyi szervezetének azon felmérései, amelyek keretében az AQAP- k szerződéses alkalmazását vizsgálják. Megállapították, hogy 31 000 db szerződés 72% - nál írták elő az AQAP valamely fokozatának teljesítését. Különösen értékesnek tartom az AQAP fokozatai megoszlásának ismeretét, mind a haditechnikai eszközöket vagy hadfelszerelési anyagokat gyártók, mind a beszerzéssel foglalkozó személyzet részére.

Kimutatták, hogy a szerződéses követelményeknél 80% - ban alkalmazzák az AQAP - 130, AQAP - 131 előírásait és a szerződések mindössze 20%-a tartalmaz teljes körű fejlesztésétől a vevőszolgálat ellátásáig terjedő/katonai minőségbiztosítási feladatokat. Ebből a tapasztalatból szállítóinknak és nekünk is **két következtetést kell levonni:**

- A beszerzésre kerülő termékek többségénél elegendő az ellenőrzés, illetve végellenőrzés megkövetelése arra az esetre, amikor ezzel az eljárással is megbízhatóan meg lehet állapítani a termék megfelelőségét;

- Mivel a hangsúly a megbízhatóságon van, ezért a szállítók kiépítettek és működtetik minőségbiztosítási rendszerüket a megrendelő által elfogadott tanúsítással.

Magyarországon egy átmeneti időszakban még az alábbiak szerint vázolható környezeti tényezők dominálnak.

A rendszerváltás előtti hadiipari integráció e tevékenységre kijelölt, illetve kooperációs beszállításokra kötelezett állami vállalatokra épült. Mind hazai, mind import szerződés teljesítéséhez kötelező volt az u. n. katonai üzemi megbízottak felügyelete, ellenőrzése és tanúsítása a fejlesztéstől a garanciális időszak zárásáig. A fenti eljárásrend nagyban hasonlított a NATO STANAG 4107, 4108 sz. Egyezményben megfogalmazott elvekhez, valamint az AQAP sorozatban rögzített követelményekhez.

Az egyre erőteljesebben kibontakozó piacgazdaságban versenyhelyzet kihívásaival kell szembe nézni minden hazai és külföldi katonai megrendelésre pályázónak. A közbeszerzési törvényünk, miközben igen csekély előnyt biztosít a hazai vállalkozóink számára, ugyanakkor hátrányos helyzetbe kerülnek különösen nemzetközi tenderek esetében a megfelelőség teljes körű bizonyítása területén.

Az állami megrendelések megszerzésének lehetősége rendkívül vonzó a különböző vállalkozók és vállalatok számára nem csupán a gazdasági haszon reményében, hanem mint szállítói referencia, annak image növelő, hírnév javító tényezője miatt.

A nagyszámban jelentkező cégek többsége messze elmarad az elvárt felkészültség színvonalától. A képességük megállapításához objektív szempontrendszer tartozik, amely még bejelentkezés előtt egyértelmű helyzet értékelésére kényszeríti őket.

Összességében tudomásul véve a hazai viszonyok sajátosságait **két következtetést szükséges levonni:**

- A beszerző szervezetek kockázatának csökkentése a munkájuk hatékonyságának javítása érdekében rendelkezni kell olyan nyilvántartással, amely a megfelelő teljesítőképességű cégek információit tartalmazza;

- A felkészültségükre nagy figyelmet fordító, megfelelésüket bizonyító cégek kapjanak tanúsítványt és ez a megkülönböztető elismerés, javítja a piaci pozícióikat. A fenti célokat szolgálja a minősített szállítók körének kialakítása.

A minősített szállító azt jelenti, hogy a jelölt minősítő vizsgálatra kerül és annak eredményétől függően a szállítói rendszerbe felvételt, be-

jegyzést nyert. A honvédelmi miniszter részéről felhatalmazott szerv által kiadott tanúsítvány rögzíti és kinyilvánítja, hogy a szállító a vonatkozó normatív dokumentumok követelményeit kielégítette. A megfelelés a követelmények széles körére vonatkozhat, amelybe jogszabályok, szabványok, technológiai utasítások megbízhatósági szempontok tartoznak.

Szeretném hangsúlyozni, hogy a minősített szállítói kör kialakítása nem sértheti a közbeszerzési törvényben megfogalmazott esélyegyenlőség elvét. Ellenkezőleg, a törvény rendelkezéseinek betartását segíti, amikor a beszerzési eljárásoknál mindenki számára pontosan, világosan, azonos módon mérhetően ismertek a feltételek és a feladatok.

2.) A polgári polgári és katonai minőségügy integrációjának időszerűsége rendszertanúsítási eljárásokban.

Az 1997 -es évben a nemzetgazdaság területéről érkeztek olyan halmazthatatlan igények és kérelmek, amelyek a polgári és katonai minőségügy integrációjának sürgető megoldására vonatkoztak.

Nemzeti Akkreditáló Testület által bejegyzett, illetve külföldi akkreditációval rendelkező szervezetek tanúsítási eljárásainak folyamatában egyre markánsabban fogalmazódott meg az a kérés, hogy a Honvédelmi Minisztérium, illetve a NATO követelményei is ismertetésre kerüljenek és ezen követelményeknek való megfeleléséről, alkalmasság vagy képesség szintjén felmérés és igazolás történjen.

Ugyanakkor a másik oldalon a katonai minősítések rendszerén belül hiányzott a polgári, nevezetesen az ISO szabványkövetelmények teljesítésének jogszerű bizonyítása. A HM BH vezetői meggyőződtek arról, hogy a katonai szabványok, továbbá a szállítóval szemben támasztott követelmények alapján végzett minősítő vizsgálatoknál elkerülhetetlen a polgári életben elfogadott minőségbiztosítási rendszer kialakításának és működtetésének értékelése.

Az ISO szabványsorozat szerinti értékelésre viszont az 1995. évi XXIX. törvény, továbbá a 78/1994 sz. pont Kormány rendelet 3 elvének tiszteletben tartása miatt a HM BH nem érezte magát hivatottnak és jogosultnak.

A két területen jelentkező szükséglet találkozása és a megoldás feltételeinek közös megteremtése vezérelte az érdekelt szervezeteket a céltudatos együttműködés kialakításához.

Az együttműködésből milyen előnye származik a polgári rendszereket tanúsító szervezeteknek?

A nemzetközi katonai normatív dokumentumokkal kibővített szélesebb körű szolgáltatásokkal eredményesebben tudja megvalósítani mindazokat a célkitűzéseket, nevezzük minőségpolitikának, amelyeket az 1995. évi XXVIII. törvény, illetve a felügyeletét ellátó tárca feladataiként jelölt meg.

Mit vár az integrációtól a katonai minőségügyi intézményrendszer?

Elsősorban kedvezőbb körülményeket és feltételeket a katonai minőségügy alapelveinek teljesítéséhez. Az alapelv a HM minőségpolitikáját fogalmazza meg, amely szerint a Magyar Honvédség védelmi képessége jelentősen függ a védelmi rendszerek és eszközök minőségétől. Ebből adódóan kiemelt felelősség hárul a haditechnikai fejlesztő és katonai beszerző szervezetekre, továbbá a szállítókra (gyártókra és szolgáltatókra), egyrészt a beszerzési eljárások első fázisában, másrészt a szerződések teljesítésének időszakában.

Tekintettel arra, hogy a katonai minőségbiztosítás legfontosabb célja a veszteségek hatékony módszerekkel való megelőzése és elkerülése, ezért a termék minőségét a gyártásbavételt megelőzően, de mindenképpen a szállítás előtt kell biztosítani. A követelmények szigorúsági foka az ellenőrzés terjedelme és mélysége a gyártó, vagy szolgáltató minőségbiztosítási rendszerének színvonalától függ. Nyilvánvaló, hogy egy tanúsított rendszert működtető gazdálkodó egység lényegesen nagyobb valószínűséggel állít elő kifogástalan terméket, ezért nincs szükség a gyártás, vagy szolgáltatás minden fázisának hagyományos részletes ellenőrzésére. A minőségbiztosításnak ez a módszere jelentősen csökkenti ugyanazon minőség elérésének olyan költségeit, amelyet a megrendelő kockázatának minimalizálására kénytelen fordítani.

A tanúsított rendszer nem kisebb mértékű előnyt jelent az ajánlattevő számára úgyszintén, mivel minden nehézség nélkül tud eleget tenni

az ajánlatkérő követelményeinek, mind a jelentkezés, mind pedig a teljesítés időszakában.

A HM feladatkörébe tartozik a katonai minőségügyi rendszernek a NATO - ban alkalmazott elvek és normatívák betartásával történő kialakítása. Mindezek mellett rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a Kormány minőségügyi programjához csatlakozva a többi tárcával és az iparral összhangban működtessük saját rendszerünket. Ezt a célt szolgálja a polgári és katonai tanúsítás integrálása olyan felkészültségű szervezetek közreműködésével, amelyek egyrészt az ISO tagszervezet nemzetközi háttérével, a Nemzeti Akkreditáló Testület által akkreditálva, másrészt a NATO Minőségbiztosítási szervezetének tagjaként EU és NATO kompatibilis szakmai tartalmú tanúsítvány kiadására jogosultak.

3.) Együttműködési megállapodás a Magyar Szabványügyi Testület és a HM Beszerzési Hivatal között.

A Minőségrendszerek együttes tanúsításáról szóló Együttműködési Megállapodást 1997. szeptember 19-én írta alá a két szervezet vezetője.

Az együttműködés célja

A nemzetgazdaság érdekeit szem előtt tartva, a nemzeti minőségügyi támogatása, a hazai gyártók és szolgáltatók piaci helyzetének javítása, a tanúsítási tevékenység színvonalának emelése, a tanúsítványok kölcsönös és sokoldalú elismertségének biztosítása érdekében olyan feltételrendszer és munkakapcsolat kialakítása, amelyen belül a MSZT Tanúsítási Titkárság és a HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóság egy közös eljárás keretében minősíti a jelentkező szállítók minőségrendszerét és adja ki az ISO 9001/9002/9003 rendszermodell szabványoknak illetve a nemzeti és NATO katonai normatív minőségügyi dokumentumoknak való megfelelést igazoló tanúsítványt.

Az együttműködő szervezetek jogállása

● A Magyar Szabványügyi Testület Tanúsítási Titkársága - továbbiakban MSZT TT- az 1995. évi XXVIII. törvényben felhatalmazott, a Nemzeti Akkreditáló Testület által, az 504/0007 nyilvántartási számú

okirattal igazoltan regisztrált, akkreditált, minőségrendszereket tanúsító szervezet.

A nagyobb nemzetközi elismertség biztosítása érdekében a MSZT TT törekszik az IQNET tagság megszerzésére, továbbá a tanúsítási tevékenységre való alkalmasságát külföldi akkreditáció megszerzésével is bizonyítani kívánja.

- A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal - a továbbiakban HM BH - a HM gazdasági ügyeket felügyelő helyettes államtitkár 7/1997. számú intézkedésével, a minőségrendszerek katonai minőségbiztosítási normatív dokumentumok szerinti tanúsítására kijelölt katonai minőségügyi hatóság. Kijelölt szervezetként tevékenesen gyakorolja az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről 10. . j.) pontjában, valamint a 178/1993. sz. Korm. rendelet a honvédelmi törvény végrehajtására vonatkozóan a 4. (3) bekezdésében a honvédelmi miniszter számára meghatározott hatósági jogkört.

A HM BH a NATO AC 250 Főbizottság által elismerten a Magyar Köztársaság katonai minőségbiztosítási képviselője, a Főbizottság teljes jogú tagja. Az együttműködők függetlensége és érdekegyezése.

- Az együttműködők megállapították, hogy jogosítványaik gyakorlása egymástól független, egymás érdekeit nem sértő tevékenység.

Az MSZT TT a minőségrendszerek tanúsítási tevékenységéhez az ISO 9000 szabványsorozat minőségrendszer modellszabványait alkalmazza referencia dokumentumként. A HM BH a minőségrendszerek tanúsítási tevékenységéhez a nemzeti katonai szabványokat, valamint a NATO minőségbiztosításra vonatkozó normatív dokumentumainak előírásait is tartalmazó utasításokat alkalmazza referenciadokumentumként.

- Az együttműködők azonosan ítélték meg, hogy a katonai minőségrendszerek előírásai a nemzeti és a nemzetközi rendszermodell szabványokban meghatározottakat alapként tartalmazzák, és azokat kiegészítő, további követelményeket határoznak meg.

- Az MSZT szorgalmazza, hogy a HM BH által delegált egy fő minőségügyi szakember érdemben részt vegyen az MSZT Megfelelőség ta-

núsítási Műszaki Kollégiuma (a továbbiakban: Kollégium) tevékenységében.

• A HM BH a Kollégiumba delegált képviselő útján juttatja érvényre elkötelezettségét a tanúsítási politika alakításában; a két független rendszer követelményeinek, eljárásainak, módszereinek harmonizálásában, a panaszok kivizsgálásában, rendezésében.

Az együttműködés területei és tartalma

Az együttműködők:

* Megkezdik és folyamatosan végzik egymás módszereinek, eljárásainak, ügyrendjeinek, dokumentumainak megismerését.

Figyelembe véve a szervezeteik sajátosságából adódó korlátokat, de a lehetőségeket kihasználva törekszenek azok közelítésére, egységesítésére.

* A szervezetükhöz tanúsításért folyamodót tájékoztatják a közöttük fennálló együttműködésről és felhívják figyelmét a másik fél jogosítványára, szolgáltatására; igyekeznek odahatni, hogy a jelentkező mindkét fél szolgáltatásait együttesen vegye igénybe.

* Tájékoztatják egymást a szervezetük és valamely folyamodó között létrejött szándéknyilatkozatról; kölcsönösen ajánlatot tesznek a minősítési, tanúsítási eljárásban való közreműködésre.

Az ajánlatba a felek, valamint állományuk megfelelő szakmai képe-
sítéssel rendelkező személyei vonhatók be. Az igényelt szolgáltatás és az ellenszolgáltatás az adott feladat teljesítését optimálisan biztosító módon, a vonatkozó hatályos szabályozások figyelembevételével, esetenként kerül megállapításra.

* A szolgáltatásaikat együttesen igénylő, tanúsítást és minősítést kér-
melmező partner esetében a minősítést és tanúsítást egyeztetett eljárás-
ban, közösen hajtják végre, a kétféle - a független és a közös - tanúsít-
ványt, a kiadás előfeltételeinek megléte esetén, egyidejűleg bocsátják ki.
A közösen tanúsított szervezetek felügyeleti és tanúsítást megújító viz-
sgálatait közösen hajtják végre.

* Saját illetékességi területük nemzeti és nemzetközi szakmai fórumain tájékozódnak és az együttműködés területére vonatkozó információkat megosztják egymással.

* Személyzetük képzettségének emelése, gyakorlottsága növelése, az ismeret és készség alkalmazásának egységessége érdekében törekszenek közös oktatások, gyakorlások, tapasztalatcserék szervezésére, megtartására.

Az integráció kialakításában közreműködők meggyőződése, hogy az összefogás legnagyobb nyertese az ipar és a kereskedelem lesz.

Ezt az állásfoglalást erősítette meg *Dr. Kovács Géza Péter*, a Magyar Hadiipari Egyesület elnöke, aki az Egyesület mintegy 30 tagja nevében köszönte meg az együttműködést.

Kifejezte, hogy a képviseleti körébe tartozó gyártók és szolgáltatók, a vonatkozó nemzeti katonai és NATO követelmények ismeretében jobban tudnak készülni a szállítói feladatokra. Javul a piaci pozíciójuk, mint hazai, mint külföldi, elsősorban NATO tagországok részére történő szállítások feltételeinek megteremtése eredményeként.

Az egymást kiegészítő tanúsítási eljárás egységesítésével növekszik a megszerezhető elismerés szakmai értéke, elkerülhetők a külön-külön végzett auditálások különbségeinek és átfedéseinek zavaró hatásai, csökkennek a ráfordítás idő és költségtényezői.

Kirilly Tamás az IKIM Ipari Főosztályának vezetője az ipar versenyképességének előmozdítását, a minisztérium adottságainak kiteljesedését látja a két szervezet közös munkájában, ezért aláírásával biztosította a kezdeményezés tárcától kapott támogatását.

Az 1995. évi XXIX.sz. törvény szól a laboratóriumok, a tanúsító és ellenőrző szervezetek akkreditálásáról.

A 78/1994. (V.19.) Korm. rendelete szól az egyes miniszterek feladat- és hatásköréről.

Az 1995.évi XXVIII. törvény szól a nemzeti szabványosításról.

A NATO AC/250 FŐBIZOTTSÁG ÉS ALBIZOTTSÁGOK MUNKÁJÁBAN VALÓ MAGYAR RÉSZVÉTEL

*Mikula László*¹

A NATO tagországok Nemzeti Hadfelszerelési Igazgatók Konferenciája (CNAD) legutóbbi -1996 november 7-i - értekezletén a jóváhagyta a Főbizottság és az AC/313 (a beszerzések gyakorlati kérdéseivel foglalkozó) Csoport - "CNAD Partnerségi Csoport"-ként való további működését és ennek Megvalósítási Tervét a Partnerek és a NATO tagok számára.

A Konferenciának ez a nagy távlati lehetőségeket magába foglaló döntése a Partner országok Nemzeti Hadfelszerelési Igazgatóinak november 6-án megfogalmazott kezdeményezésére született. A CNAD egyetértett azzal az értékeléssel, hogy a Nemzeti Minőségbiztosítási Igazgatók (AC/250) Főbizottsága felkészült arra, hogy elmélyítse tevékenységét az érdekelt Partner országok felé.

A NATO Védelembiztosítási Igazgatója -*Guillermo Leira ellentengernagy* - koordinálása eredményeként a NATO AC/250 Főbizottság elnöke, *G. J. Hunter (Kanada) úr*, meghívta a magyar tárgyaló küldöttséget az 1997. május 6-án és 7-én tartott közös Főbizottság értekezletre.

A Pfp-vel (Partnerség a Békéért) közös Főbizottság értekezletet megelőzte egy előkészítő találkozó május 5-én, amely a Pfp résztvevőknek az AC/250 tevékenységébe való bevezetés elősegítését célozta.

Az AC/250 Főbizottság alapvető szerepet vállal a NATO katonai minőségügyi programok kialakításában, normatív dokumentumok kidolgozásában és bevezetésében, a minőségpolitikai tanulmányok elkészítésében, a célok meghatározásában és a hozzátartozó nemzetközi katonai minőségügyi lehetőségek feltárásában.

1 Mikula László mk. alezredes, az HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóság, Termékellenőrzési Osztály osztályvezetője

A Főbizottság felismerte a Pfp program fontosságát és ennek keretében a Katonai minőségügy érdekében lefolytatott tanácskozások, konzultációk és dialógusok hasznosságát. A program hozzájárul a NATO szabályozók terjesztéséhez a Partner országok katonai minőségbizosítási rendszerének megismeréséhez, a tendenciák megértéséhez és befolyásolásához, valamint az együttműködés kiszélesítéséhez és állandósításához.

Az első közös AC/250 Főbizottság értekezletet az AC / 250 munkarendjének keretén belül, az A és B alcsoportok értekezletei követték, amelyekre 1997 szeptemberétől küldöttségünk is állandó meghívást nyert.

A továbbiakban néhány gondolatban szeretném összefoglalni, a meghívásoknak eleget téve, az AC/250 Főbizottság albizottságaiban való tevékenységünket, úgy is mint résztvevő és úgy is, mint a Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal Minőségbizosítási Igazgatóságának témafelelőse.

Az AC/250 Főbizottság minőségpolitikáját és tevékenységének alapját *"alkotó műhelyekben"* - albizottságokban dolgozza ki és rajtuk keresztül fogalmazza meg azokat a normatív dokumentumokat és ajánlásokat, amelyeket a katonai (kormányzati) minőségbizosítás elvi iránymutató dokumentumokként kezel.

Az AC/250 Főbizottság három albizottság tevékenységét koordinálja: **A; B-Ad Hoc Szoftver** albizottságok. Az **AD Hoc Szoftver** albizottság az A albizottság elvi és gyakorlati irányítása alá tartozik, az A albizottság elnöknek tartozik beszámolni és mozgásterülete a *"szoftver"* mint termék fogalmát értelmezve, széles palettát ölel fel. Az **A** és **B** albizottság tevékenységét a később ismertetett értekezletek értékelése kapcsán mutatom be.

Az AC/250 Főbizottság **évente két alkalommal**, tavasszal és ősszel ülésezik a teljes NATO tagállamok és a Pfp keretében meghívott delegációk részvételével. Az albizottságok **évente négy alkalommal** üléseznek (albizottságonként), **amelyeknek a munkájába az őszi 3. ülésektől kapcsolódtunk be.**

A NATO AC/250 " Ad Hoc Szoftver munkacsoport 1997. évi 3. ülése

Az értekezlet 1997. szeptember 4-9 között került megrendezésre Belgiumban, Pentie Logisztikai Központban.

Az értekezleten:

- 1.) NATO országok részéről: Belgium, Németország, Amerikai Egyesült Államok, Dánia, Olaszország, Norvégia, Nagy Britania;
- 2.) Partnerországok részéről: Magyarország vett részt.

Az "AD Hoc Szoftver" munkacsoport (AMWSP) a "A" alcsoporton belül működik és tevékenységi területe a "Szoftver" termékek minőségbiztosításával kapcsolatos szabályozói háttér (AQAP -150; AQAP -159)² és módszertan kidolgozása is ajánlása a tagországok felé.

Az értekezleten feldolgozott téma:

Az ISO 12207 nemzetközi szabvány (Információs technológia - A szoftver életciklus folyamatai) bedolgozása az AQAP-150 dokumentumba.

Az értekezlet folytatta az ISO 12207 nemzetközi szabvány feldolgozását és négy munkacsoportot alakítva fejezetenként dolgozta ki javaslatát. Fontos része volt az értekezletnek a munkacsoportok által kidolgozott javaslatok megvitatása és végleges javaslatként való előterjesztése.

A "szoftver"-termékként való kezelése és a termék minőségének teljes életcikluson keresztül való követése a magyar delegáció tagjától (1 fő

2 AQAP-150 NATO minőségbiztosítási rendszer követelmények szoftver fejlesztésre
AQAP-159 útmutató az AQAP 150 használatához

a HM HTI-ből) felkészültségét meghaladó elvárásokat igényelt, mivel ő csak a fejlesztés minőségbiztosítási szakterületet képviselte.

A NATO AC/250 "A" albizottság 1997. évi 3. ülése

Az értekezlet 1997. 09. 10-11 között került megrendezésre Belgiumban, Tongeren város NATO Program Központban.

Résztevők:

- 1.) NATO részéről: USA; Nagy Británia; Olaszország; Kanada; Németország; Belgium; Dánia; Hollandia; Norvégia; Franciaország
- 2.) A Partner országok részéről: Lengyelország; Csehország; Szlovákia; Finnország; Magyarország

Az értekezletet Mark D. Schaeffer elnök (USA) vezette.

A tanácskozáson feldolgozott témák:

- 1.) **Az Észak Atlanti Szövetség Hivatalos Kiadványának (AAP-20) az értékelése a Katonai Eszközök Programbeszerzéseinek (PAPS) szakaszairól:**

A norvég képviselő (*Helge Grantli*) tájékoztatást fogalmazott meg az AAP-20 kiadványról és a PAPS szakaszokról. Tartalma:

1.1 A PAPS lehetőségei és eljárásai.

1.1.1 Típusprogramok értékelése:

- A jellemző sarokpontok eljárási rendje;
- A végrehajtás irányelvei;
- A felhasznált dokumentumok tartalmi és formai elemei;
- Módszertan.

1.2 A PAPS kapcsolata az irányítási és végrehajtási szintekkel.

1.2.1 A CNAD iránymutatásai az együttműködéshez.

1.2.2 A NATO Katonai Hatóságai (NMA) által kidolgozott dokumentáció a fejlesztés és a gyártás szakaszaiban.

1.2.3 A Programbeszerzések összetevői:

1.2.3.1 A feladatok és eljárások típusai,

1.2.3.2 A logisztika és a kiképzés típusjellemzői:

- A NATO Program-beszerzést Irányító Szervezet mintaműveletei;
- A beszerzési szakaszok szervezeti igényei;
- A beszerzési szakaszok és az elvégzett tevékenység igazolásához (SOW), szükséges tesztek elkészítése;
- A tervezéshez szükséges alapfogalmak meghatározásához és a tevékenység igazolásához szükséges tesztek összeállítása.

1.3 A NATO szabványosítás elvei.

2.) A minőség a termék teljes életciklusán keresztül történő kezelés irányvonalának elvei. A tájékoztatást Dr. Martin Sterenson, Nagy Britannia képviselője tartotta.

Az "A" albizottság tevékenységének jelentős hányadát teszi ki ennek az elméleti kérdésnek a kidolgozása és a katonai termékek vonatkozásában gyakorlati, módszertani ajánlások megfogalmazása a NATO tagországok számára.

A katonai termékek vagy katonai használatra tervezett termékek minőségbiztosításának a termék teljes életciklusán keresztül történő kezelése sajátos jellegéből adódóan sok olyan újszerű gondolkodást igényel, amelyre a polgári életből ritkán lehet szinoním szabályokat találni. A Katonai Program-beszerzések tervezésének időszakától - a prototípus - a nullsorozat - a sorozatgyártás - az alkalmazásba vétel - az üzemeltetés v. felhasználás - a modernizáció - a rendszerből való kivonás - a megsemmisítésig terjedő folyamatokat a termék életciklusának nevezzük.

Ebből az elvi képletből látható, hogy ez a kérdéskör nem egyszerűen a termék állapotának a nyomonkövetése, hanem a termék minden életciklus szakaszában olyan környezeti feltételek megteremtése, amely le-

hetőséget biztosít, hogy az adott életciklusban a termék a számára előírt elvárásoknak megfeleljen.

Ezeknek az elvárásoknak a megfogalmazása - a minőség jegyei.

Látható, hogy a termék "élete" folyamán a tervezési, kísérleti, gyártói, felhasználói, megsemmisítési szakaszokban katonai vagy polgári szinteket kell koordinálni, így megfogalmazva, hogy milyen volumenű szervezeti és dokumentációs háttérrel szükséges kialakítani és működtetni.

Sajnos ehhez a témakörhöz a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség vonatkozásában pozitív tapasztalatokkal nem tudunk szolgálni. Nincs létrehozva sem a szervezeti, sem az a jogszabályi háttér, ami ennek az elvnek a megvalósítását biztosítaná.

Szabályozás területén elsősorban a katonai minőségügyi rendeletek, parancsok és intézkedések hiánya okoz egyre gyakoribb zavarokat.

A szervezeti elemek hiánya kérdésében pedig nincs a Honvédelmi Minisztériumon belül egy önálló, csak a katonai minőségügy kérdéseivel foglalkozó főosztály és az életcikluslánc végső - az üzemeltetéstől - a megsemmisítésig szakaszban MH katonai minőségügyi szervezet, amely csak ezzel foglalkozik - úgy mint a NATO országokban.

Így, mikor az a kérdés került megvitatásra, hogy a NATO tagországok haderőneveinek egységei milyen minőségügyi kézikönyv formát részesítenek előnyben, sűrűn jegyzeteltünk.

3.) Az AQAP-170 2.³ kiadású szabványtervezetre alapozva a kanadai kockázatkezelés módszertana és a kanadai kockázati alap a Katonai (Kormányzati) Minőségbiztosítás folyamatában.

A tájékoztatást *Terry Crich* (Kanada) tartotta.

3 AQAP-170.2.A NATO minőségbiztosítási kézikönyve

Az AQAP-170 2. számú tervezetét 1997. májusi főbizottsági értekezleten a rendelkezésünkre bocsájtották. A NATO országok katonai minőségügyi gyakorlatában még ez a fajta elemzési módszer nem nyert teljes terjedelemben tér. Ennek legfőbb oka az, hogy még nem lett a termék éltciklusának minden szakaszára olyan mindenki számára elfogadható módszer kidolgozva, amely hatékonyságát tekintve is eredményes. Így minden tagország keresi ezt az utat és az útkeresés egyik állomását példázta a kanadai módszer. Azért fontos a kanadai kockázatkezelési út nyomkövetése, mert a "B" alcsoport tevékenységének akkora hányadát köti le, mint az "A" alcsoport tevékenységében a minőség a termék teljes éltcikluson keresztül való követése témája. A kanadaiak jutottak el legtovább és úttörő szerepet töltenek be ennek a kérdésnek a kifejtésében.

Mivel ezen az albizottsági ülésen a fejlesztés és a beszerzés területéről képviseltette magát hazánk, az "első kézből kapott" információkat hazatérésünk után mindjárt a gyakorlatban is alkalmunk adódott hasznosítani. Pl.: a HM Beszerzési Hivatal 200 db BE-8SL ejtőernyő beszerzését végezte el, amely során a gyártó németországi telephelyű vállalkozó. Ismerve a termék különleges rendeltetésű voltát (életmentő eszköz), a gyártó minőségbiztosítási rendszeréről kapott információk és a terméktanúsításba bevonásra kerülő Német Kormányzati Minőségbiztosítási Hatóság együttműködési készségét a Magyar Katonai Minőségbiztosítási Igazgatósággal (HM BH MBI), minimálisra csökkenti a beszerzés kockázatát.

4.) Az AC//250 Főbizottság és a tevékenységével kapcsolatos környezetvédelmi kérdések

Az előadást *Ebbe Nohr* (Dánia) tartotta.

Ez az előadás is szervesen kapcsolódott a minőség a termék teljes éltcikluson keresztül való kezelésének kérdésköréhez.

A környezeti ártalmak katonai eszközök vonatkozásában is egyre jelentősebb szerepet játszanak és nem lehet függetleníteni a polgári törvények előírásaitól. Így a feladat az, hogy a katonai rendeltetésű termék olyan környezetbarát tulajdonságokkal rendelkezzen, amely béke időszakban bármely terméktől elvárható. Ez az elv nagy kihívást jelent a

termék életciklusának minden szakaszát meghatározó és adott feltételek között érvényesülő minőségi (környezetvédelmi) előírásokra.

A NATO AC/250 "B." albizottság 1997. évi 3. ülése

Az értekezlet 1997. 09. 15-16 között Brüsszelben került megrendezésre.

Résztevők:

- 1.) NATO részéről: Belgium, Kanada, Dánia, Franciaország, Németország, Görögország, Nagy Britannia, Hollandia, Norvégia, USA;
- 2.) A partner országok részéről: Szlovákia, Magyarország.

Az értekezletet *Mr. André Lagacé* elnök (Kanada) vezette.

A tanácskozáson feldolgozott témák:

1.) A NATO tagországai viszonylatában felmérést végzett el 1996-97 évben. A felmérés tárgya az volt, hogy a szerződéskötések folyamatában (a termék életciklusára vonatkoztatva) az AQAP ajánlásokat milyen rendszerességgel alkalmazták. Mintegy 31114 szerződés került átvizsgálásra, amelynek során az *alábbi alkalmazási kép körvonalazódott:*

- 31%-ban az AQAP-130⁴;
- 28%-ban egyéb a szerződésben rögzített követelmények;
- 24%-ban az AQAP-131⁵;
- 11%-ban az AQAP-120⁶;

4 AQAP-130 NATO Minőségbiztosítási követelménye az ellenőrzésre

5 AQAP-131 NATO Minőségbiztosítási követelménye végellenőrzésre

6 AQAP-120 NATO minőségbiztosítási követelményei termelésre

- 6%-ban az AQAP -110⁷

Ez a tapasztalati adat irányadó lehet az AQAP ajánlások hazai katonai gyakorlatában.

2.)Az AC/250 Főbizottság dokumentációk racionalizálása.

Az AC/250 Főbizottság 1995-ben 55. ülésén határozatot hozott, hogy a különböző Szövetségi Minőségbiztosítási Kiadványok (AQAP-k) egységes elv szerint átdolgozásra kerüljenek. Ennek jegyében indult meg ez a hatalmas munka. Módszere az átdolgozásnak az, hogy a témafelelős aktualizálja az adott kiadványt figyelembe véve mindazokat az ismereteket, amelyek az átdolgozásra váró kiadástól megjelentek. A tagországok a két ülés között javaslatukat kidolgozzák, a témafelelősnek megküldik. A soron következő ülésen a javaslatok összegzésre kerülnek és szavazásra, hogy mi kerüljön végleges formában az új kiadványba. Ennek az elvnek a figyelembevételével a Kiadványok átdolgozásának *jelenlegi helyzete a következő:*

- AQAP-130/31 megerősítése;
- AQAP-100⁸ felülvizsgálata;
- AQAP-k és ARMP-k kiértékelése;
- AQAP-110 és 120 felépítésének kiértékelése;
- ARMP-k (1-től 7-ig)⁹ felépítésének kiértékelése.

A dokumentumok racionalizálásának célja egy egyszerűsített STANAG-2000 és AQP- 2000¹⁰ ajánlás elkészítése, amely alapvetően a gazdasági és a nemzetközi kapcsolódásokra fekteti a hangsúlyt. Ennek érdekében véleményt kértek az AQAP ajánlásokról.

7 AQAP-110 NATO minőségbiztosítási rendszer követelmények a tervezésre, fejlesztésre és gyártásra

8 AQAP-100 Általános irányelvek a NATO minőségbiztosítási rendszerére

9 ARMP (1-7) Katonai megbízhatósági irányelvek

10 STANAG 2000; AQP 2000 kidolgozás alatt, pontos meghatározás megjelenés után

A beszélgetésben hangsúlyt kapott a dokumentumok egységesítése és egyszerűsítése mellett az AQAP-k törlése, vagy akár az ISO 9001, 9002 és 9003 helyettesítése egyetlen ISO szabvánnyal.

E kérdéskörben fogalmazódott meg az AQP 2000 (Címe: NATO minőségirányítási követelmények és útmutató, életciklus orientáltan), amely összefoglalja a célt a minőségbiztosítástól a minőségirányításig.

Az ARMP-k (Szövetségi Megbízhatósági és Karbantarthatósági Kiadványok) felülvizsgálata is napirendre került. A tanácskozás szerint radikális váltásra van szükség ezen a területen. A megbízhatósági követelmények alkalmazása átalakítja a nemzeti minőségpolitikát, amennyiben kikerülhetetlenek az új minőségtechnikák: pl.: kritikus út analízis, hibaelemzés, stb.

Az AC/250 Minőségügyi Kézikönyv felülvizsgálata. A végső változat 1997. szeptemberében készült el.

Az AQAP-170 kézikönyv-gyakorlati útmutató. Nagy Britannia képviselőjének javaslata alapján a kockázatkezeléssel kapcsolatos NATO ajánlás a STANAG-4107¹¹ szabványon alapszik és a minőségbiztosítási képviselőknek el kell sajátítaniuk a kockázatkezelés koncepcióját, valamint irányítását - ezt segíti ez a kézikönyv.

Javaslat előkészítése a Minőségterv elkészítésének útmutatójához. A tervezetet a német küldött terjesztette be az AQP-2000 alapján és életciklus orientált felfogást tükröz. Az ISO- 10005 jó útmutatást ad, de a minőségterv elkészítéséhez ez csak egy áttekintés és nem módszeres gyakorlati útmutató.

Összegzés:

A CNAD, a "**Partnerség a Békéért**" program keretében a Partner országok számára megteremtette annak lehetőségét, hogy a NATO AC/250 Főbizottság munkájába bekapcsolódhassanak és az "A"; "B." és

11 STANAG 4107 Kormányzati minőségbiztosítás kölcsönös elfogadása

"Ad Hoc Szoftver" albizottságokban és munkacsoportban részvételükkel a lehető legközvetlenebb információk birtokába jussanak, illetve véleménynyilvánításukkal formálják és alakítják a nemzeti katonai minőségügy elvi és gyakorlati eszköztárát.

Ezt a célt szolgálta a szeptemberben megtartásra került kettő albizottsági és egy munkacsoport értekezlet.

Általános következtetéseket természetesen még korai lenne levonni, azonban az a tény, hogy a magyar katonai minőségügy, képviselői személyében, jelen volt a NATO Kormányzati Minőségbiztosítás irányító szervezetének legfelső fórumán, erkölcsi és szakmai kihívás a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar katonai minőségügyi tevékenységének formálása irányába.

FOGYASZTÓVÉDELEM MIÉRT ÉS HOGYAN?

Lakatos Lászlóné¹

Az általános emberi jogok kiteljesedése, a Magyar Köztársaság Alkotmányában is deklarált alapvető állampolgári jogok érvényesülése a mindennapi tevékenység egyre szélesebb területeire terjed ki. Igaz ez a fogyasztók - alapvetően, mint állampolgárok - jog- és érdekérvényesítési eljárásokra is, amelyeknek területén hazánkban is az európai demokráciákban már meghonosodott joggyakorlathoz kell csatlakozni.

Az Európai Tanács által 1975. április 14-én elfogadott "az Európai Gazdasági Közösség első, előzetes programja a fogyasztók védelmének és informálásának politikájáról szóló" határozata a fogyasztói érdekek sokoldalú védelmének megközelítését tükrözi. Az e programban deklarált öt fogyasztói alapjog mentén jelölte ki a Tanács a közösségi jogalkotás irányait.

Melyek ezek az alapjogok?

- A biztonságos termékhez való jog.
- A tájékoztatáshoz való jog.
- A gazdasági érvényesüléshez való jog.
- A jogérvényesítéshez, kártérítéshez való jog.
- A társadalmi szervezetek közreműködésével megvalósuló képviselői jog.

Az Európai Bizottság a közép- és kelet-európai társult országok egységes belső integrációjáról szóló "Fehér Könyv"-ben a fogyasztóvédelemről szóló XXIII. fejezetben kiemelten kezeli a *következő feltételek meg-*

1 Lakatos Lászlóné mérnök alezredes, HM BH Minőségbiztosítási Igazgatóság, Rendszertanúsítási Osztály osztályvezető-helyettes

teremtésének fontosságát:

- hatékony igényérvényesítési eljárások kialakítása;
- a fogyasztóvédelmi ügyekért felelős intézményi rendszer megteremtése;
- olyan konzultatív szervezet kialakítása, amelyekben a fogyasztói érdekek képviselője biztosított és amelyek megteremtik a fogyasztók részvételét a döntéshozatali eljárásban;
- a fogyasztók információs és oktatási programjának fejlesztése;
- a fogyasztói egyesületek fejlődésének segítése.

A Fehér Könyv a fogyasztóvédelem területét kettébontja és külön tárgyalja a termékek minősége és biztonsága területén, valamint a fogyasztók gazdasági érdekei védelme körében teljesítendő közösségi elvárásokat.

A Fehér Könyv mindkét területen meghatározza az alapvető fontosságú lépéseket. A termékek minősége és biztonsága terén a felsorolt irányelvek mindegyikét alapvető fontosságúnak minősíti, így az első szakaszban javasolja átvenni az általános termékbiztonságról, a játékok biztonságáról, a textílielnevezésekről és a kozmetikumokról szóló irányelveket.

A fogyasztók gazdasági érdekei védelme terén az elsődleges fontosságú szakaszba sorolja a félrevezető reklámozásról, a fogyasztási hitelről, a tisztességtelen szerződés tilalmáról és az élelmiszerek árának feltüntetéséről szóló irányelveket; míg a második szakaszba az utazási szerződésről, a házaló kereskedelemről és az ingatlanok időben megosztott bérleti jogának védelméről szóló irányelvek tartoznak.

A magyar kodifikációs gyakorlatban a törvényalkotás a hagyományoknak megfelelően jogágak mentén történik. Ebből következik, hogy a **fogyasztóvédelem intézményei, szabályai különböző jogágakhoz kapcsolódó magas szintű jogforrásokban jelennek meg.**

A hazai fogyasztóvédelmi szabályozás jelenlegi helyzete

A fogyasztókat védő hatályos jogi szabályok általános megközelítésben áttekinthetetlenek az átlag fogyasztók számára. A fogyasztói érdek-

védelem jogi szabályozottságának helyzetéről általában elmondható, hogy az nem öleli fel azt a kört, amely a korszerű fogyasztóvédelem fogalmába tartozik. Így nem terjed ki napjainkban a szolgáltatások jelentős részére és a környezetvédelemmel kapcsolatos fogyasztóvédelmi szabályozás területére.

A hazai jogi előírások az egészségvédelem területén napjainkban az élelmiszeripari termékek előállítására és forgalmazására, továbbá az élelmiszer előállítás és forgalmazás helyének közegészségügyi szabályozására, valamint a vendéglátásra és egyes veszélyes termékekre terjednek ki.

A teljesség igénye nélkül szeretnék bemutatni néhány, a fogyasztóvédelemhez kapcsolódó jogforrást, amelyek bemutatási sorrendjét nem a jogforrás hierarchia szabályai határoztak meg, hanem az időrendiség mellett az ismertség.

A fogyasztóvédelem hatályos jogi szabályozása és intézményrendszere

2/1981. BkM rendelet a minőségvédelem egyes kérdéseiről

A többször módosított belkereskedelmi miniszteri rendelet hatálya a fogyasztási cikket gyártó, importáló vagy forgalmazó gazdálkodó szervezetekre terjed ki.

A 2/1981. évi BkM rendelet a minőségvédelem egyes kérdéseiről szól, amelynek értelmében a termékeket forgalombahozatal előtt előzetes minőségvizsgálatnak kell alávetni. Ez a jogszabály elsősorban a fogyasztói biztonság megteremtésére irányul. Az előzetes minőségvizsgálatot az ipari és kereskedelmi miniszter által - az érdekelt miniszterrel egyetértésben - kijelölt minőségvizsgáló intézetek végzik. A gazdálkodó szervezet az előzetes minőségvizsgálatról készült szakvélemény számát és a szakvélemény lényegét köteles közölni minden olyan vevőjével, aki az árut nagy, vagy kiskereskedelmi forgalombahozatal céljára veszi meg. A vevő kívánságára a teljes szakvéleményt rendelkezésre kell bocsátani.

Törvény a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról

1990-ben született meg a tisztességtelen piaci magatartásról szóló törvény, ennek betartását és a gazdasági verseny szabadságát, illetve tisztaságát a Gazdasági Versenyhivatal felügyeli 1991. január 1. óta. Az e törvényt felváltó 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról a korábbi törvényi szabályozásnál szélesebb területen biztosítja fogyasztóvédelmi szabályozás érvényesülésének jogszabályi alapjait.

Hogyan érvényesül a fogyasztóvédelmi funkció e törvényen keresztül?

A versenytörvény legfőbb célja a versenyhez fűződő közérdekek védelme, amit a törvény 2.§ tartalmaz: *"tilos gazdasági tevékenységet tisztességtelenül - különösen a versenytársak, a fogyasztók törvényes érdekeit sértő vagy veszélyeztető módon vagy az üzleti tisztesség követelményébe ütközően - folytatni"*.

A törvény legfontosabb fogyasztóvédelmi rendelkezései *"A fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma"* című fejezetben található. Ebben a fejezetben a hangsúly a nagyobb felelősség tekintetében az áruk eladóira és a szolgáltatókra tevődik át. A törvény védi a fogyasztót abban a tekintetben is, hogy *"tilos a gazdasági versenyben a fogyasztókat megtéveszteni"* /8.§ (1)/. Ez azt jelenti, hogy az áru kelendőségének fokozása érdekében tilos az árut jobb színben feltüntetni, tehát az áru tényleges tulajdonságait felnagyítani, illetve elhallgatni.

Mi a Gazdasági Versenyhivatal szerepe a fogyasztók védelmében?

A Gazdasági Versenyhivatal folytatja le azokat a verseny-felügyeleti eljárásokat, amelyek a törvényben kerültek rögzítésre és döntést hoz a sérelmes magatartással szembeni szankciók alkalmazásáról. A Versenyhivatal feladata elsősorban a piacok állandó figyelése, így lehetőség nyílik az azonnali beavatkozásra a fogyasztók szélesebb köreit érintő jogsértések esetén.

Nagyon fontos kérdés, illetve feladat, hogy a Versenyhivatal és a fogyasztók érdekeit védő más szervezetek között közvetlen, egymást segítő együttműködés, munkakapcsolat alakuljon ki, az egymás jobb tájékoz-

tatása, ezen keresztül a fogyasztó érdekérvényesítés feltételeinek megteremtése érdekében.

Termékfelelősségi törvény

Az 1993. évi X. törvény a termékfelelősségről jogrendszerünkbe való iktatását már a kezdődő európai jogharmonizáció eredményeként értékelhetjük.

A termékfelelősség fogalmának alapvető tartalmát az képezi, hogy ha a termékhiba kárt okozott, a gyártó vagy importáló felelősségének megállapításához ez elegendő tény, a vétkesség bizonyítása nélkül is. A termékfelelősség objektív, nem vétkességen alapuló felelősség. A károsult viszont a kárt, a termék hibáját és a kettő közötti okozati összefüggést köteles bizonyítani.

A fogyasztó testi épsége és tulajdona védelmében a termék hibás voltának meghatározásához tehát nem a használatra való alkalmasság hiánya, hanem olyan biztonság hiánya a mérvadó, amelyet a termékforgalom indokoltan elvárhat. A termék akkor hibás, ha nem nyújtja azt a biztonságot, amely általában elvárható, figyelemmel különösen a termék rendeltetésére, ésszerűen várható használatára, a termékkel kapcsolatos tájékoztatásra, a forgalomba hozatal időpontjára, a tudomány és a technika állására.

A termékfelelősségi törvény tehát fogyasztócentrikus és az eddiginél jobban védi a fogyasztó érdekeit. *A szabályozás szerint a fogyasztó védelme megköveteli, hogy*

- a termelésben részt vevő összes személy (az alapanyag- vagy alkatrész- beszállító is) feleljen, ha a végtermék vagy a szállított alkatrész vagy alapanyag hibás volt,
- feleljen az a személy, aki hibás terméket importál,
- a gyártó felelősségét nem csorbíthatja más személyek cselekménye, akik a károkozáshoz hozzájárultak (kivéve természetesen a károsultnak felróható közrehatást).

A termékfelelősség intézményének bevezetése jelentős mértékben megnöveli a gyártó felelősségét a korszerű technika és tudományos szín-

vonat megvalósításáért, a technológiai előírások betartásáért, a felhasznált alapanyagok, alkatrészek szigorú ellenőrzéséért, a beszállítóért is.

A törvény jelentősen felgyorsította a felelősséggel kapcsolatos szemléletváltást. A gyártók termékeik különböző biztonságtechnikai vizsgálatainak eredményeit megőrzik. Kialakították termékeik egyedi, illetve tételenkénti nyomon követési rendszerét, amely alapján biztosítható egy termék visszahívási akció, illetve biztosítható az egyes beszállítókra való visszavezethetőség.

A fogyasztóvédelem egyéb intézményei

A fentiekén túlmenően a fogyasztóvédelem alapvető intézményei (szavatosság, jótállás, általános szerződési feltételek, megtevesztő szerződési klauzulák, közüzemi szerződés) a Polgári Törvénykönyvben nyerne szabályozást.

A fogyasztóvédelmi rendelkezések megsértésével összefüggő szankciókat pedig jelenleg a szabálysértési törvény rendezi, illetve egyes tényállások a Büntető Törvénykönyvben jelennek meg.

A jótállási kötelezettségre vonatkozó hazai előírások a fogyasztók számára sok esetben kedvezőbbek, mint több európai ország gyakorlata (például egyes termékek esetében két év a kötelező jótállási idő). Az egyes tartós használatra rendelt termékekre vonatkozó jótállási kötelezettségét a 117/1991. Kormányrendelet írja elő, megjelölve a kötelező jótállási idő legkisebb mértékét, amelytől a fogyasztó javára (tehát növelni) bármikor szerződésben el lehet térni.

Milyen szerepet tölt be a Polgári Törvénykönyv a fogyasztóvédelem intézményrendszerének jogi szabályozásában?

A gazdasági élet szereplői - a piaci megjelenésüket tekintve - két állandóan oda-vissza alakuló csoportra oszthatók, úgy mint fogyasztókra és az őket kiszolgáló ellátókra (ellátók fogalma alatt általában a termelőket, gyártókat, szolgáltatókat értjük). A gazdasági élet szereplői szerződéssel lépnek kapcsolatba egymással.

A szerződés tárgya a szolgáltatás. Szolgáltatásnak azt a magatartást nevezzük, amelyet a szerződés alapján a két szerződő fél egymással szem-

ben tanúsítani köteles. A szerződéskötéshez, a szerződés teljesítéséhez szükséges feltételeket a Polgári Törvénykönyv határozza meg. A szerződés teljesítésének a módja a szerződés megszűnése. A teljesítésnek a Polgári Törvénykönyv csak a szerződésben rögzített és a jogszabályokban előírt követelményeket kielégítő magatartást fogadja el, az ettől eltérő teljesítést szankcionálja.

Egy egyszerű bolti vásárlást is szerződés létrejöttének kell tekinteni. Ha a vásárolt áru nem rendelkezik az előírt és megfelelő bizonyítványokkal, vagy megtévesztő bizonyítványokkal látták el, ez a tény a jogszabályi rendelkezések alapján nem megfelelő tájékoztatásnak minősül, ami a Polgári Törvénykönyv alapján a gyártó, illetve a forgalomba hozó kötelezettség-szegésének a bizonyítéka. Ez azt jelenti, hogy megfelelő jogalap áll rendelkezésre és a fogyasztó panasszal élhet. Ezen a ponton kapcsolódhat a vétség, illetve a károkozás mértékétől függően a büntetőjog, a versenyjog, illetve a szabálysértési jog a fogyasztó védelméhez. A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség feladata ennek keretében feltárni azt a láncolati sort, hogy kik vettek részt a példában szereplő jogsértésben.

A kereskedő feladata az áru átvétele során ellenőrizni, hogy az rendelkezik a megfelelőségét igazoló dokumentumokkal. Ezen felelősség alapján a fogyasztó a kereskedővel szemben támaszthat igényt - akár bírósági eljárásban is -, érvényesítheti azon igényeit, amiben a szerződés hibás teljesítése alapján kárt szenvedett.

95/1995. Kormányrendelet a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségről

Az 1991-ben a 95/1991. kormányrendelet alapján létrehozott Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség tevékenységi köre tartalmazza mindazon fogyasztóvédelmi funkciókat, amelyek az Európai Irányelvekben megfogalmazásra kerültek.

Az intézményi háttérrel tekintve megállapítható, hogy a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség mellett számos más hatóság rendelkezik a fogyasztóvédelmet érintő hatáskörrel (Tőkepiaci Felügyelet, Magyar Energia Hivatal, Biztosításfelügyelet, Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, önkormányzati jegyző).

A fogyasztóvédelem területén az önkormányzatok is rendelkeznek eszközökkel a fogyasztók jogainak biztosítására. A szervezeti eszköztár

területén a Fővárosi Közgyűlés Fogyasztóvédelmi Önkormányzata ilyen komplex jogosítványokkal bíró szerv. Az önkormányzati jegyzők joga visszavonni a működési engedélyt, ha fogyasztóellenes tevékenységet észlelnek. Erre a tevékenységre példa az utóbbi időszakban a vendéglátó egységek ellenőrzése és ezek eredményeként egyes egységek működési engedélyeinek felfüggesztése.

A fogyasztók védelme területén átfogó változást biztosíthat a fogyasztóvédelemről szóló törvény Országgyűlés általi elfogadása. Ezzel összefüggésben azonban azt is említeni szükséges, hogy a fogyasztóvédelmi törvénytervezet nem a kezdetét jelenti a fogyasztóvédelmi jogalkotásnak, hiszen azzal szorosan összefügg a termékfelelősségről szóló 1993. évi X. törvény, a házaló kereskedésről szóló 17/1994. IKM rendelet, a nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény, valamint a laboratóriumok, a tanúsító és az ellenőrző szervezetek akkreditálásáról szóló 1995. évi XXIX. törvény is.

Összefoglalva a hatályos hazai jogi szabályozás általános helyzetét, az a fogyasztóvédelemre vonatkozóan megfelelőnek, de nagyon nehezen áttekinthetőnek minősíthető. Ezen segíthet egy egységes Fogyasztóvédelmi Törvény.

A fogyasztóvédelmi törvény tervezete

A fogyasztóvédelmi törvény tervezetének előkészítésénél figyelembe vették - hazánk eurointegrációs törekvéseinek megfelelően - az Európai Megállapodás szerint fennálló jogharmonizációs feltételeket.

A fogyasztóvédelmi törvénytervezet az alábbi témaköröket szabályozza:

- a fogyasztó fogalma;
- a szabályozás alapvető céljai;
- a szervezetrendszer továbbfejlesztése (pl. békéltető testület), a címkézés, a csomagolás és az árfeltüntetéssel kapcsolatos általános szabályok;
- a termékbiztonsággal, a fogyasztási kölcsönrel összefüggő szabályok, az eljárási rend és a fogyasztóvédelmi szankciórendszer.

A törvény tervezete három részre tagolódik. Az első rész általános rendelkezéseket tartalmaz, a második részben a fogyasztóvédelem és érdekképviselet intézményrendszere található, a harmadikban pedig a záró rendelkezések foglalnak helyet.

A törvénytervezet szerint a jogszabály hatálya kiterjed a természetes és jogi személyek, a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok fogyasztókat érintő tevékenységére.

Az értelmező rendelkezések közül az alábbi főbb meghatározásokat emelem ki:

Fogyasztó: az a természetes személy, aki - gazdasági tevékenységi körén kívül - árut vesz, rendel, kap, használ, továbbá az áruval kapcsolatos tájékoztatás címzettje, valamint akinek a részére a szolgáltatást végzik.

Áru: bármely birtokba vehető, forgalomképes ingó dolog, ideértve a dolog módjára hasznosítható javakat is (pl. energia). *(A szerző megjegyzése: e törvény alkalmazásában nem minősül az ingatlan árunak.)*

Gyártó: az árut üzletszerűen előállító, illetve az, aki a nevével, védjegyével vagy egyéb megkülönböztető jelzés alkalmazásával önmagát a termék gyártójaként tünteti fel, továbbá, akinek a tevékenysége az áru forgalomba hozatala során az áru biztonságát befolyásolhatja. Ha a gyártó székhelye nem a Magyar Köztársaság területén van, az áru importálója minősül gyártónak.

Fogyasztói kölcsön: adás-vétel során részletfizetésben való megállapodás, hitelintézet által kötött hitelszerződés kivételével, valamint az árura vagy szolgáltatásra vonatkozó adás-vételi szerződéshez kapcsolódóan, a szerződő felek, illetve a fogyasztói csoport tagjai által egymásnak adott előleg, kölcsön.

Kölcsöndíj: a fogyasztó által a kölcsönért fizetendő terhelésnek a fogyasztói kölcsön éves összegének százalékban kifizetett része, amely tartalmazza a kamatokat, a folyósítási jutalékot és minden egyéb a kölcsön felhasználásával kapcsolatosan fizetendő költséget. A kölcsöndíj megállapításánál figyelembe kell venni a tőke visszafizetése miatt csökkenő kölcsönösszeget.

Természetes monopólium: ha a szolgáltatás végzése során a piaci verseny nem vagy részben érvényesül, s a fogyasztónak nincs választási lehetősége. (A szerző megjegyzése: például a távhőszolgáltatás, villamosenergia-szolgáltatás).

A tervezet kidolgozása során a jogalkotók abból a célból indultak ki, hogy a szabályozásnak és az intézményrendszernek biztosítania kell a fogyasztók egészségének és biztonságának, vagyoni érdekeinek védelmét, a hatékony és gyors jogorvoslat, a megfelelő tájékoztatás és információhoz jutás lehetőségét és a fogyasztói oktatás, valamint a fogyasztói érdekek képviselését.

A fogyasztók életének, egészségének és biztonságának védelme címszó alatt az általános termékbiztonságról szóló Európai Közösségi Irányelv harmonizációját biztosító alarendelkezések találhatók. A tervezet előírja, hogy csak biztonságos termék kerülhet forgalomba, és meghatározza az árubiztonság elemeit.

A fogyasztók vagyoni érdekeinek védelme során kimondja a tervezet, hogy gazdasági tevékenység csak a fogyasztók érdekeinek figyelembevételével és az üzleti tisztesség követelményeinek betartásával folytatható, tilos a fogyasztók megtévesztése.

A fogyasztói kölcsön szerződés megkötésének módját (kizárólag írásos formájú alaki kötöttséget), tartalmát és a határidő előtti teljesítés jogát is ebben a fejezetben tárgyalja a tervezet.

A fogyasztók tájékoztatása című fejezetben rögzíti azt az alapelvet, hogy a tájékoztatásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy a fogyasztó rendelkezzen:

- az áru- és szolgáltatás-választás megkönnyítéséhez, az áru és szolgáltatás használatához, fenntartásához szükséges megfelelő ismeretekkel az áru és szolgáltatás alapvető tulajdonságairól, azok jellegzetességeiről, az áru és szolgáltatás minőségéről, áráról, használatára vonatkozó utasításokról és az áru használatával járó veszélyekről;
- a jogai érvényesítéséhez szükséges ismeretekkel.

A tervezet tartalmazza a fogyasztók megfelelő tájékoztatásával kapcsolatban a címkézésre, a csomagolásra és az árfeltüntetésre vonatkozó általános szabályokat. Itt találhatjuk majd a megfelelőség tanúsítására kidolgozott szabályozást és a felelősség kérdését a tájékoztatási szabályok megsértése esetén.

A fogyasztói jogok érvényesítésére a tervezet békéltető testületek létrehozását írja elő. A békéltető testület feladata, hogy a fogyasztó és az eladó, illetve a szolgáltató közötti vitás ügyben egyezséget kíséreljen meg létrehozni. A békéltető testülethez az a fogyasztó fordulhat, aki eredménytelenül fordult az eladó, illetve a szolgáltató panaszirodájához. A testülethez a fogyasztók érdekképviseleti szervezetei is fordulhatnak a közösséget érintő kérdésekben. A békéltető testület döntése nem kötelező érvényű a felekre nézve, csak ajánlás jellegű.

A békéltető testület eljárása nem zárja ki, hogy a fogyasztó bírósághoz forduljon igényei érvényesítéséért. A békéltető testület feladatköre nem érintheti más szervek hatáskörét. A tervezet szabályozása szerint a testület eljárása nem ingyenes.

A közüzemi-, valamint a pénzszolgáltatási tevékenységet folytató gazdálkodó szervezetek ügyfélszolgálati irodákat kötelesek működtetni a fogyasztói bejelentések intézésére, a panaszok orvoslására és a fogyasztók tájékoztatására.

A tervezet második része a **fogyasztóvédelem állami, önkormányzati és érdekképviseleti intézményrendszerével** kapcsolatos szabályozást tartalmazza.

A tervezet kimondja, hogy a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség országos hatáskörű államigazgatási szerv, amely fontos szerepet tölt be a fogyasztók védelme érdekében, különösen azáltal, hogy elősegíti a fogyasztók jogainak érvényesítését, tájékoztatását, oktatását. A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség feladatköre minden fogyasztóvédelmi ügyre kiterjed, kivéve ha törvény vagy a törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabály a hatáskört más szervre ruházta át.

A helyi önkormányzatok képviselő testületeinek jog- és hatáskörei, illetve feladatai területén a tervezet az *alábbi legfontosabb szabályozást tartalmazza:*

- segíthetik a fogyasztók önszerveződéseit, támogathatják a fogyasztóvédelmi társadalmi szervezetek helyi érdekérvényesítő tevékenységét,
- önkéntesen, a kamarával történő megegyezés alapján részt vállalhatnak a békéltető testület működésének feladataiból,
- a lakosság igényeitől függően fogyasztóvédelmi tanácsadó irodát működtethetnek.

Az **érdekképviseleti szervezetek** vonatkozásába a tervezet szerint az állam és a helyi önkormányzatok elősegítik és közalapítvány útján támogatják a fogyasztói érdekek képviseletét ellátó társadalmi szervezetek munkáját.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség és a területi felügyelőségek - mint hatóságok - eljárási rendjét is szabályozza a törvénytervezet.

Az eljáró hatóság a fogyasztóvédelmi rendelkezések megsértése esetén határozathozatalával **fogyasztóvédelmi bírságot** szabhat ki, betiltathatja a jogsértő magatartás további folytatását és elrendelheti indokolt esetben a határozat azonnali végrehajtását.

A törvény tervezett hatályba lépésének ideje 1998. január 1.

A fogyasztóvédelmi törvény tervezetét a lehetséges változások miatt nem tartottam célszerűnek részletesen idézni az Országgyűléshez való benyújtás, illetve az általuk való elfogadás előtt.

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

A Magyar Szabványügyi Testület 1997-1998 évi szabványosítási programja

Füredi László¹

A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 21.§ (3) bekezdésében, valamint az MSZT Alapszabályának 15.§ 1. és 16.§ 2.a) pontjában foglalt felhatalmazás alapján az MSZT elnöke összehívta a Szabványügyi Tanács 1997. évi harmadik ülését 1997. szeptember 9-ére.

A Szabványügyi Tanács több lényeges napirendi pontot tárgyalta meg és vita után mindegyiket elfogadta.

Közülük számunkra is lényeges volt a 4. napirendi pont, melynek tárgya: "*A nemzeti szabványosítás programjavaslata 1997 - 1999*". A programjavaslat a nemzeti szabványosító műszaki bizottságok munkatervei alapján lett összeállítva, szakmai és gazdasági szempontok alapján, függetlenül a pénzügyi fedezet meglététől. A programjavaslat a szabványokat a műszaki bizottságok szerinti csoportosításban, ezen belül a szabványok kibocsátói jele (MSZ EN ISO, MSZ ENV, MSZ ETS, MSZ I-ETS, MSZ ISO, MSZ IEC, MSZ) szerint csoportosítva tartalmazza, lásd *1. sz. táblázat*.

A jelen tájékoztatóban csak az MSZT / MB 901 Minőségirányítás és minőségbiztosítás programrészével foglalkozok részletesen, lásd a *2. táblázatot*.

A programjavaslatban, összhangban az 1994. évi I. törvénnyel kihirdetett magyar - EU társulási megállapodással, a magyar szabványrendszer európainak való megfeleltetéséhez szükséges - európai és nemzetközi szabványokat bevezető - nemzeti szabványok kaptak elsőbbséget. Ezek közül is kiemelt szerepet kaptak azok a szabványok, amelyek a ma-

1 Füredi László nyá.mk. ezredes a Magyar Minőség Társaság munkatársa, az MSZT / MB 901 al-elnöke

gyar jogszabályokként bevezetendő európai jogszabályokhoz kapcsolódnak, valamint azok, amelyek a magyar gazdaság szempontjából elsőrendű fontosságúak.

A programjavaslatban szereplő szabványok megoszlása forrásuk szerint

1. táblázat

A szabvány fajtája	A szabvány bevezetésének javasolt évszáma						Összesen		
	1997		1998		1999		db	%	oldal
	db	oldal	db	oldal	db	oldal			
MSZ EN	186	6704	308	10900	703	16648	1197	60	34252
MSZ EN ISO	36	465	56	1308	102	2267	194	10	4040
MSZ ENV	2	87	16	783	60	2828	78	4	3698
MSZ ETS	13	665	15	1275	13	1089	41	2	3029
MSZ I-ETS	1	25	9	567	18	3360	28	1	3952
MSZ HD	10	491	19	623	24	908	53	3	2022
Európai szabványt bevezető összesen	248	8437	423	15456	920	27100	1591	80	50993
MSZ ISO	58	1216	51	1522	69	1833	178	9	4571
MSZ IEC	11	971	13	411	7	474	31	2	1856
Nemzetközi szabványt bevezető összesen	69	2187	64	1933	76	2307	209	11	6427
MSZ K	13	557	24	619	30	758	67	3	1934
MSZ	73	5224	36	1204	13	225	122	6	6653
Magyar szabvány összesen	86	5781	60	1823	43	983	189	9	8587
Mindösszesen	403	16405	547	19212	1039	30390	1989	100	66007

MSZT / MB 901 Minőségirányítás és minőségbiztosítás

Jelzet:	MSZ ISO 9000-2
Cím:	szabványai. 2. rész: Az ISO 9001, ISO 9002 és ISO 9003 alkalmazásának általános irányelvei.
Angol cím:	Quality management and quality assurance standards. Part 2: generic guidelines for the application of ISO 9001, ISO 9002 and ISO 9003
Forrás:	ISO 9000-2:1993; ISO/DIS 9002-2
Előzmény:	-
Fázis:	1 - 98
Terjedelem:	16 oldal
Javaslattevő:	MSZT/MB 901
Jog:	90/683/EEC; 1994. évi I. törvény
Indoklás:	Nemzetközi szabvány bevezetése

Jelzet:	MSZ ISO 9004-3
Cím:	A minőségirányítás és a minőségügyi rendszer elemei. 3. rész: A nyersanyagokra vonatkozó irányelvek
Angol cím:	Quality management and quality system elements. Part 3: guidelines for processed materials
Forrás:	ISO 9004-3:1993; ISO/DIS 9004-3
Előzmény:	-
Fázis:	1 - 98
Terjedelem:	16 oldal
Javaslattevő:	MSZT/MB 901
Jog:	90/683/EEC; 1994. évi I. törvény
Indoklás:	Nemzetközi szabvány bevezetése

Jelzet: MSZ ISO 9004-4
Cím: A minőségirányítás és a minőségügyi rendszer elemei. 4. rész: A minőség javításának irányelvei
Angol cím: Quality management and quality system elements. Part 4: Guidelines for quality improvement
Forrás: ISO 9004-4;1993; ISO/DIS 9004-4
Előzmény: -
Fázis: 1 - 98
Terjedelem: 16 oldal
Javaslattevő: MSZT/MB 901
Jog: 90/683/EEC; 1994. évi I. törvény
Indoklás: Nemzetközi szabvány bevezetése

Jelzet: MSZ ISO 10005
Cím: Minőségirányítás. A minőségtervezés irányelvei
Angol cím: Quality management. Guidelines for quality plans
Forrás: ISO 10005:1995
Előzmény: -
Fázis: 1 - 98
Terjedelem: 16 oldal
Javaslattevő: MSZT/MB 901
Jog: 90/683/EEC; 1994. évi I. törvény
Indoklás: Nemzetközi szabvány bevezetése

Jelzet: MSZ ISO 10013
Cím: A minőségügyi kézikönyv kidolgozásának irányelvei
Angol cím: Guidelines for developing quality manuals
Forrás: ISO 10013:1995

Előzmény:	-
Fázis:	1 - 98
Terjedelem:	16 oldal
Javaslattevő:	MSZT/MB 901
Jog:	90/683/EEC; 1994. évi I. törvény
Indoklás:	Nemzetközi szabvány bevezetése

Megjegyzés: A "Jog" címszó után megtalálhatók azoknak a magyar és európai jogszabályoknak az azonosító jelzetei, amelyekhez a szabványok kapcsolódnak, ha van jogi kapcsolódás.

Nemzeti szabványosítás

A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 21.§(3) bekezdésében, valamint az MSZT Alapszabályának 15.§ 1. 16.§ 2. a) pontjában foglalt felhatalmazás alapján az MSZT elnöke összehívta a Szabványügyi Tanács 1997. évi negyedik ülését 1997 november 19-re.

A Szabványügyi Tanács több lényeges napirendi pontot tárgyalt meg és vita után, mindegyiket elfogadta.

Közülük számukra fontos és közvetlenül érintett bennünket a 3. napirendi pont, mely "Az előterjesztett nemzeti szabványosító bizottságok létrehozásának és megszüntetésének jóváhagyása"-ról szólt, Pónyai György MSZT ügyvezető igazgatójának előterjesztésében.

A hozott határozatot táblázatos formában a következőkben adom közre:

Nemzeti szabványosító műszaki bizottság megszűnése

A műszaki bizottság	
azonosító jele	a megszűnések indoka
MSZT/MB 831	Beleolvad az MSZT/MB 850-be
MSZT/MB 833	Beleolvad az MSZT/MB 850-be

Nemzeti szabványosító műszaki bizottságok létrehozása

A műszaki bizottság		A belépni szándékozó tagok neve
javasolt száma és neve	megalakulásának indoka	
MSZT/MB 414 Korrózióvédelem és festékipar	Az MSZT/MB 411 és az MSZT/MB 704 összevonása	Budapesti Műszaki Egyetem, Miskolci Egyetem, Mérnök Egylet, MOL RT. CORROKCONT Kft., HAJDÚ Hajdúsági Iparművek Rt., Magyar Tartálytechnikai Szövetség, Magyar Innovációs Szövetség, Magyar Tűzhorganyzók Szövetsége, RBA Magyar Vagon- és Gépgyár Rt., Honvédelmi Minisztérium, Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium, NITROKÉMIA RT., Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség, Országos Közegészségügyi Intézet
MSZT/MB 856 Környezeti feltételek és környezetállósági vizsgálatok	Az MSZT/MB 829 és az MSZT/MB 832 összevonása	GTE, HTE, HM BH, HM HTI KONTAVILL, MATÁV, MEEI, OMSZ

Tájékoztatás és oktatás

A Magyar Minőség Társaság a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt.-vel történt együttműködés alapján, a HM standján részt vett a C+D'97 3. Közép-Európai Védelmi Felszerelés és Repülési Szakkiállításon a "Minőségbiztosítás a hadiiparban" című témakör keretében.

Az MMT részvétele jól szolgálta a minőségügy terjesztését, a Társaság megismertetését és a különböző HM és MH szervezetekkel való együttműködést.

A Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola Páncélos, Gépjármű és Közlekedési Tanszék, a Magyar Minőség Társasággal való együttműködést kezdeményezett, *Dr. Kónya Béla mk. ezredes* tanszékvezető úr személyében, a tanszéki oktatók minőségügyi képzésében és a hallgatók minőségügyi alapképzésében.

Pályázatok a minőségügy fejlesztéséért

A hazai minőségügy fejlődésének előmozdítása céljából a Magyar Minőség Társaság, a CONSACT Minőségfejlesztési és Vezetési Tanácsadó Iroda, a Corvinbank Rt., a Minőség Oktatásért Alapítvány, TÜV Rheinland EUROQUA Kft. továbbá az *j Gazdasági Magazin* és kiadója közreműködésével első alkalommal 1996. évre vonatkozóan az alábbi két kategóriában pályázatot hirdetett.

"A" kategória

AZ ÉV MINŐSÉGÜGYI MENEDZSERE '97

cím

Ezt a címet az a magyar állampolgár nyerheti el, akinek a tárgyévben jelentős szerepe volt egy Magyarországon bejegyzett - termelő vagy szolgáltató - gazdálkodó szervezet bizonyíthatóan eredményes minőségügyi fejlesztésében.

"B" kategória

SZAKIRODALMI DÍJ '97

Ezt a díjat az a magyar állampolgár nyerheti el, aki irodalmi alkotás formájában (könyv, tanulmány, szócikk) a tárgyévben jelentős mértékben hozzájárult a hazai minőségügy fejlesztéséhez.

A pályázatok ünnepélyes eredményhirdetésére 1997. november 10-én a VI. Magyar Minőségi Hét Nemzetközi Konferencia keretében került sor a Magyar Honvédség Múvelődési Házában.

A díjakat *Bottka Sándor*, az OMFB elnökhelyettese nyújtotta át a nyerteseknek, akik elismerésként erre a célra készített, az Ipari- és Képzőművészeti Lektorátus által zsűrizett kisplasztikát és oklevelet kaptak. A kisplasztikát *ifj. Szlávics László* szobrászművész tervezte és készítette el.

Az év Minőségügyi Menedzsere '97 kitüntettje

Rózsa András, a Herendi Porcelánmanufaktúra Rt. minőségügyi igazgatója, a Minőségügyi Tanács titkára. A részvénytársaság munkássága alatt elnyerte a HASA Díjat és az I. Nemzeti Minőségi Díjat.

A cég sikere jelentős mértékben a minőségügyi igazgatónak tulajdonítható. Sokat tett annak az elvnek érvényesüléséért, hogy kiváló minőségű termékeket csak szervezeten, és a technológiák szigorú betartásával lehet elérni, s a szemlélet elterjedése érdekében részese volt "*Herend Alapelvek*" érvényre juttatásában. Élen járt a TQM kultúra támogatásában és a minőségügy minden irányú továbbfejlesztésében. Eredményes munkát vállalt és végez a szervezet minőségtudatának fejlesztésében.

A minőségügyi Szakirodalmi Díj '97 kitüntettje

Győri Pál Okl. Euro - Mérnök. Mint magánkiadó - egyben szerző - a "*67 kérdés az ISO 9000-es szabványsorozat alkalmazásáról*" című könyvével pályázott. Több éves tanácsadói és szakértői tevékenysége során felvetődött kérdéseket rendszerezte és válaszolta meg. Az 1996 márciusában ezer példányban megjelenő mű a minőségügyi szakemberek körében olyan kedvező fogadtatásra talált, hogy e nagy érdeklődésre való tekintettel alig öt hónap múlva utánnnyomására került sor.

Az olvasók értékelő leveleiből vett idézetek a legjobb ajánló sorok, amelyek egyben azt is bizonyítják, hogy a könyv széles körben - felsőoktatás, termelő, szolgáltató stb. vállalatok - hasznosítható.

A pályázók között megtalálható volt a HM Beszerzési Hivatalának állományába tartozó *Pálos Emil mk. alezredes* osztályvezető úr is, a minőségügyi "*Szakirodalom Díj '97*" kategóriában. A bíráló bizottság elismerését fejezte ki a pályázónak és elsőik között említette munkáját.

A Magyar Minőség Társaság 1997. október 16-i Igazgatótanács ülésén úgy döntött, hogy

**Dr. Janza Károly MMT alelnököt,
a HM gazdasági ügyeket felügyelő államtitkár helyettesét**

az Igazgatótanácsban végzett és a Magyar Minőség Társaság érdekében kifejtett munkájáért **TÁRSASÁGI ÉREM** kitüntetést adományoz.

Hatodik magyar minőségi hét rendezvénysorozata

A Magyar Minőség Társaság "*A Minőségért Alapítvánnyal*" együttműködve, november 10 - 14 között tartotta VI. Magyar Minőség Hét elnevezésű rendezvénysorozatát, melynek keretében, - mint minden évben - **Nemzetközi Konferenciát**, szakosított rendezvényeket és Országos Minőségügyi Kiállítást is rendezett. Ez évben harmadszor mutatta be a Magyar Minőség Háza díjnyertes termékeit. Habár ez évben november második hete bővelkedett rendezvényekben, köztük a minőségügygel foglalkozó konferenciákkal és ez szükségképpen megosztotta a potenciális érdeklődőket, mégis úgy tűnik, hogy a Magyar Minőség Hét látogatottsága nemcsak, hogy nem csökkent, hanem látványosan nőtt, az előadásokon közel 800 szakértő regisztráltatta magát. A Konferencia 47 előadása 2 plenáris és 4 szekcióülésen hangzott el.

A VI. Magyar Minőség Hét résztvevői a záró plenáris ülésen "*Ajánlást*" fogadtak el, amely főbb tapasztalatokat és teendőket foglalja össze.

A VI. Magyar Minőség Hetet a konferencia mellett több kísérő rendezvény egészítette ki. A MMT a Művelődési és Közoktatási Minisztériummal együttműködve rendezte "*A minőségügy oktatása*" c. előadássorozatot. A minőségügyi oktatás fejlesztését a PHARE TDQM programja anyagilag is jelentősen támogatta. E programnak és a Művelődési és Közoktatási Minisztérium ezt követő pályázatának köszönhetően elkészültek azok a modulárisan felépített tananyagok, amelyek felhasználásával a minőségügyi ismeretek oktatása általánossá válhat az alapképzésben és az ismeretmegújító képzésben egyaránt. A tananyagcsomag ezzel lehetővé tette a minőségügy korszerű és széleskörű, megfelelő szintű oktatását. Elkészülése különös aktualitást adott e rendezvénynek.

"Euroharmonizáció az építésügyben" szekcióban elhangzó előadások az építőipar mellett felölelték a közlekedés, hírközlés és vízellátás területén szerzett tapasztalatokat és tennivalókat is.

A környezetirányítási rendszerek iránt világszerte nő az érdeklődés, mert a környezet, a természet védelme a fenntartható fejlődés feltétele. Az ezt tárgyaló előadássorozat a Rió-i program mai értékeléséből kiindulva vette számba a hazai jogi szabályozást, az ISO szabványait, a vállalatirányítási rendszereket, valamint a minőségbiztosítás és a környezetirányítás integrálódásának folyamatát.

A konferencia ajánlása

A VI. Magyar Minőség Héten elhangzott előadások és hozzászólások igazolták, hogy az utóbbi években Magyarország is nagy haladást ért el a minőségügy területén. Program szerint halad a jog- és szabványrendszer harmonizációja az Európai Unióval és ezt számos nemzetközi program, a többi között a PHARE-TDQM és a PHARE regionális programjai is segítik. Jelentősen nőtt az ISO 9000 szerint tanúsított minőségbiztosítási rendszerek száma, hazai gazdálkodó szervezetek sikereket értek el Nemzeti és az Európai Minőségi Díjak pályázatain.

A Konferencia előadásai és a hozzászólók hozzájárultak az eredmények számbavételéhez, a jelenlegi hazai és nemzetközi helyzet elemzéséhez, az előttünk álló feladatok kitűzéséhez. **Ezek figyelembevételével a Konferencia az alábbiakban foglal állást a további teendők tekintetében:**

- 1) A minőségbiztosításra és *tanúsításra való felkészülés* a hazai gazdaságban - a számottevő költségek ellenére - mindennapos feladattá vált, mert a gazdaság szereplői felismerték, hogy érdemes vállalni a költségeket. A kisebb és közepes gazdálkodó szervezetek azonban - e felismerés ellenére - gyakran nem képesek önerőből felkészülni, ezért az állami és társadalmi támogatás irányuljon ennek a szektornak segítésére.
- 2) A Magyar Minőség Társaság szerint ma már több, mint 700 tanúsított minőségbiztosítási rendszer működik Magyarországon és további vállalatok folytatnak ilyen irányú felkészülést. Talán ennél is fontosabb, hogy egyre többen nemcsak "igazolás"-

nak tekintik a tanúsítványt, hanem alapnak a vállalat megújulására, rendszeres továbbfejlesztésére. Ezeknél a gazdálkodóknál a minőségbiztosítási rendszerek bevezetése és tanúsítása nem cél, csak egy közbenső mérföldkő, amelytől kiindulva tovább kell lépniük a *teljeskörű minőségmenedzsment* (TQM) irányában, vagyis felismerték, hogy a vezetők és a dolgozók minden tevékenysége kihat a minőségre, a külső és a belső elégedettségre. Ez a szemlélet új lehetőségeket tár fel és nemcsak a minőséget, hanem a vállalat átfogó eredményességét is javítja. Az előadók sok tapasztalatot és meggyőző módszert ismertettek.

- 3) A Konferencia is igazolta, hogy az utóbbi időben a *szolgáltatási* szektorban terjed leggyorsabban a minőségbiztosítási rendszerek kialakítása és tanúsítása. A szinte "hagyományos" ágazatokon túl, mint például az egészségügy és közlekedés, megjelent az államigazgatásban, a pénzügyi tanácsadásban, a biztonságvédelemben, hogy csak néhányat említsünk az új területek közül. A terjedés perspektíváit és a jelenség gazdasági jelentőségét nem lehet eléggé értékelni és ennek a folyamatnak gyorsítását minden eszközzel segíteni kell.
- 4) A világ gazdasága a globalizáció felé halad, vagyis a gazdálkodóknak az egész világgal versenyezniük kell a minőség, az ár és a szolgáltatások (pl. a rövid határidők) szavatolása tekintetében. Erre legjobb példa az autóipar, amelynek beszállítói ma már az egész világot behálózzák és egymással éles versenyre kényszerülnek. A nagy autógyártók az ISO 9001-en alapuló, de annál szigorúbb rendszert, a QS-9000-et vezették be, melynek teljesítését megkövetelik beszállítóiktól. E versenyre a hazai gazdaságnak - amely erősen érdekelt ebben a szakmában - is fel kell készülnie új módszerek, mint pl. az önértékelés, a benchmarking stb. honosításával. Változóban van a fő- és alvállalkozók kapcsolati rendszere. A vezető vállalatok egyre jobban ráébrednek, hogy termékeik sikere beszállítóiktól is függ, ezért a teljes beszállítói láncot, mint egészet kell irányítani. A fővállalkozók számára megnő a beszállítók segítségének, ösztönzésének és *partneri kapcsolatok* kialakításának jelentősége.
- 5) A *környezetirányítási* rendszerek iránt világszerte nő az érdeklődés, mert hosszabb távon a fenntartható fejlődés nem hagyhatja figyelmen kívül a környezetet, a természet védelmét. Az ISO által a környezet védelmére kidolgozott, 14000 jelű szabványsorozat és az ISO 9000 követelményei a jövőben szorosabb

összhangba kerülnek egymással, távlatilag kilátás van a két audit összevonására is. Öröndetes, hogy a hazai vállalatok is felismerték a környezet megóvásának jelentőségét és egyre többen szerzik meg az ISO 14001 szerinti környezetirányítási rendszer tanúsítását. E törekvéseket, a környezet-tudatos gazdálkodást a nemzetközi szervezetek, pl. az UNDP és a PHARE oktatással, anyagi eszközeikkel is segítik. Az **integrált** rendszerek kialakulásának folyamata a fejlődés fontos tendenciája, melyet állami és társadalmi szinten is segíteni kell.

- 6) A minőségügyi rendszereket és bevezetőiket gyakran éri az a szemrehányás, hogy papírokat halmoznak. Az elhangzott előadások rámutattak, hogy ez nem szükségképpen van így, mert a számítástechnika értékes segítséget nyújthat a papíralapú dokumentumok csökkentésére. A minőségügy területén is egyre több szoftveralkalmazására nyílik lehetőség. Az informatika kiváló segédeszköz abban is, hogy a minőségbiztosítási rendszer integrálódjék a vállalat átfogó **információs rendszerébe, azzal szerves egészet alkosson.**
- 7) A **hazai termékek** egyre nagyobb része ma már eléri, esetenként meghaladja az azonos rendeltetésű, többnyire jóval drágább importtermékek minőségi szintjét. Célszerű az olyan hazai termékek széleskörű népszerűsítése, amelyek minőségjellemzői kiemelkedők, gyártásuk minőségbiztosítási rendszerben folyik és ezt független szakértőkből álló zsűri elismerte. Szükség van az erre a célra létrehozott "**Magyar Minőség Háza**" és a "**Rendszeresen Ellenőrzött Kiváló Magyar Termék**" védjegy, stb. elnevezésű mozgalmak további kiterjesztésére, népszerűsítésére.
- 8) A Konferencia a minőségkultúra fejlődése szempontjából különös jelentőséget tulajdonít az ismeretek elterjesztésének és a minőség tudat fejlesztésének. Ebben kiemelkedő szerepük van az oktatási intézményeknek, a műszaki egyetemeknek, főiskoláknak és a középiskoláknak, de nem utolsó sorban a sajtónak, beleértve az elektronikus médiát is. A minőségügyi oktatás fejlesztését a PHARE TDQM programja anyagilag is jelentősen támogatta. E programnak és a Művelődési és Közoktatási Minisztérium ezt követő pályázatának köszönhetően elkészültek azok a modulárisan felépített tananyagok, melyek felhasználásával a minőségügyi ismeretek oktatása általánossá válhat az alapképzésben, a szakirányú továbbképzésben és az ismeretmegújító képzésben egyaránt. A tananyagcsomag ezzel lehetővé tette a

minőségügy korszerű és széleskörű, megfelelő szintű oktatását. A jövő feladata, hogy e tananyagok minél szélesebb körben fejthessék ki hatásukat. A "*Minőség oktatása*" című előadássorozat nagy lökést adhat e folyamat széleskörűvé válásához és felgyorsításához.

Az *Országos Minőségügyi Kiállítást* hatodik alkalommal rendezték meg. Célja, hogy az érdeklődőket megismertesse a hazai minőségügyi infrastruktúrával, az igénybevehető szolgáltatásokkal, az e téren évről-évre felmérhető fejlődéssel. Az idei kiállításon 58 cég vett részt, köztük először, önálló standon, a hadsereg képviseletében a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt.

A Magyar Minőség Társaság harmadszor indított pályázatot kiemelkedő hazai termékek népszerűsítésére *Magyar Minőség Háza* néven. Pályázati feltételek voltak: a termékek *minőségjellemzői kiemelkedőek*, továbbá minőségük egyenletes, mert gyártásuk tanúsított minőségbiztosítási rendszerben folyik. Ez az intézmény biztosítja, hogy a hazai termékek egyre nagyobb része megüti, sőt esetenként meghaladja az azonos rendeltetésű, többnyire jóval drágább importtermékek minőségét, és ezzel növeli vállalataink versenyképességét. A pályázat-nyertes 20 terméket külön szektorban állították ki.

Nagy örömünkre szolgálhat az a tény, hogy a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. - két termékével - a GPS alapú gépjárműkövető és -helymeghatározó rendszerével és a CRTPT-PCI REV 20 adat titkosító eszközével bekerült a Magyar Minőség Házába és kiérdemelte a plakettokat és okleveleket.

"Hadiipar 100 éve" kiállítás

A Magyar Minőség Társaság résztvett és szponzorálta a "Hadiipar 100 éve" című kiállítást a Hadtörténeti Múzeumban. Felvetődik sokak számára, hogy mit keres egy ilyen kiállításon a Magyar Minőség Társaság. A válasz egyszerű, a haditechnikai eszközök gyártása / szolgáltatások nem különíthetők el a magas minőségi követelményektől. Mivel a MMT zászlajára tűzte a minőségi kultúra terjesztését, a minőségügy képviseletét, ezért megjelenése a kiállításon nem lehet meglepő.

SZAKELLENŐRZÉS

A KÁRELJÁRÁSOK SORÁN TAPASZTALHATÓ HIÁNYOSSÁGOK

Furka Zsigmond¹

A címben megfogalmazott témával kapcsolatban az elmúlt időszakban különböző kiadványokban már jelentek meg hasonló írások. Ezek általában egy konkrét katonai szervezetenél az MH Logisztikai Főigazgatóság ellenőrzési osztálya által, a Főigazgatóság területén feltárt hiányosságokat tárgyalják.

Ez a tény önmagában is azt bizonyítja, hogy az adott problémakör korántsem egyedi, sőt valamilyen formában jelen van a Magyar Honvédség katonai szervezeteinek jelentős részénél.

Az írás esettanulmány formájában próbálja feldolgozni az ellenőrzés tapasztalatait és úgy ítéletem meg, hogy azokat elsősorban a tanulságok levonása - célszerűbb más kárán tanulni - és a hasonló szabálytalanságok megelőzése érdekében ezúton megosztom a Magyar Honvédség valamennyi katonai szervezetével.

A szabálytalanságok feltárására egy középírányító, de átruházott hatáskörben felsőszintű (központi) gazdálkodást folytató katonai szervezet **visszaellenőrzésekor** került sor. A káreljárások lefolytatásának pontatlanságát már az 1996. novemberében végrehajtott átfogó ellenőrzés során is kifogásoltam, az addig le nem zárt ügyeket pedig "folyamatban lévő"-ként kezeltem.

A visszaellenőrzés során ugyanakkor megállapítást nyert, hogy a folyamatban lévő ügyek, illetve az új káresetek rendezése során semmilyen előrelépés nem tapasztalható, ezért 1996. január 01-ig visszamenőleg valamennyi - rendelkezésemre bocsátott - káreset vizsgálatát végrehajtotta.

1 Furka Zsigmond alezredes, MH Logisztikai Főigazgatóság Ellenőrzési Osztály

Az 1996-ban keletkezett és 1997 évre áthúzódó - több esetben napjainkig is rendezetlen - káresetek során számos általános hiányosság volt tapasztalható.

Az alábbiakban néhány konkrét káreset leírásával szeretnék rávilágítani az okmányok vizsgálata során tapasztalt jellemző hiányosságokra.

1.) *1996. július 09-én egy, az utcán parkoló honvédségi gépjárműből eltulajdonítottak egy speciális munkaeszközt, amelyet állítólag a lezárt járműben, de őrizetlenül hagytak (az őrizetlenségnek a későbbiekben még jelentősége lesz).*

A bűncselekményről - a feltételezés szerint erről volt szó - a feljelentést az illetékes rendőrkapitányságnak még aznap megtették, az esetről a jegyzőkönyvet másnap (július 10-én) felvették, amelyben a károkozó kijelenti, hogy a kár keletkezéséért nem érzi magát felelősnek és a kárt nem hajlandó megtéríteni.

A rendőrség a nyomozást bizonyítékok hiányában megszüntette, erről a katonai szervezetet július 22-én "Határozat"-ban értesítette.

A katonai szervezet vezetője a károkozó bejelentése alapján káreljárási vizsgálatot rendelt el - amelyben a kár értékét kb. 200 eFt-ban jelölte meg - melynek lefolytatására vizsgálóbiztost jelölt ki. (1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról [továbbiakban:KJT] 82. §-a értelmében, a 47.§ (1.) bekezdése alapján).

A "Határozat a káreljárási vizsgálat elrendeléséről" meghatározta, hogy az eljárást 15 napon belül folytassa le és annak anyagát, jelentésével együtt további 8 napon belül a káreljárási tanácsnak küldje meg. A határozat 1996. október 07-én kelt, tehát csaknem 3 hónappal a kár keletkezése és 78 nappal a rendőrség nyomozást megszüntető határozata után!

A vizsgálóbiztos október 09-én meghallgatta a károkozót, erről felvette a "Meghallgatási jegyzőkönyv"-et, amely kézzel írott, nyilvántartási szám nélküli "okmány" (az okmányok szabálytalan ügyviteli kezeléséről az alábbiakban még esik szó).

Az eljárást lefolytató személy szintén október 09-én - a károkozó meghallgatását követően - elkészítette a "*Kárfelvételi jegyzőkönyv*"-et, amelynek nyilvántartási száma (gyűjtőív alszám) sorrendben megelőzi az október 07-én kelt, korábban már említett határozat nyilvántartási számát! Figyelemre méltó továbbá az is, hogy a tárgyalt jegyzőkönyv nyilvántartási számán egy korábbi - teljesen más - káreset szerepel, amely az okmányok között elő is található!

A "*Kárfelvételi jegyzőkönyv*"-ben a károkozó ismételten kijelenti, hogy nem érzi magát felelősnek és a kárt nem hajlandó megtéríteni. A vizsgálóbiztos a kár leírását javasolja, a katonai szervezet vezetője szignalizációjában intézkedik a káreljárás további folytatására (kárfelvételi jegyzőkönyvben a kár összege már csak 133.400,- Ft).

Ezt követően - a jogi alosztályvezető előterjesztésére - a parancsnok 1996. október 31-én kiad egy "*Határozat*"-ot, amelyben kijelöl egy három fős kártérítési tanácsot (KJT. 49.§ (1.) bekezdés), feltehetően a káreljárás ismételt lefolytatására (ez ugyanis a határozatból nem derül ki). A katonai szervezet vezetője az okmányban a bizottság feladatait és a határidőt nem jelöli meg, az általa elvárt döntést a bizottság felé azonban a határozat 2. bekezdésében "*sugallja*". (A károkozó felelős a kárért). A határozat nyilvántartási száma megegyezik a kárfelvételi jegyzőkönyv nyilvántartási számával!

Az okmányok további vizsgálatából nem derül ki, hogy a kártérítési tanács elvégezte-e munkáját és javasolt-e valamit, mert erről a vizsgálati anyagok között írásos dokumentumot nem találtam.

A fentiekől függetlenül a katonai szervezet vezetőjének távollétében, annak helyettese 1996. november 19-én kiadta a "*Kártérítési határozat*"-ot a kár teljes összegéről (133.400,- Ft). A határozatot hozó véleményem szerint helyesen járt el, amikor a határozat rendelkező részében a Munka Törvénykönyve (a továbbiakban MT.) 169.§ (1.) bekezdésére hivatkozott, az ugyanis kimondja: "*A munkavállaló vétkességére tekintet nélkül a teljes kárt köteles megtéríteni a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban bekövetkezett hiány esetén, amelyeket állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ vagy kezel.*"

A károkozónak tehát az a védekezése, hogy az eszközt lezárt járműben hagyta, nem elfogadható, hiszen egyrészt magával vihette volna, más-

részt pedig a vele utazó munkatársa - akit eddig az esettel kapcsolatban meg sem hallgattak - vigyázhatott volna a járműre, amíg ő a feladatát elvégzi. Nem elfogadható továbbá a károkozó védekezése azért sem, mert a rendőrség a járművön külsérelmi nyomokat nem talált, vagyis az eszköz lezárt gépjárműből történő eltulajdonítása csak feltételezés és nem bebizonyított tény!

A parancsnokhelyettes tehát a határozatát kellően megindokolva döntött a kártérítés kiszabása mellett, ugyanakkor az okmányok vizsgálatából az nem derül ki, hogy miért döntött a kárügyet illetően, hiszen a KJT 49.§ (2.) bekezdése értelmében a kártérítési tanács elnöke a munkáltatói jogkör gyakorlója, vagyis a tanácsnak kellett volna meghoznia a határozatot.

A "történet" természetesen itt még nem fejeződött be. A károkozó a határozatot 1996. december 16-án vette át és december 30-án a MT. 200.§ (1.) bekezdésére hivatkozva munkaügyi jogvitát megelőző egyeztetést kért. Az egyeztetésre 1997. január 14-én került sor, amelyen a károkozó, a vizsgálóbiztos, valamint a jogi alosztályvezető vett részt.

Ugyancsak 1997. január 14-én a jogi alosztályvezető "Belső feljegyzés"-t készített, amelyben rögzíti, hogy a vizsgálóbiztos a gépjárműben utazó tanút nem hallgatta meg, ezért új eljárást kell lefolytatni és mivel az előző vizsgálóbiztos munkaviszonya időközben megszűnt, javaslatot tesz új vizsgálóbiztos kijelölésére.

Az új vizsgálóbiztos a tanút 1996. január 28-án (az évszám nem tévedés, ugyanis a jegyzőkönyvön ez áll!) meghallgatta, aki az esettel kapcsolatban új információval szolgálni nem tudott. A meghallgatásról készült jegyzőkönyv nyilvántartási számot nem tartalmaz! A rendelkezésre álló okmányok tanulmányozása után a vizsgálóbiztos 1997. január 28-án elkészítette a "Kárfelvételi jegyzőkönyv"-et, amely lényegében megegyezik az előző vizsgálóbiztos véleményével, azzal a különbséggel, hogy az ügy lezárását javasolja, de hogy milyen formában, arra csak utalást tesz, miszerint a károkozó nem kötelezhető kártérítésre. Ez utóbbi nem javaslat, hanem vélemény!

Újabb közel másfél hónap elteltével 1997. március 07-én a parancsnok - szintén a jogi alosztályvezető előterjesztésére - "Határozat"-ot hozott egy új összetételű kártérítési tanács létrehozására. Ez az okmány sem

határoz meg határidőt és feladatokat, viszont kijelenti, hogy a károkozó felelős a kárért, holott ennek az okmánynak nem ez a rendeltetése.

A kártérítési tanács 1997. március 26-án megtárgyalta az ügyet és a károkozó meghallgatását követően a tárgyalásról a "Jegyzőkönyv"-et elkészítették. A bizottság ezt követően 1997. március 27-én meghozta a "Kártérítési határozat"-ot, amelyben az MT. 169. §(2.) bekezdésére hivatkozva a károkozót mentesítik a kár megtérítésétől!

Az okmányokat vizsgálva, az esettel kapcsolatban számos kérdés merül fel. Először is az, hogy a nyomozást megszüntető határozatot követően a parancsnok miért csak közel három hónap elteltével rendelte el az ügy kivizsgálását, hiszen ezen idő alatt az esetet le lehetett volna zárni. Kérdésként merül fel továbbá az is, hogy ha az eszköz becsült értéke 200 eFt, akkor a káreljárást miért 133.400 Ft-ról folytatták le, valamint az, hogy az első kártérítési tanács miért nem végezte el munkáját, miért nem tett írásos javaslatot a kárügy rendezésére? Érthetetlen az is, hogy a "Kártérítési határozat" megtámadása után az új vizsgálat alapján elkészült "Kárfelvételi jegyzőkönyv"-et az új "Kártérítési határozat" miért csak két hónap elteltével követte?

Az eljárás szabálytalanságát támasztja alá az a tény is, hogy a kártérítési tanács elnöke nem a parancsnok volt, holott a KJT 49.§ (2) bekezdése értelmében a tanács elnöke a munkáltatói jogkör gyakorlója kell hogy legyen. Ez a helytelen gyakorlat valamennyi kárügynél jelen van.

A másodfokon kijelölt kártérítési tanács a károkozóra nézve felmentő határozatot hozott. A határozat rendelkező részében a MT. 169.§ (2.) bekezdésére hivatkozott, amely kimondja: "*Mentesül a munkavállaló a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a hiányt elháríthatatlan külső ok idézte elő, vagy a munkáltató a biztonságos őrzés feltételeit nem biztosította.*"

Ez az indoklás két okból sem megalapozott. Az egyik, hogy a károkozó a gépet magával vihette volna, a másik - és ez a kézenfekvőbb ok - pedig az, hogy a munkatársa vigyázhatott volna a járműre, amíg ő jelenti az előző munka elvégzését, így mindenképpen biztosítható lett volna a megfelelő őrzés-védelem. A hiányt tehát nem "*elháríthatatlan külső ok*", hanem felelőtlenség idézte elő!

Az eljárás lefolytatásával kapcsolatban megállapítható, hogy annak lebonyolítása nyolc hónapot vett igénybe, amely teljesen indokolatlan és a hozzá nem értést, tanácstalanságot látszik bizonyítani. Az eset vizsgálatának egyes szakaszaiban előbb csaknem három, majd pedig két hónap "üresjárat" volt, amelyre nincs elfogadható magyarázat.

Kijelenthetjük ugyanakkor azt is, hogy az első fokon hozott határozat helytálló, az indoklása megalapozott volt. A másodfokú kártérítési tanács mentesítő határozata ezért is érthetetlen.

2.) Az alábbiakban ismertetett káreset magában hordozza mindazon hiányosságokat, amelyek az 1. pontban leírt esetről felmerültek, sőt ebben az esetben néhány új szabálytalanság is tapasztalható volt.

A kárt egy, a katonai szervezet parkolójában tárolt, lezárt járműből eltulajdonított kisgépjármű értéke képezte. Az eszköz hiányát 1996. augusztus 22-én észlelték és a szóbeli jelentést követően az esetről jegyzőkönyvet készítettek.

Az ügyről a katonai szervezet vezetőjét 1996. augusztus 30-án írásban tájékoztatták, aki szeptember 12-én "Határozat"-ban intézkedett a káreljárási vizsgálat elrendeléséről, amelyben a vizsgáló biztosnak meghatározta, hogy a vizsgálatot 15 napon belül folytassa le és annak anyagát további 8 napon belül küldje meg a káreljárási tanácsnak.

A vizsgálat a meghatározott 15+8 nap helyett 42 napot vett igénybe! A vizsgálóbiztos a "Kárfelvételi jegyzőkönyv"-et 1996. október 24-én készítette el, amely egy sor formai kelleket nem tartalmaz. Az okmányoknak nincs nyilvántartási száma, nem tartalmazza a kár keletkezésének körülményeit, idejét, a kár összegét, a kárutasítás megfelelő paragrafusára, pontjaira nem hivatkoznak, parancsnoki (vezetői) záradékkal nem látták el. A jegyzőkönyv csak a károkozó nyilatkozatára és a vizsgálóbiztos véleményére korlátozódik!

A károkozó a nyilatkozatában előadja, hogy a jármű az arra a célra kijelölt helyen, zárt láncú kamerás védelemmel ellátott parkolóban volt tárolva, vagyis az eszköz megfelelő őrzés-védelme véleménye szerint biztosítva volt, ezért a keletkezett kárért nem érzi magát felelősnek és a kár megtérítését méltánytalannak tartaná.

A vizsgálóbiztos a jelentésében megerősíti a károkozó nyilatkozatát, sőt kijelenti: *"Az előadottak bizonyíthatóan nem cáfolhatók." Ugyanakkor az utolsó mondatában így fogalmaz: "A kártérítés mértékéül a beszerzési ár amortizációs kulccsal csökkentett értéke javasolható."*

A vizsgálóbiztos jelentéséből az állapítható meg, hogy a rendelkezésére álló rendkívül hosszú idő (42 nap) alatt sem tett meg mindent annak érdekében, hogy az eset körülményeit kétséget kizáróan tisztázza. Az általa elkészített jegyzőkönyv elnagyolt, semmilyen lényegi megállapítást nem tesz. Ilyen javaslat alapján nem lehet egyértelműen állást foglalni a kár rendezését illetően. A vizsgálóbiztos elkövette azt a hibát, hogy a kártérítés mértékéül az áru értékének a beszerzési új amortizációs kulccsal csökkentett értékét javasolta figyelembe venni, holott MT. 172.§ (1.) bekezdés b.) pontja értelmében: *"ha a dolog megsemmisült, vagy használhatatlanná vált, illetve ha nincs meg, a károkozás időpontjában érvényes fogyasztói árat kell - az avulásra is tekintettel - figyelembe venni."*

A katonai szervezet vezetője - nem a kártérítési tanács, (lásd 1. pont is) - 1996. november 21-én hozta meg határozatát, amelyben a károkozót a kár megtérítésére kötelezte. A kár összegét 41.583 Ft-ban határozta meg (nem lehet tudni, hogy ez milyen érték, hiszen "Kárfelvételi jegyzőkönyv"-ben erről nem esik szó, viszont a későbbiekben ennek még lesz jelentősége). Figyelembe véve a "Kárfelvételi jegyzőkönyv" hiányosságait, az alapos kivizsgálás és az egyértelmű javaslat elmaradását, úgy vélem, ez a határozat sem volt kellően átgondolt.

A "Kártérítési határozat" egyébként olyan nyilvántartási számot kapott, amely számon egy korábbi, teljesen más kéresem szerepel!

Az okmányok vizsgálatából nem derül ki, hogy a károkozó a "Kártérítési határozat"-ot mikor vette át, de a jogvitát megelőző egyeztetést 1997. január 20-án - tehát két hónappal a határozat meghozatalától - kérte, holott erre a határozat kézhezvételétől számított 15 napon belül van lehetőség.

A jogvitát megelőző egyeztetést 1997. február 04-re tűzték ki, amelyről a károkozót január 29-én értesítették. Hogy azt a valóságban megtartották-e, csak találgatni lehet, arról ugyanis írásos dokumentum nem készült, mint ahogy arról sem találtunk okmányt, mely szerint új vizsgálóbiztost jelöltek ki egy új káreljárás lefolytatására. Időrendben továbbha-

ladva ugyanis az okmányok között egy "Kárfelvételi jegyzőkönyv" található, amely 1997. február 04-én kelt, vagyis a jogvitát megelőző egyeztetés napján, amely az ügy eddigi lefolyásának gyorsaságát figyelembe véve igen erős tempónak minősíthető. Ráadásul a "Kárfelvételi jegyzőkönyv" percre pontosan (február 04. 08.00) az egyeztetés időpontjában készült! Az időpontok meglepő keveredését, az eljárást lefolytatók állandó időzavarba kerülését misem bizonyítja jobban, mint az a "Jegyzőkönyv", amely egy tanú meghallgatásáról készült. Ez a tanúkihallgatás ugyanis február 28-án zajlott, holott a február 04-én készült "Kárfelvételi jegyzőkönyv"-ön ennek a tanúnak a neve szerepel, vagyis feltehetően a két jegyzőkönyv fordított időrendben követi egymást.

A tanúként meghallgatott munkatárs a kárügyről hasonlóan nyilatkozott mint a károkozó, viszont megjegyzi, hogy az említett időszakban (július 26 - augusztus 22 között) 15 különböző munkahelyen jártak, vagyis a jármű ezen időszak alatt is mozgott, tehát nem kizárt, hogy a kár az egyik ilyen út során keletkezett, ez a körülmény azonban az első kéreljárás során nem került szóba. A tanú azt is megjegyzi, hogy tudomása szerint a károkozó július 08 és 26 között szabadságon volt. Mindennek semmi jelentősége nem lenne akkor, ha a károkozó a második kéreljárás során nem nyilatkozta: *"július 26 és augusztus 22 közötti időszakban (július 8 és 26 között) szabadságon voltam."* A kérdés csak az, melyik időpont az igaz. Amennyiben a zárójelben lévő időtartám, úgy annak az ügy szempontjából nincs jelentősége (lásd feljebb), ha azonban az előző változat az igaz, akkor a károkozó nem felel a kárért, hiszen a kritikus időszakban nem kezelhette sem a járművet sem a gépet.

Az új kéreljárással kapcsolatban említést érdemel továbbá, hogy a károkozó azt nyilatkozta: "A kár megtérítését a további jó személyi kapcsolatok miatt magamra vállalom" (az első kéreljárás során a kártérítést méltánytalanak tartotta volna!). Az ilyen esetekben - tekintettel kényességükre - nem szívesen teszünk nehezen bizonyítható kijelentéseket, de feltételezhető, hogy a károkozót "rábeszélték" erre a nyilatkozatra.

A károkozó nyilatkozatának ismeretében az új vizsgálóbiztos is a 41.583 Ft-os kár megtérítését javasolja, többek között azért, mert a károkozó *"magára vállalja a károkozást"*. A vizsgálóbiztos véleményének utolsó bekezdésében így fogalmaz: *"Az ellopott gép 41.583 Ft megtérítése elkerülhetetlen, az ismételten felvett kárfelvételi jegyzőkönyv és tanúkihallgatási jegyzőkönyvek alapján javaslom"* Csak emlékeztetőül: a

"Kárfelvételi jegyzőkönyv" február 04-én, a tanúkihallgatási jegyzőkönyv pedig 28-án kelt, vagyis a vizsgálóbiztos a tanúkihallgatási jegyzőkönyvre nem hivatkozhatott volna!

Az ismételt kivizsgálást és véleményezést követően a katonai szervezet vezetője 1997. március 07-én "*Határozat*"-ot hozott, a kártérítési tanács megalakítására. A kártérítési tanács március 26-án megtartotta a tárgyalást, amelyről "*Jegyzőkönyv*" készült. A jegyzőkönyvben - többek között - kijelentették, hogy a károkozó a károkozás tényét elismeri és hajlandó az okozott kárt megtéríteni. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a károkozó nem elismerte a károkozás tényét, hanem magára vállalta a kár megtérítését. Óriási különbség!

A kártérítési tanács 1997. március 27-én meghozta "*Kártérítési határozat*"-át, amelyben a károkozót **18.962,- Ft** ! kár megtérítésére kötelezte. A **18.962,- Ft-ot a kárt teljes összegeként** kezelte, ez csak azért érdekes, mert eddig valamennyi okmányon 41.583,- Ft szerepelt a kár összegeként. A kártérítési határozatban különböző indokok figyelembe vételével méltányossági alapon (szociális helyzet, eddigi jó munkája, stb.) a kárt lehet mérsékelni, de erre a határozatban külön is ki kell térni. Ez azonban nem történt meg.

Összességében jelen esetről is megállapítható, hogy annak lerendezése - viszonylagos egyszerűsége ellenére - hosszú időt vett igénybe. Az eljárás során előbb a vizsgálóbiztos (15+8) nap helyett 42 nap), majd a károkozó (15 nap helyett 60 nap) lépte túl a törvény illetve a parancsnok által meghatározott eljárási időket. Ez a két "időtúllépés" már önmagában is kizárja a káreljárás szabályos lefolytatását. Az eset azonban további hibáktól sem mentes. Többek között meg kell említeni azt is, hogy az első vizsgálóbiztos a rábízott feladatot ugyancsak elnagyolta. Az általa - csaknem másfél hónap alatt - összeállított "*Kárfelvételi jegyzőkönyv*" egy sor fontos momentumot nem tartalmaz, az előírásoknak minimális mértékben sem felel meg. Az eset körülményeit rendkívül felszínesen tárgyalja, következtetést, javaslatot nem tartalmaz. A vizsgálóbiztos véleményében biztosítottnak látta a jármű őrzés-védelmét és a károkozó által előadottakat is helytállónak találta. Ugyanakkor a kártérítési javaslatát nem tudta érvekkel alátámasztani. Sem a "*Kárfelvételi jegyzőkönyv*"-ekben, sem a "*kártérítési határozat*"-okban nem szerepel indoklásként, hogy a károkozónak lehetősége lett volna az eszköz raktárba történő leadására - ezt csak a kártérítési tanácsot kijelölő

határozat említi, azonban ennek az okmánynak nem feladata a javaslat-tétel vagy a határozat meghozatala - pedig ez a tény minden kétséget kizáróan bizonyította volna a károkozó felelősségét, mivel a MT. 166. § (2.) bekezdése kimondja: "A munkavállaló vétkességét, a kár bekövetkezését, illetve mértékét, valamint az okozati összefüggést a munkáltatónak kell bizonyítania."

Az első fokú határozat megtámadását követően a katonai szervezet vezetője új káreljárás lefolytatását rendelte el. Az új eljárás alapvető jellemzője volt, hogy az érdekeltek többször is időzavarba kerültek, az egyes események nem logikus időrendben követték egymást. A tanú meghallgatása sem hozott lényegi változást az első eljáráshoz képest. A kártérítési javaslatot itt sem sikerült kellőképpen megindokolni (érvényes az a kár összegének jelentős mérséklésére is), ezért ez a határozat sem tekinthető megalapozottnak.

3.) A továbbiakban még néhány meglehetősen "furcsa" lefolyású káreljárást szeretnék ismertetni, az előzőeknél valamivel rövidebb formában.

Az eset 1996. július 05-én kezdődött, amikor a katonai szervezet két alkalmazottja egy másik katonai objektumba ment munkavégzés céljából. A munka megkezdése előtt vették észre, hogy a járműből hiányoznak különböző célszerszámok, amelyek a munka elvégzéséhez elengedhetetlenek (az eset ismerős hisz, a 2. pontban tárgyalt esetről is a járműből tűnt el az eszköz!?).

A készlet hiányát a művezetőnek jelentették, aki az esetről a jegyzőkönyvet csak a hétvégét követően július 08-án vette fel. Ennél is nagyobb baj, hogy a rendőrségi feljelentést csak az esetet követően 2 héttel, július 19-én tették meg! Ennek nem is lehetett más a következménye, mint az, hogy a rendőrség a nyomozást bizonyítékok hiányában megszüntette. A megszüntető határozatot a katonai szervezet augusztus 29-én kapta meg.

A káreljárás tulajdonképpen innen veszi kezdetét - már amennyiben káreljárásról beszélhetünk - *amely az alábbiak szerint alakul:*

A katonai szervezet vezetője X károkozó bejelentése alapján "*Határozat*"-ot hoz a káreljárási vizsgálat lefolytatására 1996. szeptember 24-én. A határozatban kijelölésre kerül a feladat végrehajtásáért felelős

vizsgálóbiztos is, akinek 15+8 napban (az előírásoknak megfelelően) határozza meg a vizsgálat lefolytatását.

Október 01-én újabb "Határozat" születik, ezúttal Y és Z bejelentései alapján (a káreset ugyanaz), a vizsgálóbiztos személye és a 15+8 napos határidő változatlan. Ezután 1997. január 16-ig semmi sem történik, ekkor azonban napvilágot lát egy újabb "Határozat", amely X, Y és Z bejelentése alapján készült és ugyanazt az esetet hivatott kivizsgálni. Ugyanakkor vizsgálóbiztosul egy újabb személy lett kijelölve.

Újabb öt hónap telik el a nagy semmittevés jegyében, amikor a jogi alsztályvezető elkészít egy ún. "Belső feljegyzés"-t, amelyben kijelenti, hogy a kijelölt vizsgálóbiztos munkaviszonya időközben megszűnt és a káreljárást nem folytatta le! A feljegyzés a továbbiakban így fogalmaz: "Mivel határidőben nem lett elintézve, ezért az új kárfelvételi jegyzőkönyv felvételekor a károkozókat nyilatkoztatni kell, hajlandók-e a kárt megtéríteni, vagy sem....". Nem tudni miért ír új kárfelvételi jegyzőkönyvről, hiszen "régi" sem készült!

Érdemesnek tartom megemlíteni, hogy a három különböző tartalommal készült és különböző időpontban kiadott "Határozat", valamint a "Belső feljegyzés" ugyanazt a nyilvántartási számot kapta!

Ha röviden akarjuk értékelni az esetet, akkor azt kell leírni, hogy a káreljárást közel egy év alatt nem hogy lefolytatni, de még elkezdni sem sikerült. Az ügy azonban nem ilyen egyszerű. Az esetből a kérdések sokasága adódik: a rendőrséget miért csak két hét múlva értesítették; a katonai szervezet vezetője miért intézkedett három esetben (összesen 4 hónap alatt) a káreljárás lefolytatására; az intézkedéseket miért nem követte végrehajtás; miért jelöltek ki olyan vizsgálóbiztosokat, akiknek a munkaviszonyuk megszűnt még mielőtt feladataikat befejezhetnék volna, stb.? A kérdéseket még lehetne sorolni, de a lényeg az, hogy ebből az esetből is sugárzik a hozzá nem értés, a nemtörődömség, a tehetetlenség és a tanácstalanság. Semmi sem indokolja, hogy egy ilyen egyszerű, egyértelmű ügyet csaknem egy évig "vizsgáljanak" és akkor se szülessen még csak javaslat sem a kár rendezésére vonatkozóan.

4.) A következő káresetekről nem kívánok külön-külön és részletesen beszélni. Az esetek közül három hasonlít az előző pontokban ismertetett káregyügekhez, a negyedik pedig egy szakszerűtlen munkavégzést követően ke-

letkezett káresetet tárgyal. Az esetek 1996. szeptember, október, november és 1997. január hónapokban keletkeztek és közös jellemzőik, hogy valamennyi ügy kivizsgálására olyan személyt jelöltek ki, akinek a kijelölést követően megszűnt a munkaviszonya.

A kárügyek kivizsgálására értelemszerűen éppúgy nem került sor, mint az előző pontban ismertetett káreljárás esetében.

A kárügyek rendezetlenségére a katonai szervezet jogi alosztályvezetője 1997. júniusában döbbsent rá és június 18-án "Belső feljegyzés"-ben - a 3. pontban már ismertetett szöveggel - rögzítette a káresetekkel kapcsolatos észrevételeit.

5.) Az 1997. évben - az ellenőrzés időpontjáig - bekövetkezett és lefolytatott káreljárások közül az alábbival szeretnék részletesen foglalkozni.

A kár keletkezésének ideje és körülményei nem ismertek. Az 1997. március 21-én felvett "Kárfelvételi jegyzőkönyv" röviden az alábbiakat tartalmazza: Az egyik raktáros lebetegedését (1995. december 04.) követően a károkozó előjárója **szóbeli** utasítására átvette a raktár kezelését, amelyet saját raktárosi munkaköre mellett látott el. A raktár előírászerű (írásban rögzített) átadás-átvételére egy év múlva 1996. december 16-án került sor. A károkozó az eltelt egy év során alkalmanként még egy harmadik raktárt is kezelte.

A kár (leltárhiány) az 1996. decemberi leltár során került kimutatásra, de pontos ideje és a keletkezési körülmények nem behatárolhatóak.

A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a "Kárfelvételi jegyzőkönyv" csaknem előírászerű, azonban a károkozó nyilatkozata "Az okozott kárt nem vagyok hajlandó megtéríteni" kevés. A károkozót részletesen nyilatkoztatni kellett volna a raktár átadás-átvételének körülményeiről, amiből valóban kiderülhetne, hogy felelős-e a keletkezett kárért.

A káreljárás lefolytatására kijelölt bizottság javaslatában az alábbiak olvashatók: "Miatán lebetegedett az osztályvezetés nem az előírások szerint intézkedett a szivattyú raktáros helyettesítéséről, nem rendelt el átadás-átvételi leltárt. A feltárt hiány felelősét így nem lehet egyértelműen meghatározni."

A bizottság javaslata ellentmondásos, hiszen a hiányért az a felelős, aki nem intézkedett előírás szerűen a raktárosi teendők átadás-átvételére, ennek megfelelően vele szemben is le kellett volna folytatni a káreljárást.

Összefoglalva

A fentiekben hosszabb-rövidebb terjedelemben ismertetett káresekkel kapcsolatos hiányosságokat *az alábbiak szerint lehet összegezni:*

a.) Az esetek kivizsgálása, a döntéshozatal indokolatlanul hosszú időt vett igénybe. Az első pontban ismertetett káreset kivizsgálására például a rendőrség nyomozást megszüntető határozata után csaknem három hónappal intézkedtek és az ügy teljes lezárása további öt hónapot vett igénybe. A másodfokon meghozott határozat ugyanakkor egy helytelen döntés következménye.

Az 1996. augusztus 22-én keletkezett - a 2. pontban tárgyalt - kárügy kivizsgálását szeptember 12-én rendelték el, a vizsgálóbiztos a károkmányokat ("*Kárfelvételi jegyzőkönyv*") október 24-én készítette el, tehát lényegesen túllépte a meghatározott és a vonatkozó utasításban előírt 15 napos határidőt. A határozat egy hónap múlva született meg. Az új káreljárás 1997. március 27-én fejeződött be.

A 3. pontban leírt káreset 1996. július 05-én keletkezett és az esetről a jegyzőkönyvet csak 08-án vették fel. Ennél a nagyobb baj az, hogy a rendőrségi feljelentést csak július 19-én tették meg. Ennek szinte természetes következménye volt, hogy a rendőrség az ügyben érdemi munkát végezni nem tudott és a nyomozást megszüntette. Ezt követően sem törekedtek az eljárás mielőbbi elkezdésére illetve lefolytatására, hiszen a katonai szervezet vezetője első ízben szeptember 24-én, majd október 01-én, végül pedig 1997. január 16-án intézkedett a kár kivizsgálására, amelyre az ellenőrzés időpontjáig (1997. június 9-13.) még nem került sor. Az ügyet egy "*Belső feljegyzés*" zárja, amelyet a jogi alosztályvezető készített 1997. június 18-án.

A 4. pontban ismertetett négy káreset - amelyek 1996. szeptember, október, november illetve 1997. január hónapokban keletkeztek - az el-

lenőrzés időpontjáig még az eljárás megkezdésének stádiumáig sem jutott el.

b.) A károkmányok (elsősorban a "Kárfelvételi jegyzőkönyv") összeállítására elnagyolt, nem tartalmazzák az előírt formai kellékeket, a kár keletkezésének körülményeit, idejét, a kár összegét, a kárutasítást (Munka Törvénykönyve, Közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény) vonatkozó paragrafusára, pontjaira nem hivatkoznak. Az okmányokon parancsnoki (vezetői) záradék nem található, sokszor még nyilvántartási számmal sem látták el azokat.

A káresetek kivizsgálására kijelölt személyek (vizsgálóbiztosok) sokszor a legalapvetőbb feladatoknak sem tesznek eleget, vagyis nem hoznak egyértelmű javaslatot a kár rendezésére vonatkozóan. Ez általában azért lehetséges, mert a kár keletkezésének körülményeit nem tisztázták minden kétséget kizáróan.

Erre a legjobb példa a 2. pontban tárgyalt kárügy, amelynek a vizsgálóbiztosi jelentésében a vizsgáló elfogadja a károkozó nyilatkozatát, sőt kijelenti, hogy azok bizonyíthatóan nem cáfolhatók. **Ezt követően az alábbiakat javasolja:** "A kártérítés mértékéül a beszerzési ár amortizációs kulccsal csökkentett értéke javasolható!" Ez a feltételes módban megfogalmazott mondat egyértelmű javaslatnak nem elfogadható. Arról nem is beszélve, hogy a kártérítés mértékéül nem a beszerzési árat kell figyelembe venni, hanem a kár keletkezésének időpontjában érvényes fogyasztói árat, figyelemmel az avulás (nem amortizáció) mértékére (MT. 172.§ (1.), b.) pontja).

A kárfelvételi jegyzőkönyv nem tartalmazza:

- a nyilvántartási számot;
- a kár keletkezésének körülményeit;
- a kár keletkezésének idejét;
- a kár összegét;
- a vizsgálóbiztos javaslatát, a vonatkozó utasítások megfelelő pontjára hivatkozva;
- a parancsnok (vezető) záradékát.

c.) A munkáltató többször hozott olyan határozatot, amely nem megalapozott, megkérdőjelezhető.

Az első pontban ismertetett kéresetben a rendelkezésre álló okmányok alapján - amely egy a városban parkoló járműből eltulajdonított berendezés esetét vizsgálja - a munkáltató elmarasztaló határozatot hozott, amelyet kellően meg is indokolt azzal, hogy a gépet a károkozó magával vihette volna és akkor nem lopják el. A károkozó a határozatot megtámadta és az új eljárás során kiderült, hogy a gépjárművezető (szakmunkás) nem volt egyedül, tehát a megfelelő őrzés- védelmet úgy is biztosíthatta volna, hogy a munkatárs a járműben marad, míg a károkozó elvégzi feladatát. Vagyis az új eljárás még inkább az első fokú határozat jogosságát támasztotta alá. A másodfokú döntés ezzel szemben a károkozó vétlenségét állapította meg. Ez a döntés minimum megkérdőjelezhető.

Egy másik esetben (2. pont) a vizsgálóbiztos elnagyolt, felületes kivizsgálásának köszönhetően született olyan döntés, amelyet nem gondoltak át kellően. Az ügy lényege, hogy az arra kijelölt és megfelelő őrzés- védelemmel ellátott telephelyen álló, lezárt járműből eltűnt egy gépi berendezés. Arról már a b.) pontban esett szó, hogy az említett károk-mány nem felelt meg az előírásoknak, ennek ellenére meghozták az elmarasztaló határozatot, amelynek indoklása kívánni valókat hagy maga után. Mind a károkozó, mind a vizsgálóbiztos, mind pedig a határozatot hozó egybehangzó véleménye, hogy a jármű megfelelően őrzött telephelyen, lezárva parkolt. Ugyanakkor egyik jegyzőkönyv vagy határozat sem tesz említést arról, hogy a károkozónak lehetősége lett volna a gép raktárba történő leadására. Ez alapvetően változtatott volna a tényálláson. A károkozó fellebbezését követően az új káreljárás során olyan új adatok is felmerültek, amelyek az első vizsgálatnál nem, nevezetesen, hogy a károkozó a kár valószínűsíthető bekövetkezésének időpontjában szabadságon volt. Csakhogy a körülmények itt sem tisztázódtak egyértelműen, mert a károkozó azt nyilatkozta: "**Július 26. és augusztus 22. közötti időszakban szabadságon voltam**", zárójelben megjegyzi, hogy **július 08-26 között**. Nem lehet tudni, hogy melyik időpont igaz. Ez azért lényeges, mert a kár éppen a július 26. és augusztus 22. közötti időpontban keletkezett. Tehát, ha nevezett ekkor volt szabadságon, akkor a kárért nem felel. A másik időpontnak az esettel kapcsolatban nincs jelentősége.

Az ügy tehát az ismételt eljárás során sem nyert megnyugtató megoldást, ennek ellenére a "*Kártérítési határozat*"-ot újra kiadták, de nem a "*Kárfelvételi jegyzőkönyv*"-ben szereplő 41.583, hanem 18.962 Ft-ról. A hirtelen "*értékcsökkenést*" a határozat nem indokolja.

Összegezve tehát megállapítható, hogy két káreljárás sem tudta hirtelt érdemlően tisztázni az eset körülményeit, az elmarasztaló határozatot azonban ennek ellenére meghozták, azt pedig, hogy miért 18.962 Ft-ról, azt csak találgatni lehet.

d.) A károkmányok vizsgálata során megállapítottuk, hogy öt ízben fordult elő olyan eset, hogy a kijelölt vizsgálóbiztos nem tudta lefolytatni a káreljárást, mert a munkaviszonya megszűnt. Az okmányokból az nem derül ki, hogy a vizsgálóbiztosi kijelöléstől mennyi idő telt el a munkaviszony megszűnésének napjáig, vagyis, hogy lett volna-e ideje a vizsgálóbiztosnak az eljárás lefolytatására. (A vizsgálóbiztos a kijelöléstől számított tizenöt napon belül köteles a vizsgálatot lefolytatni). Valamennyi eset egy "*Belső feljegyzés*"-el zárult hónapokkal - nemegyszer fél évvel - a kijelölést követően, 1997. június 18-án.

e.) A káresetek ellenőrzése során végül az is megállapítást nyert, hogy az okmányok ügyviteli kezelése minősíthetetlen. A kárügyekhez rendszeresen 6-8 különböző okmány tartozik, amelyeknek - szabálytalanul - ugyanazt a gyűjtőív-alszámot adják. Olyan is előfordul, hogy egy, már befejezett kárügy nyilvántartási számát adják egy másik kárügynek. Például az 1. pontban leírt káresetnél az első kárfelvételi jegyzőkönyv olyan gyűjtőív-alszámon szerepel, amely megegyezik egy korábbi - jelen ügytől teljesen független - káreset nyilvántartási számával. A 2. pontban ismertetett káresetnél az első fokon meghozott határozat kapott olyan nyilvántartási számot, amelyen egy másik káreset található.

A káreseteknek a fentiekben leírt vizsgálata tanulságaként kijelenthető, hogy áttételesen a **vezetői tevékenység hiányosságai** is hozzájárultak a károk keletkezéséhez. A munkagépek eltűnésének gyakorisága, azok szabálytalan tárolása és kölcsönadása, stb. láttán a munkahelyi vezetők nem intézkedtek ezek megelőzésére. Az MH Leltározási Szabályzatában kötelezően előírtakon túl (5 év) nem hajtottak végre szerszám ellenőrzést saját hatáskörükben a hasonló károk megelőzése érdekében.

A bizottságokban, illetve a kártérítési tanácsokban és vizsgálóbiztosi feladatban tevékenykedő közalkalmazottakat, a káreljárások megfelelő, követelmény szerinti lefolytatására nem készítették fel, így valójában a káresetek jelentős része nem lett érdemben kivizsgálva, a döntéshozatal fázisában pedig abban az esetben is eltekintettek a kár megtérítésétől, amikor a károkozó felelőssége egyértelműen megállapítható volt és első fokon erre parancsnoki határozat született.

MUNKAVÉDELEM

ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR HONVÉDSÉG 1997. I. félévi baleseti helyzetéről

*Regényi Eörs*¹

A testi épség megóvására irányuló feladatok végrehajtása 1997. I. félévében

a.) A szervezet korszerűsítése

A szervezet korszerűsítésére, a tárcaszintű feladatok hatósági jogkörben történő végzésére, az elemző munka eredményeként javaslatok kerültek kidolgozásra a munkavédelmi (munkabiztonság és a foglalkozáségszéségügy), valamint a munkaügyi ellenőrzési tevékenység ellátására. A szervezet korszerűsítése, a feladatkör bővítése folyamatban van.

b.) Oktatás-felkészítés

A katonai szervezeteknél - a REJET IX-4-1 jelentések alapján - időarányosan végrehajtották a munkavédelmi előadásokat, oktatásokat.

Levezetésre került 1997. 01. 30-án a biztonságtechnikai tisztek és a munkavédelmi megbízottak összevont eligazítása, a Baleseti Jegyzőkönyv és a Kitöltési Útmutató egységes értelmezése és az aktuális feladatok eredményes végrehajtása érdekében.

A szakmérnök képzés megszervezése, egyeztetése, előkészítése (BMF, BJKMF, OMKTI-n) megtörtént; a pk.állomány és a munkavédelmi képviselők, a munkavédelmi megbízottak továbbképzése az RKKK-ban végrehajtásra került.

1 Regényi Eörs mk.alezredes, HM Munkavédelmi és Munkaügyi Ellenőrzési Hivatal mb. munkaügyi osztályvezető

c.) Szabályozás

E területen lényeges előrelépés még nem történt. Az MHP intézkedése a személyi sérüléssel járó balesetek kivizsgálására és nyilvántartására, valamint az MHP intézkedése a személyi állomány munkavédelmére és baleset megelőzésére intézkedés tervezetek elkészültek, a vonatkozó intézkedések alapján véleményeztetésre és kiadványozásra a felterjesztés megtörtént.

A beszámolási időszakban már rendelkezésre állt az MH Parancsnokának 45/1996. (HK 14.) intézkedése a Hivatal feladatainak átmeneti szabályozásáról, amely meghatározta a további tevékenységeket.

d.) Ellenőrzések

1997. I. félévében a tervek szerint, hét katonai szervezetnél került végrehajtásra biztonságtechnikai-munkavédelmi szakellenőrzés, és egy katonai szervezetnél céllenőrzés.

Az ellenőrzések általánosítható tapasztalatai:

- a villamos hálózatok és berendezések tűzvédelmi szabványossági felülvizsgálatai általában nem kerültek végrehajtásra. Aránya: igen 1; nem 6;

- a villámvédelmi felülvizsgálatot általában csak az "A" és "B" tűzveszélyességi osztályba sorolt létesítményeknél végzik el. Aránya: igen 25 %; nem 75 %;

- az érintésvédelmi felülvizsgálatoknak csak közel a felét hajtják végre;

- a fent említett villamos biztonságtechnikai felülvizsgálatok végrehajtásának aránya az előző év hasonló időszakához képest kis javulást mutat, 30 %; az előírásokhoz képest, a javulás az előző évhez viszonyítva mintegy 2 %;

- az időszakos felülvizsgálatra kötelezett emelő berendezéseken, nagynyomású levegőpalackokon és tömlőkön, nyomásmérő műszereken nem az előírt rendszerességgel (gyakorisággal) hajtják végre az időszakos

felülvizsgálatokat, a vizsgálatokról készített okmányok tartalmilag és formailag is eltérnek a MH haditechnikai csoportfőnökének 28/1992. (HK 14.) intézkedésében meghatározottaktól;

- elterjedt az a hibás szemlélet, miszerint az eszközök és ingatlanok élettartamának növekedésével azok biztonsága is csökken. Ez csak akkor igaz, ha a biztonsági berendezéseken épp olyan alulfinanszírozott gazdálkodást folytatnak, mint egyéb berendezéseken. A biztonsági berendezéseket - hasonlóan pl. a járművekhez - külön, kiemelten kell kezelni, azok állapota, műszaki színvonala nem romolhat az átlaggal együtt.

e.) adatszolgáltatás

A katonai szervezetek közel 74 %-a határidőre és megfelelő minőségben, míg 25 %-a késve tett eleget adatszolgáltatási kötelezettségének.

A hivatal a beérkezett baleseti jegyzőkönyveket felülvizsgálta. Az adathiányosan, szabálytalanul kitöltött jegyzőkönyveket - a hiba megjelölésével - kiegészítés, pontosítás végett a katonai szervezet parancsnokának visszaküldte.

II.

Helyzetjelentés a szolgálati és munkahelyek, berendezések és haditechnikai eszközök üzembiztonsági állapotáról

Az épületek, utak, járdák állapota az elmúlt évben tovább romlott. Az esedékes karbantartások egy része elmaradt. Balesetveszélyessé váltak a lépcsők, járdák, vizesblokkok, pl.: elcsúszásos, botlásos balesetek száma a 2. Légvédelmi Parancsnokságnál 16 %-kal növekedett az előző év hasonló időszakához képest.

Az épületek villámvédelmi felülvizsgálata szinte csak az "A" és "B" tűzveszélyességi osztályú létesítményekre terjed ki, sőt előfordul, hogy az így feltárt hibákat sem javítják ki.

Az ellenőrzött katonai szervezet közül csak egy végezte el az esedékes villámvédelmi felülvizsgálatokat.

Az esedékes érintésvédelmi felülvizsgálatokat mintegy 50 %-ban végzik el. Az érintésvédelem szerelői ellenőrzését általában elvégzik, de nem okmányolják.

A tűzvédelmi szabványossági felülvizsgálatokat csak nagyon kevés helyen, a hét ellenőrzött katonai szervezet közül csak egynél végezték el, gyakran nem is tervezik.

A termelő és karbantartó gépek jó része elhasználódott. Biztonsági berendezéseik - ahol erre elegendő figyelmet fordítanak - betöltik funkciójukat.

Az akkumulátortöltő helyiségek kialakítása általában hiányos, hibás. Állaguk leromlott. E létesítményekre 1992-ben új szabványt dolgoztak ki (MSz 1600-16), ennek alapján csekély ráfordítással megfelelő és biztonságos akkutöltő helyiségek és berendezések alakíthatók ki.

A mozgó haditechnikai eszközök túlnyomó részénél feszültségvédő kapcsolók (EVB-B/A EVB-F/M EVB-6) szolgálják az érintésvédelmet. Ez az érintésvédelmi mód 1986. óta nem szabványos. A feszültségvédő kapcsolók ellenőrzésének gyakorlata hibás, mivel csak a "relét" ellenőrzik és nem a teljes berendezést. E tényre ellenőrzéseinkkor rámutattunk.

A haditechnikai eszközök biztonsági berendezései általában működőképesek, csak kisebb jelentőségű, könnyen javítható hibákat (pl. mikrokapcsoló) találtunk.

A katonai szervezetek egy részénél nem tartják be a MH HTFCSEF 28/1992. (HK 14.) intézkedését az emelőgépek vizsgálatáról.

A biztonsági szín- és alakjelek, a (katonai)- munkavédelmi plakátok és címkék elhasználódtak, utánpótlásuk nem megoldott, az alakulatok nem fordítanak erre elegendő figyelmet és pénzt.

Az elsősegélynyújtás feltételei nem mindenütt, nem minden szolgálati- illetve munkahelyen biztosítottak. E helyeken a sérültek ellátása késedelmet szenved, pld.: a lötereketn - a lövészetek kivételével - csak néhány fős karbantartó állomány dolgozik, távol az elsősegélynyújtó helytől.

A legszükségesebb egyéni munkavédelmi védőeszközökkel a katonai szervezetek rendelkeznek, azokat a használatra kötelezettek rendeltetésszerűen használják. A használatban lévők egy része nem rendelkezik minőségtanúsítással.

A csapatok rendelkeznek elegendő és megfelelő zajvédő eszközzel, ennek ellenére előfordult hallássérülés.

A lokátorjavító állomány nem rendelkezik az elektromágnes sugárzás elleni védőruhával és szemüveggel.

A tűzszerészek nélkülözik a megfelelő védőruhát.

A kollektív védőeszközök, berendezések a harcálláspontokon és mozgó haditechnikai eszközökön - elsősorban a technikai kiszolgálás és a parancsnoki szemlélet hiányosságai miatt több esetben nem működnek. Pld. LP HÁP Veszprém esetében.

Az évek óta tartó átszervezések során a munkát közvetlenül irányító állomány cserélődött, így előfordult, hogy a veszélytudat esetenként még fejletlen. Ez okozhatta a közelmúlt nagy feltűnést kelthő tűzszerész balesetét, de más balesetknél is megfigyelhető, pld. a halláskárosodásoknál, vagy a súlyos balesetek esetében (3. sz. táblázat); DELTA gyakorlat során 8 m magasból lezuhant ács-katona esetében.

Összegezve:

Az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos feladatteljesítés és munkavégzés személyi és tárgyi feltételei általában még kielégítőek.

A csapatok élet és munkakörülményei az elmúlt évben tovább romlottak.

A hatósági felügyelet alá tartozó és az időszakos ellenőrzésre kötelezett berendezések ellenőrzései több helyen elmaradtak.

Az ellenőrzött hét katonai szervezet egyike sem tett maradéktalanul eleget munkavédelmi kötelezettségeinek.

Elterjedt az a hibás szemlélet, amely a biztonsági elemeket a többi karbantartást és pénzt igénylő feladattal együtt elhanyagolja. E káros nézet ellen szigorúbban fel kell lépni.

III.

A baleseti helyzet értékelése

A baleseti helyzet értékelése az 1997. év első félévében bekövetkezett személyi sérüléssel járó 2 napot meghaladó szolgálat, illetve 3 napot meghaladó munkaképtelenséget okozó balesetekről az 1997. július 31-ig beérkezett Baleseti Jegyzőkönyvek és a REJET jelentések alapján készült.

A katonai szervezetek adatszolgáltatói, jelentési kötelezettségüknek eleget tettek. Az adatok valóságosak, de mintegy 30 Baleseti jegyzőkönyv utólagos pontosítására kellett intézkedni.

A számítógépes adatfeldolgozás naprakészen megtörtént, az így feldolgozott adatok képezik a baleseti helyzet értékelésének alapját.

A Magyar Honvédségnél 1997. első félévében 622 balesetet jelentettek, ezek során 633 személy sérült meg. A sérültek közül egy meghalt, három súlyos, csonkulásos balesetet szenvedett. Egyéb súlyos baleset 3 történt. A fennmaradó 626 baleset könnyű sérülést okozott.

A halálos baleset közlekedés során történt, honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggőnek minősült.

A csonkulásos balesetek minősítése is honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggő.

Az összes baleset az előző évi hasonló időszakban történtek számának 63,5 %-a, az összesen kiesett szolgálati és munkanapok mennyisége az előző év hasonló időszakához képest 62,2 %. Az egy sérülthez jutó - átlagos - kiesett munkanapok száma 20,1, valamivel kisebb, mint az előző évben (20,4).

Az 1997. év első félévében bekövetkezett balesetek, sérültek és kiessett napok számát, valamint az előző év adataihoz viszonyított %-os arányát a 3. sz. táblázat tartalmazza.

Az 1997. év első félévében balesetben megsérült személyek állománycsoport és sérülés súlyossága szerinti megoszlását a 4. sz. táblázat tartalmazza. Minden állománycsoportban csökkenés következett be. Ennek okát alapvetően a létszámcsökkenésben találhatjuk, sajnos nem a balesetmegelőzés hatékonyságának javulásában.

1997. év első félévében baleseti eredetű halláskárosodást hét sorkatonára szenvedett el, ebből hat lögyakorlat végrehajtása során. Mind a hét eset "honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggő". A halláskárosodások oka az egyébként rendelkezésre álló hallásvédők mellőzése, használatuk megkövetelésének elmulasztása, helytelen használata, egy esetben munkahelyi rendbontás (5. sz. táblázat)

Az összes balesetek megoszlása a nagyobb szervezetek között a 7. sz. táblázat szerint alakult.

Szolgálati megbetegedések

1997. I. félévében 20 fő hivatásos katona kérte betegségének elbírálását, a szolgálati eredetű munkaképességcsökkenés megállapítását. 12 fő megbetegedése bizonyult szolgálati kötelezettség teljesítésével összefüggőnek. Ez a szám az előző év hasonló adatával egyezik. Ebből zajártalom 11, nagyfrekvenciás villamos tér (lokátor) okozta látásromlás 1.

Összefoglalva

A vizsgált eszközpark és a munka-, kezelői körülmények biztonságtechnikai területén lényeges változás, javulás nem történt. Azonban jelentős eredmény a balesetek számának csökkenése.

A Magyar Honvédségnél az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos feladatteljesítés és munkavégzés követelményeinek megvalósulása terén lényeges változás nem történt az előző év hasonló időszakához képest, ezért a helyzet értékelése: MEGFELELŐ

A helyzet javítása érdekében a parancsnokok és üzemeltetők *fordításnak fokozottabb gondot:*

- az elmaradt felülvizsgálatok pótlására, folyamatos időszerű végrehajtására;
- a balesetek jelentési kötelezettségeinek törvényes betartására;
- a veszélyekre felhívó szín- és alakjelek alkalmazására;
- a veszélytudat kialakítására, fenntartására.

Összehasonlítás az előző év hasonló időszakával

Évek	Balesetek		Sérültek		Kiesett napok	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
1996 I. félév	979	100,0	997	100,0	20367	100,0
1997 I. félév	622	63,5	633	63,4	12741	62,6

3. számú táblázat

A. sérülések megoszlása

Sérülések súlyossága	Áll. kat.	Ht., szerz.	Sor, tart.	Hallg., növ.	Ktv. hka.	Össz.
Halálos	1996 I. félév	-	2	1	-	3
	1997 I. félév	2	1	-	-	3
Súlyos csonkulásos	1996 I. félév	2	1	-	-	3
	1997 I. félév	-	2	-	1	3
Egyéb súlyos	1996 I. félév	2	4	1	-	7
	1997 I. félév	-	3	-	-	3
Könnyű	1996 I. félév	113	664	110	92	984
	1997 I. félév	112	416	12	84	624
Összes	1996 I. félév	122	671	112	92	997
	1997 I. félév	114	422	12	85	633
1996 I. félév %-ban		93,4	62,9	10,7	92,4	63,5

4. számú táblázat

Baleseti eredetű halláskárosodások

Tevékenység	Sérülési adatok	Szolgálati feladatvégrehajtásával összefüggő		Szolgálati feladat végrehajtásával nem összefüggő		Összesen	
		fő	Kiesett napok	fő	Kiesett napok	fő	Kiesett napok
Gkr. lögyakorlat végrehajtás		6	103	-	-	6	103
Robbanás		1	28	-	-	1	28
Összesen		7	131	-	-	7	131

5. számú táblázat

Összes balesetek megoszlása nagyobb katonai szervezetek szerint:

Ísz.	Katonai szervezet megnevezése	Esetszám	%-os arány
1.	4. Gépesített hadtest	261	41,2
2.	Légyvédelmi csapatok	174	27,5
3.	Központi rendeltetésű szervezetek	48	7,6
4.	AFFCSF-ség	80	12,6
5.	Egyéb szervezetek	70	11,1
	Összes	633	100,0

7. számú táblázat

INFORMÁCIÓ

A HOLLAND SZÁRAZFÖLDI HADERŐNEM LOGISZTIKÁJÁRÓL

*Hautzinger Gyula*¹

A Holland Királyság, ez a kevesebb, mint Magyarország felén elterülő Északi-tenger parti ország a maga 15 milliós lélekszámával jelentős gazdasági, ezáltal politikai szerepet tölt be Európában. Mint a NATO egyik alapítója tevékeny szerepet tölt be az Észak Atlanti Szövetségben. Helyzeténél fogva nem véletlen, hogy (ebben az évszázadban már harmadszor) jelentős támogatást nyújt Magyarországnak, segítvén ezáltal hazánk euro-csatlakozási törekvéseit. Így kerülhetett sor arra a több éve tartó folyamatra, amikor a **Holland Királyi Fegyveres Erők** meghívására a Magyar Honvédség állományából mára sokan megfordultak a **Védelmi Tanulmányok Intézete** 3 hónapos törzstiszti tanfolyamán, nyelvi-szakmai ismereteket szerezve a NATO csatlakozás útján.

Idén először másfajta, újabb képzési formára érkezett meghívás a Honvédelmi Minisztériumba. Ezúttal már továbblépve, 5 hetes haladó törzstiszti tanfolyamra jött a meghívó nemcsak hozzánk, hanem más békepartnerségi ország logisztikai szolgálatánál dolgozó, magasabb rendfokozatú és beosztású személyek kiküldésére.

Így kaptam azt a megtisztelő lehetőséget, hogy elsőként képviselhettem szolgálatunkat ezen a "repülő-tanfolyamon", amely nemcsak az idejét tekintve, hanem programjaink változatosságát illetően is kapta találó megnevezését.

Az első érdekes megállapítás, hogy a Holland hadsereget (és a többi NATO tagállam hadseregét is) ugyanúgy érinti a Berliini Fal lerombolása óta az állandó és folyamatos haderőcsökkentés mint hazánkat, és a térség

1 Dr. Hautzinger Gyula ezredes, NATO Integrációs Munkacsoport Logisztikai szakcsoport-vezető

többi országát. Ezért érdekes tanulmányozni, hogyan oldja meg ez irányú feladatait egy nagyságrendjében hasonló, de felszereltségét, ellátottságát tekintve magasan jobban álló hadsereg.

A számokat tekintve Hollandia az 1989-es 120 ezer fős hadseregről ma 70 ezerre csökkentette haderőinek összlétszámát (mint ismeretes Hollandia a szárazföldi haderőnem mellett korszerű légierővel és az ország nagyságához mérten jelentős tengerészeti erővel rendelkezik). Másik nagy változás, hogy bizonyos értelemben megszűnt (lecsökkent) Hollandia hidegháború idején geostratégiai helyzetéből adódó NATO "hídfőállás" szerepe. Ugyanakkor jelentős a hadsereg ENSZ békefenntartó és a Balkánon SFOR feladatokban végzett tevékenysége.

A tanfolyam során az első héten mindössze kétnapos "nyelvi-frissítés" után, általános logisztikai előadásokat kaptunk vizsgálatunk közvetlenebb tárgya, a szárazföldi haderőnem működésével kapcsolatban. Ezen túlmenően ismertetésre került a teljes program is, miszerint 3 hétig részleteiben is tanulmányozhatjuk a haderőnem logisztikai területét Holland hadtest (Münster), valamint az 1. "December 7" Holland hadosztály (Appeldorn) parancsnokságán keresztül (mezo-szint) a 13. Gépesített dandár (Oirschot) logisztikai biztosítását. Mindezekről az első héten kiadott Pentium lap-top-on általunk szabadon választott témában mintegy 10 oldalas dolgozatot kellett készítenünk, amelyet az utolsó, 5. héten véglegesítettünk, és a kibocsátó záró-ünnepség előtt plenárisan az intézet vezetése holland megbízott személyiségek és csoporttársaim előtt, előadás, illetve a felmerült kérdések megválaszolása alapján mintegy 30 percen szóban is megvédtünk.

A holland logisztika, mint egy NATO ország logisztikai rendszere összességében hasonlít a NATO rendszeréhez, ugyanakkor nemzeti sajátosságokkal is bír, amit elnevezése "Materiel" (anyagi) is bizonyít. Talán számunkra is útmutató lehetne szolgálatunk végleges elnevezését illetően. Ezen azt értem, hogy a kifelé nagyon is megfelelő ugyanakkor az angolból átvett "logisztika" kifejezés és a megnevezésileg már csak hosszúsága miatt is nehézkes anyagi-technikai biztosítás helyett igencsak találhatnánk egy találébb, ugyanakkor rövidebb elnevezést is. (Lehet, hogy az érzelmek lecsitulása után a "hadtáp" kifejezés visszahozatala mint a teljes biztosítási fogalmat jelentő szó nem is teljesen elvetendő gondolat?).

Az elveket illetően a katonai logisztika tulajdonképpen nem különbözik a mi hazai gyakorlatunktól. Összehasonlítva jól eső érzéssel vettem tudomásul, hogy a mára kialakult hazai rendszerünk is ugyanúgy tartalmazza mindazon elemeket és főbb működési gyakorlatot, mint a holland.

Történetesen a katonai logisztika a mienkhez hasonlóan:

- az anyagellátást (ebben a felfogásban minden a hadsereg által használatos eszköz is anyag a fogótól a hadihajóig) és szolgáltatást;
- az anyagok, eszközök fenntartását és javítását (technikai oldal);
- a szállítási (közlekedési) feladatokat, amely a mi elveinknek is megfelelően integráló feladatot tölt be az anyagi és részben technikai biztosítási feladatokon belül. A közlekedési feladatok jobbra a csapatmozgásokat jelentik és hasonlóan a mi elveinkhez legalább annyira "törzskari" mint logisztikai feladatok;
- az egészségügyi ellátás hasonlóan a Magyar Honvédségnél mára kialakult rendszernek megfelelően csak rendkívüli állapot esetén kerül a logisztika szervezeti alárendeltségébe és egyébként békében is alapvetően önállóan rendelkezik a biztosítási feladatok megoldásához szükséges valamennyi erővel és eszközzel.

Az általános elméleti kérdések tisztázását követően a tanfolyam 2. hetét a Holland Királyi Szárazföldi haderő Parancsnokságán töltöttük. **Ide kívánczok, hogy a holland fegyveres erők mindhárom haderőneme közvetlen HM irányítás alatt áll.** A haderők önállóan valósítják meg a kormányzat által előírt (jóváhagyott) feladatokat, közvetlenül a HM-nek alárendelt Főtítkár (Adminisztratív Államtítkár) alárendeltségében. A miniszter mellett működő tábornoki rendfokozatú Felügyelő vagy az Anyagi Főigazgatósággal rendelkező Védelmi Törzs főnöke, a haderőnemi feladatok koordinálását végzi, szolgálati hatalommal nem rendelkeznek a haderőnemi vezérkarok felett (egyfajta nézet szerint a hatalom megosztás tökéletes a haderőnemek felett, nics egyesítve a vezérkar).

A Holland Királyi Szárazföldi haderő az elmúlt esztendőben a korábbiakban leírtakhoz hasonló nagyságú változásokon ment keresztül. A változások legjobban **vezetés irányítási és szervezeti változásokban** fejezhetők ki.

A vezetési-irányítási rendszerben bekövetkezett változások leginkább a vezetés filozófiájában történt változásokkal szemléltethetőek. **Mindezek alapján az új vezetési koncepció lényege:**

- 1.) Az új vezérkar tevékenységét az egységes elvek kidolgozására összpontosítja, a végrehajtás feladatait (amely korábban úgyszintén a vezérkar feladata volt) a haderőnem szervezetei felé irányítja;
- 2.) Ahová és amikor azt a hatékonyság megkívánja a **felelősség** és **szükséges feltételek** is az adott szintre kerülnek.

A haderőnem törzsében **két főcsoportfőnökség került megszervezésre:**

- 1.) Elvi és Tervezési Főcsoportfőnökség (a "tervezők");
- 2.) Pénzügyi Ellenőrzési Főcsoportfőnökség (az ellenőrzők).

Külön érdekesség, hogy a két szervezeten belül a **Tervezési Csoportfőnökség** szinte szimbiozisban dolgozik együtt, a **"Pénzügyi Tervezési és Költségvetési Csoportfőnökséggel"**, eleve elkerülendő, hogy hadsereg szinten anyagilag megalapozatlan feladatok kerüljenek kiadásra.

A munkamódszer is változott. Jellemző a "*csoport*" módszer, amely azt jelenti, hogy az **"Elvi- és Tervezési Főcsoportfőnökség"**-en belül összekerülnek az azonos gyakorlattal és felkészültséggel rendelkezők, például a "*hadműveleti*" vagy a "*logisztikai*" csoportban olyan követelménnyel, hogy a nagyobb tudású, felkészültségű vezető mellé a tapasztalatok átvétele, valamint a folyamatosság biztosítása érdekében tudatosan kerülnek be fiatalabbak is.

Második említésre méltó "*csoport*" munkavégzési elv, hogy a szakma szerinti csoportokból egy-egy új feladat esetén komplett új csoportot hoznak létre az adott tervezési folyamat komplex elvégzésére, amely szintén a korábbinál lényegesen kisebb számú törzs hatékonyságát hivatott növelni.

A Vezérkar alárendeltségében **Anyagi Igazgatóság** működik, amely a logisztika legfőbb területeit öleli fel (eü., és infrastruktúra kivételével)

és végzi a teljes szárazföldi haderőnem (illetve a másik két haderőnem azonos típusú) anyagi-technikai eszközeinek beszerzésével és fenntartásával kapcsolatos valamennyi tevékenységet.

Az Anyagi Igazgatóságon átfogó előadásokat kaptunk az új haditechnikai eszközök beszerzési folyamatáról (Stinger légvédelmi rakéta), a haditechnikai eszközök rendszerbeállításánál nélkülözhetetlen teljes élettartam számítási módszeréről, a NATO STANAG szabvány előírás működéséről a holland hadseregben, amely alapja a közös tevékenységnek. Ismertetésre került, hogy a NATO-ban rendszeresített mintegy 3000 szabványból, amely a hadműveleti, adminisztrációs és logisztikai területeken működik, mintegy 1500 (!) ez utóbbi területen található meg. Értékes információkat kaptunk az anyagok NATO kód szerinti besorolása, azonosítása tekintetében. Az Anyagi Igazgatóságon *(amely kb. a mi új Logisztikai Főigazgatóságunknak megfelelő szervezet)* látogatást tettünk a Fogyóanyagok Főosztályán *(a mi Hadtápcsoportfőnökségünknek megfelelő szervezet)* amely az anyagok NATO besorolás szerinti 1-5 kategóriáján belül:

- az üzemanyag, élelmezés és kávéház ellátással, valamint a személyi felszerelés cikkeivel és az egészségügyi anyagokkal foglalkozik (1. osztály);
- következő osztály a lőszer beszerzési-ellátási osztály;
- a harmadik osztály un. Általános Felszerelési Osztály, ahol megtalálhatók a vv. eszközök, de a konténerek és az aggregátorok is;
- végezetül a főosztály állományába tartozik egy a teljes Igazgatóság részére működtetett un. "Kísérleti és ellenőrzési osztály", amely valamennyi anyagféleség vizsgálatát végzi.

A már említett vezetési-irányítási változásokon túl jelentős a szervezeti átalakulás is, amely a hadsereg minden szintjén jelentős létszámcsökkentéssel is együtt jár. Mindemellett 1996. közepétől a holland hadsereg áttért a sorozott hadseregről a hivatásos hadsereg működtetésére. Ezekről a továbbiakban beszámolok. Ugyanakkor érezhető, hogy az elhatározott döntések pénzügyi eszközökkel is kellően támogatottak. Az ellátók létszámának részarányos csökkentése ott sem jelenti a feladatok automatikus csökkentését, ugyanakkor az ember kiválását elősegítik a technikai eszközök nagyobb számban történő szolgálatba állításával (pl.: fo-

lyó program a minimális emberi beavatkozást igénylő "konténerizáció" vagy a teljes hadsereg számítógépes rendszerre történő átállása).

A Holland Szárazföldi Haderő felépítésében jelentős a Német-Holland hadtest, amely tulajdonképpen maga a holland szárazföldi harcoló erő. **Mi is ez az 1. Német-Holland hadtest**, amelynek parancsnoksága Münsterben (Németország) található és ottjártunkkor ünnepelte megalapításának 2. évfordulóját? Nos, a két ország politikai vezetésének akaratát kifejező döntés alapján működő közös hadtest előzményeit tekintve a korábbi 1. Német hadtest 1., és 7. hadosztályának bázisán (megszüntetve a 3. és 11. hadosztályt) valamint az 1. Holland hadtestből egyedül az 1. hadosztályt megőrizve (megszüntetve a 4. és 5. hadosztályt!) alakult meg. A holland hadosztály szervezetét értékelve ott is szembetűnő, hogy azonnali hadrafoghatóság szempontjából csak a hadosztály 41. könnyű és a 13. gépesített, valamint a hadosztály közvetlen egységei jöhetnek számításba.

A hadtestparancsnokság állományában a törzsfőnök alárendeltségébe tartozik a G-4 logisztikai osztály (vezetője az irányító posztok igazságos elosztásán alapul és német ezredes). **A logisztikai osztály szervezeti elemei háborúban:**

- tervezők (log./ops.);
- eü.szolgálat (békében külön);
- ABV elleni védelem és környezetvédelem;
- fenntartás és javítás (technikai szolgálat);
- ellátás és szállítás (anyagi biztosítás);
- feltételes módban a csapatok mozgatása (a mi elvi és gyakorlati rendszerünkhöz hasonlóan legalább annyira hadműveleti mint logisztikai feladat).

A legérdekesebb kérdés a kétnapos konzultáció során a bilaterális együttműködésből adódó problémák számbavétele volt. **A G-4 főnök** többször is aláhúzta és kiemelte, hogy az ellátás-biztosítás az elmúlt két év gyakorlatainak tapasztalata alapján nemzetenként, összességében sokkal többbe kerül, mintha azt közös ellátási rendszerből valószínűsítanék meg. Ennek hiánya egyrészt az eltérő nemzeti törvénykezési, biztosítási rendszerekből fakad, másrészt a két nép szokás, illetve magatar-

tásbeli különbségeivel indokolható. (Ne felejtjük el, több mint negyven esztendeje egy szövetségi rendszerhez tartozó szervezetről van szó.)

Az 1. Holland "December 7" hadosztály (Appeldorn) történelmi korszakoktól függetlenül tisztelettel ápolja a soraiban szolgált elődei emlékét. Megfigyelhető, hogy a hadosztály jogelődje volt az az expedíciós kontingens, amely a II. vh. után résztvett a függetlenségért küzdő Indonézia elleni harcban. A hadosztály (ugyanúgy mint az előljáró hadtest) rendelkezik G-4 szervezettel, valamint mindazon javító, ellátó és szállító, valamint egészségügyi erővel amely szükséges a harc anyagi-technikai biztosításához.

Módunk volt mindegyik logisztikai biztosító zászlóaljnál járni és a helyszínen megismerkedni azokkal, nevezetesen:

- 100. ellátó szállító z., ahol bemutatták a zászlóalj szállító technikáját. Elméleti kérdéseket feszegetve, érdekes eszmecsere alakult ki az ellátás-biztosítás felelősségi köréről, amely során igazolódott előttem az itthoni elmélet és gyakorlat, miszerint az anyagi ellátás, kiszolgálás csak a szállítással válik teljessé azaz biztossá! (Megjegyzem, hogy kinti dolgozatomat is ebből a témából írtam.)
- 300. javító z-nál áttekintettük a tábori javítás fázisait, amely elveiben ugyancsak nem tér el a mienktől. Amennyiben eltér, az a konténerizált javító-tároló egységek nagy száma, a javító kapacitás mennyisége, a raktáron lévő javító anyagok alacson szintje (just-in-time rendszer).
- 400. eü. zászlóaljnál a z.pk. (orvos alezredes) bemutatta a teljesen konténerizált tábori kórházukat, amelyből megközelítőleg 10 (!) egység követi a csapatok harctevékenységét, és egyenként mintegy 48 órán keresztül működik. Ugyancsak imponáló a 2 órán belüli orvosi ellátás mint követelmény, amelyen belül az első óra végére ("Golden-hour") törekednek az életmentő beavatkozások elvégzésére.

Érdekes elvi felvetés volt a hadosztálynál az önálló zászlóaljak ellátó ezredbe történő összevonása, amely gondolat szintén megegyezik az általunk már folytatott ellátó (logisztikai) ezred rendszerével.

A magasabb egységeknél járva megtekintettük a logisztikai vezetési pontot is, amely a vezetési rendben "Cluster III" elnevezést viseli és magába foglalja a logisztikai elemeken túl a költségvetési pénzügyi csoportot, valamint a tábori posta szolgálatot.

Az ellátási rend is hasonló a mienkhez a "push" és "pull" utánszállítási rendszer is megegyezik a "kiszállítás" és a "magamra szállítás" általunk is széles körben alkalmazott módszereivel.

A készletek 7 naposak a hadtestnél és igénylés alapján az előljáró 1-1 készletet biztosít, amelyet nem bont meg részleteiben. A fogyást, felhasználást, veszteség előrejelzést ugyanúgy alkalmazzák mint mi.

Lényeges elem a vezetésben, hogy csak a bemenő (input) és a kilépő (output) információ érdekli az előljáró tagozatot. A közbülső feladat megoldás (throughput) az alárendelt (végrehajtó) szerv belső ügye. Ha a végeredmény (output) pozitív, az egész feladat megoldottnak tekinthető.

Jellemző a nagyfokú bizalom, amelyet minden szinten a szakterületek vezetői élveznek, így ellenőrzésük is csak nyilvánvaló, erős elégtelenség esetén válik aktuálissá. Alkalmanként 1-1 rendkívüli esemény (szállítási katasztrófa, nagymennyiségű anyagvesztéssel járó ún. "országos botrány") után közvetlenül "lentől" jelentenek, ha kell a HM-ig, és a kivizsgálást, felszámolást is az állományilletékes parancsnok irányítja.

Ez a szemlélet gondolom abból is eredhet, hogy eltérően a nálunk állíthatom-történelmileg kialakult "porosz-orosz" vezetési módszerekkel szemben Hollandiában különösen a II. vh. után, az "angolszász" katonai, feladatorientált szemlélet került előtérbe. (Biztos vagyok benne, olyan számomra máig is elképesztően emlékezetes gyakorlat Hollandiában nem fordulhatott elő, mint nálunk a 80'-as évek közepén, amikor fiatal HM-ben szolgáló főtisztként küldtek ki a hadtest ellenőrzte hadosztály-törzs harckészültségi ellenőrzésre. Magyarul ellenőrök ellenőrzésére!).

A háromhetes sok helyszínes gyakorlat a 13. gépesített dandárnál tett kétnapos tanulmányúttal ért vége. Itt a "végeken" kaptunk képet a végrehajtó szint teljes logisztikai tevékenységéről.

A hadosztály szinten tanulmányozott logisztikai biztosítási rendnek megfelelően itt is megtalálható a javító, ellátó-szállító és eü. biztosítási elem (dandár szinten is felvetődött a századok esetleges logisztikai zászlóaljakra történő szervezése).

Az egyes zászlóaljnál is megtalálható a szakasz erejű biztosító alegység + orvossal ellátott ZSH. A századoknál a mi szolgálatvezetőnknek megfelelő személy végzi az ellátást. Érdekesség és figyelemreméltó tapasztalat, hogy a dandár békében a helyszínen nem rendelkezik háborús készletekkel és valós laktanyai ellátást sem végez. Ezeket a feladatokat az un. NATCOM (National Command) a mi korábbi Hátországvédelmi Parancsnokságunkkal közel beazonosítható szervezet végzi. Szembetűnő az állományról való nagyfokú gondoskodás, amely jól megfigyelhető az étkezés, az eü. ellátás, ruházat személyt tekintve költségkímélő hatásában (példáival élve, egy szerződéses katona fizetéséből a mi szerződésesünk illetményére átszámítva 120-150 forintból napi háromszori étkezésben részesülhet a laktanya étkezdéjében!). Teljesen ingyenes az orvosi ellátás és a gyakorló öltözet igény szerinti cseréje.

Végezetül néhány gondolat a közel egy éve bevezetett szerződéses rendszer működéséről. Manapság, amikor olyan sok szó esik nálunk is a sorozott hadsereg megszűnéséről különösen érdekes egy jól működő, anyagilag kellően dotált hadsereg ilyen irányú tapasztalatait is figyelembe venni. **Nos, egy esztendő múltával igen vegyesek a vélemények.** Holland kollégáink panaszkodva mondták, hogy szemmel láthatóan csökkent a sorállományúakat kiváltó szerződésesek képzettségi szintje, mivel korábban a közép- és felsőfokú végzettségűek is bevonultak. Nagy a szóródás az egyes szakmák között. Míg az általunk is meglátogatott egészségügyi zászlóaljnál közel teljes az állománytábla szerinti feltöltöttség, rosszabb a helyzet a harcoló egységeknél. Bár eredményes toborzó tevékenység folyik és a fiatalok (sok közöttük a lány) már csak kalandvágyból is jelentkeznek, nehezen prognosztizálható az európai békefolyamatok stabilizálásával arányos "hadsereg-ellenesség" (mint propaganda is) hogyan hat a jövőben a fiatalok gondolkodásmódjára. Ugyancsak nem végiggondolt egy esetleges totális alkalmazás esetén a hadsereg létszámának folyamatos szinten tartása. **A felmerülő problémákat hadseregen belüli képzéssel, a laktanyában mind magasabb komfort érzet biztosításával és a korcsoport-végzettség figyelembevételével elfogadható illetményel** (amely a mi szerződésesünk keresetének mintegy tízszerese) igyekeznek ellensúlyozni.

Befejezésül beszámolómmal képet kívántam nyújtani Hollandiában szerzett tapasztalataimról, röviden megosztva ismereteimet kedves szakmai olvasóimmal, felvillantva egy-egy gondolatot, amely talán továbbgondolásra adhat lehetőséget szakterületünkön dolgozó kollégáinknak. *Egyben a figyelmet is szeretném felhívni erre a szakmai felkészültséget, nyelvismeretet próbára tevő új képzési lehetőségre, amely elképzelések szerint 1998-tól, a többi rövidebb-hosszabb tanfolyammal együtt belép a pályázati rendszer keretébe.*

INFORMÁCIÓ

A BILINCSEITŐL MEGSZABADULT HADSEREG

Varga László¹
(fordító)

A két cikkfordítás a folyóirat ez évi 3. számának külön mellékletében "A gazdasági tevékenységek korszerűsítése a Bundeswehr-ben" címmel megjelent hat cikk folytatásaként, a legújabb tapasztalatok közreadását szolgálja.

A költség- és tevékenységfelelősség újból hozzásegíthetné a jogaihoz a taktikai feladatokat. Egy kísérleti projekt tapasztalata a 212. páncélgránátos zászlóaljnál.

I.

Írta: *Richard Rosmanith*
Eckart Bannmüller

Megjelent: Truppenpraxis/Wehrausbildung 1997/9.szám 503-507 oldal.

A Bundeswehr néhány év óta alapvetően megváltozott körülmények előtt áll. Egyrészt az alkalmazási lehetőségek sokoldalúbbá váltak, amely nagyobb rugalmasságot követel meg a katonáktól. Másrészt a védelmi költségvetés céljára rendelkezésre álló eszközök vagy stagnálnak, vagy csökkennek. Ezen kívül a Bundeswehren belüli eljárások folyamatosan specializálódnak és ezzel költségesebbé válnak. Körülbelül két év óta

1 Varga László mk. ezredes, a MH Logisztikai Főigazgatóság Ellenőrzési osztályvezetője.

kezdték meg a haderőket átfogó kísérleti projekteket a költség- és tevékenységfelelősség (KTF) koncepciójának bevezetéséhez. Az iparban alkalmazott új irányítási eszközöket és tapasztalatokat a Bundeswehrben is fel kell használni: vezetés gazdasági kérdésselvetésekkel, célkitűzéseken keresztül. Ennek során a controlling eszközeinek az alkalmazása a hadseregeknél alapjaiban véve nem újdonság. A különböző szövetséges partnereknél már régóta vannak controllerek, akik a katonai vezetést meghatározott kérdésekben támogatják².

A kutatás céljai és módszerei

A fennforgó cikk célja egyoldalról a KTF bevezetésének a hasznát elméleti meggondolások háttére előtt megvizsgálni, másrészt egy éppen befejeződött KTF kísérleti program gyakorlati tapasztalatait továbbadni. A cikk tartalma a két szerző tapasztalataira támaszkodik, akik a kísérleti projektet, mint projektfelelős zászlóaljparancsnokok és egy támogató vállalkozási tanácsadás projektvezetői aktívan és közösen alakítottak ki és állandóan kritikusan rákérdeztek a dolgok miéértjére és lényegére. A cikk a megállapított esélyek és kockázatok bemutatásával fejeződik be, amelyek megmutatják, milyen feltételeket kell minden körülmények között teljesíteni, hogy a KTF-t a Bundeswehr minden szolgálati helyén be lehessen vezetni. Egyben azt is megmutatja, hogy a taktikai feladat koncepcionális példaképe az irányítás új eszközeinek. Ezzel a cikk kapcsolódik más, az elmúlt hónapokban többnyire a költség- és tevékenységfelelősség (KTF), illetve ráfordításkorlátozás és racionalizálás (RKR) fogalmi alatt a "*Truppenpraxis/Wehrausbildung*"-ban megjelent írásokhoz³. A KTF iránt érdeklődő olvasók részére lehetőséget kell biztosítani, hogy a kísérleti projektekből az elméleti és a gyakorlati ismeretek területén előreléphessenek.

Az elméleti meggondolások kiindulási pontja a szervezés minden területén folytatódó vita, milyen érdekcsoportok érvényesíthetik saját be-

2 Ide tartozik elsősorban Hollandia, amely már jellegzetes költségvetés-tervezési rendszerrel rendelkezik. USA-ban és Franciaországban is vannak katonai controllerek, akik különösen a pénzügyi igazgatóságokon kísérik figyelemmel a munkát.

3 Vessd össze például az 1996. évi 1., 4., 6. és 10. számokkal, valamint az 1997. évi 4. számmal.

folyásukat a szervezetekben és vajon ezeket a szervezeteken keresztül megfelelően figyelembe veszik-e. A vállalatok munkavállalói és munkaadói közötti, a munkafeltételek körüli állandó viták demonstrálják, hogy a munkatársak érdekeinek a figyelembevétele nagy jelentőséggel bír a szervezetekben. Egy holland olajtársaság fűrészigete miatti aggodalom körül kialakult heves média vita 1995-ben egyértelművé tette, hogy a szervezeteknek nem utolsó sorban a nyilvánosság érdekeit is be kell vonni a döntésekbe. Pont Németországban jellemezték a szervezeteket a különböző érdekek pluarizmusa. **Ezekből a megfigyelésekből két felismerés adódik.**

1.) A szervezetek vezetésénél a meghatározó érdekcsoportok céljait és elképzeléseit figyelembe kell venni.

2.) A meghatározó érdekcsoportok viselkedése és jelentősége a mindenkori szervezetekben különböző.

Ezért első lépésben megpróbáljuk a 212. pc. gr. z. részére legfontosabb érdekcsoportokat azonosítani és azok céljait felmutatni. Ezenkívül bemutatjuk, hogy a 212. pc. gr. z.-ban az érdekcsoportok képviselve vannak és a KTF ezen érdekek képviselőjében mennyiben támogatja a vezetést. A cikk a kísérleti projektek tapasztalataival záródik és meghatározza a KTF egész Bundeswehrre kiterjedő sikeres bevezetésének az igényeit.

Érdekcsoportok

A szervezetekben különböző érdekcsoportok lehetnek. Ehhez tartoznak előljáró szervezeti egységek, jelenlévők, munkatársak, szakszervezetek, széles nyilvánosság, tulajdonosok, bankok, vevők, szállítók és mások. A kérdés, mekkora jelentősége van egy lehetséges érdekcsoport által teljesített hozzájárulásnak a szervezet számára. Ez lehet vagy anyagi vagy immateriális természetű. Immateriális hozzájárulások a speciálisan szakmai jellegű know-how-on kívül a bizalmi tevékenységek is. Az érdekcsoportok tulajdonképpen jelentőségét a minőségük, a kicserélhetőségük és az időtartam határozza meg. Ha ez például csak egy lőszerszállítás lenne, akkor ezzel hosszútávon és pótolhatatlanul lennének elkötelezve és azáltal a legnagyobb jelentőséggel rendelkezne. A páncélgránátos zászlóalj számára ezen kritériumok alapján a következő érdekcsoportokat határozták meg a legfontosabbaknak.

Nyilvánosság/politika

Végső során a széles nyilvánosság, a polgárság az, amely magát a politikán keresztül képviselve meghatározza a Bundeswehr feladatait. Ők biztosítják a pénzügyi eszközöket. Ezzel ezek az érdekcsoportok a Bundeswehr minden egyes egysége számára egzisztenciálisan léteznek és még ha normális esetben csak indirekt módon, de a legfontosabb érdekcsoportot képezik a 212. pc. gr. z. számára.

A Bundeswehr rendszere

A politika által a Bundeswehr számára meghatározott feladat természetesen nem egyes szervezeti egységekre irányul, hanem a Bundeswehr egész rendszerére. A Bundeswehr szervezete ennek során visszatükrözi a különböző szervezeti egységeket, amelyek a zászlóaljra közvetlenül vagy közvetetten befolyást gyakorolnak. Ide tartoznak a katonai közigazgatások illetékes szervezeti területei is. Ezek fölrendelt egységek, különösen a 21. pc. dd., ezzel a közvetlen meghatározói is a feladatoknak.

A zászlóalj munkatársai

A katonai és nem katonai munkatársak lényeges befolyást gyakorolnak a zászlóalj elé állított feladatok teljesítésében. Gyakran speciális képzettséggel rendelkeznek és felelősséggel tartoznak a honvédelmi kötelezettségekre való sikeres kiképzésért. Munkatársai kompetenciája és teljesítőképesége nélkül egy harci kötelék nem létezhet.

Helyi környezet

A zaj, a forgalom, a mezei károk és egyéb terhek türelmes elviselésével a helyben lakosok és más érintettek éppen úgy résztvesznek a feladatok teljesítésében. Ezenkívül az infrastruktúra, valamint a zászlóalj munkatársai részére a kulturális aktivitás minden módjának rendelkezésre bocsátásával lényeges keretfeltételeket teremtenek meg, amelyek különös tekintettel a szolgálati hely nyilvánosságba való integrálódása tekintetében nagy jelentőséggel rendelkeznek. Ezzel a helyi környezet is a zászlóalj fontos érdekcsoportjává válik.

Világos, hogy az egyes érdekcsoportok között kapcsolatok vannak. Például a munkatársak a helyi környezethez tartozhatnak, amely más-

részt a nyilvánosság alkotó eleme. Ennek ellenére a további eljárások számára ezek az elhatárolások nagy segítséget nyújtanak a 212. pc. gr. z. érdekeltégi struktúrájának a berendezéséhez. A további vizsgálatok alapul szolgálnak a 212. pc. gr. z. ezen négy meghatározó érdekcsoportja számára felállítandó további speciális kérdésekhez.

Érdekcsoportspecifikus szervezeti célok

Abból a célból, hogy az érdekcsoportoktól a célokhoz lehetőleg magasszintű hozzájárulást érjünk el, a szervezetnek az érdekcsoportok érdekeit a lehető legmagasabb szinten teljesíteni kell. Amennyiben ez sikerül, úgy a szervezetet értelmesnek és jónak tarják. Ez a kötelezettség ezzel a szervezet vezetésének központi eleme és meghatározza annak cselekedeteit.

A politika/nyilvánosság célja

A nyilvánosság céljait a Bundeswehr számára alapvetően az aktuális Fehérkönyvben a Bundeswehr feladatai között felsorolták. Az öt megnevezett cél összefoglalva a következőképpen hangzik:

- Németország és állampolgárainak védelme a politikai nyomás és a külső veszéllyel szemben.
- A katonai stabilitás és Európa integrációjának a támogatása.
- Németország és szövetségeseinek védelme.
- A világbéke és a nemzetközi biztonság védelme az Egyesült Nemzetek Kartájával összhangban.
- Katasztrófaáknál segítségnyújtás, szükséghelyzetekben mentés, humanitárius akciók támogatása. (Fehérkönyv 1994, 89. oldal).

Ezek világosan arra utalnak, hogy a Bundeswehr szerepe megváltozott. *"Ma már egy széleskörű, sokoldalú és árnyalt feladatspektrum jelenik*

meg⁴ a Bundeswehr számára. Az utalás egyértelművé teszi, hogy a politika részéről a célok sokoldalúbbá és komplexebbé váltak.

A Bundeswehr rendszerének a céljai

A Bundeswehr rendszerének az a feladata, hogy a politika céljait hadműveleti célokra lefordítsa, azokat a szolgálati helyekre átültesse. Következésképpen a Bundeswehr rendszerében a 212. pc. gr. z. feladatai is adottak, melyek speciális követelményeket jelentenek a szolgálati hely, mint pánfélgránátos zászlóalj számára. Általánosságban megfogalmazva **ezek a célok a következőképpen hangzanak:**

- Kiképzettség, begyakorlottság.
- Harckészültség.
- A rendelkezésre álló költségvetési eszközök hatékony felhasználása⁵.

Ezek a célok is összetettebbé és bonyolultabbá váltak. Amíg korábban a fő feladat abból állt, hogy a védelmi képességet egy közvetlen katonai fenyegetéssel szemben biztosítsák, időközben a védelmi képesség ma egy harci kötelékben arra szolgál, hogy a szövetségeseikkel és a partnerekkel a nemzetközi válságok és konfliktusok leküzdéséhez hozzájáruljanak. A 212. pc. gr. z. ebben a katonák kiképzésével és az IFOR-ba való besorolásával nem jelentéktelen mértékben vett részt. Az egyre nagyobb mértékben feszítettebbé váló költségvetési helyzetben az elmúlt évek azon célkitűzése, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel a megkövetelt tevékenységeket elvegezzék, kiemelkedő jelentőséget nyert.

4 Fehérkönyv 1994, 88. oldal.

5 Pénzügyileg ezen a helyen - és nem a nyilvánosság céljából - felsorolják őket, mivel a Bundeswehr rendszerének rendszertanán belül az összes (és nemcsak az egyes kötelékek) védelmi kiadásért felelni kell a nyilvánosság előtt. A kötelékek szempontjából a pénzügyek a Bundeswehr rendszere által adottak.

megtartásának is nagy jelentősége van, amennyiben jelentős gazdasági tényező a régió számára. Ebből következik a zászlóaljnak (mint a helyőrség része) a munkaadó funkciója is a helyi lakosok számára. Nem utolsósorban a szervezet nem jelentéktelen mértékben hozzájárul a helyi környezet kulturális életéhez.

Lényeges célkonfliktusok és az ebből következő igények a vezetéssel szemben

A célok ritkán függetlenek egymástól. Gyakran támogatják vagy akadályozzák egymást, kölcsönösen vagy ellentétesen, különböző mértékben. A célok teljesítése ezért célkonfliktusok esetén különösen nagy kihívást jelent. A 212. pc.gr.z. érdekcsoportjainak a legnagyobb célkonfliktusa, mint sok más szervezetnél, abban áll, hogy egyrészt a kiképzési és harckészültségi célokat teljesíteni kell, másrészt pedig azokat csökkenő eszközökkel kell megoldani. A feladat-eszköz reláció az elmúlt évek során egyre növekvő mértékben vált bonyolultabbá, kínosabbá. Egy további jelentős célkonfliktus uralkodik a munkatársak által óhajtott cselekvési szabadság és az egységes vezetés szükségessége között. Az egységes előírásokkal és parancsokkal megpróbálják a folyamatokat messzemenően előre lehatárolni, hogy a dolgok hibás kifejlődését megakadályozzák. Ezáltal azonban a zászlóalj felelős vezetői rétegének a mozgásterét messzemenően leszűkítik.

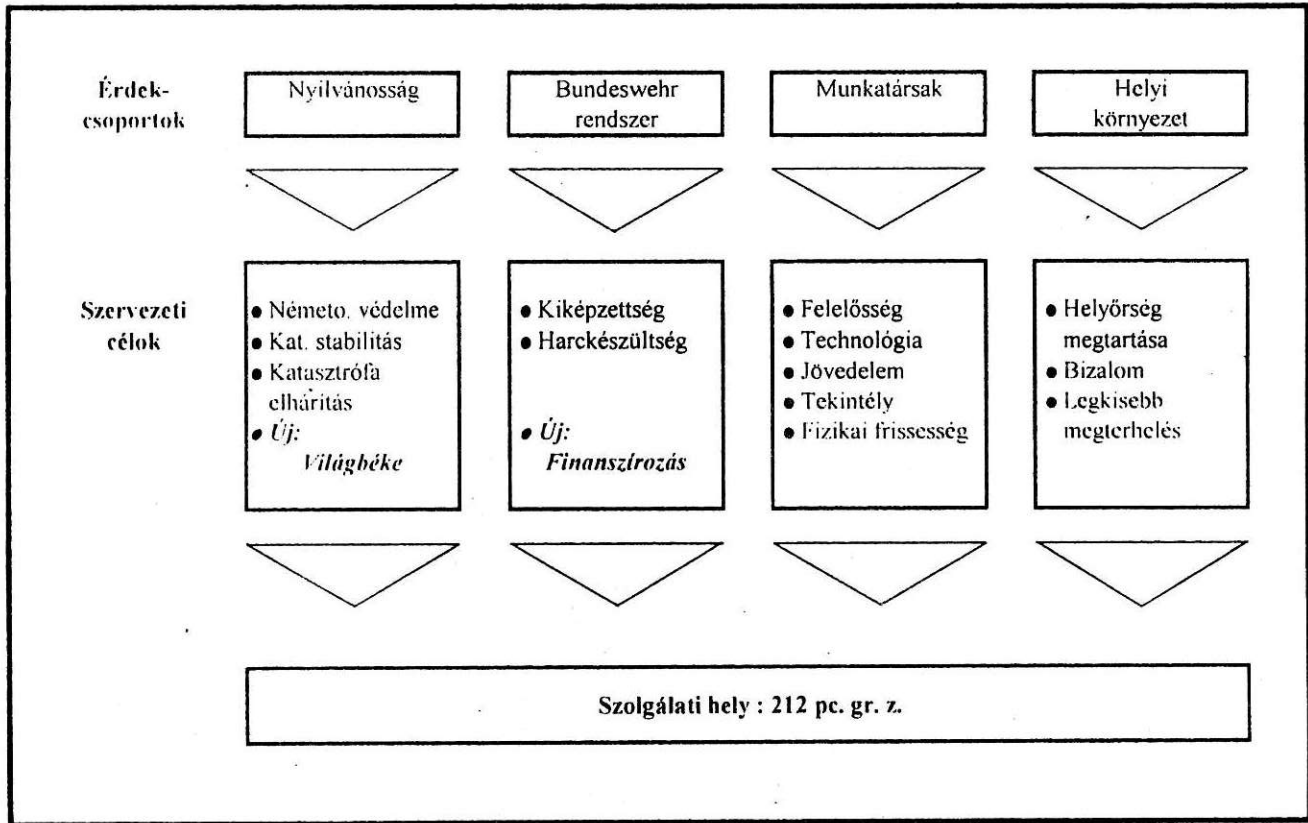
Eddig megállapíthatjuk, hogy a vezetés a szolgálati helyeken **lényegében két okból nehezebbé vált:**

1.) A politika/nyilvánosság céljai sokoldalúbbá és ezzel komplexebbé váltak; a pénzügyi szempontok nagyon erősen előtérbe kerültek.

2.) A pénzügyi nehézségek kiemelkedő jelentősége erősítette a feladatok és az eszközök közötti célkonfliktusokat. Erősödött a konfliktus a zászlóalj vezetőinek cselekvési szabadsága és a Bundeswehr rendszere egységes vezetésének követelményei között is.

Következésképp a célokban történt változások alapján emelkedett a célok teljesítéséhez szükséges koordinációs igény, melyeket a zászlóaljnak teljesítenie kell. (1. ábra)

1. ábra

Érdekcsoportok képviselése és a szervezeti egységek vezetése

Ezen a helyen felvetődik a kérdés, ki képviseli egy szervezetben az érdekcsoportok érdekeit. Az érdekcsoportok vagy mindenkor saját maguk, vagy egy szervezet vezetésének meghatározott képviselőjével felügyelnek érdekeikre, vagy közös képviselőt határoznak meg. Az elsőként megnevezett esetnek az lenne a következménye, hogy a különböző érdekcsoportok képviselői quasi mint koalíció - hasonlóan mint a politikában - megpróbálnának kompromisszumot kötni. Egy egységes képviselő esetén van egy felelős vezetés, amely mint egy eljáróság minden érdekcsoportot képvisel. Ahogy a következőkben megmutatkozik a 212. pc.gr.z.-nál az érdekek figyelembevételéért elsősorban a zászlóalj vezetése a felelős. Ez elsősorban a zászlóaljparancsnokból, az egységek⁸ vezetőiből valamint a vezetési alapterületek szerint tagozódó törzsosztályok vezetőiből tevődik össze. A zászlóaljon belül ők képezik a quasi menedzsmentet.

A politika/nyilvánosság képviselése

Az alkotmány előírásai szerint a katonai parancsnoki hatalom nem lehet független a politikai vezetéstől⁹. Az alkotmány különböző szabályozásai juttatják ezt kifejezésre¹⁰. Ebbe az alapvető szabályozásba be van építve, hogy a szolgálati helyen belül elsősorban a szolgálati hely vezetője felelős azért, hogy a politika céljait átültessék.

8 egységek - századok (ford.)

9 Vesd össze Walz, D., A koncepcionális belső vezetés jogi alapjai, a Rümmer kereskedelmi szervezetben, A belső vezetés a vélemények vitájában. Hozzájárulás a Bundeswehrben való továbbfejlesztéshez, Grosshes-selohe 1984, 21. és a következő oldalakon.

10 Vesd össze például a törvény 65. cikkelyének a) és a 115. cikkelyének b) pontjaival.

Minden szolgálati helyet közvetlenül a törvény 45.a) és 45. b) cikkeiben rögzített módon Honvédelmi Bizottság és a védelmi megbízottak intézményei által bizonyos módon ellenőrzik. A védelmi megbízott "*mindenkor a Bundeswehr minden szolgálati helyére és intézményébe előzetes bejelentés nélkül is beléphet*"¹¹. Egy további parlamentáris kontrollal foglalkozik a Honvédelmi Bizottság, amely hasonló módon a helyszínen meghatározott ellenőrzési lehetőségekkel rendelkezik. Ezen kívül speciális törvények és rendeletek jelenítik meg az érdekképviseltek formáit. Ezek a politikai akarat kifejezői, melyek konkrét és közvetlen kötelezettséget eredményeznek¹².

A Bundeswehr rendszerének a képvisellete

A Bundeswehr rendszere érdekeit a zászlóaljban belül számos eszközzel képviseli. Itt is első helyen a szolgálati hely vezetése nevezhető meg, akik a fölérendelt szolgálati hely által meghatározott feladatok teljesítéséért a teljes felelősséget viselik. Egyidejűleg vannak azonban még a szolgálati elöljáró egységek, melyek a parancsok meghatározottak szerinti betartását és végrehajtását közvetlenül ellenőrzik.

Ezen túl a zászlóalj a parancsok, utasítások, jelentési kötelezettségek és előírások nagy számának a címzettje, melyek az egyes katonákat közvetlenül érintik. Ezek a szolgálati hely vezetője fölött, közvetlen a zászlóalj munkatársaira érik el hatásukat és a szolgálati hely vezetőjére egyáltalán nem, vagy csak csekély mértékben tudnak befolyást gyakorolni. Az elmúlt években éppen az érdekképviselteknek ez a módja növekedett jelentős mértékben.

11 Védelmi megbízott törvény IV 3.§.

12 Ehhez tartoznak például a katonákról szóló törvény, a honvédelmi kötelezettségről szóló törvény, a honvédelmi alkalmatlanságról szóló rendelet, előljárói rendeletek, stb.

A "De Maiziére-Bizottság"¹³ által már 1979-ben megfogalmazott jelentés nagyon találóan írja le a problematikát: *"A centralizációval és a specializációval összhangban a magasabb törzsek és szolgálati helyek a vezetési feladatok és a jogosultságok egy részét magukhoz vonják. Ezek egyre tökéletesebb és bonyolultabb szabályokat eredményeznek az egységes megoldások érdekében"* Kihatásaikat a gyakorlatban a következőképpen ítélik meg: *"Emelkedik a követelmény, hogy az alapproblémát jobban meg tudják oldani, mintha azt önmagában tennék meg. Eközben a specialisták számára fennáll a veszély, hogy az ügy egészére való rálátást elveszítik, valamint összetévesztik a módszereket és az eljárásokat a célokkal. A koordinációnak nő a jelentősége, de egyúttal nehezebbé is válik."*¹⁴ Az alapmagatartást mint *"a bürokráciával szembeni tehetetlenség érzését"* írják le.

A problémát még ma is alig tudnák találóbban megfogalmazni és a tapasztalatok, valamint a szerzők kijelentései a zászlóalj napi életében tükröződnek vissza a legjobban. Ami ma, tehát csaknem 20 évvel később ezen egyes kritikák mögött rejlik azt bizonyosan maga az érintett olvasó tudja a legjobban megítélni. Az akkori kezdeményezések a nehézségek megoldására nyilvánvalóan már nem alkalmazhatók.

Végül a költségvetéssel kapcsolatos összes illetékességért a védelmi közigazgatás viseli a felelősséget. A csapatközigazgatás képviselője dönt a 212. pc.gr.z. szolgálati helyének feladatairól. Az ő hozzájárulása nélkül nem lehet kiadásokat eszközölni. Sőt a megállapított címek eleve meghatározzák, hogy a kiadások mely módozatait szabad alkalmazni. Tehát megmutatkozik, hogy a Bundeswehr rendszere jelentős mértékben és nyilvánvalóan növekvő arányban részesedik egy szolgálati hely vezetésé-

13 A Szövetségi Védelmi Minisztérium bizottságának a jelentése a vezetési képesség és a döntési felelősség megerősítésére a Bundeswehrben 1979 október 31-től; vesd össze különösen a 17. oldallal (16. pont) és a 20. és a következő oldallal (21. és 22. pontok).

14 Ugyanott, 20. oldal.

ben. Egy szolgálati hely vezetése számára ez azt jelenti, hogy a koordinációra fordított idő és energia folyamatosan növekszik, ami a kapacitásokat növekvő mértékben leköti, melyek más helyeken hiányoznak. Ennek az ilyen irányú fejlődésnek az egyik lényeges okát a hibáktól való félelemben látják. Egy teljes, hibáktól való félelem mentesség azonban csak a kezdeményezések által érhető el: "... *hibák nélkül végül is nincs kezdeményezés!*"¹⁵ Egy további ok a katonai szervezeti felépítésben található, amely követi az "*egyenesvonalú törzsrendszert a katonai fegyelem biztosításával és engedetlenség esetében megfelelő szankcionálási lehetőségekkel*" és ezáltal "*túlzott centralizált vezetésre csábít.*"¹⁶

A munkatársak képvisellete

A munkatársak érdekképvisellete a személyi tanács és a bizalmi személyek részvétele és döntési jogköreinek formájában valósul meg. Ezeket meghatározott ciklusokban a mindenkori rendfokozati csoportok választják meg. Különböző grémiumokban képviselik és támogatják ezen a módon egy szolgálati hely vezetését. A döntéseket azonban mégis maga a szolgálati hely vezetése hozza. Ezen túl minden katona rendelkezik azzal a lehetőséggel, hogy a továbbiakban a fent leírt védelmi megbízotti intézményekhez közvetlen igénnyel forduljanak problémás eseteikkel, vagy honvédelemmel kapcsolatos panaszaikkal, tiltakozásaikkal képviseljék érdekeiket. Az érdekképviseletnek ez a rendszere az elmúlt években alapvetően nem változott.

A helyi környezet képvisellete

A szolgálati hely vezetője a helyi környezet érdekeit a civil-katonai együttműködés keretein belül képviseli. A helyőrség legrégebbi funkciói intézményesítve vannak a polgármesternél, a hivatalokban, a hatóságoknál és egyéb szervezeteknél. Közvetlen érdekképviselet aktív kialakítása a zászlóalj vezetése és a helyi környezet között ugyan nem létezik, másoldalról viszont a szolgálati hely vezetése sokoldalú bizalom erősítő in-

15 Steiger, R., Bizalom nélkül nincs semmi, a Truppenpraxis/Wehransbildung-ban, 4/1992. kiadás, 319 és az azt követő oldalak.

16 Oetting, D., az idézett helyen, 281. oldal.

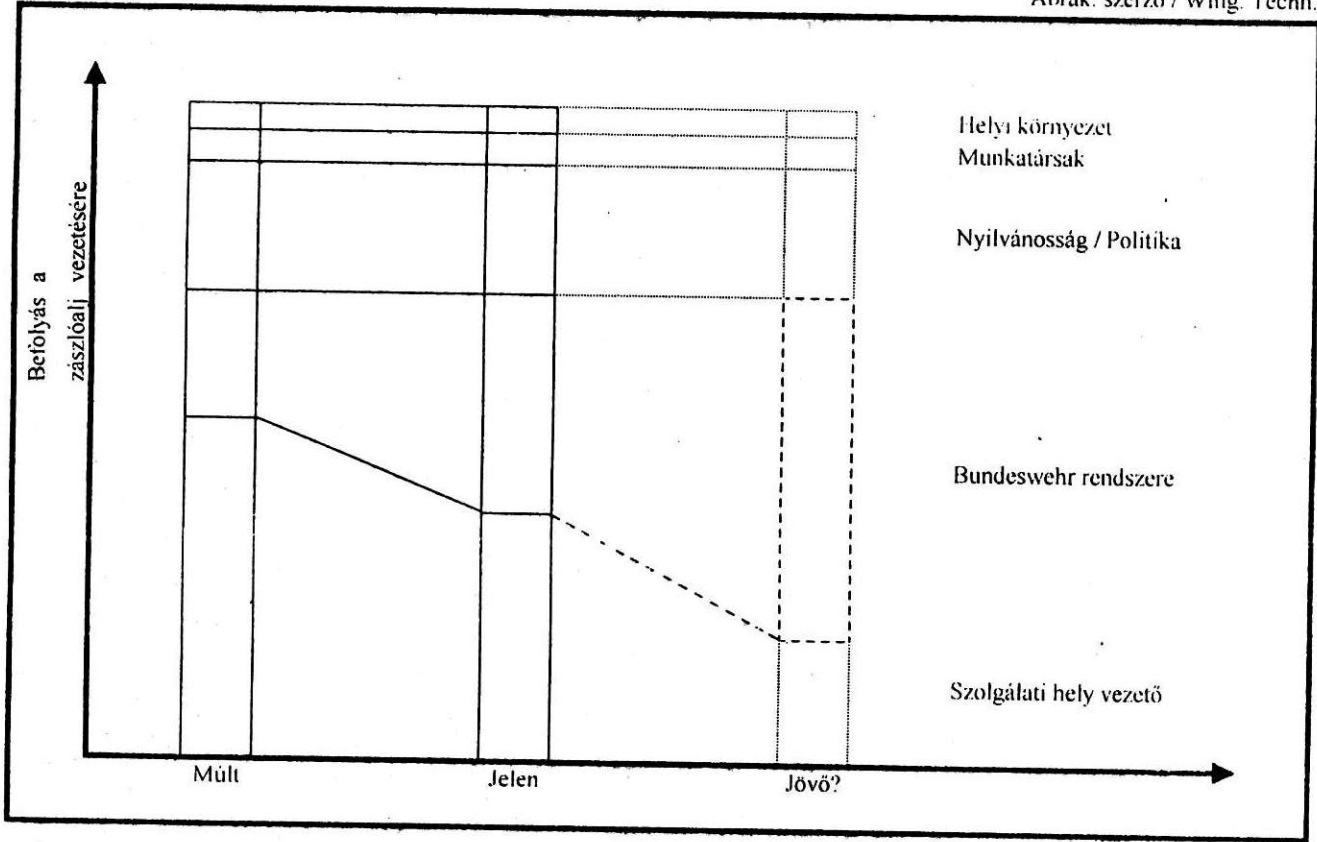
tézkedéseket hajt végre. Ehhez tartoznak a különböző patronálások, a nyilvánosság számára megközelíthető rendezvények a laktanyákban, mint például az ünnepélyes fogadalomtétel, a nyitott kapuk napja vagy a zászlóalj tagjainak a részvétele a nyilvános rendezvényeken (például egy "dandár sátoztábor" formájában).

Az érdekképviselet fejlődésének megítélése

Különösen a fölérendelt szolgálati helynek, mint a Bundeswehr rendszere képviselőjének erősen növekvő mértékű befolyása miatt jelentősen emelkedett az elmúlt években a szolgálati hely vezetésének koordinációs igénye. A vezetési feladatok ezáltal összetettebbé váltak, változatlan felelősség mellett viszont a cselekvési mozgástér mégis csökkent. (2. ábra)

2. ábra

Ábrák: szerző / Wing Techn.

Egy kísérleti projekt tapasztalatai a 212. páncélgránátos zászlóaljnál.

II.

Írta: *Richard Rosmanith*
Eckart Bannmüller

Megjelent: Truppenpraxis/Wehrausbildung 1997/10.szám 616-620 oldal.

Világossá vált, hogy a koordinációs igény, különösen egyik oldalon a megváltozott célok (a finansziális lehetőségek szűkössége és a védelem sokoldalúsága), a másik oldalon az erősödő érdekeltégképviselő a fölérendelt szolgálati hely részéről érezhetően erősödött. Ezen háttér előtt az új irányítási eszközök nagyobb önálló cselekvési igénye áll. Ezeknek az eszközöknek a követelményei a fent megnevezett elemzésekből adódnak. Ezeknek emelniük kell a költségvetési eszközök alkalmazásának hatékonyságát és egyidejűleg a vezetési alapterületeket átfogóan egyszerűsíteni kell az egyes szolgálati helyek szükségszerű összehangolását a Bundeswehr rendszerével.

Korábban nem volt olyan intézmény, amely ezeket a feladatokat egy szolgálati helyen belül megvalósíthatta volna. Sem a szaktudás nem állt rendelkezésre a szükséges mértékben, hogy az irányítás számára biztosítsák az egyre szűkebbé váló erőforrásokat, sem egy olyan vezetési pozíció, amely magán a parancsnokságon kívül a vezetési alapterületeket átfogja. Következésképpen az új eszközrendszer bevezetése legalább a kezdeti időkben egy új intézményt is szükségel - féligmeddig egy "cont-roller" vezetési alapterület átfogó célkitűzéssel.

A Bundeswehr néhány hónap óta a kísérleti projekteken alkalmazza a KTF-et. A következőkben azt kell megvizsgálni, hogy a KTF mennyiben járulhat hozzá a fent leírt nehézségek megoldásához egy szolgálati hely vezetése számára. Ezen a helyen kellene - emlékezőképpen - utalni a KTF alkotó részeinek kifejtésére, amelyek a Truppenpraxis/Wehrausbildung 1996/4. és az 1996/6. számaiban jelentek meg. A KTF két fontos elemből áll, a költség- és tevékenység-számvetésből (KTSZ), valamint a

folyamatos jobbítási programból (FJP). Mindkét elemet röviden megtárgyaltuk.

KTSZ¹

Ez egy költségfajta számításból áll, amely rögzíti, hogy az erőforrások mely fajtájára (anyagi, személyi vagy tőke) van szüksége a szolgálati helynek. Egy költséghely számításban az erőforrásokat a felhasználó egységeknél és részegységeknél üzemi számítási ívek segítségével felosztják. Végül egy folyamatköltség-számításon veszik figyelembe, hogy az egyes költséghelyeken az erőforrásokat mire használják fel. A költségeket szembeállítják a katonai tevékenységekkel és teljesítményekkel.

Erre építve kialakíthatnak egy jelzőszámokkal támogatott jelentési, beszámoltatási rendszert, valamint egy rendszeres költség- és tevékenységtervezést.

FJP²

A folyamatos jobbítási programban résztvevő minden munkatársnak munkaterületük javításához minden lehetőséget, javaslatot be kell vezetni. Ennek során a FJP javaslatokba egyes személyeket, spontán csoportokat vagy a témára specializálódott kísérleti csoportokat vonnak be. A javaslatokat az ügynevezett FJP irányító bizottsághoz döntésre terjesztik elő. Ezek pártfogolják a javaslatot, újból átdolgoztatják vagy elutasítják. A támogatott javaslatot, amennyiben lehetséges a szolgálati helyen tervszerűen bevezetik vagy a szolgálati úton továbbküldik, ahol a megfelelő döntéshozó grémium elé utalják.

-
- 1 Vesd össze Uhl, Franz, E., A hadsereg a próbapadon. Truppenpraxis/Wehrausbildung, 1996/4. kiadás, 230-237 oldal
 - 2 Vesd össze Uhl, Franz, E., Szórszállhasogató a fronton. Truppenpraxis/Wehrausbildung, 1996/6. kiadás, 374-380. oldal.

A KTF koncepciója által rendelkezésre bocsátható rendszabályok és eszközök a következő módon járulnak hozzá az egyes érdekcsoportok céljainak teljesítéséhez:

A KTF támogatja a politika/nyilvánosság céljait

A KTF eszközeivel összességében lehetőség nyílik a hatékonyság javításának fenntartására. Ezzel egyrészt hozzájárulhat a harckészültség szintjének emeléséhez, másrészt meghatározott esetekben erőforrásokat takaríthat meg, miáltal adott esetben eszközök szabadulnak fel, hogy a tevékenységek színvonalának emeléséhez beruházásokat végezhesünk el.

Egy hierarchiákat átfogó integrált KTSZ³ megteremti a lehetőséget, hogy a költségeket és tevékenységeket a Bundeswehrben különböző részletességgel leképezzük és kiértékeljük. Speciális tájékoztatási lehetőségek is kínálkoznak a nyilvánosság számára. (Például nyilvánosságra lehetne hozni a kiképzett katonák számát, az arany sportjelvénnnyel és az arany (mester) lövészszinórral kitüntetett újoncok arányát, a gyakorlatok napjait, az aktuális technikai újításokat vagy a legjobb jobbítási javaslatokat.) Amennyiben egy belső jelentési rendszer működik, az "üzleti tudósításoknak" ez a módja nagyon egyszerűen elkészíthető és nagy ráfordítás nélkül a rendszeren kívülre is továbbadható. A költségek és tevékenységek tablója a nyilvánosság számára ezáltal bizalomgerjesztő intézkedéské válnak.

A FJP javaslatokkal az eljárások és szabályozások leegyszerűsíthetők. Ez növeli azt a rugalmasságot, mellyel a politikai változások érvényesítéséhez való hozzájárulás felgyorsul és egyszerűbbé válik.

3 KTSZ - költség és tevékenység számvetés (ford.)

A KTF támogatja a Bundeswehr rendszerének a céljait

Ez a tényállás volt az egyik lényeges oka a tervszerű feladatmeghatározás létrehozásának⁴. Ezzel, mint tipikus katonai, valamint bevált vezetési eszköz minden módon szorosán bebizonyította kiemelkedő alkalmasságát, mint a vezetési kérdések alapja. A KTF megfelel a tervszerű feladatmeghatározás elveinek. Ellentétben a pillanatnyilag alkalmazott eljárások pontos leírásával, amely inkább egy parancsvégrehajtáshoz áll közelebb, a KTF azokra a célértékekre épít, melyeket a mindenkori vezetőnek saját felelősségére a célok eléréséhez kell érvényesíteni.

A KTSZ egyik lényeges feladata a költségeknek, mint értékelt erőforrásigényeknek a szembeállítás a tevékenységekkel. A harcoló egységek tevékenységei számokkal nehezen ragadhatók meg és bizonyára teljes mértékben sohasem végezhetők el. A KTF-el a rendelkezésre álló szempontokat, tételeket újból felvették és továbbvezették azzal a céllal, hogy több tablón a katonai tevékenységeket leképezzék. A tevékenységi folyamatok tablói képezik az alapját a kiterjedt kiértékeléseknek, valamint a további eszközöknek. A tervezési eljárásokban a már rendelkezésre álló tevékenységi célokhoz az erőforrásokat hozzárendelhetik. Egy ilyen többnyire célegyeztetési folyamattal kialakított költségvetési tervezés csökkenti az előljáró egységek bizonytalansági tényezőit.

A célnagyságok összehasonlítása a ténylegesen meglévő "van"-nagyságokkal, mint ellenőrzési folyamat lényegesen leegyszerűsíthető. Az eredménykontroll a ráfordítási eljáráscontollokat megoldja, miáltal a szolgálati előjárói felügyelet a lényegre vonatkozóan - tehát a katonai alaptevékenységekre - csökkenthető. Adott célnagyságok betartása, mint a megítélés módjainak elemei is elképzelhetők. A célnagyságok ezáltal motiváló karaktert kapnak. Egy jelentési rendszerrel kiegészített és támogatott (még fejlesztés alatt álló) jelzőszámrendszerrel a vezetendő szolgálati helyek tablói lényegesen javíthatók.

A FJP helyesen alkalmazva egy értelmes eszköz a meglévő eljárások és folyamatok végig gondolásához. Az előírások leépítésével és összeve-

4 Vesd össze: Walz, D, az idézett helyen 63. oldal.

tésével, az írásbeli és szóbeli jelentések leegyszerűsítésével a szervezési ráfordításokat lényegesen csökkenteni lehet.

A KTF támogatja a munkatársak céljait

A tervszerű feladatmeghatározást, mint vezetési koncepciót a zászlóalj minden vezetője nagyra értékeli, azonban a mindennapi életben egyre jobban hiányolják⁵. A költség- és tevékenységtervezés keretén belül a célelőírások növelik a munkatársak felelősségét és cselekvési teret biztosítanak a tervszerű feladatmeghatározás értelmében. A célelőírások lehetővé teszik, ahogyan azt már megneveztük, hogy az eljárások ellenőrzését az eredményellenőrzéssel pótoljuk, amely hasonló módon a munkatársak cselekvési szabadságát erősíti. A költség- és tevékenység-számvetés a saját tevékenységek tablóját is elkészíti, miáltal a motiváció tovább emelkedhet.

A FJP lehetővé teszi minden katona számára, hogy a rendfokozatokat átfogó kísérleti projekteken együtt dolgozzanak. Ezzel a bajtársiaságot is támogatják. Ezzel egyidejűleg az egyes tagok előtt lehetőség nyílik arra, hogy ilyen projektcsoportok által a problémát más nézőpontból is megismerjék és ezzel más munkaterületeket jobban megismerjenek.

Az eljárások lefolyásának leegyszerűsítésében cselekvési szabadságot biztosítanak. Az egyes FJP eljárások, amelyek az egész Bundeswehrben megváltoztatnak valamit, bizonyítják az egyes munkatársak jelentőségét az összrendszer szempontjából és ezzel emelik az önbecsülés érzésüket is. Például egy zászlóalj-sorakozó keretén belül átadott prémium egyúttal növeli az egyes innovatív munkatársak tekintélyét.

5 Vesd össze: a CTcon cég munkapapírja, az idézett helyen.

A KTF támogatja a helyi környezet céljait

A helyi környezet azzal segíthet, hogy a tablókkal bizalmat létesít. A katonai kiképzési rendszabályok szükségességének a belátása növekszik és ezzel a megértés is a kényelmetlenségek, a zaj, a forgalom, stb. iránt is. Egy a helyőrség eseményeiről szóló tudósításokba bevont tájékoztatás megmagyarázza a nyilvánosságnak, hogy mit végeznek a zászlóaljban belül és ezáltal hozzájárul a katonai szervezetek lakosságba való integrációjához⁶.

Mivel a Bundeswehr az új irányítási rendszernél éllovas szerepet játszik, kínálikozik a lehetőség, hogy a KTF-ből nyert tapasztalatokat más nyilvános intézményekkel, mint például az üzleti kapcsolatokban lévő városok közigazgatásaival megosszuk.

A kísérleti projektek tapasztalatai

1995 közepén parancsban jelölték ki a 212. páncélgránátos zászlóaljat a KTF kísérleti projekt végrehajtására. A projektet kezdettől fogva támogatták a Bundeswehr Tanulmányok és Gyakorlatok Hivatalának tanulmányt kísérő tisztjei. 1995 októberétől a projekt végéig, 1997 február 28-ig kiegészítésként a projekt módszertani támogatásáért a CTcon GmbH (Kft) vállalkozási tanácsadó cég volt a felelős. Egy projektörzstiszt és egy projektiszt a zászlóalj két könyvelőjével együtt képezték a KTF -team-et.

Első lépésben 1995 év végén építették ki a KTSZ-t. A kezdeti feladat abban állt, hogy az összes résztvevővel egyeztetetten leképezték a zászlóalj minden tevékenységét. Ezt kb. 250 tevékenység alapján kezdték el, melyeket folyamatokba és fő folyamatokba foglalták össze. Egyidejűleg személyi-, létesítményi-, infrastrukturális- és anyagkönyvelésekben a zászlóalj teljes állományát besorolták. Minden katona naponta felvette az úgynevezett rögzítő ívekre az elvégzett tevékenységekhez fel-

6 Egy ilyen tudósítás például a következőket tartalmazhatja: nyilvános rendezvények, katonák alkalmazása civilek támogatására, kiképzett emberek száma, technikai újítások, harci tapasztalatok, stb.

használt időt, melyeket hónap végén leadtak. Ezek a felsorolások egy intenzív beiktatást igényeltek és több hetes hozzászoktatási időt. Egy be-tanítási fázis után a katonáknak a rögzítéshez naponta kb. öt percre van szükségük. Az adatokat minden hónapban egy meglévő költség-számítási programmal kiértékelik. A munkaóraadatokon kívül, amelyek a személy-zetet érintik, betáplálják a rendszerbe az S4-osztálytól az anyagfelhasz-nálásokat és a helyőrségi közigazgatás által az infrastrukturális költsége-ket. 1996 márciusa óta stabil havi értékeléseket is ki tudnak dolgozni. Ennek során megmutatkozott, hogy a szóban forgó költség-számítási program nagyon alapos elektromos adatfeldolgozási ismereteket, vala-mint biztos üzemgazdasági magatartást követel.

Ezzel párhuzamosan 1996 januárjában a megkezdték zászlóalj összes katonáját munkaműhelyekbe kb. 20 személyenként a FJP új esz-közéhez keresni, hogy közvetlen ezután ötleteket gyűjtsenek. Különbö-ző kísérleti csoportokban az ötleteket témák szerint összefoglalták és konkrét javaslatokká dolgozták ki. Az irányítóbizottságban, amely kb. két-három hetente ülésezik, a kidolgozott javaslatokat megvitatják, belső használatra utalják vagy döntésre a felelős vezetési szintre továbbküldik, valamint rákérdeznek a korábbi javaslatok alkalmazásának a helyzetére. A 212. pc.gr.z. irányítóbizottsága a zászlóaljparancsnokból, egy egység-parancsnokból, egy századőr-mesterből, egy század csoportparancsnok-ból, aki egyben a tiszthelyettesek bizalmija is, a személyzet képviselőjé-ből, a sorkötelesek egyik bizalmijából, valamint a KTF-team képviselő-jéből tevődik össze. Az irányítóbizottság ülése után közvetlenül egy "KTF-újság" közzé teszi az összes meghatározó információt a zászlóalj-nál. A legjobb javaslatokat zászlóalj-sorakozó, századsorakozó keretén belül, vagy egy KTF- team látogatás alkalmával premizálják.

A KTF projektek kezdetének szervezeti keretfeltételeit a zászlóalj-nak a válságreagáló erők kötelékéből a fő védelmi erők kötelékébe való átállítása és a honvédelmi kötelezettség 12 hónapról 10 hónapra való leszállítása jellemezte. A munkatársak számára ez a kiképzési idő, vala-mint az anyagi ráfordítások csökkentését jelentette. A KTF is mint új eszköz és új eszközrendszer a rosszabbodó költségvetési helyzet háttére előtt gyakorlatilag csak jel lehetett a raj- és szakaszparancsnokok szá-mára, hogy még több eszközt veszíthetnek el. Mégis nemsokára világossá vált, hogy a KTF arra szolgál, hogy a rendelkezésre álló eszközöket op-timálisan használják fel és adott esetben ennek során néhány feladatot

cökkentsenek. Ezen felismerés alapján vált a KTF projekt egy motiváló és hatékonyságtámogató eszközzé a kísérleti projektben.

A KTSZ megítélése

A rögzítő ívek struktúrája, amely, mint ahogyan fõnt leírtuk kezdetben körülbelül 250 tevékenységbõl állt, néhány havi betanulási fázis után körülbelül 130 tevékenységre csökkent. Megmutatkozott, hogy egy csökkentett tevékenységi struktúra a regisztrálási, lajstromozási ráfordítást lényegesen csökkenti. Ennél azonban azt is figyelembe kell venni, hogy minél kevesebb részlet alkotja a tevékenységi struktúrát, annál jobban csökken annak kifejezőképessége. A részletességi fok és a kifejezőképesség következtetésképpen konkurálnak a regisztrálás ráfordításaival. Ezt tehát egy megfelelő magatartással óvatosan ki kell tapasztalni. Más projekteknél hasonló tapasztalatok adódtak⁷. Abból a célból, hogy kezdetben megakadályozzák a tevékenységek lajstromozásában a jelentési optimalizálás sürgetését, folyamatosan, szûrópróbaszerûen át kellett vizsgálni az adatok elfogadhatóságát. Hogy a szükségtelen lajstromozásokat és jelentéseket megakadályozzák, célszerû lenne magasabb vezetési szinteken információs igényeiket pontosan elemezni és megindokolni. Egy ilyen információigény elemzést a meglévõ jelentési kötelezettségektõl teljesen függetlenül kellene elvégezni⁸.

Egy költség- és tevékenységtervezés alapjaként a már meglévõ tevékenységoldalú célegyeztetéseket az erõforrások összeegyveztetésével ki kell egészíteni. A havonta regisztrált és már kiértékelt határnap ehhez lényeges alapul szolgálhat. Mégis figyelembe kell venni a különbséget a kiképzés tartalmában, valamint más specifikációban. Egy minden különlegességet lefedõ adatbázis nagy valószínûséggel csak néhány év idõtartamra lenne felépíthetõ. A kísérleti projektekbõl átültethetõ ismeretek, különösen ami a KTSZ eredményeit illeti, szervezés tekintetében támo-

7 Az összes projektfutamidõ alatt szoros együttmûködés ment végbe a 104. pfreimdi és a 304. heidenheimi páncéloszázaljaknál, amelyeknél hasonlóan a CTcon GmbH (Kft) vállalkozási tanácsadó cég által támogatott kísérleti projektek zajlottak le.

8 Ez azt az elõnyt is kínálja, hogy ezzel egyidõben a meglévõ, részben koordinálatlan jelentések alapvetõ átdolgozását is maga után vonná.

gatandó és értelmes. Belső tartalmi szempontból azonban a tapasztalatok átültetéséhez mégis óvatosan kell hozzáfogni, mivel a kiértékelésekre a helyőrség- speciális adottságok gyakran lényeges befolyással bírnak.

Az FJP megítélése

Megmutatkozott, hogy a FJP keretén belül a kreativitás nagymértékben kibontakoztatható. A projektcsoportokban való együttműködés nagyon konstruktív és sok motivációról gondoskodik az egész zászlóaljban belül, ám bár nem várható el, hogy a zászlóalj minden munkatársa kivétel nélkül intenzíven részt vegyen benne⁹.

A kísérleti projektekben a munkatársak körülbelül egyharmada (törzsszemélyzet) aktívan együttműködött, közülük körülbelül 30 személy nagyon intenzív elkötelezettséggel tűnt ki. Ennek során különösen említésre méltó, hogy a sorkötelesek közül néhányan azonnal alkalmazható javaslatokat tettek, melyek a kiadásokra közvetlenül egy ötszámjegyű költségcsökkentő potenciális hatást tettek lehetővé¹⁰. Összesen egy öt éves időtartamra számított költségcsökkentési potenciál több milliós nagyságrendben azonosítható¹¹.

Ezenkívül megmutatkozott, hogy a premizálásnak nagy jelentősége van. Az oklevél formájában történő elismerésnek, vagy a külön megem-

9 Az új eszközökkel szembeni magatartás - mint ahogy talán minden változásnál - a nyílt ellenfelektől a meggyőződéses pártfogókig terjed. Az idők folyamán azonban a beállítottság mégis világosan a projekt pártfogói javára változik.

10 Itt a forgalmi szolgálatok összevonásáról van szó, melyeknél egy futárszolgálat naponta 200 km-t takaríthat meg.

11 Vesd össze a CTcon cég "KTF zárójelentés a 212. pc.gr.z.-ról" című kiadványával, V. rész, 1-3 oldal. (A jelentés a Szárazföldi Haderő Parancsnokságánál áll rendelkezésre.)

lítésnek és az anyagi premizálásnak a kombinációja bevált¹². Azt a véleményt képviselik, hogy az anyagi premizálás lehetőségeit még szélesíteni lehet és ezt - az iparhoz hasonlóan - egy javaslat sikerével kellene összekapcsolni. Az FJP javaslatoknál egy különleges ismertető jel, hogy azokat többnyire mint közös munkát különböző résztvevők dolgozzák ki, amely egy korábban rosszul felbecsült időtartamon túlnyúlik és megfelelő komplexitás esetén több hétig is eltarthat. Például az SEM 70 rádiókészülék áramellátásához egyoldalú telepek alkalmazása helyett akkumulátorok alkalmazását¹³ fejlesztették ki a zászlóalj különböző munkatársainak részvételével, akik egy század- csoportvezetőből, egy szakaszvezetőből, az S4 - osztályból, valamint a KTF-teamből tevődnek össze. A kimenő ötlet egy teljesen más javaslatot állított elő; a kidolgozás végül egy spontán témacsoport által következett be a FJP irányítóbizottság több ülésén, valamint a KTF-team tagjainak különböző ülésein.

Lényeges jelentősége van a FJP javaslatok sikerének szempontjából a végrehajtás időtartamának. A kísérleti projektekben szerencsés esetben néhány belső javaslat közvetlen alkalmazható. Azok a javaslatok is, amelyek a helyőrség felelősségi területét nem lépik túl, a területi közelség miatt a felelős helyen relatív rövid idő alatt (egy hónapon belül) realizálhatók. Például néhány napon belül egy laktanya belső előírásainak megváltoztatásával lehetővé vált, hogy egy kilométernél nagyobb távolság esetén járművek helyett a közvetlen közelben egy századépület volt berendezhető. A kísérleti projektek folyamán az összes magasabb vezetési szintre felterjesztett javaslatok közül a mai napig sajnos még egyetlen egyet sem alkalmaztak. A javaslatoknak pontosan ez a módja könnyíthetné meg közvetlenül sok millió Márkával a Bundeswehr költségvetését, mint például azt az *"akkumulátorok egyoldalú telepek helyett a SEM 70 számára"* javaslat mutatja. Várható volt, hogy azoknak a FJP javaslatoknak az alkalmazása, amelyek az érvényben lévő előírásoknak nem felelnek meg, valamivel tovább tartanak. Ennek ellenére magasabb vezetési szinteken a kidolgozások halogatását érezhetően le kell rövidíteni.

12 Kísérleti projektben a támogató tanácsadó cég egy "FJP" bevésített felírással ellátott "svájci tisztí tórt" adományozott prémiumként.

13 A KTF - team javaslata a Bundeswehr szintű megvalósításnál azonnal évente nyocmillió DM hatékony megtakarítási potenciált derített fel.

A FJP javaslatok magasabb vezetési szinten való kidolgozásánál végül is megmutatkozik, hogy a szolgálati hely KTF - team és a magasabb vezetési szint mindenkori KTF - felelősei közötti személyes kapcsolat nagyon előnyös, mivel itt gyakran fordulnak elő visszakérdezések. Egy rendszeres és személyes cserét ezen a félig-meddig új szakmai kapcsolat alapján nagyon ésszerűnek tartanánk. Hogy a javaslatok elfogadásának a szintje emelkedjen, célszerű lett volna már egy jóval korábbi stádiumban a magasabb vezetési szintek kompetenciáját bevonni.

A KTF jövőjére vonatkozó következtetések a Bundeswehrben

A KTF egy kiegészítő vezetési eszköz minden vezető számára, amely az eddigieket értelmesen kiegészíti, azonban bizonyosan nem pótolja azokat. Teherbíró koncepciónak bizonyult, mivel a szűkülő feladat - eszköz reláció és a magasabb vezetési szintek zászlóaljjal szemben támasztott emelkedő követelményei a fent nevezett problémák miatt növekvő koordinációs igényekkel találkoznak. A koncepció a kísérleti projektek fázisaiból adódó más szolgálati helyeken való sikeres bevezetésének azonban még **a következő, eddig nem teljesült ismertetőjelei elengedhetetlen feltételei** :

1.) A szolgálati hely vezetőjének és a támogató magasabb vezetési szintnek kezdettől fogva és újra meg újra egyértelműen és világosan a KTF¹⁴ mellett kell kiállniuk.

2.) A változtatások szükségességét minden munkatárs számára világossá kell tenni.

3.) Az ismert, elérhető célokat és az azokból levezethető világos feladatokat a KTF eredményekkel össze kell egyeztetni. Ennek során az új koncepciókat alapvetően a meglévőktől függetlenül kell elhatározni.

14 Vessd össze: a CTON cég "KTF zárójelentés a 212.pc.gr.z.-ről" című kiadványával, I.rész 29. és az azt követő oldalak. (A jelentés a Szárazföldi Haderő Parancsnokságnál áll rendelkezésre.)

4.) A különböző munkatársakat megfelelő cselekvési kompetenciákkal kell felhatalmazni az új feladatok végrehajtására.

5.) Rövidtávú sikerek lehetségesek. Egyszerűen realizálható FJP - javaslatokat és a KTSZ-ből adódó első felismeréseket a lehető leggyorsabban kell realizálni és alkalmazni. Ezeket az eredményeket ezután közvetlenül az összes szolgálati helyen el kell terjeszteni (például egy KTF újságban).

6.) Arra kell törekedni, hogy nagyobb változásokat is elérjenek és ezeket láthatóvá is tegyék. A KTF-et szigorúan megalapozott vezetési eszközzé kell alakítani és nem szabad megengedni, hogy szappanbuborék fújássá váljon.

A feladatokkal való vezetés egy hagyományokban igen gazdag vezetési koncepció a Bundeswehrben. Vívmányait mindenütt elismerik és külföldön is nagy figyelmet keltenek. Előnyei összetett szituációk esetében a nagyobb mozgékonyágban és a rugalmasságban rejlenek, mint ahogyan azok a harcban tipikusan előfordulnak¹⁵. A sokféle tekintetben növekvő dinamika és komplexitás ellenére elveszik a célmeghatározások által való vezetés elve, de mégis van jelentősége. A KTF egy átfogó szempont, kezdeményezés, a felelősséget oda áthelyezni, ahol azokat hatékonyan lehet alkalmazni. A KTF ezzel átfogó módon megfelel a feladatokkal való vezetés filozófiájának. Ennél egyidejűleg a munkatársak és végül a nyilvánosság érdekeit is figyelembe veszik. Érthető, hogy ezzel a magasabb vezetési szinteken kevesebb közvetlen befolyásolási lehetőséggel rendelkeznek. Az ő feladatuk az lenne, hogy magukat az adminisztratív tevékenységtől a nevelés felé irányítsák, a kohézió; tehát a termékeny keretfeltételek megteremtése irányába való tevékenységet követeljék meg. Egy ilyen szolgáltatásorientált vezetési értelmezés eleget tenne egy "szolgálat" - felfogásnak a rendszer mint egész értelmében.

15 Vesd össze: Oetting, D., az idézett helyen, 265 és az azt követő oldalakon.

A cikkben alkalmazott rövidítések jegyzéke
(fordító)

KLV	Kosten - und Leistungsverantwortung
KTF	költség- és tevékenységfelelősség
KLR	Kosten - und Leistungrechnung
KTSZ	költség- és tevékenység-számvetés (számítás)
KVP	Kontinuierliche Verbesserungsprogramm
FJP	folyamatos jobbítási program
AR	Aufwandbegrenzung und Rationalisierung
RKR	ráfordítás-korlátozás és racionalizálás
IO	Internen Optimierung
BO	belső optimalizálás
MT	Market Testing
PK	piackutatás, /-vizsgálat
AGAB	Arbeitsgruppe Aufwandsbegrenzung im Betrieb
FKKM	Fenntartási Költségek Korlátozásának Munkacsoportja
BAB	Betriebsabrechnungsbogen
ÜEI	üzemi elszámolási ívek.

Richard Rossmanith alezredes a 212. páncélgránátoszászlóalj parancsnoka Augustdorfban és ez idő szerint az SFOR bosznia-hercegovinai alkalmazása keretén belül a nemzeti főparancsnok törzsében a G3-t vezeti.

Eckart Bannmüller a C Ton GmbH (Kft) tanácsadója és tudományos munkatárs az üzemgazdasági tanszéken, különösen a controlling és a logisztika területén (Dr.Jürgen Weber professzor) a Koblenzi WHU-n. Wissenschaftlichen Hochschule für Unternehmensführung (Vállalkozásvezetési Tudományos Főiskola, Koblenz) Otto- Beisheim - Főiskola.

SZAKTÖRTÉNET

TERVEK ÉS TÉNYEK MAGYARORSZÁG KÖZLEKEDÉSI ÁGAZATAINAK HONVÉDELMI IGÉNYEK SZERINTI FEJLESZTÉSÉRE 1949 - 1953 KÖZÖTT

*Balló István*¹

Közép-Kelet-Európa -- így Magyarország is -- a II. világháború után a Szovjetunió érdekszférájába került. Földrészünknek abban a régiójában tekintélyes szovjet katonai erők állomásoztak, amelyek jelentős nyomatókat adtak a térség országai történelmi fejlődésének.

1945 után a világpolitikában két pólus (világrendszer) jött létre. A NATO az Amerikai Egyesült Államok vezetésével a tőkés országokat, a Szovjetunió pedig a magukat szocialista országoknak valló államokat tömörítette.

A nemzetközi erőviszonyok fő irányvonalát, e két csoportosulás politikai, gazdasági és katonai küzdelme határozta meg. A kölcsönös bizalmatlanság, a másikkal szemben táplált félelem, valamint az elért pozíciók megtartása, a nemzetközi kapcsolatokban feszültségekhez, hidegháborúhoz, fokozódó fegyverkezéshez vezetett. A nemzetközi szintér minden területét megmérgező magatartási formák és álláspontok a koreai háború idején (1950-1953) már olyan mélypontra jutottak, hogy a helytelenül levont következtetések miatt egyesek már a világháború kirobbanását is valószínűsítették.

A katonapolitikai elképzelések és a katonai doktrínák alapján mindkét fél nagyszabású hadseregfejlesztésbe kezdett, amely együtt járt a haderők létszámviszonyainak és haditechnikai eszközeinek rohamos mennyiségű gyarapodásával.

1 Dr. Balló István alezredes, a hadtudomány kandidátusa, Hadtörténelmi Intézet és Múzeum tudományos főmunkatárs

Az egyes országok területén jelentős infrastrukturális beruházásokat hajtottak végre.

Azokban az években Magyarország fejlődését diktatórikus, egypárt-rendszeres viszonyai jellemezték. A hatalom a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) szűk vezetésének (Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Farkas Mihály, Révai József) kezébe került. Hazánkban is sztálini mintájú pártállam jött létre.

Az MDP az ország katonapolitikai koncepcióját a nemzetközi helyzetből levont következtetések, valamint a szovjet politikai és katonai vezetés igényei alapján dolgozta ki. A megvalósításban azonban, a szovjet katonai tanácsadók is szerephez jutottak.

A Magyar Honvédség, -- a békeszerződésben -- 70.000 főre engedélyezett létszámot 4-5 év alatt kívánta elérni, amelynek kivitelezésére megalapozott, az ország gazdasági lehetőségeit is figyelembe vevő terv készült. Amikor azonban a KOMINFORM és Moszkva a nemzetközi helyzet romlását és egyes tőkés országok háborús készülődését állapította meg, a magyar katonapolitika radikálisan megváltozott.

1949-től szovjet igények alapján erőltetett ütemű és méretű hadseregfejlesztés indult be. A több mint 200.000 főre tervezett haderő fő csoportosítását a szárazföldi csapatoknál 3 lövész- és egy gépesített hadtest; a légvédelmi- és repülőcsapatoknál pedig 2 vadászpilóta-, 1 bombázó- és 1 csatarepülő hadosztály alkotta.

A hadsereg tényleges költségvetése egyre jobban nyomasztotta az országot, annak összege évről-évre emelkedett: (millió forintban kifejezve) 1950-ben: 2937, 1951-ben: 5230, 1952-ben: 8670, 1953-ban pedig: 9304 forintot ért el². 1952-ben a honvédségi tárca az ország költségvetésének már több mint 20 %-át használta fel. Azonban, ha figyelembe vesszük, hogy egyes, az ország védelmi képességének erősítését szolgálni vélt építkezés, nem a HM költségvetését terhelte, hanem népgazdasági

2 Magyar Országos Levéltár (továbbiakban: MOL). Rákosi Mátyás titkári iratai 276 fond. 65. csop. 195. őrzési egység (továbbiakban: őe.) 588. p

beruházásként kezeltek, akkor még a megjelölt számoknál is magasabb értékeket ért el a honvédelemre fordított összeg nagyságrendje.

A csapatok, intézetek és szervek részére egy sor laktanya, repülőtér, lőtér, iskola, raktár, szertár, stb. építése vált szükségessé. Janza Károly vörgy. (Htp. Szf.) hagyta jóvá azt a kimutatást, amelyet dr. Prónafalvy Albin őrgy. készített el az 1952 évre tervezett építkezésekről. Az okmány 284 tervfeladatot tüntetett fel³. A kivitelezés során azonban másképpen alakult a helyzet. Az 1952. június 1-jéig tervezett 335 (!) építkezési objektumból csak 97-nél indult be a munka. (Az összes feladat 29 %-a.)⁴ Az építkezések terén megmutatkozó nagymértékű lemaradás egyik fő oka az volt, hogy az előző évre tervezett beruházások nem készültek el határidőre és azok áthúzódtak 1952 évre. Ilyen jellegű építkezés 1952-ben 256 volt⁵. Az építkezések terén jelentkező hiányosságokat igyekeztek kijavítani. A kérdés vizsgálata során a rossz, késedelmes és hibás tervezést; a pontatlan munkavégzést; a határidők nem teljesítését; a munkaerő-, anyag- és géphiányt állapították meg az építkezések terén meglévő elmaradások legfőbb okainak.

Építési munkákat, azonban nemcsak a hadsereg közvetlen igényei következtében végeztek. A hadszíntér előkészítésének folyamatában jelentős infrastrukturális beruházás kivitelezése indult meg. A csapatok és a szervek vezetése a híradórendszer megerősítését, az alakulatok átcsoportosítása pedig a közutak és a vasutak - honvédségi szempontok szerinti -- fejlesztését követelte meg. A felállításra kerülő és repülőgépeiben gyarapodó légierő részére pedig egyre nagyobb számban kellett repülőtereket biztosítani.

3 A kimutatás az alábbi mennyiségű építkezéseket tartalmazta db szám szerint: épülő új laktanyák: 28, laktanya kiegészítések: 105, állandó táborok: 8, iskolák: 10, lő- és gyakorlóterek: 4, repülőtér magasépítés: 16, repülőtér mélyépítés: 8, OLP. objektumok: 4, Haditechnikai Intézet objektumok: 3, kórházak, eü. intézetek: 20, lőszer- és robbanóanyag raktárak: 13, szertárak, intézmények, raktárak: 44, egyéb építkezés: 21. MOL. Rákosi Mátyás titkári iratai 276 fond. 65 csop. 1956e. 79-97. p.

4 Uo. 221. p.

5 Uo.

A gépkocsioszlopok, valamint a katonavonatok mozgásának biztosítása, a várható hadműveletek prognosztizált térségében, a szállítási lehetőségek bővítését követelte meg. A csapatmozgások, illetve a hadműveleti szállítások során nagy jelentőséggel bír a közutak és vasutak átteresztőképessége, vonalvezetése, a szállítási szakaszokon lévő műtárgyak (hidak, alagutak stb.) állapota, terhelhetősége és az egyes vasútvonalak pályauárszélvénye (jelentősége egyes speciális /rakminta/technikai eszköz továbbítása során válik fontossá).

A vezérkar, a közlekedési tárca szakembereivel és a szovjet katonai tanácsadókkal közösen, -- több hónapig tartó munkával -- felmérte a közutak és a vasutak helyzetét, az azokon lévő műtárgyak állapotát, továbbá az őrzendő, és adott esetben robbantásra kerülő objektumokat⁶.

A szakvizsgálatok és a számvetések alapján elkészültek a főközlekedési útvonalak⁷, a vasúti szállító vonalak⁸ és a vezetékes híradás⁹ fejlesztési tervei.

Fontosak voltak a közutak és a vasutak műtárgyainak őrzés-védelmi okmányai is. A polgári- és a honvédségi őrlegységeknek 186 híd őrzését

6 Kindlovits Pál nyá. ezds.: (1949-1953 között a Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökségen dolgozott századosi rendfokozatban) Visszaemlékezés -- kézirat 3. p. (a szerző birtokában.)

7 Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) MNVK. Hdm. Csfség. 1950/T. 10/2. 173 óe. 141. p.

8 Uo.143.p.

9 Uo.48.p.

állapították meg¹⁰. A vasútvonalakon lévő vasúti berendezések és műtárgyak felmérése során adott esetben Budapesten 84¹¹, vidéken pedig 334¹² objektum őrzésével számoltak.

A közlekedéssel összefüggő feladatok egyik fontos kérdése volt a hidak teherbírásának felülvizsgálata. A várható hadműveletek térségében így került sor a Tisza alsó szakaszán lévő hidak összesítésére. A csapatok átcsoportosítása során, különösen a nehéz haditechnika előrevonása alkalmából vált volna fontossá a hidak terhelhetőségével szükséges adatok ismerete. Megállították, hogy a Tiszán lévő: szolnoki, tiszaugi, csongrádi, algyői és a szegedi; valamint a Maroson: a makói híd tartói a 35 tonnás harckocsi terhelését elbírják. Ugyanakkor javasolták a Szolnokon lévő híd pályalemezeinek műszaki megerősítését, kicserélését¹³.

A Közlekedési- és Postaügyi Minisztérium (KPM) megyénként felmérte azokat a 20 méteres és annál nagyobb nyílású fahidakat, amelyeknek terveivel nem rendelkeztek. A KPM a vezérkarnak küldött kimutatásában 47 fahidat¹⁴ sorolt fel. A jegyzéken szereplő hidak egy része átépítés alatt állt, több híd felújítását pedig a közeljövőben tervezték.

A VK. Hdm. Csfség., az Országos Vízgazdálkodási Hivatal és az Országos Meteorológiai Intézet közösen összegezte a várható hadműveleti irányok és Jugoszlávia vízrajzi és meteorológiai helyzetét¹⁵. A közös

10 Uo.106-115.p.

11 Budapesten az alábbi nagyságrendű vasúti objektumok őrzésével számoltak: pályaudvar: 9 db, műhely: 4 db, fűtőház: 11 db, vasúti műtárgyak: (aluljárók, felüljárók, áthidalások, hidak stb.) 60 db.
HL. MNVK. Hdm. Csfség 1950/T 10/2. 173 óe. 119-126. p.

12 Uo. 131-137. p.

13 A közlekedési miniszter levele Gerő Ernő államminiszternek (1949. VIII. 12.)
MOL. Rákosi Mátyás titkári iratai 276 fond. 65. csop. 195 óe. 4. p.

14 HL. MNVK. Titkárság 1950/T 7/I. 1403 óe. 19, 24. p.

15 Uo. 29-31. p.

vizsgálatok a Duna, valamint a Magyar Népköztársaság Zalaegerszeg-Kecel vonaltól délre fekvő területek vízrajzi tényezőinek megállapítására irányultak. A munkák végeztével előjegyzéseket és nyilvántartásokat fektettek fel.

A vezérkar, miután a közlekedéssel összefüggő felméréseket befejezte, javaslatot állított össze (1951. május 28.) a közutak és a vasutak, továbbá az azokkal kapcsolatos műtárgyak felújítására, megerősítésére és a szállítási ágazatok teljesítményének fokozására. Az okmány¹⁶ az alábbi nyolc fontos vasútvonal átbocsátó kapacitásának bővítését szorgalmazta: 1. Csap-Miskolc, 2. Érmihályfalva-Debrecen-Budapest- Szombathely, 3. Nagyvárad-Mezőtúr-Szentes-Baja-Nagykanizsa, 4. Nagyszalonta- Szeged, 5. Bratislava-Hegyeshalom-Nagykanizsa, 6. Budapest-Kunszentmiklós-Tas (Kunszentmiklós-Tas-Kiskunhalas-Szabadka, Kun-szentmiklós-Tas-Dunapataj-Baja, 6.a. Budapest-Rétszilas-Bátaszék-Baja). 7. Ipolyság-Szolnok-Kecskemét-Szeged, 8. Kassa- Miskolc-Füzesabony-Szentes.

A napi teljesítményt egy vonal esetében 21 szerelvénypárra, a Budapest- Kunszentmiklós-Tas szakaszt 60 szerelvénypárra, még a további hat vonal esetében pedig 24-24 szerelvénypárra javasolták felemelni. Ez a feladat azonban nem jelentette valamennyi megjelölt vasútvonal teljes hosszának átépítését. Így például a Budapestről a déli irányba haladó vasutak közül Budapest-Kunszentmiklós-Tas között vissza kellett fektetni a második vágányt, Dunapataj-Baja viszonylatban pedig új vonalat terveztek létesíteni. Ugyancsak át kellett építeni Ipolyság-Vác és a Füzesabony-Karcag közötti szakaszt is. Az egyik legnagyobb munkálatot a Nagyvárad-Mezőtúr-Szentes-Baja- Nagykanizsa vonal követelte, ott ugyanis a Nagyváradtól-Dombóvárig terjedő szakasz teljes felújítást követelt, mert az a viszonylat kis teherbírású felépítményekből és kis befogadóképességű állomásokból állt.

A "*vasúti program*" feladataiból következett, hogy több állomás épületének átépítését is tervbe vették. Számoltak Záhony, Tuzsér és Komoró állomások átrakóképességeinek fokozásával; valamint Derecen és Bu-

16 HL. MNVK. Titkárság 1951/T. 6/2. 2180/1 öe. 341-343. p.

dapest állomások deltával való kikerülésével is. A végrehajtást nehezítette az a tény, hogy e nagyszabású tervek kivitelezési határidejét 1953 végében határozták meg. 1956-ban csak a Bajánál lévő vasúti híd átépítésével számoltak, olyan módon, hogy annak lehetővé kellett tennie a 60 tonnás technikai eszközök közlekedését is.

Számos tennivalót jelentett a "közúti program" végrehajtása is. A feladatok élén állt a Beregszász-Debrecen-Szolnok-Budapest-Győr-országhatár autóút átépítése, amelyet 1951 végén kívántak befejezni. A felmérések szerint tervezték az útvonalon lévő 82 híd és áteresz megerősítését, valamint az út szélesítését -- több szakaszon -- kb. 180 km hosszúságban. A Beregszásztól-Bécsig terjedő közút pályatestének szélességét 6,5 méterben rögzítették, naponta 4-5000 gépkocsi¹⁷ áthaladásával számoltak. 1952 végére a Sátoraljaújhely-Miskolc-Budapest-Nagykanizsa, az Ipolyság-Vác-Budapest-Cegléd és a Kiskunfélegyháza-Baja útszakaszok átépítését tervezték¹⁸. Mindhárom útnak 5,5 méter pályaszélességgel napi 3000 gépkocsi áthaladását kellett biztosítani.

A közúti- és a vasúti program munkálatai a nemzetközi (tranzit) szállítások követelményei és a hadi (hadműveleti) szempontok szerint kezdődtek el. Két lényeges következtetés vonható le. Az egyik az volt, hogy a vasutak és a közutak vonalvezetése egyrészt nyugatra -- Ausztriához -- vezetett, az ott tartózkodó szovjet megszálló csapatok ellátását biztosítva és a feltételezett hadműveleti szempontokat is kielégítve; továbbá délnek tartott egy esetleges jugoszláv konfliktus szállítási feladatainak is eleget téve. A másik következtetés szerint pedig az utak beépültek Csehszlovákia, Szovjetunió (Kárpátalja), valamint Románia szállítási rendszerébe, amelyből következően azokkal az országokkal nagyobb kapacitású és közvetlenebb összeköttetés teremthetett meg egy esetleges közös hadműveleti alkalmazás során.

Az MDP Titkársága 1951. június 2-án megtárgyalta a Honvédelmi Minisztérium közlekedéssel szembeni igényeit, amelyet elvben jóvá is

17 Uo. 345.p.

18 Uo. 346.p.

hagyott. A vezérkari főnöknek kellett a közlekedés- és postaügyi miniszterrel és az Országos Tervhivatal elnökével közösen elkészíteni a részletes anyagi számvetést és a program költségvetését.

A megvalósítandó feladatokról, azok anyagi és pénzügyi kihatásairól készült jelentés nagy tételeiben megegyezett a korábban készült dokumentum adataival. Ugyanakkor a fővárost és Debrecent elkerülő vasúti delta megépítésének határidejét 1953-ról 1956-ra módosították. Szerepelt a számvetésekben 1952-re 5000 db G.-leg. kocsiberendezés legyártása, 1953-ra pedig 11 db kórházvonal elkészítése. Mozcósítási tartalékként¹⁹ 75 km felépítményi anyag megalakításával számoltak.

Az elkészült számvetések tetemes építő-anyagszükségletről és jelentős összegű pénzről adtak számot. A munkákhoz felhasználandó anyagok például 1950-ben, 1951-ben és 1952-ben az alábbi mennyiségeket tették ki: vasanyag (t): 3515, 66.939, 109.893; faanyag (m³): 12.941, 57.808, 60.335; cement (q): 638.150, 944.100, 21.920; kőanyag (m³): 352.138, 1.296.000, 1.461.500²⁰.

A kivitelezés során azonban a program tényleges költségkihatása, az előzetes felmérések többszörösét követelte meg, így millió forintban kifejezve annak értéke 1951-ben: 290,4; 1952-ben: 1.076,1; 1953-ban pedig 964 forintot ért el²¹.

A honvédelmi igények szerinti közlekedési beruházások gyorsított kivitelezése, más védelmi jellegű építkezéssel együttesen jelentős többletkiadásokkal jártak. Az építkezések elkezdődtek ugyan, azonban a megvalósítás folyamatában építőanyaghiány, szervezetlenség, pénzügyi fedezetlenség és más tényezők miatt gyakran kellett az építkezéseket felfüggeszteni, átütemezni, de az egyes tervek módosítására is voltak példák.

19 MOL. Rákosi Mátyás titkári iratai 276 fond. 65. csop. 195. őe. 114. p.

20 HL. MNVK. Titkárság 1951/T. 7 2181 őe. 533. p.

21 Uo.

A megnövekedett honvédelmi igényekről, azok költségkihatásairól, valamint az egész országra kiterjedő veszélyekről Gerő Ernő, Rákosi Mátyást írásban (1951. augusztus 3.) az alábbiak szerint tájékoztatta: *"...Ami a közlekedési beruházásokat illeti ... meg kell mondani, hogy félrevezettek bennünket, amikor döntésre hozták a kérdést. Akkor kétszázmillió nagyságrendű összegről volt szó 1952-re nem pedig 1.076 millióról. Nem szabad elfelejteni, hogy ez és az erődítési többlet ... semmi féle tervben nem szerepelt ... Nem tudjuk teljesíteni a közlekedési beruházások HM-tervét, az autóbeporzás tervét stb. Igen komoly erőfeszítést kell tennünk a honvédelem fejlesztése érdekében, de mértéket kell tartanunk, mert ellenkező esetben aláássuk népgazdaságunkat."*²² Gerő levelét Rákosi a páncélszekrényébe zárta, annak tartalmát nem hozta nyilvánosságra. A munkák kivitelezése során a tények -- abban a kérdésben -- mégis Gerőt igazolták. Mivel a közlekedési programnak sem az anyagi, sem pedig a pénzügyi fedezete teljesen nem volt meg, ezért a kivitelezés akadozott és a határidőket nem tudták betartani.

A lemaradás különösen a vasúti munkáknál volt szembetűnő. Végeztek valamennyi munkát a Nyírábrány-Debrecen és a Szombathely-Celldömölk szakaszon, azonban 1952 júliusig a többi vonalon az elvégzendő feladatok még a végrehajtási tervekben sem szerepeltek.

Anyaghiány miatt, az 1952-re betervezett 20 különleges vagon (a négy egészségügyi vonathoz) és az 1900 katonai vasúti berendezést sem tudták elkészíteni. E kérdésről Bata István altbgy. az alábbiakat állapította meg: *"Ezek a tények arról beszélnek, hogy a MNK Közlekedési Minisztériuma nemcsak, hogy leértékeli a Vezérkar fontos feladatait, hanem annak végrehajtását semmisnek veszi."*²³ Részben meg is lehet érteni a vezérkar főnökének -- a beosztásából adódó -- véleményét. Azonban az volt az egyszerű magyarázat, hogy a közút és a vasút teljesítményét fokozó beruházások megvalósításához sem elegendő anyag és pénz, sem pedig a kellő mértékű *"kivitelező kapacitás"* nem állt rendelkezésre.

22 MOL. Rákosi Mátyás titkári iratai 276 fond. 65. csop. 195. öe. 122. p.

23 HL. MNVK. Titkárság 1952/T. 6/1. 654/40/7 öe. 54. p.

Stratégiai célok is indokolták Záhonyban az átrakó körzet fejlesztését, amelyet a legfontosabb feladatok közé soroltak. Az építkezésekre 298 millió forintot biztosítottak. A munka kivitelezésére 1953. július 1. és 1954. május 1. közötti időt állapították meg²⁴.

A közlekedési ágazat másik fontos területe a légi közlekedés. (Légi szállítás.) A honvédségi igények alapján, a fejlesztési ütemtervek alapján kerültek előtérbe a repülőterek. Azok részben a repülő alakulatok elhelyezésére, a kiképzési és a hadműveleti repülések biztosítására, részben pedig a légi szállítások megvalósítása céljából voltak fontosak.

A szovjet katonai attasé (Rogov százados) kérésére már 1948 végén felmérték mindazokat a helyeket, amelyek repülés szempontjából számításba jöhettek. A rendelkezésre álló és szemrevételezett repülőterekről, repülőhelyekről és kényszerleszálló helyekről az összesített vázlatokat, valamint a térképeket (M=1:50000) meg is küldték Rogov századosnak. A felterjesztett jegyzék az összesített vázrajzon (a repülőterek földrajzi fekvésén kívül) 35 repülésre alkalmas hely térképét tartalmazta²⁵.

Tervek készültek a repülésre alkalmas helyek felmérése után, az egyes repülőterek bővítésére és korszerűsítésére, továbbá az új repülőterek megépítésére. Az építkezések megvalósítása során hármas követelménynek kellett eleget tenni. A repülőgépek elhelyezésére hangárok, a le- és felszállásokra kifutópályák, a repülések vezetésére pedig rádiótechnikai irányító berendezések váltak szükségessé. E három fontos terület egy sor járulékos kérdéssel egészült ki. A repülőtereknek rendelkezni kellett a készségi szolgálat, az orvosi ellátás, a javító- és műszaki szolgálat, a repülő üzemanyag, továbbá más anyagok és követelmények biztosítására szolgáló személyzettel és objektumokkal is.

24 HL. MNVK. Titkárság 1953/T. 5/2 469/5 öe. 22-23. p.

25 HL. HM 1945-1950 Hadsereggel kapcsolatos okmányok 1948/T 846 öe.1. p.

A repülőterek létesítésénél figyelembe vették a honvédség légierőjének fejlesztési koncepcióját, azzal számoltak, hogy "...1949. III. 1-vel: 6, 1949. X. 1-vel: 7, 1950. III. 1-vel: 9, 1950. X. 1-vel pedig 12 kiképző százada lesz az új demokratikus légierőnek." ²⁶

A "repülőtér program" kivitelezése 1949 tavaszán kezdődött meg. A munkák a honvédségi igazgatási hatáskörbe tartozó létesítményeknél vették kezdetüket: Mátyásföld, Szolnok, Kunmadaras, Kecskemét, Börgönd, Tapolca ²⁷. A legfontosabb teendőket ezeken a repülőtereken, a repülési igényeknek megfelelő talaj kialakítása, az 50 x 20 méteres hangárak és a laktanya objektumok megépítése jelentette.

A repülések irányítása, de a csapatok vezetése is megkövetelte a híradó összeköttetés helyzetének felmérését és összehangolt fejlesztését. A "szövetséges" igények alapján, a várható hadműveletek térségének összeköttetési kérdései már 1949 őszén felvetődtek. A vezérkar a Közlekedési és Postaügyi Minisztériumot (KPM) már 1949. október 18-án írásban tájékoztatta a hadsereg és a KPM együttműködésének fő területeiről és a legfontosabb feladatokról ²⁸.

A vezérkar és a KPM szakemberei, a szovjet katonai tanácsadókkal közösen mérték fel a hadműveleti híradással kapcsolatos kérdéseket. Jelentős feladatnak bizonyult a tábori posta szervezetének és működési elvének kidolgozása, továbbá a posta hadiforgalmára és igénybevételére vonatkozó adatok megállapítása. Terv készült az "M" esetén szükséges híradó összeköttetésekre is. Megállapították a legfontosabb hadműveleti irányok híradását biztosító kábel- és légvezeték szükségletét, ugyanakkor

26 HL.HM. 1945-1950. A Honvédség felügyelőjének iratai 1948/T 856 öe.67. p.

27 Uo. 68. p.

28 HL.HM. Ag. Terv. Csfség 1949/T 5/1 125 öe. 25-26. p.

összeírták a meglévők karbantartását és felújítását. Az okmány szerint a Szovjetunióval: 3, Csehszlovákiával: 6, Ausztriával: 5, Romániával pedig 5 közvetlen vonalú összeköttetéssel számoltak²⁹.

A honvédségi igényű híradási munkálatok kivitelezésére 114 millió forintot biztosítottak. Az új vonalak létesítése és a fő híradó irányok karbantartása 1260 tonna ólmot és 333 tonna bronz anyagot követelt meg³⁰.

A terveket azonban itt nem tudták maradéktalanul teljesíteni. A munkák egy részét vagy egyáltalán nem végezték el, vagy pedig nem a meghatározott határidőre teljesítették azokat. A Közlekedési- és Postaügyi Minisztérium 1952 áprilisáig, a tervezett szakfeladatoknak csak mintegy 35 %-át készítette el³¹. E tények ismeretében szorgalmazta Bercei Béla vörgy. (Hír. Csf.) a honvédelmi miniszternél, hogy a KPM teljesítse a tervekben meghatározott feladatokat a híradás fejlesztése során.

Teljes mértékben azonban a közlekedési program feladatait sem tudták teljesíteni. 1953-ra az ország már kritikus helyzetbe került. A népgazdaság ágazataiban ellentmondások keletkeztek, rohamosan csökkent a lakosság életszínvonala, az egyes fogyasztási cikkek hiánylistája napról-napra terebélyesedett.

Országszerte napirendre került a takarékoság, amelyre a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa és az MDP Központi Vezetősége is határozatban intézkedett. Bata István altbgy. vezette a Magyar Néphadseregben létrehozott takarékosági bizottságot³². Az anyagi és a pénzügyi gazdálkodás helyzetén azonban a bizottság érdemben javítani nem tudott. Ugyanis a népgazdasági egyensúly megbomlását, az életszínvonal romlását és az ellátási nehézségeket leginkább az ország túlzott iparosítása (főleg a nehéz- és a hadiipar fejlesztése), hazánk erőteljes háborús

29 HL. MNVK. Hír. Csfég. 1952/T 35 676 öe. 106. p.

30 Uo. 107. p.

31 HL. MNVK. Hír. Csfég. 1952/T 35 676 öe. 465. p.

32 HL. MNVK. Titkárság 1952/T 3/1-2. 651/1 öe. 160. p

felkészítése, valamint a hadsereg irreális mértékűre való felduzzasztása idézte elő. A központi tervek felülvizsgálata és a népgazdasági ágak helyes arányainak visszaállítása jelentett volna megoldást.

Az előzőekben vázolt program -- így a közlekedéssel együtt járó beruházások is -- 1951-1953 között már elviselhetetlen mértékű terheket jelentettek az országnak, amely a technikai kivitelezhetőség határát is messze meghaladták. A "szovjet módszerek" kritikátlan átvétele Magyarországon és a "sztálini modell" súlyos válsághoz vezetett.

Az ország erőteljes háborús felkészítése, a hadszíntéri építkezések, valamint a hadsereg hatalmas méretűre történő fejlesztése 1953-ig tartott. Sztálin halála (1953. március 5.) után és a koreai háborút lezáró fegyverszüneti egyezményt (Panmindzson, 1953. július 27.) követően a nemzetközi kapcsolatokban -- így az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió viszonylatában is -- kedvező változások indultak meg. A pozitív fejleményekben nagy szerepe volt az új szovjet vezetés (Malenkov, Hruscsov, Molotov, Mikoján...) azon törekvésének, amely során a nyugati országokkal szembeni merev elzárkózás helyett, a konstruktív együttműködésen alapuló, békés együttélés politikáját hirdette meg.

A politika nemzetközi színterén megindult kedvező folyamatok hazánkra is pozitív hatással voltak. A megváltozott nemzetközi helyzetben szükségtelenné vált a korábban létrehozott fegyverzetű és létszámú hadsereg. Az MDP Központi vezetőségének 1953 júniusi határozata, majd pedig Nagy Imre nevével fémjelzett "Új szakasz" politikája reményeket ébresztett nemcsak a hadseregen belül, hanem szerzte az országban is mindenütt.

Megteremtődött a lehetősége annak, hogy hazánk védelmének erősítése, -- így a hadszíntéri objektumok építése, a közlekedési hálózat fejlesztése -- a hadsereg leépítése és átszervezése, az ország tényleges erőforrásai, a geostratégiai helyzete, valamint a racionalitás szerint történjék.

1953-ra a Magyar Néphadsereg létszáma az állománytáblákon felüli építő (hadtáp) szervezetekkel együtt már meghaladta a 230.000 főt is. A kedvező változások már 1953 őszén megmutatkoztak a hadseregben is. Megkezdődött a hadsereg átszervezésének és leépítésének folyamata. A kidolgozott tervek, már az első ütemben, a hadsereg létszámának 54.466

fős csökkentését³³ irányozták elő. A leépítést 1953 őszén kezdték el, de 1954-től tovább folytatódott.

Ebből a nagyszabású redukciónak következett az is, hogy a Magyar Néphadsereg már a következő évben lényegesen kevesebbe került az országnak. 1953-ban ugyanis 9.304 millió forintot, 1954-ben pedig "csak" 5.737 millió forintot tett ki a HM tényleges költségvetése³⁴.

Akkor úgy tűnt, hogy egy létszámában jelentősebben kisebb, de korszerűbb és ütőképesebb, az ország lehetőségéhez igazodó, valamint a nemzeti hagyományokra épülő hadsereg létrehozásának folyamata fel-tartóztathatatlanul megkezdődött.

33 Az őszi átszervezés tervei a hadsereg rendszeresített létszámát 42.792 fővel, a hadrenden kívüli htp. alakulatokét pedig 11.674 fővel csökkentették.
MOL. MDP. Pol. Biz. iratai 276 fond. 53. csop. 127 óe. 13. p.

34 MOL. Rákosi Mátyás titkári iratai 276. font. 65. csop. 195 óe. 588. p.

TARTALOMJEGYZÉK

KATONAI LOGISZTIKA ELMÉLET

<i>Lovász Zoltán</i>	A "JUST IN TIME" és a fegyveres küzdelem	3
<i>Németh Ernő</i>	A rakodásnak, mint a logisztikai folyamat részének jelentőségéről, a korszerű gyorsrakodási módszerekről	21
<i>Csabai György</i>	Egy NATO hadosztály logisztikai támogatásának alapvető kérdései	49

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS

<i>Jároscsák Miklós</i>	A Magyar Honvédség Logisztikai Főigazgatóság helye és szerepe a jelenlegi haderő támogatási rendszerében	59
<i>Baráth István</i>	A válságkezelés katonai feladatainak végrehajtásába bevont kötelék logisztikai biztosításának főbb kérdései	80
<i>Gáspár Tibor</i>	A haditechnikai eszközök technikai kiszolgálási rendszere korszerűsítésének lehetőségei I. rész	103
<i>Lénárt Ferenc</i>	A Magyar védelmi szektor ipari bázisa: a hadiipar	124

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

<i>Báthy Sándor, Fleischhacker Ferenc</i>	Lépések a Nemzetvédelmi Egyetem logisztikai képzésében a NATO kompatibilitás felé	141
---	---	-----

<i>Jeney Géza</i>	A katonai üzemgazdaságtanok szükségességéről, tárgyról és feladatairól	162
<i>Rádli Tibor</i>	Pénzügyi szakemberképzés az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi haderő-neménél	169

KATONAI MINŐSÉGÜGY

<i>Szűcs Barna</i>	Polgári és katonai minőségügy integrációja a rendszertanúsítási eljárásokban	177
<i>Mikula László</i>	A NATO AC/250 Főbizottság és albizottságok munkájában való magyar részvétel	188
<i>Lakatos Lászlóné</i>	Fogyasztóvédelem miért és hogyan?	199
<i>Füredi László</i>	Minőségügyi közlemények	211

SZAKELLENŐRZÉS

<i>Furka Zsigmond</i>	Káreljárások során tapasztalható hiányosságok	224
-----------------------	---	-----

MUNKAVÉDELEM

<i>Regényi Eörs</i>	Összefoglaló a Magyar Honvédség 1997. I. félévi baleseti helyzetéről	241
---------------------	--	-----

INFORMÁCIÓ

<i>Hautzinger Gyula</i>	A Holland szárazföldi haderőnem logisztikájáról	251
<i>Varga László</i>	A bilincseitől megszabadult hadsereg (fordítás)	261

SZAKTÖRTÉNET

Balló István

Tervek és tények Magyarország közle-
kedési ágazatainak honvédelmi igények
szerinti fejlesztésére 1949-1953 között

289

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel u. 41.

BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)

Telefon: HM: 56-88, 64-85

Szedés: MH Logisztikai Főigazgatóság

Kiadja: MH 1. Logisztikai Támogató Dandár